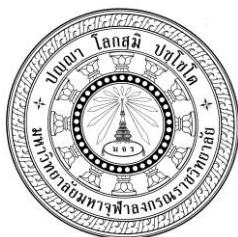

การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
**THE SAFETY CREATION IN FOOD AND COMMUNITY
PRODUCTS BAN HUA-AO SAMPRAN DISTRICT,
NAKHONPATHOM PROVINCE**

นางสาวณัฐชา กัณหาวงษ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

นางสาวณัฐชยา กัณหาวงษ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**THE SAFETY CREATION IN FOOD AND COMMUNITY
PRODUCTS BAN HUA-AO SAMPRAN DISTRICT,
NAKHONPATHOM PROVINCE**

Miss Natchaya Kanhawong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Social Development)
Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน
จังหวัดนครปฐม” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.)

กรรมการ

(รศ.ดร.จารุวรรณ ขำเพชร)

กรรมการ

(รศ.ดร.วิวัฒน์ หามนตรี)

กรรมการ

(พระสุธีรัตนบัณฑิต รศ.ดร.)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

รศ.ดร.วิวัฒน์ หามนตรี

ประธานกรรมการ

พระสุธีรัตนบัณฑิต รศ.ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นางสาวณัฐชยา กัณหาพงษ์)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
- ผู้วิจัย** : นางสาวณัฐชยา กัณหาวงษ์
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาสังคม)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : รศ.ดร.วิวัฒน์ หามนตรี, กศ.บ. (สังคมศึกษา), ศศ.ม. (การพัฒนาสังคม),
ปร.ด. (การศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น)
 - : พระสุธีรัตนบัณฑิต, ป.ธ.๗, รศ.ดร., ร.บ.(รัฐศาสตร์), พช.ม. (พัฒนาสังคม),
พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
- วันที่สำเร็จการศึกษา** : ๖ สิงหาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ ดังนี้ คือ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ๒) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค แนวทางการส่งเสริมกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

รูปแบบการวิจัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการแจกแบบสอบถามกับกลุ่ม ประชากร จำนวน ๘๖ คน ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมด ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ และประมวลผล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๘ คน และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศหญิงมีอายุเฉลี่ย ๔๑-๕๐ ปีมีการศึกษาระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษาส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรมีรายได้จากการทำเกษตรเฉลี่ย ๑๐,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท ต่อเดือน มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า ๑๐ ปี ทั้งหมดเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรของสำนักงานเกษตรอำเภอสามพราน สภาพพื้นที่เกษตรได้ปฏิบัติตามเกษตรดีที่เหมาะสม (GAP) เกษตรกรส่วนใหญ่เคยได้รับความรู้หรือการฝึกอบรมในเรื่อง GAP จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และมีการผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ตามมาตรฐาน GAP มาตรฐาน GMP ในช่วงระยะเวลาไม่เกิน ๑ ปี โดยรวมของเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตามคำแนะนำเพื่อการผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ตามมาตรฐาน GAP มาตรฐาน GMP

๒. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืชทั้ง ๘ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านแหล่งน้ำ รองลงมา คือ ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ด้านวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตรด้านการผลิตผล การขนย้ายในแปลงปลูกและการเก็บรักษา ด้านแหล่งพื้นที่ปลูก ด้านสุขลักษณะส่วนบุคคล ด้านการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนเก็บเกี่ยว และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือด้านการบันทึกข้อมูลและการตรวจสอบ

๓. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุดคือ ๔.๑๖ พบว่าเกษตรกรในชุมชนมีการจดบันทึกข้อมูลการใช้น้ำ การใช้สารเคมีฆ่าเชื้อในดิน รองลงมาคือ การใช้วัตถุดิบอันตรายทางการเกษตรทุกครั้งที่ใช้ และมีการจัดทำเอกสารและจัดเก็บหรือแบบบันทึกให้เป็นปัจจุบันมีการทบทวนการปฏิบัติงานด้านการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง ไว้เป็นหมวดหมู่เช่น ระบุชนิดพืช ชนิดสารเคมี วัตถุประสงค์การใช้ วันที่ ฯลฯ เป็นต้น

๔. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ทั้ง ๔ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๒๘ พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมในด้านการรับผลประโยชน์ รองลงมา คือการมีส่วนร่วมในด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ

๕. ปัญหา อุปสรรค แนวทางการส่งเสริมกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว พบว่า มีเกษตรกรบางรายไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนในบางขั้นตอนเนื่องจากความยุ่งยากในการปฏิบัติ การไม่มีความรู้ของเกษตรกร หรือต้นทุนการผลิตของเกษตรกรภาครัฐควรให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจในด้านการผลิตอย่างใกล้ชิด จัดหาทุนและวิทยากรมาให้ความรู้แลกเปลี่ยนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ เน้นการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหาซึ่งการแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องมีความร่วมมือทำพร้อมๆ กันโดยการรวมกลุ่มกันผลิต วางแผนการผลิตให้มีผลต่อเนื่อง

Thesis Title : The Safety Creation in Food And Community Products Ban Hua-Ao Sampran District, Nakhonpathom Province

Researcher : Miss Natchaya Kanhawong

Degree : Master of Arts (Social Development)

Thesis Supervisory Committee

: Assoc. Prof. Dr.Wiwat Harmontree, B.Ed. (Social Studies), M.A. (Social Development), Ph.D. (Education for Locality Development)

: Assoc. Prof. Dr.Phrasuthiratanapundit, Pali VII, B.A. (Political Science), M.A. (Community Development), Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : 6 August 2018

ABSTRACT

The main objectives of this study are: i) to study the safety creation process in food and products of Ban Hua-Ao Community, Sampran, Nakorn Pathom Province, ii) to study the participation of Ban Hua-Ao agriculturists of in safety creation process in food and products of Ban Hua-Ao Community, Sampran, Nakorn Pathom Province, and iii) to study problems, obstructions, and promotions of safety creation process in food and products of Ban Hua-Ao Community, SamPran, Nakorn Pathom Province. This study was carried out by mixed methodology research which consists of quantitative research that performed by collecting the data from 86 samples by the questionnaire then analyzed and evaluated by the statistical commercial software for research in social sciences and qualitative research that performed by In-depth Interview of 8 key Informants and content analysis technique was employed for data analysis.

The results were found that:

1. Most of agriculturists are female with the average age of 41-50 years old. The educational background is lower than the secondary school. The average income from the agriculture is 10,001–20,000 TBH/month. Most of them have lived in the community for more than 10 years. Everyone is the member of the agricultural group of Sampran Agriculture Office. The condition of the agricultural area is good because of Good Agriculture Practices (GAP). Moreover, most agriculturists have been trained for GAP by the government and

private sectors. The production of food and product is based on the standard of GAP and GMP during the last year. Generally, agriculturists have the knowledge and understand the instruction for the production of food and product according to GAP and GMP.

2. The overall level of the participation of Ban Hua-Ao agriculturists in safety creation process in food and products of Ban Hua-Ao Community, Samphran, Nakhon Pathom Province according to plant GAP for 8 aspects is High and the mean is 4.32. When having considered in each aspect, the water resource aspect was found the maximum value. The next are harvesting and implement after harvesting, agricultural hazardous substances, product resting, transportation in farm and storage, farm area, personal hygiene, production quality management before harvesting and the aspectt with the minimum value is recording and investigating.

3. The participation of Ban Hua-Ao agriculturists of in safety creation process in food of Ban Hua-Ao Community, Sampran, Nakhon Pathom Province is minimum or 4.16. It is found that agriculturists in the community record the water usage and disinfectant usage for soil. The next is usage of agricultural hazardous substances for every time of use. Moreover, they do the documents, store, and update. They also review the procedure of GAP at least once a year as the categories such as type of plant, type of chemical, objective of use, date, etc.

4. The overall level of the participation of Ban Hua-Ao agriculturists of in safety creation process in food and products of Ban Hua-Ao Community, Sampran, Nakhon Pathom Province for 4 aspects is High and the mean is 4.28. It is found that the aspect with the maximum value is the participation of participation in benefits. The next is participation in the evaluation, participation in decision making, and the part with the minimum value is participation in action taking.

5. For problems, obstructions, and promotions of safety creation process in food and products of Ban Hua-Ao Community, Sampran, Nakhon Pathom Province, it revealed that some agriculturists do not follow the instruction for some sequences because of the complexity of the implement, knowledge lacking agriculturists, or production cost. The government should support the knowledge and understanding of the production closely. Moreover, the government should provide the fund and experts to share the knowledge more than current. The participation should be emphasized for thinking, doing, and solving the problems which need the participation of the group to produce and plan continuously.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีก็ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของหลายฝ่ายซึ่งผู้วิจัยขอระบุนาม เพื่อเป็นการแสดงความขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ ขอบพระคุณ คณะกรรมการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ได้แก่ พระครูปริยัติกิตติธำรง,รศ.ดร., พระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ., ดร. รศ.ดร.จารุวรรณ ขำเพชร, รศ.ดร.วิวัฒน์ หามนตรี, ขอบขอบพระคุณอาจารย์ผดุง วรรณทอง อาจารย์ประจำหลักสูตร ที่ช่วยให้คำแนะนำตรวจรูปแบบวิทยานิพนธ์ และรศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง ผู้อำนวยการหลักสูตรที่ช่วยตรวจแก้ไขบทความย่ออักษรเพื่อให้ได้เนื้อหาวิทยานิพนธ์ที่ครบถ้วนสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ได้แก่ พระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร., รศ.ดร.วิวัฒน์ หามนตรี และ ที่ได้เมตตาอนุเคราะห์ให้คำปรึกษาแนะนำ ช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์จนสำเร็จด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ซึ่งประกอบด้วย พระครูปริยัติกิตติธำรง,รศ.ดร., พระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร., รศ.ดร.จารุวรรณ ขำเพชร, และรศ.ดร.วิวัฒน์ หามนตรี ที่ได้สละเวลา และให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ พร้อมทั้งให้คำแนะนำแก้ไขบางส่วนเพื่อให้เนื้อหาในวิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๕ ท่าน อันได้แก่ พระมหาสม กลยาโณ, ดร., รศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง, ผศ.ดร.อุบล วุฒิพรโสภณ, ดร.มนตรา เลี้ยวเส็ง, นายอดุลย์รัตน์ แคล้วคลาด ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถาม พร้อมแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์ และสำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ นายปรีชา มรกฏจินดา เกษตรอำเภอสามพราณ, นายเลิศ ดอนปัด นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ, นายธนภูมิ พูลขวัญ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ, นายนิคม ลิ่มสงวน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางช้าง, นายประทีน เสรีชัยวิช กำนันตำบลบางช้าง, นายฉาญา ปานเจริญ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕, นางประหยัด ปานเจริญ ประธานศูนย์เรียนรู้บ้านหัวอ่าว, นางพรวิมล ใจกระสัน วิทยากรเกษตรธรรมชาติ และขอบพระคุณเกษตรกรบ้านหัวอ่าวทุกท่าน ที่ได้อนุเคราะห์ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี ที่ขาดเสียไม่ได้เป็นอย่างยิ่ง คือ ขอกราบขอบพระคุณบิดาของข้าพเจ้า นายสังวร กัณหาวงษ์ และมารดาของข้าพเจ้านางลา ตู่แก้ว รวมถึงครู อาจารย์ ผู้เคยให้อุปการะ และขอขอบคุณเพื่อนๆ นิสิตสาขาวิชาการพัฒนาสังคมทุกรูป/คน ทำให้ข้าพเจ้ามีวันนี้ได้

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันจะพึงมีจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็น พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณ แก่บิดามารดา ครูบาอาจารย์ พี่ๆ น้องๆ รวมทั้งคณะญาติ ผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ซึ่งไม่สามารถจะเอ่ยนามได้ทั้งหมด ผู้ให้กำลังใจ ผู้ให้กำลังสนับสนุน ตลอดระยะเวลาที่ได้ทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มา ขอกราบขอบพระคุณ และขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

นางสาวณัฐชา กัณหาวงษ์

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ญ
สารบัญแผนภูมิ	ฐ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๖ ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย	๘
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)	๙
๒.๒ แนวคิดกระบวนการสร้างความปลอดภัยของอาหารและผลิตภัณฑ์	๓๕
๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน	๔๖
๒.๔ ศูนย์เรียนรู้บ้านหัวอ่าว หมู่ที่ ๕ ตำบลบางช้าง	๗๙
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๔
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๙๔

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๙๗
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๙๗
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๙๗
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๙๘
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๐๑
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์	๑๐๒
๓.๖ วิธีการนำเสนอและรายงานผลการวิจัย	๑๐๔
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๑๐๕
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๐๖
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการมีส่วนร่วม ในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP ฟิช	๑๐๘
๔.๓ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการมีส่วนร่วม ในการ สร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม	๑๑๘
๔.๔ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและ ผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม	๑๓๑
๔.๕ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค การมีส่วนร่วม ของเกษตรกรร่วมในการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม	๑๓๒
๔.๖ ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความ ปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม	๑๓๓
๔.๗ สรุปผลที่ได้จากการวิจัย	๑๔๐
๔.๘ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๕๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๕๔
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๕๕
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๖๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๗๓
บรรณานุกรม	๑๗๖
ภาคผนวก	๑๘๔

ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๘๕
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๙๕
ภาคผนวก ค ผลการหาดัชนีสอดคล้องแบบสอบถามเพื่อการวิจัย (CVI)	๑๙๙
ภาคผนวก ง ตารางแสดงจำนวนประชากรและจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ของ Krejcie and Morgan	๒๐๕
ภาคผนวก จ ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Try Out)	๒๐๗
ภาคผนวก ฉ หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ ของเครื่องมือในการวิจัย	๒๑๐
ภาคผนวก ช หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบ ความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Try Out)	๒๑๓
ภาคผนวก ซ หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูล และขอสัมภาษณ์	๒๑๕
ภาคผนวก ฌ หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก	๒๑๖
ภาคผนวก ญ ภาพถ่ายในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๒๒๕
ประวัติผู้วิจัย	๒๒๙

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๒ แสดงแนวคิด การพัฒนา และการเรียนรู้ทางนิเวศวิทยาแนวคิด	๓๒
๒.๕ การใช้ที่ดิน (ตารางที่ ๑)	๘๒
๓.๑ แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย	๑๑๔
๔.๑ แสดงจำนวน และคำร้อยละปัจจัยส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๒๓
๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ของเกษตรกรบ้านห้วยอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน	๑๐๖
๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของ เกษตรกรบ้านห้วยอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านแหล่งน้ำ	๑๐๙
๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ของเกษตรกรบ้านห้วยอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้าน พื้นที่ปลูก	๑๑๐
๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ของเกษตรกรบ้านห้วยอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านวัตถุดิบทางการเกษตร	๑๑๑
๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ของเกษตรกรบ้านห้วยอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนเก็บเกี่ยว	๑๑๓
๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ของเกษตรกรบ้านห้วยอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านการเก็บเกี่ยว และการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว	๑๑๔
๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ของเกษตรกรบ้านห้วยอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน	

	ด้านการผลิตผล การขนย้ายในแปลงปลูกและการเก็บรักษา	๑๑๕
๔.๙	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอนด้านสุขลักษณะส่วนบุคคล	๑๑๖
๔.๑๐	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอนด้านการบันทึกข้อมูลและการตรวจสอบ	๑๑๗
๔.๑๑	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม	๑๑๘
๔.๑๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านสถานที่ตั้งและอาคารผลิต	๑๑๙
๔.๑๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต	๑๒๐
๔.๑๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการทำความสะอาด การฆ่าเชื้อ และการบำรุงรักษา	๑๒๑
๔.๑๕	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการสุขาภิบาล	๑๒๒
๔.๑๖	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการบำรุงรักษาและการทำความสะอาด	๑๒๓
๔.๑๗	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านบุคลากรและสุขลักษณะผู้ปฏิบัติงาน	๑๒๔

- ๔.๑๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
ของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านบันทึกและรายงานผล ๑๒๕
- ๔.๑๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
ในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์
ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม ๑๒๖
- ๔.๒๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
ในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์
ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการมีส่วนร่วมในด้าน
การตัดสินใจ ๑๒๗
- ๔.๒๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
ในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์
ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการมีส่วนร่วมด้านการ
ปฏิบัติการ ๑๒๘
- ๔.๒๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
ในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์
ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการมีส่วนร่วมในการ
ประเมินผล ๑๒๙
- ๔.๒๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
ในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์
ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม การมีส่วนร่วมในการรับผล
ประโยชน์ ๑๓๐
- ๔.๒๔ ปัญหา อุปสรรค การมีส่วนร่วมของเกษตรกรร่วมในการสร้างความปลอดภัย
ในอาหาร และผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ๑๓๑

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๑ สัมภาษณ์ นายปรีชา มรกฏจินดา เกษตรอำเภอสามพราน	๒๒๖
๒ สัมภาษณ์ นายเลิศ ดอนปัด นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรตำบลบางช้าง	๒๒๖
๓ สัมภาษณ์ นายธนภูมิ พูลขวัญ, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ	๒๒๗
๔ สัมภาษณ์ นายนิคม ลี้มสงวน นายกององค์การบริหารส่วนตำบลบางช้าง	๒๒๗
๕ สัมภาษณ์ นายประทีน เสรีชัยวณิช กำนันตำบลบางช้าง	๒๒๘
๖ สัมภาษณ์ นายฉาญา ปานเจริญ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕	๒๒๘
๗ สัมภาษณ์, นางประหยัด ปานเจริญ ประธานศูนย์เรียนรู้บ้านหัวอ่าว	๒๒๙
๘ สัมภาษณ์, นางพรปวีณ์ ใจกระสัน วิทยากรเกษตรธรรมชาติ	๒๒๙

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
๒.๑ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals; SDGs)	๑๕
๒.๔ สิทธิในที่ดินทำกิน	๘๒
๒.๕ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	๙๖
๒.๖ สรุปผลการวิจัย	๑๔๑
๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๕๑

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันมีการใช้สารเคมีเพิ่มมากขึ้นในการทำการเกษตรของชาวนา ชาวสวน และชาวไร่ มีการใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อเร่งการเจริญเติบโตของต้นพืช เพื่อให้พืชมีการเจริญเติบโตที่แข็งแรง สมบูรณ์ดูน่ารับประทานและไม่มีร่องรอยการกัดแทะของหนู หรือแมลงต่างๆ ที่ส่งผลกระทบให้พืชผลมีความเสียหาย อีกทั้งยังคอยช่วยยับยั้งการเจริญเติบโตของวัชพืชที่มาปกคลุมต้นพืชหลักให้เกิดการเสียหาย หรือวัชพืชนั้นอาจส่งผลให้พืชหลักมีการเจริญเติบโตที่ไม่แข็งแรง เลยมีการใช้สารปราบศัตรูพืชเพื่อเป็นการกำจัดศัตรูของพืชได้ง่ายและรวดเร็ว เพราะปัจจุบันมีแข่งขันของตลาดสูงขึ้นกว่าเมื่อสมัยก่อน มีการส่งออกสินค้าไปสู่ประเทศต่างๆ จึงมีการแข่งขันกันสูง เพื่อที่ผลผลิตของตนจะได้ก้าวเข้าไปสู่ระดับโลก เพราะเหตุนี้จึงทำให้มีสารเคมีตกค้างอยู่ในพืชที่เพาะปลูก สารเคมีดังกล่าวได้ส่งผลกระทบในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบด้านสุขภาพ ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ถึงแม้ว่าปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลงจะมีราคาแพง แต่เกษตรกรก็ยังคงเชื่อมั่นเพื่อที่จะให้ผลผลิตของตนออกมาดี มีราคาที่สูง แม้จะรู้ว่าการใช้สารเคมีเป็นจำนวนมากจะทำให้เกิดผลกระทบต่อการบริโภคของผู้บริโภค ทำให้คนในสังคมได้รับความเดือดร้อน และสามารถทำให้เกิดปัญหาทางสังคมเพิ่มมากขึ้น

สถานการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดผลกระทบที่มีต่อทางเศรษฐกิจ ต้นทุนของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชคงไม่จำกัดอยู่แค่ราคาที่ใช้เกษตรกรลงทุน ในการซื้อสารเคมี แต่รวมถึงค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพที่เกิดจากโรคพิษเฉียบพลันและพิษสะสม ต้นทุนต่อความเสียหายในระบบนิเวศ และผลกระทบกรณีสารตกค้างในสินค้าเกษตรส่งออก การค้นหาข้อมูลต้นทุนที่แท้จริงจะช่วยสร้างความตระหนักว่าสังคมไทยต้องแลก อะไรกับการรักษาผลผลิตและการเติบโตของเศรษฐกิจทางการเกษตรในระยะสั้น ในแต่ละปีประเทศไทยนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นมูลค่าหลายหมื่นล้านบาทโดยที่ไม่ต้องเสียภาษีนำเข้า และแนวโน้มมูลค่าการนำเข้าได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามแนวโน้มของราคาน้ำมันที่เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญของสารเคมีสังเคราะห์ทุกประเภท สารเคมีกำจัดศัตรูพืชยังเป็นภาระซ้ำเติมเกษตรกร เพราะมีสัดส่วนถึง ๑๐% ของต้นทุนการผลิตต่อไร่ (กรณีการปลูกข้าวเชิงพาณิชย์) และอาจมีสัดส่วนมูลค่าสูงถึง ๓๐% ของต้นทุนการผลิต (ในกรณีการปลูกสตอเบอรี่ เป็นต้น) การที่เกษตรกรในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงจากการทำเกษตรด้วยตนเองเป็น “ผู้จัดการไร่นา” มากขึ้น ทำให้ต้องบวกเพิ่มค่าใช้จ่ายการว่าจ้างฉีดพ่นสารเคมี ทำให้ต้นทุนเกี่ยวกับสารเคมีในการทำเกษตรยังมีมูลค่าสูงขึ้นกว่าเดิมมาก ยังไม่นับค่ารักษาพยาบาลของเกษตรกรและครอบครัวที่ด้าน

สุขภาพเฉลี่ยประมาณ ๑,๐๐๐ กว่าบาท/คน/ปี และเพิ่มขึ้นอีก ๑,๐๐๐ บาท/ปี สำหรับผู้ที่รับจ้างฉีดพ่นสารเคมี^๑

จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กรมวิชาการเกษตร ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ประเทศไทยมีปริมาณการนำเข้าสารกำจัดแมลงเท่ากับ ๓๔,๖๗๒,๐๐๐ กิโลกรัม ปริมาณนำเข้าสารกำจัดวัชพืชเท่ากับ ๑๑๒,๑๗๖,๐๐๐ กิโลกรัม ปริมาณนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทุกชนิดเท่ากับ ๑๖๔,๓๔๘,๐๐๐ กิโลกรัม จากการคำนวณค่าเฉลี่ยพบว่าคนไทย ๖๔.๑ ล้านคน มีความเสี่ยงต่อการได้รับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากกว่า ๒.๖ กิโลกรัมต่อคนต่อปี ถึงแม้ว่าประเทศไทยได้มีกฎหมายควบคุมการใช้สารเคมีโดยการงดการนำเข้า/ขึ้นทะเบียนสารเคมีบางประเภทแล้ว แต่ยังคงเหลือตกค้างและใช้งานภายในประเทศอยู่เป็นจำนวนมาก และสารกำจัดศัตรูพืชหลายชนิดที่มีพิษร้ายแรงต่อสิ่งมีชีวิต เช่น คาร์โบฟูราน เมโทมิล ไดโครโตฟอส อีพีเอ็น ซึ่งสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา และหลายประเทศในเอเชีย เช่น อินเดีย ลาว กัมพูชา เมียนมาร์ อินโดนีเซีย ได้ยกเลิกการใช้หรือไม่รับขึ้นทะเบียน เนื่องจากมีข้อมูลความปลอดภัยที่ไม่เพียงพอ แต่ประเทศไทยยังคงมีการนำเข้าอยู่ และปริมาณการนำเข้าในแต่ละปีมีแนวโน้มสูงขึ้น

การบริโภคสินค้าเกษตรที่มีสารเคมีสร้างปัญหาสุขภาพทั้งโรคเฉียบพลัน เช่น อาหารคลื่นไส้ อาเจียน ปวดหัว ปวดกล้ามเนื้อ ท้องร่วง หายใจติดขัด ตาพร่ามัว และโรคเรื้อรัง เช่น โรคมะเร็ง เบาหวาน อัมพฤกษ์อัมพาต โรคผิวหนัง การพิการของเด็กแรกเกิดและเสื่อมสมรรถภาพทางเพศ เป็นต้น สถิติเกี่ยวกับการเจ็บป่วยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่บันทึกไว้ในสถิติเป็นเพียงตัวเลขขั้นต่ำของจำนวนผู้ป่วยจริงในแต่ละปี การเก็บข้อมูลส่วนใหญ่มาจากระบบฐานข้อมูลการเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล และแพทย์วินิจฉัยว่าเป็นเพราะสารเคมีกำจัดศัตรูพืช แต่ในความเป็นจริงมีผู้ป่วยที่ไม่เข้ารับการรักษาในระบบจำนวนมาก และความเชื่อมโยงของการป่วยและสารเคมีอาจไม่ชัดเจนในบางกรณี โดยเฉพาะในโรคเรื้อรังต่างๆ อย่างไรก็ตาม มีการประเมินว่าจำนวนผู้ป่วยที่แท้จริงอาจอยู่ที่ ๒๐๐,๐๐๐-๔๐๐,๐๐๐ คนต่อปี และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นสอดคล้องกับปริมาณการนำเข้าและใช้สารเคมีในประเทศ^๒

อำเภอสามพรานเป็นพื้นที่เพาะปลูกและจำหน่ายผลไม้ที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ เป็นที่ยอมรับถึงคุณภาพแต่ด้วยปัจจุบันกระแสของการโฆษณาในเรื่องต่าง ๆ ทำให้เกษตรกรสำคัญผิดในเรื่องของการเพิ่มคุณภาพและปริมาณพืชผักผลไม้ด้วยสารเคมีทำให้มีต้นทุนสูง มีการใช้สารเคมีในการเกษตรกันอย่างแพร่หลาย จากผลการวิจัย “พฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ของเชิดศักดิ์ เถลิศวศิลป์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ถูกต้องปานกลาง จากการศึกษา พบว่า ตัวแปรอิสระที่ศึกษา ได้แก่ รายได้ต่อปี ข้อมูลพื้นฐานในการจำหน่ายผลผลิต และความรู้เรื่องการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช มีผลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชอย่างมีนัยสำคัญ

^๑ วัลยาพร จันตรี, ปัญหาการใช้สารเคมีในการทำเกษตรกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสังคม, บทความเชิงวิชาการ, แหล่งที่มา : <http://sd-group1.blogspot.com/> [๔ มกราคม ๒๕๕๖]

^๒ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สถานการณ์ปัญหาการใช้สารเคมีในการเกษตร[ออนไลน์] แหล่งที่มา : <https://www.schoolofchangemakers.com> [๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๐].

ทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๐๑ ส่วนขนาดพื้นที่เพาะปลูก มีผลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และอายุ จำนวนปีที่ใช้สารเคมี ประสบการณ์ในการได้รับอันตรายจากสารเคมี มีผลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วน เพศ การศึกษา ลักษณะการถือครองที่ดิน การได้รับข่าวสาร จำนวนชนิดของพืชที่ปลูก ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ ความรู้เรื่อง อันตรายจากการใช้สารเคมี ไม่พบว่า มีผลต่อพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ^๓

จึงมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเกษตรกรให้มีการลดหรือเลิกใช้สารเคมี นั้น รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรต้องมีการกำหนดนโยบายหรือสร้างแรงจูงใจ ให้เกษตรกรเห็นว่า การหันมายอมรับเทคโนโลยีและการปฏิบัติเกษตรปลอดภัยอย่างน้อยก็จะไม่ทำให้ผลตอบแทนสุทธิที่เป็นตัวเงินแตกต่างจากเดิมมากนัก ซึ่งเมื่อรวมกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลตอบแทนที่ไม่เป็นตัวเงินซึ่งเกษตรกรจะได้รับแล้ว การผลิตเกษตรปลอดภัยก็น่าจะเป็นทางเลือกที่เหมาะสมกว่าทั้งในแง่ผลต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม ทางอำเภอสามพรานจึงได้ร่วมกับหลายภาคส่วนร่วมมือกันนำโมเดลที่เรียกว่าสามพรานโมเดลที่ขับเคลื่อนโดยมูลนิธิสังคมสุขใจ สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสุขภาพ (สสส.) และสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (บางเขน) มาใช้เป็นแนวทางในการสร้างความร่วมมือกับทั้งหน่วยงานราชการ ท้องถิ่น พลังชุมชน เกษตรกร และนักวิชาการ ในการช่วยกันปรับเปลี่ยนแนวคิดในการทำเกษตรตั้งแต่ต้นทาง ไม่ว่าจะเป็นตัวเกษตรกร ผู้ปลูก เรื่องดิน เรื่องน้ำ ผลผลิต รวมถึงระบบการตลาด โดยทำแบบครบวงจร เพื่อให้การเกษตรของอำเภอสามพรานดำรงอยู่อย่างยั่งยืนจึงได้รวมตัวกันในรูปแบบ “กลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพราน” มีโรงแรมสามพรานริเวอร์ไซด์เป็นแกนนำ และได้กำหนดปณิธานร่วมว่า “ภาคทุกคนต้องเข้าใจและเข้าถึงเกษตรอินทรีย์ โดยมีสวนสามพรานเป็นเสาหลักในการให้ความรู้และปัญญาไปสู่ความกินดีอยู่ดีมีสุขถ้วนหน้า”^๔

ชุมชนบ้านหัวอ่าว ตั้งอยู่หมู่ที่ ๕ ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มีนาย ณาญา ปานเจริญ (ดำรงตำแหน่ง ปี ๒๕๕๔ – ปัจจุบัน สถาปนาภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มดินเป็นคำลุ่มแม่น้ำมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมแก่การเพาะปลูก มีลำคลอง ๔ สายไหลผ่านพื้นที่ คือ คลองจินดา คลองบางช้าง คลองตาเพ็ญ และคลองยายเหริญ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่รับน้ำจากแม่น้ำท่าจีน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม เศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ สภาพแวดล้อมของชุมชนหัวอ่าวดีขึ้นชัดเจน ชาวบ้านทุกรายพูดตรงกันว่า สภาพของชุมชนในปัจจุบันดีขึ้นกว่าในระยะเวลาที่ผ่านมา (ก่อนปี ๒๕๕๖) โดยเฉพาะครัวเรือนที่ทำเกษตรอินทรีย์หรือ ครัวเรือนที่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ มิติที่มีการพัฒนาดีขึ้นชัดเจน คือ ๑) มีสุขภาพกายดีขึ้น สารเคมีในเลือดลดลงอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากได้รับประทานอาหารปลอดสารพิษ และมีชีวิตประจำวันห่างไกลจากสารเคมี ๒) ครอบครัวอบอุ่น สมาชิกในครอบครัวทำงานร่วมกันในพื้นที่ของตนเอง ได้ใกล้ชิดพูดคุยและแก้ปัญหาต่างๆ ร่วมกัน ๓)

^๓เชิดศักดิ์ เจริญศิลป์, พฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (ศิลปศาสตร์ (สิ่งแวดล้อมศึกษา), ๒๕๕๑),

^๔สามพรานโมเดล, แหล่งปลูกผักผลไม้คุณภาพดี, แหล่งที่มา : <http://www.thaihealth.or.th>, [๑๑ ธันวาคม ๒๕๕๗]

มีรายได้ในครัวเรือนเพิ่มขึ้นมีรายได้ที่มั่นคงแน่นอน ผลผลิตมีตลาดรองรับ อาทิ ตลาดสุขใจ ๔) ลดต้นทุนการผลิต เพราะไม่ต้องซื้อยาฆ่าแมลงและสารเคมีแต่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ชุมชนผลิตเอง ๕) สภาพแวดล้อมดีขึ้น สภาพดินสมบูรณ์ สภาพอากาศดี มีแมลงต่างๆ อาทิ หิ่งห้อย แมลงปอ กิ่งกือ ชุมชนหัวอ่าวเป็นชุมชนที่ได้เรียนรู้และนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เป็นหลักคิด เป็นหลักปฏิบัติในการขับเคลื่อนการพัฒนา ผ่านกระบวนการระดมจากข้างในเพื่อร่วมกันแก้ไข แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยการดำเนินงานเริ่มจากกลุ่มเล็กๆ ที่มีความเห็นร่วมกัน ผ่านการเรียนรู้ความสำเร็จ ความล้มเหลวจนกระทั่งเกิดความเชื่อมั่นแล้วจึงค่อยๆ ขยายผลด้วยความรอบคอบ การประยุกต์ใช้ความรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ปัจจุบันชุมชนหัวอ่าว เป็นชุมชนที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เห็นผลเป็นรูปธรรม ชาวบ้านหัวอ่าวเริ่มจัดทำบัญชีครัวเรือน บันทึกรายรับ รายจ่าย รู้จักวิเคราะห์ต้นทุน การวางแผนการผลิต ตลอดจนมีจิตสาธารณะ เอื้อเฟื้อแบ่งปัน และเป็นศูนย์เรียนรู้ของ ชุมชนสังคมไทยและสังคมโลกอย่างกว้างขวาง^๕

ดังนั้น ผู้ทำวิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม” เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน และศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม เพื่อให้สามารถสร้างผลกำไรที่มากขึ้นรวมถึงทำให้ธุรกิจอยู่รอดและสามารถขยายกิจการ และเพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ได้

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาถึงกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม

๒.๒ เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม

๒.๓. เพื่อศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม

^๕การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านหัวอ่าว , แหล่งที่มา : social.nesdb.go.th/ [๑๑ ธันวาคม ๒๕๕๙].

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๓.๑ กระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม มีอย่างไร

๓.๒ การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม ควรเป็นอย่างไร

๓.๓ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม ควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม” มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาในการศึกษาครั้งนี้ครอบคลุมในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

๔.๑.๑ กระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว

๔.๑.๒ การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว

๔.๑.๒.๑ การมีส่วนร่วมในการสร้างความปลอดภัยของอาหารในการเกษตร (GAP) ประกอบด้วย ๘ ขั้นตอน

๔.๑.๒.๒ การมีส่วนร่วมในการสร้างความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ (GMP) ประกอบด้วย ๘ ขั้นตอน

๔.๑.๒.๓ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ประกอบด้วย ๑. การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ ๒.การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ ๓. การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ และ ๔. การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑.๔.๒.๑ ตัวแปรต้น (Independent Variables)

๑. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการเข้าอาศัยอยู่ในชุมชน ตำแหน่งสถานภาพในชุมชน และ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆในชุมชน

๑.๔.๒.๒ ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

๑. การมีส่วนร่วมในการสร้างความปลอดภัยของอาหารในการเกษตร (GAP) ๘ ขั้นตอน ได้แก่ ๑. ด้านแหล่งน้ำ ๒. ด้านพื้นที่ปลูก ๓. ด้านการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร ๔. ด้านการเก็บรักษาและขนย้ายผลิตผลภายในแปลง ๕. ด้านการบันทึกข้อมูล ๖. ด้านการผลิตให้ปลอดภัยจากศัตรูพืช ๗. ด้านการจัดการกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตผลคุณภาพ ๘. ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว

๒. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตามมาตรฐาน GMP (เฉพาะผลิตภัณฑ์) มีอยู่ ๗ ข้อกำหนด ได้แก่ ๑. ด้านสถานที่ตั้งและอาคารผลิต ๒. ด้านเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต ๓. การทำความสะอาด การฆ่าเชื้อ และการบำรุงรักษา ๔. ด้านการสุขาภิบาล ๕. ด้านการบำรุงรักษาและการทำความสะอาด ๖. ด้านบุคลากรและสุขลักษณะผู้ปฏิบัติงาน ๗.บันทึกและรายงานผล

๓. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรกรบ้านหัวอ่าวในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) การมีส่วนร่วมในการร่วมด้านการตัดสินใจ ๒) การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ ๓) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และ ๔) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยได้แก่ เกษตรกรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในชุมชนบ้านหัวอ่าว หมู่ที่ ๕ ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน ๑๐๕ ราย^๖ โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการเปรียบเทียบตารางสำเร็จรูปของเครซีเมอร์แกน^๗ ได้กลุ่มประชากรตัวอย่าง จำนวน ๘๖ คน และจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ เกษตรอำเภอสามพราน นักวิชาการส่งเสริมเกษตรตำบล จำนวน ๒ ท่าน ผู้บริหารชุมชน จำนวน ๒ ท่าน ผู้นำกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสามพราน จำนวน ๒ ท่าน วิทยากรเกษตรธรรมชาติ รวมจำนวน ๘ ท่าน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ชุมชนบ้านหัวอ่าว หมู่ที่ ๕ ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

เป็นการศึกษาวิจัย ตั้งแต่ เดือน สิงหาคม ๒๕๖๐ ถึง เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๑ รวม ๑๑ เดือน

^๖สำนักงานเกษตรอำเภอสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ปี ๒๕๖๐.

^๗บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕), หน้า

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๕.๑ กระบวนการสร้างความปลอดภัยทางอาหาร หมายถึง แนวทางการปฏิบัติที่เกษตรกรนำหลักเกณฑ์ของ GAP มาประยุกต์ใช้ที่มุ่งให้เกิดกระบวนการผลิตที่ได้ผลิตผลปลอดภัย เช่น แหล่งน้ำ พื้นที่ปลูก การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร การเก็บรักษาและขนย้ายผลิตผลภายในแปลง การบันทึกข้อมูล การผลิตให้ปลอดภัยจากศัตรูพืช การจัดการกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตผลคุณภาพ และการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว

๑.๕.๒ กระบวนการสร้างความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ หมายถึง แนวทางการปฏิบัติตามมาตรฐาน GMP เฉพาะผลิตภัณฑ์ สำหรับอาหารทุกประเภท ของกลุ่มเกษตรกรบ้านหัวอ่าว เช่น วิธีการผลิต เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิต และการเก็บรักษาอาหารแปรรูปที่บรรจุในภาชนะพร้อมจำหน่าย

๑.๕.๓ การมีส่วนร่วมของเกษตรกร หมายถึง กระบวนการที่เกษตรกรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ๔ ด้าน ได้แก่ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์

๑.๕.๓.๑ การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ หมายถึง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการกำหนด และการจัดลำดับการคัดเลือกความสำคัญของกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ เกี่ยวข้องกับการสร้างความปลอดภัยทางอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน

๑.๕.๓.๒ การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน หมายถึง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ใน โครงการหรือกิจกรรมของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความปลอดภัยทางอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน

๑.๕.๓.๓ การมีส่วนร่วมด้านการติดตามประเมินผล หมายถึง การที่เกษตรกรในชุมชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ติดตามผลการดำเนินงานในกิจกรรมการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้เป็นไปตามแผนงานและ โครงการ มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ เพื่อปรับปรุง แก้ไข พัฒนา ให้กิจกรรมการสร้างความปลอดภัยทางอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ประสบความสำเร็จ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลแก่ชุมชน

๑.๕.๓.๔ การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนได้รับ ผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความปลอดภัยทางอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือผลที่เกิดขึ้นแก่ชุมชนจากการมีส่วนร่วม

๑.๕.๔ กระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกร หมายถึง กระบวนการมีส่วนร่วมที่เกษตรกรเข้าไปมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และความต้องการพื้นฐานของเกษตรกร ร่วมวิเคราะห์สาเหตุปัญหา ตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ไขปัญหานั้น ๆ ตลอดจน ขึ้นวางแผนการดำเนินกิจกรรม เพื่อแก้ปัญหาด้วยตนเอง ร่วมปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหานั้น ร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมนั้น ๆ

และติดตามประเมินผลเพื่อหาข้อดี ข้อด้อย อันเกิดจากการดำเนินกิจกรรมซึ่งจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป

๑.๕.๕ เกษตรกร หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนบ้านหัวอ่าวที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม หมู่ ๕ ตำบลบางช้าง อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม

๑.๕.๖ อาหาร หมายถึง ผลไม้สด อาทิ ฝรั่ง มะม่วง กัลยัม มะพร้าว น้ำหอม มะนาว

๑.๕.๗ ผลิตภัณฑ์ชุมชน หมายถึง สบู่สมุนไพรจากผักข้าว ขนมหอยโบราณ ไม้กวาด ก้านมะพร้าว กิ่งพันธุ์ต้นไม้ และปุ๋ยอินทรีย์

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๖.๑. ทำให้ทราบถึงกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม

๑.๖.๒. ทำให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม

๑.๖.๓. ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม” ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประมวลสรุปนำมาเป็นแนวทางในการวิจัย โดยมีกรอบแนวคิดและทฤษฎีในการวิจัย ดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

๒.๒ แนวคิดกระบวนการสร้างความปลอดภัยของอาหารและผลิตภัณฑ์

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม

๒.๔ ศูนย์เรียนรู้บ้านหัวอ่าว หมู่ ๕ ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความปลอดภัยของอาหารและผลิตภัณฑ์

๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติ

๒.๕.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs

๒.๑.๑ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs

หลังจากที่ประเทศแถบซีกโลกตะวันตกโดยเฉพาะอังกฤษและอเมริกาได้เป็นผู้นำและต้นแบบในการปฏิวัติอุตสาหกรรม คือเปลี่ยนวิธีการผลิตเพื่อยังชีพและค้าขายภายในประเทศเป็นหลักรมาสู่การผลิตเชิงอุตสาหกรรมเพื่อให้ได้ผลผลิตแบบเดียวกันในปริมาณมากซึ่งทำให้มีต้นทุนต่ำเพื่อการแข่งขันทางการค้าและมุ่งจำหน่ายระหว่างประเทศกันมากขึ้นนับแต่นั้น ช่วงระยะ ๑ ศตวรรษที่ผ่านมาทำให้เกิดการใช้วัตถุดิบ การสังสมพฤติกรรมกรบริโภค และการใช้ฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือยไม่คุ้มค่าและมุ่งสนองต่อความสะดวกสบายมากกว่าความจำเป็นพื้นฐาน ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติของแต่ละประเทศร่อยหรอลงอย่างมาก เช่น ทรัพยากรพลังงาน ทรัพยากรป่าทรัพยากรแร่ และทรัพยากรน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ของเสีย

ที่ปล่อยออกจากการกระบวนการผลิตและการบริโภคสินค้าของผลผลิตได้ก่อให้เกิดมลพิษการปนเปื้อน และสร้างผลกระทบทั้งแก่มนุษย์ทรัพยากรน้ำ อากาศ และความหลากหลายทางชีวภาพ^๑

ดังนั้น ประเทศที่พัฒนาแล้ว จึงเริ่มรวมตัวกันสร้างกรอบแนวทางการพัฒนาใหม่โดยเกิดการพัฒนาคิดแบบที่เรียกว่า “การเปลี่ยนย้ายกระบวนทัศน์” (paradigm shift) ขึ้นส่งผลให้เกิด “กรอบแนวคิดว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน” นับแต่ปี ๒๕๑๕ เป็นต้นมา จากการที่แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในกระแสการพัฒนาของสังคมโลกนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ โดยเริ่มตั้งแต่องค์การสหประชาชาติได้จัดให้มีการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (Human Environment) ณ กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ซึ่งเรียกร้องให้ชาวโลกคำนึงถึงผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยจนเกินขีดจำกัด ผลจากการประชุมดังกล่าวทำให้ทั่วโลกหันมาให้ความสนใจเรื่องสิ่งแวดล้อมกันอย่างกว้างขวาง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ สหประชาชาติได้จัดตั้งสมัชชาของโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) หรือเป็นที่รู้จักกันดีในชื่อ “Brundland Commission” เพื่อทำการศึกษาเรื่องการสร้างความสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาซึ่งได้เผยแพร่เอกสารชื่อ “Our Common Future” ที่ไดเรียกร้องให้ชาวโลกเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตที่ฟุ่มเฟือยและเปลี่ยนวิถีทางการพัฒนาประเทศเสียใหม่ ในลักษณะที่ปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม และให้สอดคล้องกับข้อจำกัดของธรรมชาติมากยิ่งขึ้น รวมทั้งได้เสนอว่ามนุษยชาติสามารถที่จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนขึ้นมาได้

ต่อมาสหประชาชาติได้จัดการประชุมสุดยอดระดับโลกอีก ๒-๓ ครั้ง คือ “การประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา” (UN Conference on Environment and Development : UNCED) ณ กรุงริโอ เดอจาเนโร ประเทศบราซิล ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยมีเอกสารสำคัญคือ “แผนปฏิบัติการ ๒๑” ซึ่งเป็นเหมือนแผนแม่บทของโลกให้ประเทศภาคีสมาชิกที่เข้าร่วมประชุมได้นำไปเป็นกรอบทิศทางพัฒนาประเทศให้ก้าวสู่ความยั่งยืน อีก ๕ ปีถัดมาสหประชาชาติก็ได้เป็นเจ้าภาพจัด “การประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน” (World Summit on Sustainable Development : WSSD) ณ กรุงโจฮันเนสเบิร์ก ประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ในปีพ.ศ. ๒๕๔๕ ซึ่งประเทศต่างๆ ทั่วโลกกว่า ๑๘๐ ประเทศรวมทั้งประเทศไทยได้ให้ความสำคัญใน “กรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน” อย่างต่อเนื่องร่วมกันลงนามรับมาเป็น “พันธกรณี” ร่วมกันที่จะพัฒนาประเทศและสังคมโลกให้น่าอยู่และยั่งยืนโดยมุ่งพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและ สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล

จากรายงานของบรรษัทแลนก์เรียกร้องในสิ่งเหล่านี้ นั่นคือการพัฒนาที่ตระหนักหรือคำนึงถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมและการคิดถึงคนรุ่นหลังด้วย จึงได้รับการตอบรับและต้อนรับอย่างอบอุ่นจากวงการต่างๆ ซึ่งนอกจากนี้ การพัฒนาที่ยั่งยืนยังถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ดีเป็นสิ่งที่น่าปรารถนา และด้วยความที่ยังคลุมเครือก็เป็นการเปิดพื้นที่ที่ว่างให้กับบรรดาผู้ที่เกี่ยวข้องเลือกตีความให้มีความหมายต่อสิ่งที่เรียกว่า “การพัฒนาแบบยั่งยืน” ในแบบฉบับที่ตัวเองต้องการได้ไม่แตกต่างจากมโนทัศน์อื่นๆ ในสังคมไม่ว่าจะเป็น “ความยุติธรรม” หรือ “ประชาธิปไตย” เป็นต้น เพราะคงไม่มีใครกล้าประกาศว่าไม่เห็นด้วย ไม่ชอบความยุติธรรม ไม่ชอบการปกครองแบบประชาธิปไตย หรือแม้แต่ไม่ชอบการพัฒนาแบบยั่งยืน เพียงแต่จะมี

^๑ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, “โครงการพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย”, รายงานการวิจัย, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๗, หน้า ๒-๘.

รายละเอียดของเรื่องเหล่านี้แตกต่างกันไปเท่านั้น ฉะนั้นสิ่งที่รายงานของบรรษัทแล่นกระทำก็คือเปิดพื้นที่ชนิดใหม่ขึ้นในสังคมเพื่อให้บุคคล สถาบัน หน่วยงาน องค์กรแขนงต่างๆ เลือกประกาศจุดยืนทางศีลธรรมของตนเองผ่านวาทกรรมที่เรียกว่า “การพัฒนาแบบยั่งยืน”^๒

ความโดดเด่นของวาทกรรมการพัฒนาแบบยั่งยืนอยู่ที่สามารถทำให้สิ่งที่ขัดแย้งกัน สิ่งที่คุณเหมือนว่าจะไปด้วยกันไม่ได้ในอดีต นั่นคือ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (economic growth) กับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (environmental protection) สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบ และอย่างราบรื่นโดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงระบบที่ดำรงอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลไกตลาดและระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโลก กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความโดดเด่นของวาทกรรมการพัฒนาแบบยั่งยืน อยู่ที่ที่สามารถสลายความเชื่อความหวาดวิตกในยุคทศวรรษ 1970s และ 1980s ที่มองว่าความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมแบบที่ดำรงอยู่จะนำไปสู่การทำลายล้างโลกในที่สุด สิ่งการพัฒนาแบบยั่งยืนนำเสนออย่างสำคัญคือการรับผิดชอบต่อผู้อื่น และในฐานะที่การพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นรากฐานของจริยธรรมในปัจจุบัน ความน่าสนใจของการพัฒนาแบบยั่งยืนเกี่ยวกับการประสานระหว่างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของวาทกรรมการพัฒนาแบบยั่งยืน ดูยังเป็นข้อเสนอที่น่าสนใจอย่างมากด้วย เนื่องจากเป็นทางเลือกที่สาม ระหว่างข้อเสนอที่มีลักษณะสุดขั้ว ๒ แบบ คือแบบของนักนิเวศวิทยาอย่างลึกที่เรียกร้องให้ปฏิเสธสิ่งที่เรียกว่า “การพัฒนา” อย่างสิ้นเชิงกับแบบที่ชูการพัฒนาอย่างไม่ตั้งคำถามและไม่คำนึงถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมเลย ดังกรณีของทฤษฎีการให้ทันสมัยอย่างตะวันตกในอดีต

ฉะนั้น ด้วยเหตุผลต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นจึงไม่น่าแปลกใจว่าทำไมการพัฒนาแบบยั่งยืนจึงได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี แม้ว่าแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืนจะได้รับความนิยมและยอมรับอย่างกว้างขวาง จนสามารถทำให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมกลายเป็นปัญหาระดับโลกและได้รับความสนใจจากประเทศต่างๆ ทั่วโลก แต่ก็มีได้หมายความว่าแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืนสามารถลดทอนความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อมโลกลงได้อย่างฉับพลัน โดยไม่ต้องพูดถึงการขจัดปัญหาสิ่งแวดล้อมโลกให้หมดไปซึ่งยิ่งดูจะเป็นเรื่องห่างไกลมากขึ้นทุกที สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ ส่วนหนึ่งก็เป็นเพราะว่าบรรดาพลังและกระบวนการในการทำลายล้างสิ่งแวดล้อมต่างก็ยังคงดำรงอยู่ มิได้ถูกขจัดให้หมดสิ้นไปแต่อย่างใด ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่เรียกว่าการพัฒนาการทำให้เป็นอุตสาหกรรม รวมถึงลัทธิบริโภคนิยมและระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งมีส่วนอย่างสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างขาดความรับผิดชอบต่อผู้อื่นที่น่าสงสัยว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนจะเป็นไปได้มากนักเพียงใดในทางปฏิบัติ เพราะเท่าที่ผ่านมา ความไม่เท่าเทียมในสังคมยังคงดำรงอยู่คนยากจนจำนวนมากขาดแคลนอาหารที่อยู่อาศัย และเครื่องนุ่งห่ม ในประเทศโลกที่สามหรือแม้แต่ในประเทศที่พัฒนาแล้วก็ตามนั่นคือ การพัฒนาเท่าที่ผ่านมาได้สร้างปัญหาไว้มากมายซึ่งการแก้ปัญหาแบบประนีประนอมอย่างการพัฒนาแบบยั่งยืนนี้จะแก้ไขได้หรือไม่ เพราะมีความเกี่ยวเนื่องกับผลประโยชน์จำนวนมากของชาติมหาอำนาจและบรรษัทยักษ์ใหญ่ทั้งหลาย

โดยสรุป การพัฒนาอย่างยั่งยืนในบริบทโลกคือการพัฒนาที่มุ่งสู่ดุลยภาพของมิติ ๓ ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม โดยให้ตอบสนองต่อความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันและไม่ทำให้คนรุ่น

^๒ชัยวัฒน์ เจริญสินโอฬาร, **Development Discourse วาทกรรมการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิภาฯ, ๒๕๔๙), หน้า ๔๓-๕๕.

อนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความสามารถที่จะสนองความต้องการของตนเองความหมายของคำว่า “ยั่งยืน” การใช้คำ sustainable และ sustainability มีนิยามอยู่ ๓ แนวใหญ่ด้วยกัน คือ

๑. แนวสังคม หมายถึงเรื่องเกี่ยวกับการสนองความต้องการพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมนุษย์ทุกคนต้องได้รับอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย และการบำบัดรักษาพยาบาล ในขณะเดียวกันก็หมายถึงการสนองความต้องการระดับสูงด้วย เช่น ความมั่นคง เสรีภาพ การศึกษาการมีงานทำ ความยั่งยืนทางสังคม อาจจะเน้นเรื่องการส่งเสริมความสุขสมบูรณ์ของมวลชลใหญ่ เป้าหมายสำคัญที่สุดของแนวนี้คือการรักษาคุณภาพชีวิตให้มีระดับสูงอย่างยาวนาน

๒. แนวนิเวศ จุดเน้นอยู่ที่กระบวนการทางชีววิทยาของธรรมชาติ โดยเน้นเรื่องความยั่งยืนของการทำงานและประสิทธิภาพของระบบนิเวศ เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนทางนิเวศในระยะยาว จำเป็นจะต้องมีการคุ้มครองทรัพยากรทางพันธุกรรมและการอนุรักษ์ความหลากหลายทางธรรมชาติ ในความหมายนี้ การจัดการและการรักษาระบบนิเวศรวมทั้งการสนับสนุนให้ชีวิตทั้งหลายอยู่รอดคือเป้าหมายสำคัญที่สุด

๓. แนวเศรษฐกิจ จะเน้นแต่เรื่องการขยายตัวทางเศรษฐกิจถ้ากล่าวถึง “ความยั่งยืน” จะหมายถึง เศรษฐกิจขยายตัวอย่างยั่งยืนยาวนานในอัตราที่สูง แต่นักเศรษฐศาสตร์สีเขียวมีแนวคิดอีกแบบคือกล่าวว่าเศรษฐกิจที่ยั่งยืนหมายถึงเศรษฐกิจที่คำนึงถึงระบบนิเวศและโลกธรรมชาติ การให้คุณค่าทางชีวิตจิตใจมากกว่าคำนึงถึงความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ความหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นมาจากศัพท์คำว่า “Sustainable” ที่แปลว่าความยั่งยืนเป็นคำที่มาจากภาษาละตินคือ “Sus-tenere” ซึ่งหมายถึงการส่งเสริมหรือสนับสนุน (Uphold) หมายถึงความยั่งยืนนั้นเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมหรือกระบวนการเพื่อการสนับสนุน (Uphold) หรือปกป้อง (Defended) ความสามารถดำรงอยู่ได้^๓

องค์การสหประชาชาติได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) หมายถึง การพัฒนาที่สนองความต้องการของประชาชนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำให้ประชาชนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความต้องการของตนเอง

องค์การสหประชาชาติได้บัญญัติศัพท์เฉพาะ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” “Sustainable Development” เพื่อกำหนดให้เป็นชื่อของเป้าหมายการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโลกต่อไปอันปรากฏในข้อตกลงระหว่างประเทศใน Earth Summit การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (United Nation Conference on Environment and Development) ที่กรุงริโอเดอจาเนโรประเทศบราซิลเมื่อระหว่างวันที่ ๓-๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๕ (ค.ศ. 1992)^๔ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals; SDGs) ทดแทนเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium

^๓Michael Redclift, Sustainable Development : Economic and the Environment. In M.Redclift and C. Sage (eds.), **Strategies for Sustainable Development : Local Agenda for theSouthern Hemisphere**, (U.K : John Wiley & Sons Ltd., 1994).

^๔อัษฎา ชัยนาม, **แผนปฏิบัติการ ๒๑ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๓๗), หน้า ๑.

Development Goals; MDGs) ซึ่งหมดอายุลงในปี ๒๕๕๘ โดยจะเป็นข้อผูกพันสำหรับชาติสมาชิกที่ได้ให้การรับรอง (๑๙๓ ประเทศ) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนดังกล่าวจะถูกใช้เป็นเครื่องกำหนดทิศทางการพัฒนาทั้งของไทยและของโลกนับจากนี้จวบจนปี ค.ศ.2030 ครอบคลุมระยะเวลา ๑๕ ปี ที่ประกอบด้วย ๑๗ เป้าหมาย (Goal) ๑๖๙ เป้าประสงค์ (Target)

การพัฒนาที่ยั่งยืนหมายถึง ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ถูกตีความไปตามกระแสความคิดของคนแต่ละกลุ่มซึ่งแตกต่างกันไปทั้งนี้ก็เพราะอิทธิพลทางความคิดที่ได้มาจากการประชุมของสมาชิกองค์การสหประชาชาติดังนี้^๕

๑. คำนิยามคลาสสิกคือ คำนิยามที่คณะกรรมการการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาโลกได้ให้ไว้ว่า “เป็นการอนุรักษ์ไว้” และ “เป็นการพัฒนาที่ปลอดภัยเพื่อสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่กระทบกระเทือนความสามารถของคนรุ่นหลังที่จะตอบสนองความต้องการของคนรุ่นต่อไป”

๒. คำนิยามของนักเศรษฐศาสตร์ “คุณจะสามารถเอาสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาทดแทนต้นทุนธรรมชาติได้หรือไม่” “ประโยชน์นั้นจะตกไปอยู่กับใคร?” “การดำรงอยู่และเติบโตขึ้นเกิดขึ้นจากรายได้ของโลกไม่ใช่จากต้นทุน” หรือว่าอีกนัยหนึ่ง “การเพิ่มรายได้ประชาชาติอย่างต่อเนื่องหรือการพัฒนาเศรษฐกิจแบบไม่สิ้นสุด” คือ “ทฤษฎีที่เป็นไปไม่ได้” เพราะไม่สามารถทำให้การเติบโตดำเนินไปอย่างยั่งยืนบนโลกที่มีทรัพยากรจำกัด

๓. คำนิยามด้านการพัฒนาที่เหมาะสมในทางบริบทมากที่สุดได้แก่ “การตอบสนองความต้องการของมนุษย์รวมถึงการมีวิถีการดำเนินชีวิตมีทางเลือกมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติและระดับท้องถิ่นอย่างพอเหมาะพอควร การเคารพในสิทธิมนุษยชน การแสดงออกซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ การมีที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมที่ดีพอในขณะที่ต้องจำกัดการใช้ทรัพยากรที่สูญสิ้นไปได้ใช้ทรัพยากรที่ไม่สิ้นสูญอย่างยั่งยืนและคงความสามารถรองรับของเสียในขอบเขตท้องถิ่นและโลกเอาไว้”

๔. คำนิยามทางสิ่งแวดล้อมคือ “การรักษาระดับการบริโภคและมลพิษให้อยู่ภายในขอบเขตจำกัดทางนิเวศวิทยา” แต่ไม่ได้กล่าวถึงว่าใครเป็นคนก่อมลพิษและใครได้ผลประโยชน์และใครเสียประโยชน์

๕. คำนิยาม “ธุรกิจเช่นเคย” นั่นคือ “การสร้างความสำเร็จเติบโตในวิถีที่คนรุ่นหลังจะต้องขอบคุณ” หรือ “โดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อม” แต่ความเสียหายด้านสังคมคงไม่เป็นอะไรใช่ไหม

๖. คำนิยามที่ว่า “มันมิใช่สิ่งใดสิ่งหนึ่งแต่เป็นกระบวนการ” เป็นคำนิยามของผู้เชี่ยวชาญจริงๆ ได้แก่ “กระบวนการการเปลี่ยนแปลงในการใช้ทรัพยากรทิศทางการลงทุนและการเริ่มต้นพัฒนาทางเทคโนโลยีการเปลี่ยนแปลงสถาบันให้สอดคล้องกับความต้องการของอนาคตและปัจจุบัน” และอื่นๆ เช่น “เป็นกระบวนการผสมผสานและหรือประนีประนอมเป้าหมายทางเศรษฐกิจนิเวศวิทยาและสังคมเข้าไว้ด้วยกัน”

^๕ ทอมสัน คอยส์วีสต์, “การจะเป็นผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาที่ยั่งยืน”, ในจดหมายจากลอนดอน, โกลส์เซียว, ฉบับที่ ๒ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๓๖), หน้า ๔.

๗. คำนิยามด้านจริยธรรมได้แก่ “การดูแลระดับของสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตของโลกสำหรับคนรุ่นปัจจุบันและรุ่นหลังให้ดำเนินการพัฒนาอย่างรอบคอบและเป็นธรรม”

๘. คำนิยามสีเขียวเข้ม “จำกัดความเจริญเติบโตของประชากรเพื่อที่มนุษย์จะได้มีชีวิตอย่างกลมกลืนกับโลกและมีสิทธิไม่มากเกินไปกว่าสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นๆ” นี่เป็นการยอมตายอย่างเลือดเย็นหรือ? จะใช้นโยบายบังคับให้หนึ่งครอบครัวมีเด็กได้คนเดียวหรือ? เป็นการลงโทษคนจนหรือ?

๙. คำจำกัดความจากรายงานของธนาคารโลก “ทุกสิ่งภายใต้หนึ่งเดียว” เป็นคำนิยามที่หยิบใช้ง่ายเพื่อที่จะแสดงถึงความใจกว้างและความโอบอ้อมของทุกคน “การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นเป้าหมายระยะยาวที่รักษาระดับความยั่งยืนทางเศรษฐกิจโดยสัมพันธ์กับข้อจำกัดทางนิเวศวิทยา เป็นการแบ่งปันทรัพยากรและโอกาสระหว่างคนรุ่นนี้และคนรุ่นต่อไปอย่างเท่าเทียมกัน และในช่วงคนรุ่นนี้การแบ่งปันทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ ก็คือ การคิดรวมต้นทุนทางธรรมชาติเข้าไปในต้นทุนการผลิตด้วย”

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals; SDGs)

เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals–MDGs) ที่ ๑๘๙ ประเทศทั่วโลก รวมทั้งไทย ได้ตกลงร่วมกันให้เป็นวาระการพัฒนาของโลกตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๓ อันประกอบด้วยเป้าหมายหลัก ๘ ข้อ ได้แก่

๑. ขจัดความยากจนและความหิวโหย
๒. ให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา
๓. ส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและบทบาทสตรี
๔. ลดอัตราการตายของเด็ก
๕. พัฒนาสุขภาพของสตรีมีครรภ์
๖. ต่อสู้กับโรคเอดส์ มาลาเรีย และโรคสำคัญอื่น ๆ
๗. รักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

๘. ส่งเสริมการเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาในประชาคมโลก ซึ่งถูกใช้ในช่วง ๑๕ ปีนี้ กำลังจะสิ้นสุดลงในปี ค.ศ. 2015

UN จึงได้ริเริ่มกระบวนการหารือเพื่อกำหนดวาระการพัฒนาภายหลังปี ค.ศ. 2015 (Post-2015 Development Agenda) ตามกระบวนการที่ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” โดยประเด็นสำคัญของวาระการพัฒนาภายหลังปี ค.ศ. 2015 คือ การจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals–SDGs) โดยเป็นการดำเนินการต่อเนื่องจากแถลงการณ์แห่งสหัสวรรษ (Millennium Declaration) เพื่อประเมินเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) และกระตุ้นให้ประเทศต่างๆ พัฒนาประเทศเพื่อขจัดความยากจน ความหิวโหย ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ความเท่าเทียม เทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ดูแลสิ่งแวดล้อม และพร้อมรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ อีกทั้งเพิ่มเนื้อหาการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ครอบคลุมโดยยึดถือหลักสำคัญว่า “No one left behind”

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ริเริ่มจากการประชุม Rio+20 โดยปรากฏอยู่ในผลการประชุมที่มีชื่อว่า “The Future We Want” ทั้งนี้เพื่อเป็นการ

ต่อเนื่องจาก MDGs ซึ่งจะสิ้นสุดในปี ค.ศ. 2015 ในการนี้มีการจัดตั้ง (Open Working Group on Sustainable Development Goals : OWG) เพื่อดำเนินการจัดทำเป้าหมาย (Goals) และเป้าประสงค์ (Targets) ขึ้น OWG ประกอบไปด้วยประเทศต่างๆ ๗๐ ประเทศ แบ่งเป็น ๓๐ กลุ่มประเทศ โดยประเทศไทยจัดอยู่กับ ราชอาณาจักรภูฏาน และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม OWG มีหน้าที่ในการจัดทำข้อเสนอ Goals และ Targets โดยได้รับข้อมูลสนับสนุนการทำงานจากระบบสนับสนุนทางเทคนิคของสหประชาชาติ (UN System Technical Support Team : TST) โดยข้อเสนอ Goals และ Targets เสร็จสิ้นในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2014 เสนอในการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ครั้งที่ ๖๘ (68th United Nations General Assembly : UNGA) กระบวนการจัดทำตัวชี้วัดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goal Indicators : SDGs indicators) เริ่มดำเนินการภายหลังจากได้ข้อเสนอ Goals และ Targets โดยคณะกรรมการด้านสถิติ แห่งสหประชาชาติ (United Nations Statistical Commission : UNSC) ได้รวบรวมตัวชี้วัดที่ได้รับการเสนอจากหน่วยงานเฉพาะด้าน และหน่วยงานสหประชาชาติอื่นๆ จัดทำเป็นรายการตัวชี้วัดขั้นต้นที่ถูกนำเสนอ (List of proposed preliminary indicators) พร้อมเอกสารความเป็นมาของตัวชี้วัด (Background of List of proposed preliminary indicators)

ในปีนี้สหประชาชาติจะประกาศเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือ (Sustainable Development Goals (SDGs) โดยเปลี่ยนจากกรอบคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนแบบ ๓ เสาหลัก (Pillars) มาสู่กรอบคิดใหม่ที่มีมองการพัฒนาเป็นมิติ (Dimensions) เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้มีความเชื่อมโยงกัน เพื่อลดข้อจำกัดของการส่งเสริมการพัฒนาในแบบแยกส่วนที่ได้รับอิทธิพลจากกรอบความคิดแบบเสาหลัก^๖

แผนภูมิที่ ๒.๑ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals; SDGs)

หลักการสำคัญของ SDGs

ที่ประชุมสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติ (UN General Assembly) ณ กรุงนิวยอร์ก ได้มีการรับรอง "เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก ๑๗ ประการ" (The Global Goals for Sustainable Development) ประกอบด้วย

เป้าหมายที่ ๑ ขจัดความยากจนในทุกรูปแบบทุกที่

^๖เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals; SDGs) [ออนไลน์, แหล่งที่มา : <http://www.thaicr.com> [๕ ก.พ. ๒๕๕๙].

เป้าหมายที่ ๒ ขจัดความหิวโหย บรรลุเป้าความมั่นคงทางอาหารและโภชนาการที่ดีขึ้น และส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๓ ทำให้แน่ใจถึงการมีสุขภาพะในการดำรงชีวิต และส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคนในทุกช่วงอายุ^๗

เป้าหมายที่ ๔ ทำให้แน่ใจถึงการได้รับการศึกษาที่ได้คุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง และส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน

เป้าหมายที่ ๕ บรรลุถึงความเท่าเทียมทางเพศ และเสริมสร้างพลังให้แก่สตรีและเด็กหญิงทุกคน

เป้าหมายที่ ๖ ทำให้แน่ใจว่าเรื่องน้ำและการสุขาภิบาลได้รับการจัดการอย่างยั่งยืน และมีสภาพพร้อมใช้สำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ ๗ ทำให้แน่ใจว่าทุกคนสามารถเข้าถึงพลังงานที่ทันสมัยยั่งยืน เชื่อถือได้ตามกำลังซื้อของตน

เป้าหมายที่ ๘ ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและทั่วถึงให้เป็นไปอย่างยั่งยืน ส่งเสริมศักยภาพการมีงานทำและการจ้างงานเต็มที่ และงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ ๙ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการปรับตัวให้เป็นอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืนและทั่วถึง และสนับสนุนนวัตกรรม

เป้าหมายที่ ๑๐ ลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศ

เป้าหมายที่ ๑๑ ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัยทั่วถึงพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๑๒ ทำให้แน่ใจถึงการมีแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๑๓ ดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และผลกระทบที่เกิดขึ้น

เป้าหมายที่ ๑๔ อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนให้เป็นไปอย่างยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๑๕ พืชพันธุ์ ปุ๋ย และส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนของระบบนิเวศบนบก จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อสู้กับการแปรสภาพเป็นทะเลทรายหยุดยั้งและฟื้นฟูความเสื่อมโทรมของที่ดิน และหยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

เป้าหมายที่ ๑๖ ส่งเสริมให้สังคมมีความเป็นปกติสุข ไม่แบ่งแยก เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีการเข้าถึงความยุติธรรมโดยถ้วนหน้า และสร้างให้เกิดสถาบันอันเป็นที่พึ่งของส่วนรวม มีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยอมรับในทุกระดับ

เป้าหมายที่ ๑๗ เสริมสร้างความเข้มแข็งในวิธีการปฏิบัติให้เกิดผล และสร้างพลังแห่งการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระดับสากลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

^๗หลักการสำคัญของ SDGs, [ออนไลน์, แหล่งที่มา : <http://www.tsdf.or.th/th/seminar-event/> ๑๐๒๖๘, [๕ ก.พ. ๒๕๕๙].

เป้าหมายทั้ง ๑๗ ข้อนั้นอาศัยกรอบแนวคิดที่มองการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านมิติที่เชื่อมโยงกันของเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่มาจากการรวบรวมความเห็นและข้อเสนอจากประชาชนจากทุกประเทศทั่วโลก ที่จะใช้เป็นเป้าหมายเพื่อการพัฒนาาร่วมกันอีก ๑๕ ปีข้างหน้าจนถึงปี ๒๕๗๓ เพื่อทดแทนเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals) ซึ่งเป็นครั้งแรกที่มีเป้าหมายร่วมในการมุ่งจัดความยากจนของประชากรโลกทั้งสิ้น ๘๓๖ ล้านคนทั่วโลกให้หมดสิ้นไปภายในปี ๒๕๗๓

ด้วยเหตุนี้ องค์การสหประชาชาติจึงเน้นย้ำความสำคัญของเป้าหมายข้อ ๑๗ ที่เน้นการสร้างภาคีความร่วมมือเพื่อผลักดันให้ถึงเป้าหมาย (Partnerships for Goals) ซึ่งส่งเสริมการทำงานร่วมกันจากทุกภาคส่วน ทั้งในประเทศและในระดับนานาชาติเพื่อสนับสนุนการระดมเงินทุนเทคโนโลยี การยกระดับศักยภาพของส่วนราชการและองค์กรสาธารณประโยชน์ และความรับผิดชอบต่อเป้าหมายร่วมกัน โดยปี ๒๕๕๘ สหประชาชาติได้ประกาศใช้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals; SDGs) ทดแทนเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals; MDGs) ซึ่งหมดอายุลงในปี ๒๕๕๘ โดยจะเป็นข้อผูกพันสำหรับชาติสมาชิกที่ได้ให้การรับรอง ๑๙๓ ประเทศ ในการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (United Nations General Assembly-UNGA) ประกอบด้วย ๑๗ เป้าหมาย (Goal) ๑๖๙ เป้าประสงค์ (Target)^๔

๑. จัดความยากจน จัดความยากจนทุกรูปแบบ ทุกสถานที่ ในทั่วโลก ผู้คนมากกว่า ๘๐๐ ล้านคน ยังคงอยู่ได้ด้วยเงินน้อยกว่า ๑.๒๕ ดอลลาร์ ต่อวัน หลายคนยังขาดการเข้าถึงอาหาร น้ำดื่มที่สะอาดและสุขอนามัยที่เพียงพอ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในประเทศ เช่น จีนและอินเดียได้ช่วยยกระดับประชากรออกจากความยากจน แต่ความเติบโตในเรื่องดังกล่าวก็ยังไม่มีความสม่ำเสมอเท่าใดนัก ประชากรผู้ที่มีสัดส่วนที่อยู่ในความยากจนมากกว่าผู้ชาย เนื่องจากการเข้าถึงที่ไม่เท่ากันในเรื่องค่าแรงงาน การศึกษาและทรัพย์สิน SDGs มีเป้าหมายที่จะจัดความยากจนในทุกรูปแบบให้แล้วเสร็จภายในปี ๒๕๗๓ ซึ่งเป้าหมายดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่อาศัยอยู่ในสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงในการเข้าถึงทรัพยากรและการบริการขั้นพื้นฐาน รวมถึงช่วยเหลือชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งและภัยพิบัติที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิอากาศ

๒. จัดความหิวโหย การจัดความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร ส่งเสริมเกษตรกรรมอย่างยั่งยืนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและผลผลิตทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้นในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้ได้เห็นสัดส่วนของประชากรที่ขาดแคลนอาหารลดลงเกือบครึ่งหนึ่ง ประเทศกำลังพัฒนาจำนวนมากที่เคยได้รับความทุกข์จากความอดอยากและความหิวโหย ซึ่งในขณะนี้ประเทศเหล่านั้นสามารถให้ความช่วยเหลือทางโภชนาการแก่ผู้ด้อยโอกาสได้เป็นจำนวนมาก มีความคืบหน้าอย่างมากในเรื่องการกำจัดความหิวโดยในภาคกลางและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อเมริกา และประเทศกลุ่มแคริบเบียน เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) มุ่งมั่นที่จะจัดความหิวโหยและความอดอยากทุกรูปแบบ ให้แล้วเสร็จภายในปี ๒๕๗๓ เพื่อให้แน่ใจว่าทุกคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและผู้ด้อยโอกาสจำนวนมาก ได้รับการเข้าถึงอาหารที่เพียงพอและมีคุณค่าทางโภชนาการตลอดทั้งปี เป้าหมายนี้ยังเกี่ยวข้อง

^๔สหประชาชาติในไทย, เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.un.or.th>. [๕ ก.พ. ๒๕๕๙].

กับการส่งเสริมการเกษตรอย่างยั่งยืน การปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่และกำลังการผลิตของเกษตรกรรายขนาดเล็ก ที่ช่วยให้เข้าถึงแหล่งที่ดินทำกิน เทคโนโลยีและการตลาดอย่างเท่าเทียม นอกจากนี้ความร่วมมือระหว่างประเทศก็เป็นสิ่งสำคัญที่สร้างความเชื่อมั่นในการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร จะสามารถยุติความอดอยากและความหิวโหยได้ภายในปี ๒๕๗๓ โดยดำเนินการร่วมกับเป้าหมายอื่นๆที่กำหนดไว้

๓. มีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี รับรองการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคนในทุกช่วงอายุตั้งแต่การสร้างเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ ซึ่งประสบผลสำเร็จอย่างมีคุณค่าในหน้าประวัติศาสตร์ จากการลดการเสียชีวิตของเด็ก การปรับปรุงสุขภาพของมารดาและการต่อสู้กับเชื้อเอชไอวี/ เอ็ดส์ มาลาเรียและโรคอื่นๆ ตั้งแต่ปี ๒๕๓๓ สามารถป้องกันการเสียชีวิตของเด็กทั่วโลก โดยลดลงกว่า ๕๐ % และการเสียชีวิตของมารดาที่สามารถลดลงได้ ๔๕% ในทั่วโลก ภาวะการติดเชื้อเอชไอวีและเอ็ดส์ที่เกิดขึ้นใหม่สามารถลดลงได้ ๓๐% ในระหว่างปี ๒๕๔๓ ถึงปี ๒๕๕๖ และมากกว่า ๖,๒๐๐,๐๐๐ ชีวิตได้รับป้องกันจากโรคมาลาเรีย การเสียชีวิตเหล่านี้สามารถหลีกเลี่ยงได้โดยการป้องกันและการรักษา การศึกษา แคมเปญการสร้างภูมิคุ้มกันของโรคและการดูแลสุขภาพเพศและระบบสืบพันธุ์ เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนมีความมุ่งมั่นที่จะยุติการระบาดของโรคเอ็ดส์ วัณโรคมาลาเรียและโรคติดต่ออื่นๆ ภายในปี ๒๕๗๓ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บรรลุหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าและจัดให้มีการเข้าถึงยาและวัคซีนอย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพสำหรับทุกคน การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาวัคซีนก็เป็นส่วนสำคัญของกระบวนการนี้เช่นเดียวกับการเข้าถึงยาในราคาที่เหมาะสม

๔. การศึกษาที่เท่าเทียม รับรองการศึกษาที่เท่าเทียมและทั่วถึง ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคนตั้งแต่ปี ๒๕๔๓ มีความคืบหน้าเป็นอย่างมากในการบรรลุเป้าหมายเรื่องของผู้ที่ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา อัตราการลงทะเบียนเรียนรวมในประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๙๑ ในปี ๒๕๕๕ และจำนวนของเด็กทั่วโลกที่ไม่ได้รับการศึกษาลดลงได้เกือบครึ่งหนึ่ง นอกจากนี้อัตราผู้ที่มีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ยังเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก และเด็กผู้หญิงได้ไปโรงเรียนมากขึ้นกว่าเดิม สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นความสำเร็จอันยอดเยี่ยม การประสบความสำเร็จครอบคลุมถึงการศึกษามีคุณภาพ ซึ่งตอกย้ำความเชื่อที่พิสูจน์แล้วว่าการศึกษาเป็นหนึ่งในแรงขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป้าหมายนี้ทำให้แน่ใจว่าเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายทุกคนจะได้รับสำเร็จศึกษาฟรีในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดให้มีการฝึกอบรมอาชีพในราคาที่เหมาะสมอย่างเท่าเทียมกัน และขจัดความไม่เสมอภาคทางเพศและความเหลื่อมล้ำ ด้วยความมุ่งมั่นที่จะประสบผลสำเร็จในการเข้าถึงหลักสากลเพื่อการศึกษาที่สูงขึ้นอย่างมีคุณภาพ

๕. ความเท่าเทียมทางเพศ บรรลุความเท่าเทียมทางเพศ พัฒนาบทบาทสตรีและเด็กผู้หญิง ในปี ๒๕๔๓ UNDP ร่วมกับพันธมิตรของ UN และประชาคมโลกให้ความเสมอภาคทางเพศเป็นศูนย์กลางในการทำงาน มีผู้หญิงจำนวนมากขึ้นที่ได้เรียนในโรงเรียน เมื่อเทียบกับ ๑๕ ปีที่ผ่านมา และในภูมิภาคส่วนใหญ่ก็มีความเท่าเทียมกันทางเพศในการศึกษาระดับประถมศึกษา ในขณะนี้ ผู้หญิงสามารถทำงานนอกบ้านและได้รับค่าแรงจากงานที่ไม่ใช่ทำการเกษตรได้ถึง ๔๑% เมื่อเทียบกับปี ๒๕๓๓ ซึ่งมีเพียง

๓๕% SDGs มีจุดหมายที่จะสร้างความสำเร็จเหล่านี้เพื่อให้แน่ใจว่ามีการยุติการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงและเด็กผู้หญิงในทุกที่ แต่ในบางภูมิภาคยังคงมีความไม่เท่าเทียมกันในเบื้องต้นสำหรับการเข้าถึงค่าจ้าง และยังคงมีช่องว่างที่มีนัยสำคัญระหว่างชายและหญิงในตลาดแรงงาน ความรุนแรงทางเพศและการละเมิดทางเพศ การใช้แรงงานที่ผิดกฎหมาย และการแบ่งแยกชนชั้นของประชาชนยังคงเป็นอุปสรรคใหญ่ในเรื่องนี้

๖. การจัดการน้ำและสุขาภิบาล รับรองการมีน้ำใช้ การจัดการน้ำและสุขาภิบาลที่ยั่งยืน ปัญหาการขาดแคลนน้ำส่งผลกระทบต่อประชาชนทั่วโลกมากกว่า ๔๐ % และคาดว่าจะมีการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิโลกที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แม้ว่าประชาชน ๒,๑๐๐ ล้านคนได้รับการเข้าถึงการสุขาภิบาลน้ำที่ดีขึ้นตั้งแต่ปี ๒๕๓๓ แต่การขาดแคลนอุปกรณ์สำหรับน้ำดื่มที่ปลอดภัยยังคงเป็นปัญหาหลักที่ส่งผลกระทบต่อทุกทวีป ภายในปี ๒๕๗๓ การทำให้มีน้ำดื่มที่ปลอดภัยและราคาเหมาะสม จำเป็นต้องมีการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม โดยจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขอนามัยและส่งเสริมสุขอนามัยในทุกะดับ ปกป้องและฟื้นฟูระบบนิเวศน์ที่เกี่ยวข้องกับน้ำ เช่น ป่าไม้ ภูเขาและแม่น้ำ พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องดูแลการที่จะลดการขาดแคลนน้ำ นอกจากนี้ ความร่วมมือระหว่างประเทศ ยังเป็นสิ่งจำเป็นที่จะส่งเสริมให้มีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและสนับสนุนเทคโนโลยีการบำบัดน้ำในประเทศที่กำลังพัฒนา

๗. พลังงานสะอาดที่ทุกคนเข้าถึงได้ รับรองการมีพลังงานที่ทุกคนเข้าถึงได้ เชื่อถือได้ ยั่งยืนทันสมัย ระหว่างปี ๒๕๓๓ ถึงปี ๒๕๕๓ จำนวนประชากรมีการเข้าถึงไฟฟ้าเพิ่มขึ้น ๑,๗๐๐ ล้านคนทั่วโลกและยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงมีการเรียกร้องถึงพลังงานราคาถูก เศรษฐกิจทั่วโลกพึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิลและการเพิ่มขึ้นของการปล่อยก๊าซเรือนกระจกซึ่งนั่นคือการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงต่อระบบภูมิอากาศ การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลถึงทุกทวีปทั่วโลก ภายในปี ๒๕๗๓ มีเป้าหมายที่จะทำให้เกิดการผลิตไฟฟ้าที่เหมาะสมในทุกที่ ซึ่งหมายถึงการลงทุนในแหล่งพลังงานสะอาด เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลมและพลังงานความร้อน การนำมาตราฐานการประหยัดค่าใช้จ่ายที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในอาคารและอุตสาหกรรมสำหรับความหลากหลายของเทคโนโลยียังสามารถลดการใช้ไฟฟ้าทั่วโลกได้ ๑๔% ซึ่งหมายถึงการลดการใช้งานโรงไฟฟ้าขนาดกลาง ประมาณ ๑,๓๐๐ แห่ง การขยายโครงสร้างพื้นฐานและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อให้มีแหล่งที่มาของพลังงานสะอาดในประเทศที่กำลังพัฒนา เป็นเป้าหมายสำคัญที่ทั้งการขยายโครงสร้างและการพัฒนาเทคโนโลยีสามารถส่งเสริมการเจริญเติบโตและช่วยเหลือสิ่งแวดล้อมได้

๘. การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องครอบคลุมและยั่งยืน การจ้างงานที่มีคุณค่า โดยใน ๒๕ ปีที่ผ่านมา จำนวนคนงานที่ประสบปัญหาความยากจนได้ลดลงอย่างมาก แม้จะมีผลกระทบที่ยาวนานของวิกฤตเศรษฐกิจจากปี ๒๕๕๑/๒๕๕๒ ในประเทศที่กำลังพัฒนาชนชั้นกลางถือเป็น ๓๔% ของการจ้างงานทั้งหมด โดยตัวเลขนี้เพิ่มขึ้นกว่าสามเท่าจากปี ๒๕๓๔ ถึง ๒๕๕๘ เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) มุ่งมั่นที่จะส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนโดยบรรลุเป้าหมายการผลิตในระดับที่สูงขึ้นและผลิตผ่านนวัตกรรมทางเทคโนโลยี สนับสนุนนโยบายที่ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการและการสร้างงานซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในเรื่องนี้เช่นเดียวกับมาตรการที่มีประสิทธิภาพที่จะกำจัดการบังคับใช้แรงงานทาสและการค้ามนุษย์ ด้วยเป้าหมายภายในปี ๒๕๗๓ เพื่อให้เกิดการจ้างงานเต็มรูปแบบและมีประสิทธิภาพและการทำงานที่เหมาะสมสำหรับผู้หญิงและผู้ชายทุกคน

๙. อุตสาหกรรม นวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐาน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการปรับตัวให้เป็นอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืนและทั่วถึง และสนับสนุนนวัตกรรม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นกุญแจสำคัญในการหาทางแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนให้กับความท้าทายทาง เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดให้มีชิ้นงานใหม่และส่งเสริมประสิทธิภาพในการใช้พลังงาน การ ส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ยั่งยืนและการลงทุนในการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และนวัตกรรม เหล่านี้เป็นวิธีที่สำคัญ ที่จะช่วยสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและนวัตกรรมเป็นหนึ่งในเป้าหมาย การพัฒนา ๑๗ ข้อ ในวาระการจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) วิธีการแบบบูรณาการเป็นสิ่ง สำคัญที่จะทำให้เกิดความคืบหน้าไปยังเป้าหมายอื่นๆ

๑๐. ลดความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียมของรายได้มีอัตราเพิ่มขึ้น ๑๐% ของคนร่ำรวย ที่สุด มีรายได้เป็น ๔๐% ของรายได้รวมทั่วโลก ผู้ที่ยากจนที่สุด ๑๐% ทำได้รายได้เพียง ๒ - ๗% ของรายได้รวมทั่วโลกในประเทศกำลังพัฒนาความไม่เท่าเทียมเพิ่มขึ้น ๑๑% ตามการเจริญเติบโตของ ประชากร ความไม่เท่าเทียมด้านรายได้เป็นปัญหาระดับโลกที่ต้องการการแก้ไข ซึ่งปัญหานี้เกี่ยวข้องกับการ ปรับปรุงกฎระเบียบข้อบังคับ การตรวจสอบของตลาดการเงินและสถาบันด้านการเงิน การส่งเสริมการ ช่วยเหลือด้านการพัฒนา และการลงทุนโดยตรงจากต่างชาติไปยังภูมิภาคที่มีความจำเป็นมากที่สุด การ อำนวยความสะดวกในการอพยพย้ายถิ่นที่ปลอดภัยและการเคลื่อนย้ายของผู้คนก็สิ่งสำคัญในการแก้ไข ปัญหาการแบ่งเขตแดน

๑๑. เมืองและถิ่นฐานมนุษย์อย่างยั่งยืน ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความ ปลอดภัยทั่วถึงพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างยั่งยืน การเติบโตอย่างรวดเร็วของเมืองในประเทศ ที่กำลังพัฒนา ควบคู่ไปกับการเพิ่มขึ้นในการย้ายถิ่นฐานจากชนบทสู่เมือง ซึ่งนำไปสู่ความเจริญในเมือง ขนาดใหญ่ ในปี ๒๕๕๓ มี ๑๐ เมืองใหญ่ที่มีพลเมืองจำนวน ๑๐ ล้านคนหรือมากกว่านั้น ในปี ๒๕๕๗ มี เมืองขนาดใหญ่ถึง ๒๘ เมือง ผู้อยู่อาศัยรวม ๔๕๓,๐๐๐,๐๐๐ คน ความยากจนมักจะกระจุกตัวอยู่ในเมือง รัฐบาลระดับชาติและระดับท้องถิ่นต้องพยายามจัดการเพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของประชากรในพื้นที่เหล่านั้น การทำให้เมืองปลอดภัยและยั่งยืน หมายถึง การทำให้เข้าถึงที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยและเหมาะสมและ พัฒนาการตั้งถิ่นฐานของชุมชนแออัด นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการลงทุนเรื่องการขนส่งสาธารณะ การ สร้างพื้นที่สาธารณะสีเขียวและการปรับปรุงการวางผังเมืองและการจัดการในลักษณะแบบมีส่วนร่วม

๑๒. แผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน รับรองแผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน การที่จะบรรลุเป้าหมายการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นต้องลดรอยเท้าทางนิเวศลงอย่าง เร่งด่วน โดยการเปลี่ยนแปลงการผลิตและการบริโภคสินค้าและทรัพยากร การเกษตรกรรมเป็นผู้ใช้น้ำราย ใหญ่ที่สุดในโลก และในขณะนี้มีการจัดการน้ำได้ถึง ๗๐% ของผู้ใช้น้ำทั้งหมด การจัดการการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและวิธีการกำจัดขยะที่เป็นพิษและมลพิษเป็นสิ่งสำคัญที่จะ ทำให้บรรลุเป้าหมายนี้ การส่งเสริมให้มีการรีไซเคิลและลดขยะมูลฝอยในอุตสาหกรรม ธุรกิจและผู้บริโภค เป็นสิ่งสำคัญเท่าเทียมกับการสนับสนุนประเทศกำลังพัฒนาเพื่อก้าวเข้าสู่แผนการบริโภคที่ยั่งยืนภายในปี ๒๕๗๓

๑๓. การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ดำเนินมาตรการเร่งด่วนเพื่อรับมือกับ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบ การปล่อยก๊าซเรือนกระจกยังคงเพิ่มขึ้น จากปี ๒๕๓๓

มากกว่า ๕๐% นอกจากนี้ ภาวะโลกร้อนเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอันยาวนานกับระบบสภาพภูมิอากาศ ซึ่งผลลัพธ์ที่ตามมาอาจไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าหากไม่เริ่มดำเนินการในตอนนี้ การสร้างความเข้มแข็ง ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวของภูมิภาคที่มีความเสี่ยง เช่น ประเทศที่ไม่มีทางออกทะเล และประเทศที่เป็นเกาะ จำเป็นต้องร่วมมือกันเพื่อพยายามสร้างความตระหนักรู้และบูรณาการมาตรการเข้าไปในนโยบายและกลยุทธ์ระดับชาติ ซึ่งยังคงมีความเป็นไปได้ด้วยเจตจำนงทางการเมืองและความหลากหลายของมาตรการทางเทคโนโลยีที่สามารถจำกัดการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกได้ถึงสององศาเซลเซียสซึ่งจำกัดได้มากกว่าก่อนยุคอุตสาหกรรม สิ่งนี้จำเป็นต้องดำเนินการร่วมกันอย่างเร่งด่วน

๑๔. การใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเลเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ความหลากหลายทางชีวภาพทางทะเลและชายฝั่งในปัจจุบันนี้ ๓๐% ของปลาทะเลของโลกได้ถูกใช้ไปเกินขนาด ซึ่งต่ำกว่าระดับที่สามารถผลิตผลตอบแทนที่ยั่งยืนให้ได้ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) สร้างกรอบการทำงานเพื่อการจัดการอย่างยั่งยืนและปกป้องระบบนิเวศทางชายฝั่งและทางทะเลจากภาวะมลพิษจากแหล่งบนบก ตลอดจนจัดการปัญหาผลกระทบของการเป็นกรดของมหาสมุทร เสริมสร้างการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของทรัพยากรทะเลผ่านกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งจะสามารถช่วยบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นกับมหาสมุทร

๑๕. การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก ปกป้อง ปันฟู และส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบกอย่างยั่งยืน ความเสื่อมโทรมในปัจจุบันของที่ดินแบบที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน และการสูญเสียที่ดินทำกิน ๓๐ - ๓๕ ครั้ง ภัยแล้งและการแปรสภาพเป็นทะเลทรายก็ยังคงเพิ่มขึ้นในแต่ละปี รวมจำนวนการสูญเสียถึง ๑๒ ล้านเฮกเตอร์ และส่งผลกระทบต่อชุมชนที่ยากจนทั่วโลก จาก ๘,๓๐๐ สายพันธุ์สัตว์ที่เป็นที่รู้จักมีจำนวน ๘% ที่กำลังจะสูญพันธุ์และอีก ๒๒% มีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) มุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก อาทิ ป่าไม้ พื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่กึ่งแห้งแล้ง และภูเขา ภายในปี ๒๕๖๓ การส่งเสริมการจัดการป่าอย่างยั่งยืนและแก้ไขการตัดไม้ทำลายป่าก็จะเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยบรรเทาผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ ควรต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อที่จะลดการสูญเสียถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน

๑๖. สังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก ส่งเสริมสังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สันติภาพ ความมั่นคง สิทธิมนุษยชนและการปกครองที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักนิติธรรมเป็นการรวมกันที่สำคัญเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ในโลกที่ถูกแบ่งแยกมากขึ้น บางภูมิภาคได้รับสิทธิในความสงบ การรักษาความปลอดภัย ความเจริญ อย่างเต็มที่และต่อเนื่อง ในขณะที่ภูมิภาคอื่นตกอยู่ในวงจรของความขัดแย้งและความรุนแรงที่ดูเหมือนว่าจะไม่มีวันสิ้นสุด ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถหลีกเลี่ยงได้และควรจะต้องได้รับการแก้ไข เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) มุ่งมั่นที่จะลดความรุนแรงทุกรูปแบบ พร้อมทำงานร่วมกับรัฐบาลและชุมชนเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความไม่มั่นคงอย่างยั่งยืน การส่งเสริมการปกครองด้วยกฎหมายและการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เป็นกุญแจสำคัญใน

กระบวนการนี้เช่นเดียวกับการลดอาวุธผิดกฎหมาย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประเทศกำลังพัฒนาในสถาบันการปกครองทั่วโลก

๑๗. ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างพลังแห่งการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระดับสากลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โลกยุคปัจจุบันมีการเชื่อมต่อกันมากขึ้นกว่าเดิม การพัฒนาในการเข้าถึงเทคโนโลยีและความรู้เป็นสิ่งสำคัญในการแบ่งปันความคิดและสนับสนุนนวัตกรรม การประสานงานด้านนโยบายจะช่วยให้ประเทศกำลังพัฒนาสามารถจัดการหนี้ได้ เช่นเดียวกับการส่งเสริมการลงทุนเพื่อการพัฒนาเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้ประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา (North-South) และความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South-South) โดยการสนับสนุนแผนระดับชาติเพื่อการบรรลุเป้าหมาย ส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศและช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มอัตราการส่งออก ซึ่งนี่คือส่วนประกอบทั้งหมดที่จะช่วยให้ประเทศประสบความสำเร็จในหลักเกณฑ์สากลและระบบการค้าที่เสมอภาค ซึ่งเป็นสิ่งที่ยุติธรรมเปิดกว้างและเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

ในด้านการศึกษา มีเป้าหมายและสาระสำคัญคือให้จัดการศึกษาแก่เด็กเยาวชนทุกคนตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงมัธยมศึกษา รวมทั้งสร้างเสริมโอกาส "การเรียนรู้ตลอดชีวิต" แก่ประชาชน ซึ่งถือเป็นความท้าทายของประเทศด้อยพัฒนา และประเทศกำลังพัฒนาที่ยังมีเด็กและเยาวชนอีกกว่า ๑๒๔ ล้านคนที่ยากขาดโอกาสทางการศึกษา เพราะจากการประมาณการพบว่าจำเป็นต้องใช้งบประมาณปีละกว่า ๓๙,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อปี ตลอด ๑๕ ปีข้างหน้าเพื่อบรรลุเป้าหมาย โดยสถาบันการศึกษา และ “กองทุนการศึกษาโลก” (Global Partnership for Education : GPE) จึงเป็นหนึ่งในตัวอย่างการร่วมตัวกันเพื่อแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีหน้าที่ระดมทรัพยากรจากประเทศพัฒนาแล้วเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนเพื่อช่วยเหลือประเทศสมาชิกที่ต้องการการสนับสนุนด้านทรัพยากร องค์ความรู้ทางวิชาการ และนวัตกรรมจัดการที่จำเป็นต่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษาให้ได้เพื่อสนับสนุนงานด้านการศึกษาขององค์การยูเนสโกและประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติทั่วโลกโดย Ms.Alice Albright ผู้จัดการกองทุนการศึกษาโลก ได้ใช้โอกาสในการประชุมสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติสมัยที่ ๗๐ จัดตั้งคณะทำงานซึ่งประกอบด้วยผู้นำประเทศต่างๆ และผู้อำนวยการใหญ่องค์การยูเนสโกเพื่อการระดมทุนสนับสนุนการศึกษาโลก (Commission on Financing Global Education) ให้ได้ตามเป้าหมาย ๓๙,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือประมาณ ๑.๔ ล้านล้านบาท ต่อปีเพื่อช่วยให้ประเทศด้อยพัฒนาและประเทศกำลังพัฒนาทั่วโลกประสบความสำเร็จ

สำหรับประเทศไทยเองนั้น นอกจากการพัฒนาใน ๓ มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมตามแนวทางของ SDGs แล้วประเทศไทยยังให้ความสำคัญกับมิติทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรมอีกด้วย การจะบรรลุความสำเร็จของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์นักพัฒนาที่ทรงได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและระดับนานาชาติได้พระราชทานเข็มทิศการพัฒนาไว้ให้ทุกภาคส่วนน้อมนำไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมนั่นคือ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแนวพระราชดำริที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นแนวทางการพัฒนาบนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การ

สร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตซึ่งจะนำไปสู่ความสุขในการดำเนินชีวิตและสร้างสัมฤทธิ์ผลแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธ

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้แสดงทัศนะว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธต้องมีการพัฒนาแยกเป็น ๒ ส่วนส่วนหนึ่งคือการพัฒนาคนเรียกว่าภาวนาและอีกส่วนหนึ่งคือการพัฒนาวัตถุพัฒนาสภาพแวดล้อมเรียกว่าพัฒนาหรือพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธว่าองค์ประกอบฝ่ายมนุษย์มีความสำคัญยิ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องให้ความสำคัญที่สุดกับเรื่องการพัฒนาคนเป็นแกนกลางจึงต้องมีการพัฒนามนุษย์โดยถือเอาการพัฒนาคนและเอามนุษย์ที่มีการพัฒนาเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาซึ่งระบบการพัฒนามนุษย์ประกอบด้วย ๓ ด้านของการดำรงชีวิตของมนุษย์คือพฤติกรรมจิตใจและปัญญาซึ่งมีความสัมพันธ์อาศัยกันและส่งผลต่อกันเป็นปัจจัยแก่กัน กระบวนการพัฒนาจึงต้องพัฒนาเต็มทั้งคนและด้วยเหตุที่มนุษย์มีปัจจัยที่มีเจตน์จำนงหรือเป็นปัจจัยตัวกระทำในขณะที่ตัวมนุษย์เองมีความหมายสองส่วนคือในฐานะบุคคลที่เป็นส่วนร่วมในสังคมและในฐานะชีวิตที่เป็นสภาวะอันมีในธรรมชาติคือธรรมชาติส่วนหนึ่งการแก้ปัญหาด้วยบูรณาการก็คือการเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้โลกมนุษย์กับโลกธรรมชาติไปด้วยกันและดียิ่งขึ้นด้วยกันอย่างกลมกลืนและเกื้อกูลกัน

ดังนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงหมายถึง การพัฒนาคนครบทั้งพฤติกรรมจิตใจและปัญญาและให้คนที่พัฒนาเต็มระบบเป็นแกนกลางหรือปัจจัยตัวกระทำนำการพัฒนาคนและคนที่พัฒนาแล้วนั้นไปประสานปรับเปลี่ยนบูรณาการในระบบสัมพันธ์องค์รวมใหญ่ของการพัฒนาคือทั้งมนุษย์สังคมธรรมชาติและเทคโนโลยี่ หลักการเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) แนวพุทธคือการพัฒนาคนมนุษย์ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาด้วยการพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตทั้งสามด้านให้เป็นการพัฒนาเต็มทั้งคนก่อนจึงจะเป็นการพัฒนาที่ได้ผลคือระบบแห่งไตรสิกขาได้แก่ศีลสมาธิปัญญาโดยเน้นเฉพาะประเด็นที่พึงพัฒนาเป็นสำคัญดังนี้

ด้านพฤติกรรมเป็นช่องทางให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องไปถึงการพัฒนาด้านจิตใจและด้านปัญญาได้ดีด้วยด้านพฤติกรรมได้แก่ละความเคยชินที่ไม่เกื้อกูลโดยใช้วินัยและวัฒนธรรมเพื่อเร่งแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างเอาจริงทำนาให้ความสำคัญกับพฤติกรรมการหาความสุขเพราะมีผลกระทบต่อพัฒนา มากจึงควรทำให้คู่กับการได้การเอาด้านจิตใจพัฒนาจิตใจให้มีศักยภาพในการหาความสุขได้ง่ายขึ้นเสพบริโภคด้วยเท่าที่มีก็ได้ไม่มีก็ได้จนถึงขั้นมีก็ได้ไม่มีก็ได้อย่างฉลาด และมีจุดหมายที่นิรามัสสุ หมายถึง การมีความสุขเป็นอิสระโดยไม่อาศัยการเสพมีคุณธรรมและมีความเพียรพยายามขยันอดทน เกื้อกูลเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ด้านปัญญามีความรู้เข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริงของธรรมชาติเสพบริโภคด้วยรู้เข้าใจคุณค่าแท้เป็นผู้บรรลุจุดหมายของการพัฒนามนุษย์และเป็นผู้ที่เอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อสังคมมนุษย์และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมจะบรรลุจุดหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธในทัศนะของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวไว้ ๔ อย่างคือ^๔

^๔พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *การพัฒนาที่ยั่งยืน*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙),

๑. พระพุทธศาสนามองว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นธรรมชาติที่มีอยู่และเป็นไปตามธรรมดา ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและมนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยนั้น

๒. ชีวิตและการกระทำของมนุษย์ย่อมเป็นไปตามระดับความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและทำให้เกิดผลตามระบบเหตุปัจจัยนั้นด้วย

๓. มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้และต้องฝึกเป็นสัตว์ที่พัฒนาได้ซึ่งแนวคิดรากฐานที่สำคัญที่สุด การเกิดระบบจริยธรรมในพระพุทธศาสนา ก็เพราะหลักการสำคัญนี้คือไตรสิกขาจริยธรรมจึงมีความหมาย เท่ากับการศึกษาเมื่อมนุษย์พัฒนาแล้วก็สามารถเข้าถึงอิสรภาพและความสุขที่เกิดจากภายในของมนุษย์เอง ได้จริง

๔. ศักยภาพของการพัฒนาคือการทำให้คนสามารถทำให้ความขัดแย้งมีความหมายเป็น ความประสานเสริมกลมกลืนซึ่งกันและกันทำให้เกิดความสมบูรณ์และดุลยภาพซึ่งความสามารถของมนุษย์ ที่พัฒนาแล้วจะประยุกต์เข้ากับปัญหาสภาพแวดล้อมทั้งหมดได้

หลักพุทธธรรมในการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธ

๑. **หลักมัชฌิมาปฏิปทา** พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) แสดงหลักพุทธธรรมที่ต้อง ใช้ในการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธว่ามีลักษณะเป็นทางสายกลางคือมัชฌิมาปฏิปทา เป็นวิธีการปฏิบัติ เฉพาะเจาะจงมิใช่สายกลางระหว่างความสุดโต่งของกามสุขซึ่งเป็นความสุขจากการได้เสพบริโภคด้วยความ ออยากที่ไม่มีขีดจำกัด^{๑๐}

๑.๑ การพัฒนาที่ยั่งยืนแบบทางสายกลางนี้ต่างกับการประนีประนอมตรงที่การ ประนีประนอมใช้กับมนุษย์ที่ยังไม่พัฒนาเป็นกติกาเบื้องต้นของการยับยั้งในการสนองความต้องการของ ตนเองแต่เมื่อพัฒนามนุษย์ให้เข้าใจเรื่องระดับความสุขที่ไม่ต้องการการสนองตอบจากวัตถุภายนอกได้แล้ว กฎหมายก็เป็นเพียงเครื่องมือร่วมกันของสังคมเท่านั้น

๑.๒ การพัฒนาแบบนี้ต้องเกิดจากความเต็มใจทางสายกลางคือการดำเนินชีวิตที่ตั้งตาม หรือประเสริฐตรงกับที่พระพุทธเจ้าตรัสว่ามรรคคือทางปฏิบัติเพื่อให้ถึงซึ่งความดับสนิทแห่งทุกข์มรรคมี องค์ ๘ รวมทั้งศีลสมาธิปัญญาซ้อนอยู่ในมรรค ๘ นี้ทั้งหมดพระพุทธศาสนาได้อธิบายสรุปไว้ต่อไปนี้

๑.๒.๑ **สัมมาทิฐิ** คือความเห็นชอบได้แก่ความเห็นที่ว่าความเกิดความแก่ความ เจ็บความตายเป็นทุกข์การพลัดพรากจากสิ่งที่รักเป็นทุกข์การเกี่ยวข้องหรือต้องอยู่ร่วมกับคนหรือสิ่งอันไม่ เป็นที่รักเป็นทุกข์ซึ่งเป็นการเห็นตามแนวแห่งอริยสัจและเห็นด้วยปัญญาว่าต้นเหตุแห่งทุกข์คือตัณหาการ ดับตัณหาเป็นการดับสาเหตุแห่งความทุกข์

๑.๒.๒ **สัมมาสังกัปปะ** คือความดำริชอบได้แก่

๑) ความดำริที่ปราศจากราคะหรือโลภะที่พาให้จิตหมกมุ่นติดข้องพันพัวอยู่ แต่สิ่งสนองความอยากต่างๆมีความที่เสียสละไม่เห็นแก่ตัวตลอดถึงความคิดในการนำพาตนเองให้หลุดพ้น จากกิเลสเข้าสู่ความเป็นอิสระ

^{๑๐}อ้างแล้ว, หน้า ๑๖๗.

๒) ความดำริที่ปราศจากการคิดพยาบาทมีความเคียดแค้นชิงชังขัดเคืองหรือการคิดเห็นในแง่ร้ายต่างๆแต่มุ่งคิดในสิ่งที่ดีงามเป็นประโยชน์เกื้อกูลมีความเมตตาความปรารถนาดีหวังความสุขความเจริญของผู้อื่นเป็นที่ตั้ง

๓) ความดำริปราศจากโทสะไม่มุ่งร้ายทำลายใครแต่มีความคิดที่อยากช่วยผู้อื่นพ้นทุกข์ความคิดเช่นนี้จะช่วยเสริมสร้างจิตให้เกิดการพัฒนา มีความก้าวหน้าในทางธรรมพ้นบาปอกุศล

๑.๒.๓ สัมมาวาจา คือ เจรจาชอบได้แก่งดเว้นการพูดเท็จงดเว้นจากการพูดส่อเสียดพูดคำหยาบคือคำที่ไม่สุภาพพูดแต่คำที่ไพเราะเป็นที่รักเป็นที่พอใจของคนทั้งหลายและงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ รู้จักการพูดถูกกาลเทศะตามความเป็นจริงประกอบด้วยสาระแก่นสารสมเหตุสมผล

๑.๒.๔ สัมมากัมมันตะ คือ การกระทำชอบได้แก่เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์และการประทุษร้ายต่อชีวิตมีความละอายต่อบาปเห็นอกเห็นใจและปรารถนาดีต่อสรรพสัตว์เจตนางดเว้นจากการลักทรัพย์คือการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้มาเป็นของตนและงดเว้นจากการประพฤติดีกในกามกล่าวคือไม่ร่วมประเวณีกับบุคคลที่มีเจ้าของได้แก่ผู้อยู่ในความคุ้มครองของบิดามารดาหรือญาติพี่น้อง

๑.๒.๕ สัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบได้แก่การเว้นจากการประกอบอาชีพหรือเลี้ยงชีพในทางที่ผิดทำนองคลองธรรมหรือผิดกฎหมายฉ้อโกงโกหกหลอกลวงตลอดถึงขูดรีดเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น

๑.๒.๖ สัมมาวายามะ คือ ความพยายามในทางที่ชอบได้แก่การประกอบความเพียรในสถานะ ๕ เรียกว่า สัมมปปธาน ๔ คือ

๑) สังวรปธาน คือ การเพียรพยายามป้องกันมิให้อกุศลคือความชั่วทุจริตทั้งหลายเกิดขึ้นพยายามทรมานทดสอบปัญญาฝึนใจใหม่ใจดีด้วยการสำรวมระวังกายวาจาใจไม่ให้ยินดีในร้ายต่อกิเลสตัณหาอกุศลทั้งปวง

๒) ปหานปธาน คือ การเพียรพยายามในการเลิกละบาปและอกุศลพยายามที่จะขจัดหรือทำลายเสียซึ่งความชั่วอกุศลต่างๆเช่นโลภโกรธหลง ฯลฯ ไม่ให้ครอบงำจิตใจเพราะทำให้จิตใจเศร้าหมองขุนมัวอันเป็นบ่อเกิดแห่งการทำชั่ว

๓) ภavanaปธาน คือ การเพียรพยายามในการเพิ่มพูนกุศลคือความดีงามความสุจริตธรรมทั้งหลายที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เจริญงอกงามขึ้น

๔) อนูรักขนาปธาน คือ ความเพียรพยายามในการรักษากุศลคือความดีงามที่เกิดขึ้นแล้วให้ดำรงอยู่ไม่ให้เลือนหายไปคอยประคับประคองให้กุศลเหล่านั้นเจริญเต็มที่ด้วยการยอมทรมานทั้งความพยายามและกำลังในการปกป้องรักษาความดีนั้นไว้ต่อเนื่องเรื่อยไป

๑.๒.๗ สัมมาสติ คือ การระลึกชอบโดยใช้สติเฝ้าติดตามดูความเคลื่อนไหวและความเป็นไปต่างๆของตนเองฝึกให้รู้จักบังคับตนเองให้ดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้องที่ควรโดยเฉพาะรู้เท่าทันความรู้สึกนึกคิดของตนเองและการเฝ้าสังเกตสภาวะต่างๆทางจิตใจก็เพื่อจะมองเห็นความชั่วร้ายต่างๆในจิตใจซึ่งอาจแสดงออกมาในรูปต่างๆเช่นความโลภความโกรธความหลง ฯลฯ การฝึกฝนอบรมสัมมาสติหรือการระลึกชอบตามหลักทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าสติปัฏฐาน ๔ ได้แก่

๑) กายานุปัสสนา คือ การใช้สติพิจารณากายให้รู้เห็นตามความเป็นจริงว่าเป็นเพียงการมีใช้สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา

๒) เวทนานุปัสสนา คือ การใช้สติพิจารณาอารมณ์ที่เกิดขึ้นเช่นเป็นสุขเป็นทุกข์หรือเฉยๆให้รู้ชัดตามสภาพที่ปรากฏขณะนั้น

๓) จิตตานุปัสสนา คือ การกำหนดสติพิจารณาจิตของตนเองว่าเป็นอย่างไรในขณะนั้นคือรู้ตามความเป็นจริงว่าเป็นเพียงแต่จิตมีใช้สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา

๔) ธัมมานุปัสสนา คือ การกำหนดสติพิจารณาธรรมให้รู้เห็นตามสภาพที่เป็นจริงของสภาวะธรรมว่าคืออะไรเป็นอย่างไรมีวิธีละได้อย่างไรทำให้เจริญขึ้นได้อย่างไร

๑.๒.๘ สัมมาสมาธิ คือ การตั้งใจชอบได้แก่การฝึกฝนสำรวมจิตให้มั่นคงแน่วแน่ต่ออารมณ์ที่ปรากฏอยู่เฉพาะหน้าโดยไม่หวั่นไหวจิตที่ตั้งมั่นเป็นสมาธิดีแล้วย่อมมีกำลังซึ่งมีลักษณะดังนี้

๑) อุปจารสมาธิได้แก่ความสงบที่ยังไม่ถึงขั้นฌานเพียงแต่เฉยๆหรือใกล้เคียงเท่านั้น

๒) อัปปนาสมาธิได้แก่ความสงบแน่วแน่และแนบแน่นอยู่ในฌานตั้งแต่ปฐมฌาน จนถึงจตุตถฌาน หรือปัญจฌานที่เรียกว่ารूपฌานหรือรูปสมาบัติ

๒. หลักไตรสิกขา พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) แสดงหลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ว่าระบบไตรสิกขาเป็นปัจจัยของการพัฒนามนุษย์ต้องทำ ๓ ด้านอย่างบูรณาการที่สำคัญคือ

๒.๑ พุทธธรรมศึกษาอบรมการมีระเบียบวินัยการเลี้ยงชีพสุจริตวิธีปฏิบัติในการผลิตเสพบริโภคแบ่งปันและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเรียกว่าศีล

๒.๒ จิตใจศึกษาอบรมการปลูกฝังคุณธรรมส่งเสริมคุณภาพจิตใจการมีความพอใจมีความสุขสดชื่นเพราะมีสมรรถภาพและสุขภาพจิตเรียกว่าสมาธิ

๒.๓ ปัญญาศึกษาอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริงรู้ความเป็นไปตามระบบของเหตุและปัจจัยที่จะทำให้สามารถแก้ปัญหาตามเหตุผลที่รู้เท่าทันโลกและชีวิตมีทัศนคติค่านิยมที่ถูกต้องสามารถทำจิตใจให้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นในสิ่งต่างๆสามารถดับกิเลสดับทุกข์เป็นอยู่ด้วยจิตใจอิสระเรียกว่าปัญญา

๓. หลักมัตตัญญูตา หลักการฝึกหรือพัฒนามนุษย์ในพุทธธรรมทางเศรษฐกิจในเรื่องการผลิตการบริโภคการวิภาคแบ่งปันรายได้รายจ่ายมนุษย์ต้องมีจุดยืนการรู้จักพอดีรู้จักประมาณในการบริโภคคือ โภชนมัตตัญญูตาการพัฒนาคนตามหลักพระพุทธศาสนาโดยการใช้โยนิโสมนสิการหรือการบริโภคด้วยปัญญาทำให้เกิดความพอดีการรู้จักประมาณเรียกว่ามัตตัญญูตาความรู้จักประมาณเป็นหลักสำคัญที่ต้องใช้ในเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธหลักมัตตัญญูตาพบในหมวดธรรมวินัยได้แก่สัปปริสธรรม ๗ ประการ ^{๑๑}

๓.๑ อัมมัญญูตา ความรู้จักธรรมรู้หลักความจริงหลักการหลักเกณฑ์กฎธรรมดากฎเกณฑ์แห่งเหตุผลกล่าวว่าเป็นผู้รู้จักเหตุ

๓.๒ อัตถัญญูตา ความรู้จักอรรถประโยชน์รู้ความมุ่งหมายประโยชน์ที่ประสงค์กล่าวว่าเป็นผู้รู้จักผล

^{๑๑}อ้างแล้ว, หน้า ๖๕.

๓.๓ อัตตัญญา ความรู้จักตนคือรู้ว่าโดยฐานะภาวะเพศกำลังความรู้ความสามารถ ความถนัดและคุณธรรมเป็นการรู้ที่จะประพฤติและปรับปรุงแก้ไขกล่าวว่าเป็นผู้รู้จักตน

๓.๔ มัตตัญญา ความรู้จักประมาณหมายถึงความพอดีเช่นภิกษุรู้จักประมาณและรู้จักบริโภคปัจจัยสี่กล่าวว่าเป็นผู้รู้จักประมาณ

๓.๕ กาลัญญา ความรู้จักกาลคือรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสมประกอบกิจทำหน้าที่ยังการงานตรงเวลาเป็นเวลาและทันเวลากล่าวว่าเป็นผู้รู้จักกาลเวลา

๓.๖ ปริสัญญญา ความรู้จักบริษัทคือรู้จักชุมชนรู้จักกิจที่ประพฤติต่อชุมชนนั้น

๓.๗ บุคคลัญญาหรือบุคคลปริปริญญา ความรู้จักบุคคลคือความแตกต่างแห่งบุคคลว่าโดยอรรถาธิบายความสามารถและคุณธรรมรู้จะปฏิบัติต่อบุคคลต่างๆ มัตตัญญาเป็นหลักธรรมที่สำคัญมากก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธขึ้นได้จริงและเป็นธรรมที่ใช้แก้ปัญหาธรรมชาติแวดล้อมได้อย่างดีมาจากการพิจารณารู้จักประมาณเป็นการฝึกให้มีปัญญาใช้หลักการนี้กับการเสพทุกอย่างโดยเฉพาะเทคโนโลยีรู้จักแยกระหว่างประโยชน์อันเป็นคุณค่าแท้ที่หมายถึงการใช้โดยเฉพาะสิ่งบริโภค

พระธรรมปิฎก ^{๑๒} ได้เขียนไว้ในหนังสือ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ระบุถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน ว่าคือระบบการพัฒนาที่เป็นองค์รวม คือ การดำรงอยู่ด้วยดีของมนุษย์ หมายถึง มนุษยอยู่อย่างมีอิสรภาพและสันติสุขในโลกที่เกื้อกูล การพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องอาศัยความเป็นไปอย่างประสานและเกื้อกูลกันของระบบความสัมพันธ์แห่งองค์ประกอบทั้ง ๔ ประการคือ มนุษย์ สังคม เทคโนโลยี และธรรมชาติแวดล้อม โดยเสนอแนวทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาแบบองค์รวม โดยบูรณาการอย่างสมดุล จะต้องเข้าถึงความจริงของธรรมชาติ ซึ่งเป็นไปตามระบบความสัมพันธ์ของเหตุและปัจจัยทั้งหลาย มีอิสรภาพที่จะเกื้อกูลต่อกันด้วยระบบความสัมพันธ์แห่งองค์ประกอบพื้นฐานและรวมกับความซับซ้อนที่มนุษย์สร้างขึ้น อันได้แก่เทคโนโลยี เป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาดังนี้

๑ มนุษย์ในฐานะบุคคล ในฐานะชีวิตทั้งกายและใจ

๒ สังคม

๓ ธรรมชาติ

๔ เทคโนโลยี

องค์ประกอบทั้ง ๔ จะเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกันทั้งระบบ แต่มนุษย์เป็นตัวกระทำเพราะมีเจตจำนง ในขณะที่องค์ประกอบอื่นไม่มี และการที่มนุษย์แปลกแยกจากธรรมชาติย่อมหมายถึงว่ามนุษย์แปลกแยกจากชีวิตมนุษย์เองด้วย การแก้ปัญหาด้วยการบูรณาการง่ายๆ ก็คือการเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้โลกมนุษย์กับโลกธรรมชาติประสานประโยชน์กันได้ โดยมนุษย์อยู่ในโลกธรรมชาติอย่างกลมกลืน เกื้อกูลความสำเร็จนี้จึงจะเป็นชัยชนะอย่างแท้จริงของมนุษย์และเพื่อให้เป็นองค์ประกอบที่ดีที่จะนำไปสู่ระบบใหญ่ทั้งหมดในการพัฒนาจึงถือเอาการพัฒนามนุษย์เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเป็นปัจจัยที่กระทำดังกล่าวมาแล้ว

^{๑๒}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกลด์คิมทอง, ๒๕๕๓), หน้า ๔๗-๕๐.

กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนแยกได้เป็น ๒ ส่วนดังนี้^{๑๓}

๑. ระบบการพัฒนาคน โดยพัฒนาที่ตัวคนเป็นปัจจัยที่ทำให้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาด้วยการพัฒนาตัวคนเต็มทั้งระบบ คือ ครบทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา โดยทั้ง ๓ ด้านนั้นมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันการพัฒนาคนจะต้องทำทั้งหมดจึงจะเป็นการพัฒนาคนเต็มคน

๑.๑ พฤติกรรม พฤติกรรมที่ดีเป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนาและช่วยให้ปัญญางอกงาม โดยให้ความสำคัญกับพฤติกรรมเคยชินที่ดีและเกื้อกูลซึ่งจะต้องฝึกแต่เด็ก

๑.๒ จิตใจ จิตใจที่มีเจตจำนงที่เป็นตัวชี้้นำกำหนดพฤติกรรมและสภาพจิตใจที่พอใจมีความสุข ก็ทำให้พฤติกรรมมีความมั่นคง ปัญญาจะทำงานได้ผลและพัฒนาไปได้ ต้องอาศัยสภาพจิตใจที่เหมาะสม

๑.๓ ปัญญา ปัญญาเป็นตัวแก้ปัญหาคือ เป็นตัวจัดปรับทุกอย่างทั้งพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดี และเป็นตัวนำไปสู่จุดหมายแห่งความมีอิสรภาพและสันติสุข จะต้องพัฒนาควบคู่ประสานกันไป และอิงอาศัยการพัฒนาทั้งพฤติกรรมและจิตใจ ใช้ปัญญาบनความไม่ประมาท

๒. ระบบการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยคนที่พัฒนาเต็มระบบนั้นเป็นตัวกลางหรือเป็นแกนกลางด้วยการเป็นปัจจัยตัวกระทำที่ไปประสานปรับเปลี่ยนบูรณาการระบบสัมพันธ์องค์รวมใหญ่สู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและการพัฒนาที่ยั่งยืน จะเกิดขึ้นเมื่อระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง ๔ ดำเนินไปด้วยดี โดยทุกส่วนเป็นปัจจัยส่งผลในทางเกื้อกูลกัน และในระบบนี้มีมนุษย์ในฐานะปัจจัยตัวกระทำที่มีความสำคัญที่สุด ที่จะให้ภาวะที่พึงประสงค์นี้เกิดขึ้นหรือไม่ โดยจะกล่าวถึงข้อคิดเกี่ยวกับการพัฒนาและการปฏิบัติต่อองค์ประกอบทั้ง ๔ เฉพาะที่เป็นแนวทางพื้นฐานบางประการ

๒.๑ มนุษย์ ในฐานะที่เป็นมนุษย์เป็นหลักที่ควรให้ความสำคัญที่สูงที่สุด โดยมุ่งให้การศึกษา จัดสรรปัจจัยเกื้อหนุนอื่นๆ เพื่อให้มนุษย์แต่ละชีวิตเจริญงอกงาม เข้าถึงความเต็มมนุษย์ที่สมบูรณ์ อันจะเป็นปัจจัยไปกระทำต่อระบบสัมพันธ์องค์รวมใหญ่บรรลุจุดหมายแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนและมนุษย์ในฐานะทรัพยากรมนุษย์ คือทุนหรือปัจจัยในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม พึงมีการพัฒนาให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ มีสุขภาพดี ขยัน อดทน รับผิดชอบ มีความรู้ ฯลฯ พร้อมทั้งจะเป็นกำลังในการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒.๒ สังคม ระบบต่างๆทางสังคมนั้นเป็นการจัดการรูปแบบในระดับสังคม ต่างสังคม ประเทศชาติที่เปิดถึงทั่วกัน จะต้องวางมาตรการร่วมกัน ปกป้องมิให้มีการกดขี่ บีบบังคับ เอารัดเอาเปรียบกัน ไม่ว่าน้อยใหญ่ สังคมควรมีมาตรการพิทักษ์ป้องกันมิให้คนเบียดเบียนทำลายธรรมชาติแวดล้อม

๒.๓ ธรรมชาติ การมีทัศนคติที่ดีของมนุษย์ต่อธรรมชาตินั้นไม่ควรหยุดมองแค่เล็กมองตนเองแยกต่างหากจากธรรมชาติแล้วมองตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ แต่ควรที่จะก้าวต่อไปถึงขั้นแสดงศักยภาพของมนุษย์ในการจัดวางสมมติต่างๆที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้อำนาจสิทธิต่างๆกลับมาอยู่ร่วมกับ

^{๑๓} ธีรชัย อาป่อง, แนวคิดทฤษฎีการพัฒนา, [ออนไลน์] จาก <http://chomporpor.blogspot.com>, [๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๖].

ธรรมชาติอย่างก็้อกุล ไปเปียดเปียน ทำร้าย เอาเปรียบ ยอมเสียสละให้มาก แล้วทำความดีชดใช้หรือจะถือว่ากอบโกยจากเขามากพอแล้วจะคืนให้แก่ธรรมชาติบ้างก็ได้

๒.๔ เทคโนโลยี การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ก็้อกุลไม่ทำลายธรรมชาติ เทคโนโลยีที่ประหยัดพลังงานหรือใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ เทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพการผลิตสูงโดยมีของเสียน้อย กำจัดน้ำเสีย กำจัดขยะ เอาของเสียมาเวียนใช้ใหม่ ตลอดจนการวางมาตรการบังคับควบคุม มนุษย์เองจะต้องไม่ประมาทกับการใช้เทคโนโลยี เพราะเทคโนโลยีเป็นเครื่องสนองกิเลสของมนุษย์ จะต้องใช้อย่างมีสติ มิใช่ว่าเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าแต่มนุษย์กลับเสื่อมลง จะต้องเสพที่คุณค่าแท้มิใช่เสพเพราะค้นหาข้อปฏิบัติต่อองค์ประกอบแต่ละอย่างพอเป็นแนวทางแล้วขั้นที่จะบูรณาการทั้ง ๔ องค์ประกอบเข้าด้วยกันเป็นระบบสัมพันธ์อันเดียวโดยเอาระบบพัฒนาตัวคนมาเป็นองค์แกนกลาง ที่จะทำหน้าที่เป็นปัจจัยตัวกระทำให้สำเร็จเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุป การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธ คือ การพัฒนาคนครบทั้งพฤติกรรมจิตใจและปัญญาและให้คนที่พัฒนาเต็มระบบเป็นแกนกลางหรือปัจจัยตัวกระทำนำการพัฒนาคนและคนที่พัฒนาแล้วนั้นไปประสานปรับเปลี่ยนบูรณาการในระบบสัมพันธ์องค์รวมใหญ่ของการพัฒนาคือทั้งมนุษย์สังคมธรรมชาติและเทคโนโลยี หลักการเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธคือการพัฒนาคนตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ด้วยการพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตทั้งสามด้านให้เป็นการพัฒนาเต็มทั้งคนก่อนจึงจะเป็นการพัฒนาที่ได้ผลคือระบบแห่งไตรสิกขาได้แก่ศีลสมาธิปัญญา

๒.๑.๒ แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาสังคมสู่ความยั่งยืน

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมเพื่อความยั่งยืนนั้นมีแนวคิดหลักการที่หลากหลายที่นักพัฒนาสังคมจะนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นขั้นตอนการวางแผน การลงมือหรือการดำเนินการตามกระบวนการพัฒนาไปจนถึงการวิเคราะห์ผลของการพัฒนาว่า ผลที่เกิดขึ้นนำไปสู่การพัฒนาบุคคลและสังคมอย่างจริงจังหรือไม่ บรรลุผลตามที่มุ่งหวังไว้เพียงใด ซึ่งการมีรากฐานทางแนวคิด ทฤษฎีจะช่วยให้มองเป็นปรากฏการณ์ต่างๆ ได้เหมาะสมยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามหากมองจากแนวคิด ทฤษฎีเพื่อการพัฒนาสังคมตามทฤษฎีต่างๆ จะพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การพัฒนาที่มีความสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนาและการพัฒนาที่ยั่งยืนมากขึ้น

พระพรหมคุณาภรณ์ ^{๑๔} ได้อธิบายในหนังสือการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า โลกในยุคปัจจุบันเกิดปัญหาหรือทางตันของการพัฒนาที่นำไปสู่ความไม่ยั่งยืน การพัฒนาของโลกที่ผ่านมาส่วนใหญ่มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจให้เจริญรุ่งเรืองเพียงด้านเดียว โดยละเลยการดูแลต่อความยั่งยืนของนิเวศวิทยาคน สังคม และวัฒนธรรมเป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนทำให้ชีวิตและสังคมมีปัญหาหลายประเทศมีความเจริญด้านวัตถุมากขึ้น แต่ขาดการพัฒนาด้านจิตใจแสดงให้เห็นความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม สังคม และวัฒนธรรมจึงส่งผลให้มีการทำลายสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงไปด้วย นอกจากนี้ ยังมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้จัดการกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเทคโนโลยีก็เป็นตัวก่อปัญหาในแง่ทำลายของดีผลาญทรัพยากรที่มีอยู่หมดไปอย่างรวดเร็วและสร้างของเสียให้เกิดขึ้นเช่น โรงงานอุตสาหกรรมรถยนต์ที่ปล่อยควันพิษไอเสีย มลภาวะ

^{๑๔}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน(Sustainable Development), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๗๘-๑๑๒.

ต่างๆซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพและการสูญเสียอิสรภาพโดยท่านกล่าวว่า กระแสในการพัฒนาแบบใหม่ มี ๒ กระแสคือ การนำเอามนุษย์กับธรรมชาติเป็นเป้าหมายของการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของคน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ที่เรียกว่า Sustainable Development หรือการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยท่านมองว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนคือ การพัฒนาที่สนองความต้องการของปัจจุบันโดยไม่ทำให้ประชาชนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความสามารถของเขาในการที่จะสนองความต้องการของเขาเอง หรือการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ นโยบายที่สนองความต้องการของประชาชนในปัจจุบันโดยไม่ต้องทำลายทรัพยากรซึ่งจะเป็นที่ต้องการในอนาคต การทำกิจกรรมของมนุษย์ต้องสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ โดยจะต้องบูรณาการทั้งเศรษฐกิจและธรรมชาติแวดล้อมเข้าด้วยกันเพื่อจะพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติ และกำจัดความยากจนออกไปโดยมีแนวทาง เช่น กำหนดนโยบายประชากรให้เหมาะสม การแก้ปัญหาทางการศึกษาเพราะจะครอบคลุมไปถึงการแก้ปัญหาด้านอื่นๆทั้งหมด ทั้งปัญหาความยากจนสาธารณสุข ตลอดจนการอนุรักษ์ธรรมชาติ การอนุรักษ์หรือสงวนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและอย่างมี และจะต้องพัฒนาคนให้มีจริยธรรม เพื่อลดละกิเลส ๓ อย่างที่ขัดขวางจริยธรรมคือ ตัณหา มานะ และทิฐิ ซึ่งก่อให้เกิดความอยากได้ อยากบำรุงบำเรอตนเองให้มีสุขสะดวกสบายพร้อมด้วยวัตถุ บริโภคนิยม อยากได้ผลประโยชน์ อยากมีอำนาจครอบงำผู้อื่นตั้งแต่บุคคล สังคม ประเทศชาติและ ทรัพยากรธรรมชาติ โดยท่านเสนอระบบการพัฒนาที่ยั่งยืนจาก ๔ ปัจจัยคือ

๑. มนุษย์ ต้องมุ่งให้การศึกษาและจัดสรรปัจจัยเกื้อหนุนอื่นเพื่อให้ชีวิตเจริญงอกงามเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ ถ้าพัฒนาคนให้มีคุณภาพมีสุขภาพดี ขยัน อดทน รับผิดชอบ มีฝีมือ มีความรู้ ความสามารถ เชี่ยวชาญพร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญในระบบเศรษฐกิจและสังคมที่จัดสรรให้เกื้อหนุนและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

๒. สังคม ให้มีจัดระบบสังคมทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง การบริหารกิจการต่างๆให้ ประสมกลมกลืนสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันบนฐานแห่งความรู้ ความเป็นจริง และการพัฒนาสังคม ให้มีชีวิตที่ดีงาม มีอิสรภาพและสันติสุขที่แท้จริง รวมทั้งสร้างบรรยากาศแห่งความไม่เบียดเบียน การช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน

๓. ธรรมชาติ ให้มองว่าตัวเองให้เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติต้องมีชีวิตที่สอดคล้อง กลมกลืนกับธรรมชาติ ความสามารถที่แท้จริงของมนุษย์ คือ การทำให้โลกน่าอยู่ คุ้มครองสังคมให้อยู่ใน สันติสุขโดยมีทรัพยากรธรรมชาติเป็นตัวหล่อเลี้ยงและให้มนุษย์เข้าสู่วิถีการพัฒนาเพื่อที่จะได้รับคุณค่าจาก ธรรมชาติ

๔. เทคโนโลยี ควรมุ่งเน้นการประดิษฐ์ การผลิต การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อใช้ แก้ปัญหาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ต้องเกื้อกูลไม่ทำลายธรรมชาตินำของเสียมาผลิตเวียโนใช้ ประโยชน์ใหม่ ไม่ควรมีเทคโนโลยีแบบสนองตัณหา แต่ควรมีเพื่อเกื้อหนุนให้ตนเองมีชีวิตที่ดีงามสมบูรณ์ มี อิสรภาพและสันติสุข มนุษย์จึงควรเข้าถึงความจริงของธรรมชาติ พร้อมพัฒนาความสามารถที่จะใช้ความรู้ เพื่อให้โลกดีขึ้น ใช้ความรู้อย่างถูกต้องอย่างเป็นบัณฑิตชน

นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการหลายท่านพยายามศึกษา วิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนทัศน์ การพัฒนาทำการเปรียบเทียบและเสนอมุมมองที่มีต่อแนวคิดและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการนำแนวคิด

นั้นๆ ไปประยุกต์ใช้ โดยวิเคราะห์กระบวนการและผลลัพธ์ที่มาจากแนวคิดและกระบวนการทัศน์พัฒนาทั้งเก่าและใหม่ตามกระแสโลกาภิวัตน์-ทุนนิยม-และภาวะความทันสมัย และวิเคราะห์ว่า กระแสความคิดกระบวนการทัศน์ใหม่ (แนวคิดนิเวศวิทยาแนวลึก สุขภาพองค์รวม วัฒนธรรมชุมชน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการพัฒนาที่ยั่งยืน) ดูเหมือนจะได้รับการกล่าวถึงมากขึ้นเรื่อยๆ ในสังคม โดยเฉพาะในแวดวงนักวิชาการ และในกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่วนหนึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ในสภาวะความเป็นไปของสังคม ประเด็นเหล่านี้เกาะเกี่ยวโยงกันอย่างแยกกันไม่ออก จำเป็นจะต้องได้รับการศึกษาเรียนรู้ สุขภาพหรือสุขภาวะ ไม่ว่าจะอยู่ในระดับของปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชนหรือสังคม เป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งตายตัว กล่าวอีกนัยหนึ่ง สุขภาพเป็นกระบวนการของชีวิตที่มีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง และมีศักยภาพในการจัดการตัวเองอย่างเชื่อมโยงกับเหตุปัจจัยของสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวไปด้วยเช่นกัน สุขภาวะทางกายและจิตของชีวิตโยงใยอยู่กับสุขภาวะโดยรวมของสังคมและระบบนิเวศ ในวิทยาศาสตร์แนวใหม่ มีการศึกษาความเชื่อมโยงของชีวิตที่ละเอียดอ่อนและมีความไหวตัวสูงนี้ จากจุดยืนของโลกทัศน์เชิงนิเวศและนิเวศวิทยาแนวลึก การเฝ้าระวังรักษาตัวเราเองนั้น จำต้องเกิดขึ้นไปอย่างควบคู่กับการเฝ้าระวังรักษาผืนดินและธรรมชาติ

ในสังคมมนุษย์ยุคใหม่ที่อุดมคติทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนาหรือการเมืองได้อ่อนกำลังในการนำพาสังคมไปสู่ชีวิตและสังคมที่ดีงาม มนุษย์กำลังเผชิญหน้ากับวิกฤตของความอยู่รอด สำนึกที่ว่ามนุษย์นั้นเป็นเพียงเสี้ยวส่วนของธรรมชาติและจักรวาลนั้นกำลังอ่อนกำลังลงอย่างรุนแรง และได้รับการแทนที่ด้วยสำนึกของการบริโภคสัญลักษณ์แห่งความทันสมัยและวัตถุนิยม หากสังคมยังคงรับเอาคุณค่าเชิงบริโภคนิยมเป็นสรณะอย่างนี้ต่อไป สังคมมนุษย์คงไม่อาจพ้นวิกฤตของความอยู่รอดไปได้ ส่วนหนึ่งของการออกจากวิกฤตจึงเป็นเรื่องของการกลับไปหาโลกทัศน์เชิงนิเวศ หรือมุมมองแบบดั้งเดิมที่มองเห็นธรรมชาติเป็นระบบเกื้อกูลแก่ชีวิตและสุขภาพ และมองเห็นว่ามนุษย์เองเป็นหน่วยชีวิตที่ไม่สามารถตัดตัวเองออกจากระบบนิเวศทั้งหมดได้ ตลอดจนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้สอดคล้องทันการณ์ในสังคมไทย แนวคิดเช่นนี้มีมากขึ้นและหลากหลาย แล้วแต่เงื่อนไขปัจจัยที่มีความจำเพาะตามบริบทของพื้นที่ต่างพยายามหาทางออกจากโรคร้ายสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ การศึกษาแนวคิดด้านนิเวศวิทยาแนวลึกที่เชื่อมโยงกับแนวคิดด้านสุขภาวะของชีวิต รวมทั้งการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับสังคมและธรรมชาติในกรณีศึกษาต่างๆ ตลอดจนศึกษาถึง โลกทัศน์เชิงนิเวศที่มีอยู่ในสังคมโลกและในสังคมไทยเอง ทั้งที่เป็นภูมิความรู้ดั้งเดิมและความรู้ที่ได้รับการสร้างใหม่ ถือว่าเป็นเพียงการริเริ่มตั้งคำถามและหาคำตอบเกี่ยวกับปรากฏการณ์ของการนำเอาความเป็นองค์รวมและสุขภาวะกลับมาสู่ชีวิตและสังคมไทย โดยได้มีการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบกระบวนการทัศน์จากแนวคิดต่างๆ ดังนี้^{๑๕}

^{๑๕} ธีรภัฏ วัชรวิญญู, กระบวนทัศน์สุขภาพและนิเวศวิทยาแนวลึก, รายงานวิจัย, (เชิงราย : สถาบันขวัญเมือง, ๒๕๕๖).

การพัฒนาและการเรียนรู้ภายใต้แนวคิด ความทันสมัย/ทุนนิยม	การพัฒนาและการเรียนรู้ภายใต้แนวคิด นิเวศวิทยาแนววิถี-วัฒนธรรมชุมชน
มนุษย์เป็นศูนย์กลางของจักรวาล และมีฐานะเป็น นายอยู่เหนือธรรมชาติ	มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติอยู่ร่วมกับ ธรรมชาติอย่างพึ่งพาอาศัย
ธรรมชาติ คือ ทรัพยากรที่มนุษย์สามารถตัดถวง เอาไปใช้ได้ตามอำเภอใจ	ธรรมชาติไม่ได้เป็นทรัพยากรที่ไร้ชีวิต หากเป็นระบบ ชีวิตที่มีชีวิตจำกัด และมีค่าในตัวเอง
การบริโภคตามความต้องการของกิเลส ซึ่งกระตุ้น ให้เกิดกิจกรรมการผลิตทางเศรษฐกิจเป็น สิ่งจำเป็นต่อความเจริญก้าวหน้าของโลก	การบริโภคนั้นควรเป็นไปเพียงเพื่อความจำเป็นทาง ร่างกาย และระบบเศรษฐกิจที่กระตุ้นความโลภ โกรธ หลง เป็นสิ่งที่ทำลายระบบโลก
ความสุขขึ้นกับความมั่งคั่งทางวัตถุสิ่งของหรือ เงินตรา (Material Wealth)	ความสุขที่แท้จริงขึ้นอยู่กับความพอใจและความเข้าใจ ตัวเองด้านใน (Spiritual Wealth)
เทคโนโลยีเป็นตัวช่วยแก้ปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหา สุขภาพ ปัญหาสิ่งแวดล้อม และต้องได้รับการ พัฒนาให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป	เทคโนโลยีที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการ เกินพอดีของมนุษย์และไม่สอดคล้องกับระบบนิเวศ นั้นเป็นสิ่งทำลายล้าง
ปัญหาความขาดแคลนอาหารนั้นเกิดจาก ประชากรล้นโลก	ปัญหาความขาดแคลนอาหารเกิดจากโครงสร้างการ กระจายความมั่งคั่งหรือทรัพยากรที่จะหล่อเลี้ยง ประชากรโลกไม่เท่าเทียม
ปัญหาประชากรล้นโลกเป็นปัญหาของบรรดา ประเทศโลกที่สาม หรือชุมชนที่ยากจนและมี ระดับการศึกษาต่ำ บางคนเมินเฉยหรือไม่ก็ชื่น ชอบที่ประเทศของตนมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจและการทหารเชื่อว่าการ ที่ประชากรเพิ่มขึ้นจะส่งเสริมให้เศรษฐกิจเติบโต การพูดถึงขนาดประชากรที่เหมาะสมที่สุดก็ไม่ได้ อ้างอิงผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตอื่นๆ และถือว่าการที่ สัตว์พืชสูญพันธุ์เนื่องจากประชากรเพิ่มนั้นเป็น เรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ การลดประชากรในระยะ ยาวไม่ใช่เป้าหมายที่ปรารถนา การทะลักเข้ามา ของประเทศเพื่อนบ้านถือเป็นการอพยพเข้าเมือง อย่างผิดกฎหมายโดยไม่รับรู้ปัญหาประชากรล้น โลกเป็นปัญหาร่วมกัน	มองว่าปัญหาประชากรล้นโลกมีส่วนต่อการสร้างแรง กดดันให้กับธรรมชาติและทำให้เกิดปัญหา สิ่งแวดล้อม ทุกคนมีส่วนที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหานี้ อย่างไรก็ตามฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบมากที่สุดคือสังคม อุตสาหกรรมหรือสังคมเมือง
ด้านมลภาวะ การใช้เทคโนโลยีทำให้อากาศและ น้ำสะอาดขึ้น สร้างกฎหมายควบคุมการปล่อย มลพิษ โรงงานอุตสาหกรรมแสวงหาช่องทาง ส่งออกกากพิษไปยังประเทศโลกที่สามปัญหาฝน กรดนั้นหาทางออกได้โดยใช้เทคโนโลยีชีววิทยาใน	“มลภาวะ” ตามบริบทของชีวิตในระบบนิเวศของ โลกไม่ใช่ตามบริบทของผลกระทบที่มีต่อสุขภาพ มนุษย์เท่านั้น การแสวงหาแนวทางออกควร ดำเนินการในระยะยาวควบคู่กับระยะสั้น เทคโนโลยี ไม่สามารถแก้ไขปัญหในระดับรากฐานได้ ความ

การพัฒนาและการเรียนรู้ภายใต้แนวคิด ความทันสมัย/ทุนนิยม	การพัฒนาและการเรียนรู้ภายใต้แนวคิด นิเวศวิทยาแนววิถี-วัฒนธรรมชุมชน
การสร้างพันธมิตรที่สามารถทนทานความเป็นกรดได้มากขึ้น	ต้องการบริโภคอย่างรับผิดชอบจำกัดและความยืดหยุ่นในชีวิตอันสะดวกสบายของมนุษย์ และระบบเศรษฐกิจที่มีเป้าหมาย คือ การสร้างกำไรสูงสุด กลไกสื่อโฆษณาที่เปลี่ยนความต้องการมาเป็นความจำเป็นทำให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรมและผลพวงคือมลพิษที่ยากจะกำจัดได้เหล่านี้ การยกภาระทางสิ่งแวดล้อมและชีวิตให้กับประเทศโลกที่สามถือเป็นอาชญากรรมที่ไม่เฉพาะทำลายมนุษยชาติเท่านั้น แต่เป็นการทำลายชีวิตทั้งหลายด้วย
ธรรมชาติ : ธรรมชาติคือทรัพยากรสำหรับการใช้งานของมนุษย์ โดยเฉพาะมนุษย์ในสังคมที่เจริญก้าวหน้าทางวัตถุมองว่าทรัพยากรของโลกเป็นของสังคมที่มีเทคโนโลยีในการผันเอาทรัพยากรนั้นมาใช้งานมีความเชื่อมั่นว่าทรัพยากรจะไม่มีวันหมดเพราะกลไกตลาดและราคาจะเป็นตัวกำหนดประสิทธิภาพการใช้สอยทรัพยากร และการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะทำให้เรามีสิ่งทดแทนได้มากขึ้นสิ่งมีชีวิตในธรรมชาติถือว่าเป็นทรัพยากรเช่นกัน เช่น พืช สมุนไพร สัตว์ และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ トラบใดที่มีประโยชน์สำหรับมนุษย์ แต่ถ้าไม่มีประโยชน์แล้วถูกทำลายลง ก็ไม่สำคัญอะไร	ธรรมชาติ : ธรรมชาติ คือที่อยู่อาศัยของทุกชีวิต เป็นประโยชน์ให้กับทุกชีวิต เป็นประโยชน์ต่อตัวธรรมชาติเอง สิ่งทั้งหลายในธรรมชาติไม่ได้เป็นเพียงทรัพยากร เราควรตั้งคำถามกับวิถีและปริมาณการผลิตและการบริโภคของสังคมมนุษย์ว่า ผลิตและบริโภคเท่าไรจึงจะเพียงพอต่อการมีชีวิตที่ดี? ต่อการมีชีวิตที่มีค่าและมีความหมาย? ความจำเป็นที่แท้จริงของชีวิตคืออะไร? สังคมต้องสร้างระบบเศรษฐกิจ ระบบกฎหมาย หรือระบบการศึกษาแบบใดที่จะลดหรือหยุดการทำลายล้างเผาผลาญธรรมชาติที่เกิดขึ้นทุกวัน? การใช้ทรัพยากรแบบใดที่ส่งเสริมให้ชีวิตมีคุณภาพ มีคุณค่าแทนที่จะบริโภคและผลิตไปตามแรงกระตุ้นของระบบเศรษฐกิจ? การมองแนวคิดเป็นการมองเอาระบบนิเวศเป็นตัวตั้งเป็นกรอบใหญ่ของการมองมากกว่าจะเอามนุษย์หรือเอาสังคมใดสังคมหนึ่งเป็นตัวตั้ง และเป็นการมองในระยะยาว
ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยี : แนวทางการพัฒนาสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาควรเป็นไปในทิศทางของประเทศที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมแล้ว หรืออีกนัยหนึ่งคือตามแนวตะวันตก การรับเอาเทคโนโลยีที่ได้รับการพัฒนาจากตะวันตกไม่มีผลต่อการทรงไว้ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ โดยสังคมนั้นๆ ยังสามารถอนุรักษ์สมบัติทาง	ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยี : วัฒนธรรมและค่านิยมแบบอุตสาหกรรมนิยมตะวันตกกำลังคุกคามวัฒนธรรมดั้งเดิมทั่วโลก โดยเฉพาะค่านิยมในเรื่องวิถีชีวิตของการบริโภคความสะดวกสบาย และการมีทางเลือกเหลือเพื่อการบริโภค เราจะต้องท้าทายระบบคุณค่านี้เพราะเป็นวิถีชีวิตที่เบียดเบียนธรรมชาติโลกความมั่งคั่งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่พึง

การพัฒนาและการเรียนรู้ภายใต้แนวคิด ความทันสมัย/ทุนนิยม	การพัฒนาและการเรียนรู้ภายใต้แนวคิด นิเวศวิทยาแนวลึก-วัฒนธรรมชุมชน
วัฒนธรรมไว้ได้	ปรารถนาในประเทศ อุตสาหกรรมเอง ระบบการศึกษาควรช่วยให้เกิดความเข้าใจและเคารพความหลากหลายและความแตกต่างทางวัฒนธรรม การรับเอาเทคโนโลยีตะวันตกเข้ามาควรกระทำด้วยความรู้เท่าทันและให้ความละเอียดอ่อนต่อผลที่จะมีต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งควรมีมาตรการป้องกันและสร้างข้อจำกัดของการรุกรานและการครอบงำทางวัฒนธรรม
จริยธรรมว่าด้วยผืนดินและแม่น้ำ : วิธีคิดเกี่ยวกับการจัดการที่ดิน พื้นที่เปิดกว้าง ระบบนิเวศและแม่น้ำ รวมทั้งระบบธรรมอื่นๆพิจารณาแบบเหล่านี้อย่างแยกส่วนออกจากกันเป็นส่วนๆ และถือว่าเป็นสมบัติที่ถือครองได้โดยบุคคล องค์กร หรือโดยรัฐความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ตั้งอยู่บนฐานคิดแบบประโยชน์นิยมและ การวิเคราะห์แบบต้นทุน-ผลประโยชน์และตัดต้นทุนทางสังคมและต้นทุนทางนิเวศออกจากกรอบการวิเคราะห์ เช่น การสงวนพันธุ์สัตว์ป่าก็เพื่อประโยชน์ของอนุชนรุ่นหลังปัญหาหน้าดินเสื่อมสลายหรือปัญหาน้ำใต้ดินเสื่อมคุณภาพเป็นเรื่องของการที่ยังไม่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยพอในการนำเอาทรัพยากรเหล่านี้นมาใช้ประโยชน์	จริยธรรมว่าด้วยผืนดินและแม่น้ำ : แผ่นดินนี้ไม่ได้เป็นสมบัติของมนุษยชาติ ยกตัวอย่างเช่น ผืนดินแม่น้ำ ภูเขาและสัตว์บกสัตว์น้ำทั้งหมดในประเทศนอร์เวย์ หากได้เป็นสมบัติของประเทศนอร์เวย์ ไม่น้ำมันใต้ท้องทะเลเหนือก็ไม่ได้เป็นสมบัติของประเทศใดประเทศหนึ่ง และไม่ใช่สมบัติของมนุษย์ป่าชุมชนก็ไม่ใช่เป็นของชุมชนนั้นๆ มนุษย์เป็นเพียงผู้อยู่อาศัยบนแผ่นดิน และใช้ทรัพยากรบางส่วนเพื่อความจำเป็นพื้นฐาน แต่ในกรณีที่มีมนุษย์นำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เพื่อตอบสนองความต้องการที่ไม่ใช่ความจำเป็นแท้จริง ถือว่าไม่ชอบธรรม และเทคโนโลยีไม่ใช่คำตอบสุดท้ายในการแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมทางนิเวศเราจะต้องด้านทวนวิธีคิดของสังคมอุตสาหกรรม (หรือสังคมใดๆ) ที่ความอหังการและรู้สึกว่าจะจัดการกับธรรมชาติได้ แทนที่จะจัดการตัวเอง

ตารางที่ ๒.๒ แสดงแนวคิด การพัฒนา และการเรียนรู้ทางนิเวศวิทยาแนวลึก

แนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการพัฒนาสังคมทั้งสอง คือ กระบวนทัศน์เก่าและกระบวนทัศน์ใหม่ สามารถตัดขวางมาบรรจบเข้าด้วยกันได้ ถ้ามีการบูรณาการสิ่งที่ดึงดูดหรือข้อเด่นของทั้งสองแนวคิดเข้าด้วยกันซึ่งเคน วิลเบอร์ (Ken Wilber)^{๑๖} ได้เสนอทฤษฎีบูรณาการได้แสดงความสัมพันธ์ของแนวคิด พัฒนาการ และการบูรณาการสิ่งต่างๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อสรรพสิ่งว่าล้วนมีความสัมพันธ์ต่อกันและเป็นพัฒนาการที่จะมีแนวโน้มไปเช่นนั้น โดยเขาได้เสนอถึงวิวัฒนาการของพฤติกรรมและการเรียนรู้ของมนุษย์ การพัฒนาสังคม วัฒนธรรม การพัฒนาสังคม จิตวิทยา โดยเชื่อว่ามิติเหล่านี้เกิดขึ้นตามลำดับ

^{๑๖}Ken Wilber, *Sex Ecology Spirituality*, (Boston : Shambhala Publications, 2000, pp 211-223.

อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงและการนำสิ่งที่เหมาะสมไปสู่การบูรณาการในงานพัฒนาบุคคลและสังคม

การบูรณาการนั้นเป็นเสมือนแนวทางหรือทางออกที่เหมาะสมกับกระบวนการพัฒนาสังคมในสมัยปัจจุบันที่มีความแตกต่างหลากหลาย ซับซ้อน บนเครือข่ายสังคม (Social Network) ที่มีการเชื่อมต่อกันเป็นข่ายใยแห่งชีวิตและเพื่อไปสู่จุดหมายตามที่สังคมปรารถนาหรือ ประโยชน์สุขของสังคม โดยไม่ละทิ้งความสุขที่เกิดจากกระบวนการสร้างสุขในเส้นทางการพัฒนานั้นๆ ในมิติของการพัฒนาบุคคลและสังคมสามารถนำแนวคิด ทฤษฎีต่างๆมาบูรณาการเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับการพัฒนาในสังคมของตนเองได้

โดยสรุป การพัฒนา คือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้าน เศรษฐกิจ สังคมการเมือง วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน สภาพสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่เจริญขึ้น ดีขึ้นอย่างมีทิศทางมีเป้าหมายด้วยคนของชุมชนนั้นๆ เริ่มต้นตั้งแต่การรับรู้ถึงปัญหาความต้องการของตนเอง โดยขอความช่วยเหลือจากภายนอกหรือจากภาครัฐบาลให้น้อยที่สุดการดำเนินการพัฒนาต้องใช้วิธีการที่ถูกต้องพร้อมกับมีความที่เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชนอาจทำเป็นโครงการต่างๆ เพื่อจะเปลี่ยนแปลงปรับปรุงคนในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีควบคู่ไปกับการพัฒนาวัตถุโดยใช้วิธีการที่เหมาะสมกับชุมชนนั้นๆ เป็นการกระทำที่ถูกต้องดำเนินการที่ต่อเนื่องอย่างเป็นระบบมีขั้นตอนและได้รับการยอมรับของส่วนรวมในชุมชน

๒.๒ แนวคิดแนวคิดกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ก่อนที่จะศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์นั้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการผลิตที่ถูกต้อง เหมาะสม (GAP) และแนวคิดมาตรฐานความปลอดภัยของอาหารและผลิตภัณฑ์ (GMP)

๒.๒.๒ ความหมายของระบบการจัดการคุณภาพ GAP

กรมส่งเสริมการเกษตร ได้ให้ความหมายของ GAP (Good Agricultural Practice) คือ ระบบการจัดการคุณภาพด้านการผลิตทางการเกษตรที่สามารถควบคุมระบบการผลิตให้ผลผลิตมีความปลอดภัยปราศจากการปนเปื้อนของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจุลินทรีย์ที่ก่อให้เกิดโรคกับคนถือเป็นการทำการผลิตอย่างเป็นระบบที่สามารถปกป้องความปลอดภัยของผู้ผลิต และผู้บริโภค ภายใต้ความคุ้มทุนมีการใช้ทรัพยากรที่เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมและเกิดความยั่งยืน^{๑๗}

๒.๒.๒ ความสำคัญของระบบจัดการคุณภาพ GAP

กรมส่งเสริมการเกษตร ได้ระบุความสำคัญของระบบจัดการคุณภาพ GAP (Good Agricultural Practice) ว่าปัจจุบันผู้บริโภคได้เริ่มให้ความสำคัญกับสุขภาพคุณภาพและสุขอนามัยของอาหารที่บริโภคมากขึ้น ผู้ผลิตสินค้าจำเป็นต้องรับผิดชอบต่อคุณภาพและความปลอดภัยของผลผลิตของตนเอง รวมทั้งความพยายามลดความเสี่ยงที่อาจจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น การปนเปื้อนของสารเคมี

^{๑๗} กรมส่งเสริมการเกษตร, รายงานประจำปีกรมส่งเสริมการเกษตร, (ฝ่ายโรงพิมพ์สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี, ๒๕๕๒).

หรือการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ที่เป็นอันตราย กฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของอาหารมีทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ ผู้ผลิตและผู้ส่งออกจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบทั้งของประเทศตนเองและระเบียบของประเทศผู้นำเข้าการส่งออกสินค้าเกษตรไปขายในตลาดต่างประเทศ ผู้ผลิตและผู้ส่งออกจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบทางเทคนิค หรือมาตรฐานแบบบังคับปฏิบัติที่กำหนดขึ้น โดยหน่วยงานราชการของประเทศผู้นำเข้า หรืออ้างอิงจากมาตรฐานสากล สินค้าที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของระเบียบเหล่านี้อาจถูกตัด หรือปฏิเสธการนำเข้ารัฐบาลในหลายประเทศ ซึ่งเป็นผู้ส่งออกสินค้าเริ่มใช้มาตรการควบคุมการผลิตตลอดห่วงโซ่อาหาร ตั้งแต่ขั้นตอนการผลิตระดับฟาร์ม การแปรรูป การขนส่ง และการกระจายสินค้าเพื่อให้สินค้าถึงมือผู้บริโภคมีคุณภาพ และความปลอดภัย ดังนั้นผู้ผลิตและผู้ส่งออกจำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับกฎระเบียบ เทคนิคและข้อกำหนดซึ่งระยะแรกอาจดูซับซ้อนยุ่งยาก แต่จำเป็นต้องปฏิบัติตาม มิฉะนั้นจะไม่สามารถขายผลผลิตได้

เกษตรกร ผู้ผลิต ผู้ส่งออกและผู้เกี่ยวข้องจะต้องทำความเข้าใจและตัดสินใจในการปฏิบัติตามมาตรฐานและข้อกำหนด หากไม่ดำเนินการย่อมส่งผลกระทบต่อธุรกิจของตนเองและการปฏิบัติตามยังเป็นการสร้างโอกาสทางการค้าและความสามารถในการเข้าถึงตลาดได้เพิ่มขึ้น เนื่องจากความต้องการในสินค้ามีการรับรองมาตรฐานได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วแม้กระทั่งในประเทศเอง ความต้องการสินค้าคุณภาพ ปลอดภัยได้มาตรฐานเริ่มปรากฏเด่นชัดขึ้น ความปลอดภัยด้านอาหารจากสินค้าเกษตร และหลักเกณฑ์การผลิตที่ถูกต้องเริ่มที่การปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice) เป็นมาตรฐานสำหรับเกษตรกรที่ครอบคลุมกระบวนการผลิตทางการเกษตร ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่การใช้ปัจจัยทางการผลิต ขั้นตอนการผลิตจนกระทั่งผลผลิตถูกส่งออกจากฟาร์ม

กรมส่งเสริมการเกษตร กล่าวว่า FAO ให้มาตรฐาน GAP รวมถึงข้อกำหนดและระเบียบเกิดขึ้นเพราะฝ่ายต่างๆ ได้เล็งเห็นความสำคัญเกี่ยวกับคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารที่ผลิตในประเทศต่างๆ ทั่วโลก วัตถุประสงค์ในการจัดทำระเบียบนั้นแตกต่างกันไป บางส่วนก็มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นข้อกำหนดในทางการค้า และข้อบังคับของรัฐบาลโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพ และความปลอดภัยของอาหาร แต่บางส่วนก็อาจเป็นวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดตลาดของสินค้าเฉพาะทาง (niche market) ขึ้น ดังนั้นข้อกำหนดของมาตรฐานก็จะครอบคลุมทั้งมาตรฐานในการจัดการห่วงโซ่การผลิตเพื่อให้มีหลักประกันด้านคุณภาพและความปลอดภัยของผลผลิตสร้างข้อได้เปรียบทางการตลาดโดยการปรับปรุงระบบบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทาน การปรับปรุงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สุขอนามัยคนงาน สภาพการทำงาน และการสร้างโอกาสทางการตลาดใหม่สำหรับเกษตรกรและผู้ส่งออกในประเทศกำลังพัฒนา

กรมส่งเสริมการเกษตร กล่าวถึงความสำคัญของการผลิตตามมาตรฐาน GAP ว่าในปัจจุบันและอนาคตผู้บริโภคต้องการผลผลิตที่มีความปลอดภัยจากสารเคมีปนเปื้อนปลอดภัยจากจุลินทรีย์ที่เป็นภัยต่อคนต้องการรู้ที่มาหรือแหล่งผลิตที่สามารถระบุที่มาของผลผลิตและวัตถุดิบที่ใช้ประกอบเป็นอาหาร นอกจากนี้ยังมีข้อตกลงทางการค้าระหว่างผู้บริโภคปลายทางเข้ามาเกี่ยวข้องทำให้ระบบการผลิตอาหารและสินค้าทางการเกษตรของไทยต้องปรับเปลี่ยนวิธีการและขั้นตอนการผลิตให้เป็นไปตามระบบผลิตที่ควบคุมปัจจัยการผลิตที่นำเข้ามาใช้ทรัพยากรที่ใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการผลิตอย่างเหมาะสมและถูกต้องสามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอนการผลิตประโยชน์ของการปฏิบัติตาม GAP

๑. ปรับปรุงผลผลิตให้มีคุณภาพและปลอดภัย

๒. สามารถเข้าถึงตลาดใหม่ๆ

๓. ลดความเสี่ยงเกี่ยวกับการใช้สารเคมีต้องห้าม

๔. ลดปัญหาผลผลิตมีสารเคมีการเกษตรตกค้างเกินค่ากำหนดและลดการปนเปื้อนของสารอินทรีย์ที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ระบบการจัดการและควบคุมการผลิตตั้งแต่เริ่มขบวนการผลิตจนถึงผู้บริโภคเพื่อให้เกิดระบบการผลิตที่ปลอดภัยได้ผลผลิตและอาหารทางการเกษตรที่มีคุณภาพได้มาตรฐานจะต้องวางแผนและมีกระบวนการเริ่มตั้งแต่ต้นน้ำโดยใช้ระบบการผลิต GAP^{๑๘}

๒.๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการผลิตที่ถูกต้อง เหมาะสม (GAP)

ประเทศไทยมีการนำหลักเกณฑ์ของ GAP มาประยุกต์ใช้ การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (Good Agriculture Practices: GAP) ของกรมวิชาการเกษตรและกรมการข้าว ที่มุ่งให้เกิดกระบวนการผลิตที่ได้ผลผลิตปลอดภัย ปลอดภัยจากศัตรูพืชและคุณภาพเป็นที่พึงพอใจของผู้บริโภค ประกอบด้วยข้อกำหนดเรื่อง แหล่งน้ำ พื้นที่ปลูก การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร การเก็บรักษาและขนย้ายผลผลิตภายในแปลง การบันทึกข้อมูล การผลิตให้ปลอดภัยจากศัตรูพืช การจัดการกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตคุณภาพ และการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว

สำหรับประเทศไทย กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการตรวจรับรองการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (GAP) โดยได้กำหนดกฎเกณฑ์และวิธีการตรวจประเมิน ซึ่งเป็นไปตามหลักการที่สอดคล้องกับ GAP ตามหลักสากล เพื่อใช้เป็นมาตรฐานการผลิตพืชในระดับฟาร์มของประเทศ รวมทั้งได้จัดทำคู่มือการเพาะปลูกพืชตามหลัก GAP สำหรับพืชที่สำคัญของไทยจำนวน ๒๔ ชนิด ประกอบด้วย ผลไม้ ทุเรียน ลำไย สับปะรด ส้มโอ มะม่วง และส้มเขียวหวาน พืชผัก มะเขือเทศ หน่อไม้ฝรั่ง คื่นหะนือ หอมหัวใหญ่ กะหล่ำปลี ถั่วฝักยาว ถั่วลันเตา ผักกาดขาวปลี ข้าวโพดฝักอ่อน หัวหอมปลี และหอมแดง กลั้วไม้ตัดดอก และปทุมมา พืชอื่นๆ กาแฟโรบัสต้า มันสำปะหลัง และยางพารา

การตรวจรับรองระบบ GAP ของกรมวิชาการเกษตรได้แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ ดังนี้

๑ กระบวนการผลิตที่ได้ผลผลิตปลอดภัย

๒ กระบวนการที่ได้ผลผลิตปลอดภัยและปลอดภัยจากศัตรูพืช

๓ กระบวนการผลิตที่ได้ผลผลิตปลอดภัย ปลอดภัยจากศัตรูพืชและคุณภาพเป็นที่พึงพอใจของผู้บริโภค

การผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย จึงมีจุดมุ่งหมายให้ผู้บริโภคปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ ที่อาจพบได้ในสินค้าเกษตรและอาหาร ความสำคัญมาตรฐาน GAP ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ความปลอดภัยอาหารเป็นนโยบายหลักของกระทรวง

๑ ให้ความสำคัญทั้งความปลอดภัยคนไทยและการส่งออก

๒ ใช้มาตรฐานเป็นเครื่องมือในการจัดการความปลอดภัยอาหาร

^{๑๘}กรมส่งเสริมการเกษตร, รายงานประจำปี, กรมส่งเสริมการเกษตร ๒๕๕๒, (ฝ่ายโรงพิมพ์สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี, ๒๕๕๒).

๒.๑ กำหนดมาตรฐาน

๒.๒ ส่งเสริมให้เกษตรกร/ผู้ประกอบการนำมาตรฐานไปใช้

๒.๓ ควบคุม ตรวจสอบ รับรองตามมาตรฐาน

๓ วรรณคดีการใช้เครื่องหมายรับรองสินค้าเกษตรและอาหาร (Q)^{๑๙}

การประเมินความเสี่ยงของระบบผลิตพืชอาหาร (Risk Assessment of Edible Crop Production) ในระบบผลิตพืชอาหาร มีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้องในกระบวนการหรือในระบบผลิต ได้แก่ ดิน น้ำ ปุ๋ย การควบคุม/ป้องกันโรคและแมลง สภาพภูมิอากาศ และชนิดของพันธุ์พืชที่เหมาะสม เป็นต้น โดยปัจจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวจะเป็นตัวบ่งชี้ได้ถึงคุณภาพของผลผลิตพืชอาหารที่ได้รับ เพื่อให้ได้คุณภาพของพืชอาหารที่มีความปลอดภัย สะอาด ถูกสุขอนามัย และในการนำไปบริโภคไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของผู้บริโภค ดังนั้น ระบบการผลิตที่ดีที่เหมาะสม (Good Agricultural Practices) จึงได้นำมาปฏิบัติใช้อย่างแพร่หลายทั่วโลก โดยมีหลักการที่ชัดเจนว่า การผลิตอาหารมีคุณภาพและมีความปลอดภัย ตั้งแต่ระดับฟาร์มผลิตและต่อเนื่องไปจนกระบวนการหลังการผลิต โดยมีการจัดการความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น ด้วยกลไกที่กำหนดขึ้น และมีความสามารถในการทวนสอบได้

ระบบการประเมินความเสี่ยงในระบบผลิตพืชอาหารในที่นี้หมายถึง การประเมินหรือตรวจสอบปัจจัยต่างๆที่ใช้ในระบบผลิตพืชอาหารด้วยการวิเคราะห์ ทดสอบ หรือทวนสอบแหล่งผลิต ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความมั่นใจได้ว่าปัจจัยที่ใช้ในระบบการผลิตนั้นๆ มีความปลอดภัยและมีการป้องกันความเสี่ยงที่อาจเป็นสาเหตุการปนเปื้อนในพืชอาหาร จนส่งผลกระทบต่อสุขอนามัยของผู้บริโภคหรือไม่

การประเมินความเสี่ยงในเชิงปฏิบัติ ประกอบด้วย

๑. การตรวจสอบคุณภาพน้ำ “น้ำ” เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญในระบบผลิตพืชอาหาร ซึ่งต้องคำนึงถึงในด้านคุณภาพตามวัตถุประสงค์ของการใช้งาน เช่น น้ำที่เหมาะสมสำหรับใช้แปลงปลูก หรือน้ำที่เหมาะสมสำหรับการใช้ล้างผลผลิต

การตรวจสอบคุณภาพดิน คุณภาพของดินและปริมาณแร่ธาตุในดินเป็นปัจจัยสำคัญในการเจริญเติบโตของพืชในระบบผลิต ถ้าหากดินที่ใช้มีการปนเปื้อนด้วยธาตุหรือโลหะหนักที่เป็นอันตราย เช่น แคดเมียม ตะกั่ว ฯลฯ อาจก่อให้เกิดการสะสมของธาตุนั้นๆในพืชได้ ดังนั้นการตรวจวิเคราะห์ดินจึงมีความจำเป็น โดยเฉพาะในแหล่งปลูกที่เป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการปนเปื้อน

๓. การควบคุม/ป้องกัน โรคและแมลงศัตรูพืช โรคและแมลงศัตรูพืช เป็นสาเหตุสำคัญให้เกษตรกรต้องใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัด ถ้ามีระบบการจัดการที่เหมาะสม ปลอดภัย หรือการควบคุมศัตรูพืชโดยชีววิธี (Biocontrol) จะสามารถช่วยลดปัญหาสารพิษตกค้างให้อยู่ในระดับที่ไม่เกิดอันตรายต่อผู้บริโภคได้

^{๑๙} การผลิตพืชตามระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม (GAP)(ออนไลน์), แหล่งที่มา : กรมวิชาการเกษตร <http://www.foodnetworksolution.com> [๕ ธันวาคม ๒๕๖๐].

๔. การตรวจสอบการปนเปื้อนจุลินทรีย์ การปนเปื้อนของจุลินทรีย์เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ต้องคำนึงถึง เนื่องจากมีผลโดยตรงต่อผู้บริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปนเปื้อนของเชื้อจุลินทรีย์ในกลุ่มที่ก่อให้เกิดโรค เช่น อีโคไล (E.Coli) และ ซัลโมเนลลา (Salmonella) เป็นต้น^{๒๐}

สรุป ปัญหาของการบริโภคอาหารที่ขาดความปลอดภัยซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์มีเพิ่มขึ้นในแต่ละปีสะท้อนให้เห็นว่าระบบการผลิตและควบคุมคุณภาพเพื่อให้ได้อาหารที่มีมาตรฐานและความปลอดภัยของชาวโลกจะต้องรับการดูแลและเอาใจใส่อย่างจริงจัง ซึ่งผู้ผลิตจะต้องให้ความสำคัญในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิตตั้งแต่ในระดับไร่นาจนกระทั่งผลิตภัณฑ์นั้นถึงมือผู้บริโภค (From Farm to Table)

๒.๒.๓ แนวคิดมาตรฐานความปลอดภัยของอาหารและผลิตภัณฑ์ (GMP)

ประเทศไทยนับเป็นประเทศผู้ผลิตอาหารเพื่อบริโภคในประเทศและผลิตเพื่อส่งออกเป็นสินค้าสำคัญหลายชนิดหลายประเภทด้วยกัน แต่ทั้งนี้ประเทศไทยยังประสบกับปัญหาในด้านความปลอดภัยของอาหาร ที่ผลิตทั้งในเรื่องการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ก่อโรค การตกค้างของสารเคมี สารปฏิชีวนะ และสารพิษ ซึ่งเป็นอันตรายสำคัญที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในประเทศและกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศได้

มีการตราพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ เพื่อให้มีคณะกรรมการอาหารแห่งชาติเป็นองค์กรหลักในการดำเนินการหรือจัดการด้านอาหารในทุกมิติให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถประสานและบูรณาการงบประมาณและทรัพยากรในการบริหารจัดการด้านอาหารในทุกมิติทั้งภาวะปกติและภาวะฉุกเฉินโดยให้อำนาจหน้าที่ในการเสนอแนะนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านคุณภาพอาหาร ความปลอดภัยด้านอาหาร ความมั่นคงด้านอาหาร และอาหารศึกษา รวมทั้งจัดทำแผนเผชิญเหตุและระบบเตือนภัยด้านอาหารต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบและมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่อันจะทำให้การบริหารจัดการด้านอาหารในภาพรวมของประเทศให้มีความเป็นเอกภาพความปลอดภัยของอาหารคือข้อบังคับทางวิทยาศาสตร์ ที่ใช้อธิบายการจัดการดูแล การจัดเตรียม และการเก็บรักษาอาหาร ด้วยวิธีสามารถป้องกันความเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากอาหาร โดยจะรวมถึงกิจกรรมต่างๆ มากมายที่ต้องปฏิบัติตาม เพื่อหลีกเลี่ยงโอกาสเกิดอันตรายที่รุนแรงต่อสุขภาพ ธุรกิจความปลอดภัยของอาหารจำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิต (Good Manufacturing Practices-GMP) ซึ่งเป็นระบบประกันที่มีเป้าหมายในการสร้างความมั่นใจว่า การผลิต บรรจุ บรรจุซ้ำ และเก็บรักษานั้น จะเป็นไปอย่างเสมอต้นเสมอปลาย เพื่อให้มีคุณภาพที่เหมาะสมสำหรับการใช้งานดังที่ต้องการ GMP จะเกี่ยวข้องกับทั้งการผลิตและระเบียบวิธีการควบคุมคุณภาพ เพื่อให้แน่ใจว่าบริษัทผู้ผลิตอาหารจะปฏิบัติตาม GMP บริษัทเหล่านี้จะต้องนำวิธีปฏิบัติมาตรฐานด้านสุขาภิบาล (Sanitation Standard Operating Procedure - SSOP) ไปใช้ วิธีปฏิบัตินี้จะเป็นบันทึกขั้นตอนที่จะต้องปฏิบัติตามเพื่อจะได้แน่ใจว่า การทำความสะอาดบริเวณที่สัมผัสกับผลิตภัณฑ์และพื้นผิวที่ไม่ใช่ผลิตภัณฑ์นั้น เป็นไปอย่างเพียงพอเหมาะสม ขั้นตอนวิธีการทำความสะอาดเหล่านี้ จะต้องมียุทธศาสตร์มากมายที่ไม่ทำให้เกิดการเจ็บป่วยบางประเภท ขั้นตอนของ SSOP จะใช้ร่วมกับตาราง

^{๒๐} รุ่งนภา ก่อประดิษฐ์สกุล และ ลักขณา เบญจวรรณ, รายงานการวิจัย, สภาวะแวดล้อมฝ่ายปฏิบัติการวิจัยและเรือนปลูกพืชทดลองสถาบันวิจัยและพัฒนา, (กำแพงแสน : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๕).

สุขอนามัยหลัก (Master Sanitation Schedule) และโปรแกรมตรวจสอบก่อนปฏิบัติการ (Pre-Operational Inspection Program) ซึ่งจะกลายเป็นแนวทางปฏิบัติการเพื่อสุขอนามัยเบ็ดเสร็จสำหรับกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอาหาร แนวทางเหล่านี้คือแกนหลักสำหรับแผนงาน HACCP (Hazard Analysis Critical Control Point หรือจุดวิกฤตที่ต้องควบคุมเพื่อการวิเคราะห์อันตราย) สำหรับอุตสาหกรรมอาหารทั้งหมด

GMP เป็นคำที่คุ้นเคยในวงการอุตสาหกรรมต่างๆไม่ว่าจะเป็นยา เครื่องสำอาง และรวมถึงทางด้านอาหารด้วย แต่ GMP (Good Manufacturing Practice) ที่เกี่ยวข้องกับการอาหารมีที่มา คือ เป็นคำที่นำมาจากกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาที่กำหนดอยู่ใน Code of Federal Regulation title ที่ 21 part 110 หากเทียบกับมาตรฐานสากล คือ มาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ FAO/WHO (Codex) จะใช้คำว่า General Principles of Food Hygiene นักวิชาการทางด้านอาหารมักใช้คำว่า GMP เนื่องจากเป็นคำย่อที่เข้าใจตรงกันว่า หมายถึง หลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตอาหารเป็นเกณฑ์หรือข้อกำหนดขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการผลิตและควบคุมเพื่อให้ผู้ผลิตปฏิบัติตาม และทำให้สามารถผลิตอาหารได้อย่างปลอดภัย โดยเน้นการป้องกันและขจัดความเสี่ยงที่อาจทำให้อาหารเป็นพิษ เป็นอันตราย หรือเกิดความไม่ปลอดภัยแก่ผู้บริโภค

GMP มี ๒ ประเภท คือ GMP สุขลักษณะทั่วไปหรือ General GMP ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่นำไปใช้ปฏิบัติสำหรับอาหารทุกประเภท อีกประเภทหนึ่ง คือ GMP เฉพาะผลิตภัณฑ์ หรือ Specific GMP ซึ่งเป็นข้อกำหนดที่เพิ่มเติมจาก GMP ทั่วไป เพื่อมุ่งเน้นในเรื่องความเสี่ยงและความปลอดภัยของแต่ละผลิตภัณฑ์อาหารเฉพาะมากยิ่งขึ้น GMP เป็นระบบประกันคุณภาพที่มีการปฏิบัติและพิสูจน์แล้วจากกลุ่มนักวิชาการด้านอาหารทั่วโลกว่าสามารถทำให้อาหารเกิดความปลอดภัยเป็นที่เชื่อถือยอมรับจากผู้บริโภค โดยอาศัยหลายปัจจัยที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ดังนั้นหากยังสามารถปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดได้ทั้งหมด ก็จะทำให้อาหารมีคุณภาพมาตรฐานและมีความปลอดภัยมากที่สุด

หลักการของ GMP จึงครอบคลุมตั้งแต่สถานที่ตั้งของสถานประกอบการ โครงสร้างอาคาร กระบวนการผลิตที่ดีมีความปลอดภัย และมีคุณภาพได้มาตรฐานทุกขั้นตอน นับตั้งแต่เริ่มต้นวางแผนการผลิตระบบควบคุมตั้งแต่วัตถุดิบ ระหว่างการผลิต ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป การจัดเก็บ การควบคุมคุณภาพ และการขนส่งจนถึงผู้บริโภค มีระบบบันทึกข้อมูล ตรวจสอบและติดตามผลคุณภาพผลิตภัณฑ์รวมถึงระบบการจัดการที่ดีในเรื่องสุขอนามัย (Sanitation) และ (Hygiene) ทั้งนี้เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายมีคุณภาพและความปลอดภัยเป็นที่มั่นใจเมื่อถึงมือผู้บริโภค และ GMP ยังเป็นระบบประกันคุณภาพพื้นฐานก่อนที่จะพัฒนาไปสู่ระบบประกันคุณภาพอื่น ๆ ต่อไป เช่น HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points) และ ISO 9000 อีกด้วย

หลักการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไปสำหรับ GMP กฎหมายระบบ GMP อาหาร เข้ามาในประเทศไทยและเป็นที่รู้จักครั้งแรกในปี ๒๕๒๙ ภายใต้แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๖ และตลอดระยะเวลาเกือบ ๒๐ ปีที่ผ่านมา สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาได้ดำเนินการเกี่ยวกับระบบนี้ กล่าวคือ เริ่มจากจัดทำโครงการยกระดับมาตรฐานการผลิตอาหารประเภทต่างๆเสนอให้สภานิติบัญญัติ เพื่อให้ความเห็นชอบ/ร่างหลักเกณฑ์ GMP ของอาหารประเภทต่างๆ โดยจัดลำดับความสำคัญของผลิตภัณฑ์ที่มีต่อการบริโภคและต่อเศรษฐกิจของประเทศ เช่น น้ำบริโภค เครื่องดื่ม นมพร้อมดื่ม และอาหารกระป๋อง

เป็นต้น การอบรมทั้งกับผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ภาครัฐให้เข้าใจในหลักการของระบบมีการตรวจสอบก่อนและหลังการอบรมให้ความรู้พร้อมทั้งมีการประเมินผลและออกไปเกียรตินับให้เพื่อเป็นแรงจูงใจ ซึ่งการดำเนินการในครั้งนั้นทั้งหมดเพื่อประเมินและกระตุ้นผู้ประกอบการ ให้มีความสนใจที่จะพัฒนาสถานที่ผลิตเป็นระยะอย่างต่อเนื่องและหลังจากนั้นในปี ๒๕๓๕ เป็นต้นมา สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา โดยกองควบคุมอาหาร ได้มีมาตรการให้การรับรองระบบ GMP (Certificate GMP) แก่ผู้ประกอบการในลักษณะสมัครใจ

ดังนั้น จากเหตุการณ์ที่ผ่านมาและสถานการณ์ในปัจจุบันจะเห็นว่า GMP ไม่ใช่เรื่องใหม่สำหรับผู้ผลิตอาหาร จึงเชื่อว่า ถึงเวลาอันสมควรที่ประเทศไทยจะมีการนำ GMP มาเป็นมาตรการบังคับใช้แนวทางและขั้นตอนสู่ GMP กฎหมาย GMP ที่นำมาเป็นมาตรการบังคับใช้เป็นกฎหมายนั้น ได้นำแนวทางข้อกำหนดเป็นไปตามของ Codex ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสากล แต่มีการปรับในรายละเอียดบางประเด็นหรือเป็นการปรับ ให้ง่ายขึ้น (Simplify) เพื่อให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้ผลิตอาหารภายในประเทศซึ่งสามารถปฏิบัติได้จริง แต่ยังมีข้อกำหนดที่เป็นหลักการที่สำคัญเหมือนกับของ Codex แต่สามารถนำไปใช้ได้กับสถานประกอบการทุกขนาดทุกประเภททุกผลิตภัณฑ์ตามสภาพการณ์ของประเทศไทย นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนามาตรฐานสูงขึ้นมาจากหลักเกณฑ์ขั้นพื้นฐาน (Minimum Requirement) หรือกฎกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ ๑ ที่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาใช้ในการพิจารณาอนุญาตผลิต จึงเป็นเกณฑ์ซึ่งทั้งผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่รู้จักคุ้นเคยกันดีและปฏิบัติกันอยู่แล้ว เพียงแต่จะต้องมีการปฏิบัติในรายละเอียดบางประเด็นที่เคร่งครัดและจริงจังมากขึ้นซึ่งอาจกล่าวได้ว่า GMP สุขลักษณะทั่วไปนี้ผู้ประกอบการสามารถนำไปปฏิบัติตามได้ ในขณะที่กฎระเบียบข้อบังคับของหลักการสำคัญก็มีความน่าเชื่อถือในระดับสากลสำหรับ GMP เฉพาะผลิตภัณฑ์ (Specific GMP) นั้นสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ได้กำหนดให้น้ำบริโภคเป็นผลิตภัณฑ์แรกที่ผู้ประกอบการจะต้องปฏิบัติตาม GMP เฉพาะเนื่องจากการผลิตมีกระบวนการที่ไม่ซับซ้อนและลงทุนไม่มาก ประกอบกับในยุคเศรษฐกิจปัจจุบันมีผู้ผลิตเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก

จากการตรวจสอบจำนวนผู้ประกอบการที่ได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดทั่วประเทศ ในปี ๒๕๔๖ มีประมาณ ๔,๐๐๐ รายทั่วประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ประกอบการรายย่อยมีการผลิตโดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภค ทำให้เกิดปัญหาการปนเปื้อนเชื้อจุลินทรีย์ในผลิตภัณฑ์ ซึ่งทำให้ผลิตภัณฑ์ไม่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาจึงเห็นว่าจำเป็นต้องมีมาตรการและหาวิธีการแก้ไขและป้องกันในเรื่องนี้อย่างจริงจังมากขึ้น ทั้งนี้ให้เน้นการควบคุมสถานที่และกระบวนการผลิต โดยใช้หลักการของ GMP เฉพาะผลิตภัณฑ์เข้ามาเป็นหลักเกณฑ์บังคับทางกฎหมาย เพื่อให้ผู้ผลิตน้ำบริโภคตระหนัก มีการควบคุม ตรวจสอบ และเห็นความสำคัญในเรื่องคุณภาพมาตรฐานและความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ หลักการของ GMP น้ำบริโภคใช้แนวทางของกฎหมายอเมริกาที่กำหนดอยู่ใน Code of Federal Regulation title ที่ 21 part 129 Processing and bottling of bottled drinking water และมาตรฐานสากล Codex (Code of Hygiene Practice for bottled /Packaged Drinking Waters) ซึ่งสอดคล้องกับ GMP สุขลักษณะทั่วไปที่เป็นกฎหมาย เพียงแต่มีการขยายเนื้อหาในหมวดที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิตให้เป็นไปตามขั้นตอนที่ถูกต้องของ

ผลิตภัณฑ์น้ำบริโภคเพื่อให้ผู้ผลิตสามารถควบคุมได้ครบถ้วนทุกจุดของการผลิตมากยิ่งขึ้นกระบวนการต่างๆก่อนที่จะนำมาซึ่งเป็นเกณฑ์ GMP กฎหมายหลังจากที่มีแนวคิดดังกล่าวข้างต้น

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาโดยกองควบคุมอาหาร ซึ่งปัจจุบันได้มีการปรับโครงสร้างเป็นสำนักอาหารได้มีคณะทำงานที่ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทั้งจากภาครัฐและเอกชนเพื่อจัดทำ(ร่าง)หลักเกณฑ์ GMP และนำเสนอคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นนำ(ร่าง)หลักเกณฑ์ที่ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการฯแล้วเวียนให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั่วประเทศ รวมถึงสมาคมฯ ชมรมฯ ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมอาหาร เพื่อให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมและมีการนำมาปรับแก้ไขจนถึงขั้นตอนสุดท้ายได้นำเข้าคณะกรรมการอาหารเพื่อนำเสนอเป็นประกาศกระทรวงสาธารณสุขต่อไปมาตรการ GMP เป็นการปรับเปลี่ยนระบบโดยใช้กฎหมายเป็นมาตรการรองรับ ซึ่งจะเป็นวิธีที่จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในเชิงรูปธรรมได้อย่างแท้จริง แต่การเปลี่ยนแปลงในลักษณะดังกล่าว ในระยะเริ่มแรกซึ่งเป็นระยะการปรับตัวของระบบย่อมก่อให้เกิดผลกระทบหรือปัญหาอุปสรรคแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อผู้ประกอบการด้านอาหารทั้งหมดของประเทศ ดังนั้นจึงได้มีการกำหนดให้มีระยะเวลาผ่อนผันเพื่อประโยชน์ในการปรับตัวและเตรียมความพร้อมของสถานประกอบการ

GMP ที่เป็นกฎหมายปัจจุบันมี ๔ ฉบับ คือ ประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ ๑๙๓) พ.ศ. ๒๕๔๓ และ (ฉบับที่ ๒๓๙) พ.ศ. ๒๕๔๔ เรื่อง วิธีการผลิต เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิต และการเก็บรักษาอาหาร (GMP)

สุลักษณะทั่วไป) ประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ ๒๒๐) พ.ศ. ๒๕๔๔ เรื่อง น้ำบริโภคในภาชนะบรรจุที่ปิดสนิท (ฉบับที่ ๓) (GMP น้ำบริโภค)มีผลบังคับใช้สำหรับผู้ผลิตอาหารรายใหม่ตั้งแต่วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๔๔ ส่วนรายเก่ามีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๔๖ และประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ ๒๙๘) พ.ศ. ๒๕๔๙ เรื่อง วิธีการผลิต เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิต และการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์นมพร้อมบริโภคชนิดเหลวที่ผ่านกรรมวิธีฆ่าเชื้อ ด้วยความร้อนโดยวิธีพาสเจอร์ไรส์ และที่เพิ่งออกเมื่อปีพ.ศ. ๒๕๕๕ คือ ประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ ๓๔๒) พ.ศ. ๒๕๕๕ เรื่อง วิธีการผลิต เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิต และการเก็บรักษาอาหารแปรรูปที่บรรจุในภาชนะพร้อมจำหน่าย หรือ Primary GMP โดยใช้ควบคุมกลุ่มอาหารที่เหลือ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มอาหารทั่วไปและอาหารพร้อมบริโภคทันที

ข้อกำหนด GMP สุลักษณะทั่วไป (ปัจจุบันครอบคลุมอาหาร ๕๗ ประเภท) มีอยู่ ๖ ข้อกำหนด ดังนี้

๑. สถานที่ตั้งและอาคารผลิต
๒. เครื่องมือเครื่องจักรและอุปกรณ์ในการผลิต
๓. การควบคุมกระบวนการผลิต
๔. การสุขาภิบาล
๕. การบำรุงรักษาและการทำความสะอาด
๖. บุคลากรและสุลักษณะ

ในแต่ละข้อกำหนดมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ผู้ผลิตมีมาตรการป้องกันการปนเปื้อนอันตรายทั้งทางด้านจุลินทรีย์เคมีและกายภาพลงสู่ผลิตภัณฑ์ซึ่งอาจมาจากสิ่งแวดล้อม ตัวอาคารเครื่องจักร อุปกรณ์ที่ใช้การดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนการผลิต รวมถึงการจัดการในด้านสุขอนามัยทั้งในส่วนของความสะอาด การบำรุงรักษา และผู้ปฏิบัติงาน

ข้อกำหนด GMP น้ำบริโภค (GMP เฉพาะผลิตภัณฑ์) มีอยู่ ๑๑ ข้อกำหนด ดังนี้

๑. สถานที่ตั้งและอาคารผลิต
๒. เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์การผลิต
๓. แหล่งน้ำ
๔. การปรับปรุงคุณภาพน้ำ
๕. ภาชนะบรรจุ
๖. การทำความสะอาดและฆ่าเชื้อ
๗. การบรรจุ
๘. การควบคุมคุณภาพมาตรฐาน
๙. การสุขาภิบาล
๑๐. บุคลากรและสุขลักษณะผู้ปฏิบัติงาน
๑๑. บันทึกและรายงาน

วัตถุประสงค์ในแต่ละข้อกำหนดเช่นเดียวกับ GMP สุขลักษณะทั่วไป เพียงแต่ GMP

GMP นมพร้อมน้ำบริโภคนั้นประเด็นการควบคุมกระบวนการผลิตน้ำบริโภคโดยขยายรายละเอียดในการควบคุมเพื่อป้องกันการปนเปื้อนชัดเจนยิ่งขึ้น ตั้งแต่ข้อ ๓-๘ ซึ่งเป็นขั้นตอนในการผลิต และมีการเพิ่มเติมในส่วนของบันทึกและรายงาน เพื่อให้ผู้ผลิตเห็นความสำคัญและประโยชน์ในการเก็บข้อมูล รายงาน บันทึกที่เกี่ยวข้อง เช่น ผลวิเคราะห์แหล่งน้ำและผลิตภัณฑ์เป็นต้น ซึ่งจะช่วยป้องกันหรือแก้ไขเมื่อเกิดปัญหากับผลิตภัณฑ์

ข้อกำหนดบริโภคนิตเหลวที่ผ่านกรรมวิธีฆ่าเชื้อด้วยความร้อนโดยวิธีพาสเจอร์ไรส์ (GMP เฉพาะผลิตภัณฑ์) มีอยู่ ๗ ข้อกำหนด ดังนี้

๑. สถานที่ตั้งและอาคารผลิต
๒. เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์การผลิต
๓. การควบคุมกระบวนการผลิต
๔. การทำความสะอาด การฆ่าเชื้อ และการบำรุงรักษา
๕. การสุขาภิบาล
๖. สุขลักษณะของผู้ปฏิบัติงานและบุคลากร
๗. บันทึกและรายงานผล

ข้อกำหนด Primary GMP มีอยู่ ๖ ข้อกำหนด เช่นเดียวกับประกาศกระทรวงฯ ฉบับที่ ๑๙๓ เพียงแต่ให้ความสำคัญกับโครงสร้างอาคารและระบบบันทึกระดับหนึ่ง และให้ความสำคัญกับการใช้สารเคมีหรือวัตถุเจือปนอาหารมากขึ้น ซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต้นให้กับกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่เหลือนอกจากนี้

ระดับปฏิบัติตามประกาศฯ ฉบับที่ ๑๙๓ มีเวลาในการเตรียมความพร้อมก่อนที่จะก้าวไปสู่ GMP พื้นฐานเต็มรูปแบบที่สอดคล้องกับสากลและอาเซียนต่อไป

มาตรการการดำเนินงานเนื่องจากหลักเกณฑ์ GMP มีผลบังคับใช้ตามกฎหมายตามที่กล่าวข้างต้น ซึ่งหากผู้ผลิตไม่ปฏิบัติตามจะเป็นการฝ่าฝืนประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ ๑๙๓) พ.ศ. ๒๕๔๓ (ฉบับที่ ๒๓๙) พ.ศ. ๒๕๔๔ (ฉบับที่ ๒๒๐) พ.ศ. ๒๕๔๔ (ฉบับที่ ๒๙๘) พ.ศ. ๒๕๔๙ และ (ฉบับที่ ๓๔๒) พ.ศ. ๒๕๕๕ ซึ่งออกตามความในมาตรา ๖(๓) แห่งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. ๒๕๒๒ และมีโทษตามมาตรา ๔๙ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท แต่อย่างไรก็ตามในช่วงระยะเวลาก่อนที่จะกฎหมายจะมีผลบังคับใช้เพื่อให้ผู้ผลิตสามารถปฏิบัติตามเกณฑ์ GMP ดังกล่าวได้ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา โดยสำนักอาหารจึงได้มีการดำเนินการภายใต้โครงการผลักดันผู้ประกอบการด้านความพร้อม GMP กฎหมายตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมาทั้งในลักษณะการอบรมผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ทั่วประเทศ จัดทำสื่อคู่มือที่เกี่ยวข้อง เช่น คู่มือการผลิต คู่มือการตรวจสอบสถานที่ผลิตของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดทั่วประเทศ รวมทั้งคำสั่งต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถปฏิบัติงานได้และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ทางสื่ออย่างต่อเนื่องซึ่งจะเป็นการช่วยผู้ประกอบการให้สามารถดำเนินการเมื่อกฎหมายมีผลบังคับใช้ และหลังจากนั้นคงต้องมีการพัฒนาหลักเกณฑ์ GMP กฎหมายนี้ให้มีมาตรฐานเทียบเท่ากับหลักการของสากลมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐที่ว่าอาหารที่ส่งออกและอาหารที่จำหน่ายภายในประเทศต้องมีคุณภาพมาตรฐานและความปลอดภัยเท่ากัน นั่นคือ จะต้องไม่มีคำว่า double standard นั่นเอง ซึ่งทั้งนี้ทั้งนั้นทุกฝ่ายไม่ว่าผู้ผลิตเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งภาคการศึกษาจะต้องประสานงานร่วมมือกันเพื่อให้ได้มาซึ่งสุขภาพที่ดีของประชาชนคนไทย

ดังนั้น จะเห็นว่าสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยามีใช้แต่จะใช้มาตรการทางกฎหมาย เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะให้ความสำคัญของการพัฒนาเชิงระบบอย่างครบวงจรโดยมีการส่งเสริม สนับสนุน ทั้งผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งสถานที่ผลิตที่ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารที่ถูกสุขลักษณะและความปลอดภัยของประชาชนผู้บริโภค ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายของการคุ้มครองผู้บริโภคและขณะนี้สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาโดยสำนักอาหาร กำลังจัดทำ GMP อาหารกระป๋องซึ่งเป็น GMP เฉพาะถัดจาก GMP น้ำบริโภคและนมพร้อมดื่ม รวมทั้งระบบ HACCP ที่จะบังคับให้เป็นกฎหมายในกลุ่มอาหารแช่เยือกแข็ง คาดว่าจะประกาศออกมาเป็นกฎหมายในเร็ววัน โดยให้ระยะเวลาผู้ประกอบการในการปรับปรุงแก้ไข ถัดจากวันที่ประกาศลงราชกิจจานุเบกษา ซึ่งสำนักอาหารจะนำมาลงใน website และลงสื่อประชาสัมพันธ์ต่อไป^{๒๑}

NCH Food Safety บริการ NCH Food Safety จะช่วยบริษัทผู้ผลิตอาหารให้สามารถปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับเหล่านี้ได้ โดยการจัดหาผลิตภัณฑ์ที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และอุปกรณ์ที่เป็นไปตาม GMP และสอดคล้องกับกฎหมายด้านความปลอดภัยของอาหารให้แก่บริษัทรวมถึงการให้ความช่วยเหลือในเรื่องระเบียบวิธีทางด้านสุขอนามัยสำหรับบุคคล NCH Food Safety จะช่วยสร้างความมั่นใจว่า โรงงานผลิตอาหารของลูกค้ามีความสะอาดและปราศจากเชื้อโรคอย่างเหมาะสม และมีอุปกรณ์ที่

^{๒๑}กัลยาณี ดีประเสริฐวงศ์ , สำนักอาหารสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา,[ออนไลน์] , แหล่งที่มา <http://food.fda.moph.go.th> , (๓ ธันวาคม ๒๕๖๐)

สำคัญต่อการผลิตอาหารที่ปลอดภัย เช่นเดียวกับความช่วยเหลือในเรื่องระเบียบวิธีการด้านสุขอนามัย สำหรับบุคคล NCH Food Safety จะช่วยบริษัทผู้ผลิตอาหารในการจัดตั้ง นำไปใช้ และรักษาไว้ซึ่งโปรแกรมก่อนปฏิบัติการสำหรับการควบคุมอันตรายเพื่อความปลอดภัยของอาหาร^{๒๒}

ISO 22000 ระบบบริหารความปลอดภัยของอาหาร ISO 22000 : 2005 คือ ระบบบริหารความปลอดภัยของอาหาร เป็นระบบสากลที่พัฒนาโดย Codex มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการจัดการระบบอาหารปลอดภัยตลอดห่วงโซ่อาหาร เป็นกรอบมาตรฐานสากลที่ครอบคลุมข้อกำหนดทุกมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพด้านความปลอดภัยอาหาร (food safety) และสอดคล้องกับมาตรฐานคุณภาพด้านความปลอดภัยอื่นๆ ได้แก่ GMP, HACCP, BRC, IFS, SQF, ISO 9001 ISO 22000 มีหัวข้อหลัก คือ

๑. ระบบการจัดการอาหารปลอดภัย
๒. ความรับผิดชอบด้านการจัดการ
๓. ทรัพยากรมนุษย์
๔. การวางแผนและการคำนึงถึงผลิตภัณฑ์ที่ปลอดภัย
๕. การทวนสอบและปรับปรุงระบบการจัดการอาหารปลอดภัย

มาตรฐาน ISO 22000 ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อให้องค์กรและบริษัททั้งหลายในโซ่อุปทานได้จัดทำระบบการจัดการด้านความปลอดภัยของอาหารซึ่งอาจจะเริ่มต้นจากผู้ผลิตอาหารสัตว์ (Feed producers) ผู้ผลิตขั้นต้น (Primary producers) ผู้ผลิตและแปรรูปอาหาร (Food manufacturers) ผู้ที่ทำการขนส่งและจัดเก็บ (transport and storage operators) และผู้ขายอาหาร (Food service outlets) ไปจนถึงบริษัทที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น ผู้ผลิตเครื่องจักรและอุปกรณ์ วัสดุบรรจุหีบห่อ สารเคมีสำหรับทำความสะอาด และส่วนประกอบอื่นๆ ที่ใช้ในการผลิตและการแปรรูปอาหาร (Food processing) เป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงสภาพของวัตถุดิบให้เป็นผลิตภัณฑ์อาหารอยู่ในสภาพที่เหมาะสม สะอาด และปลอดภัยต่อการบริโภค เป็นการถนอมอาหาร เพื่อยืดอายุการเก็บรักษา ทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีความหลากหลายเพิ่มทางเลือกและเพิ่มมูลค่าให้กับวัตถุดิบ^{๒๓}

สรุป แนวคิดมาตรการความปลอดภัยของอาหารและผลิตภัณฑ์เป็นการบริหารจัดการด้านอาหารในภาพรวมของประเทศให้มีความเป็นเอกภาพความปลอดภัยของอาหารคือข้อบังคับทางวิทยาศาสตร์ ที่ใช้อธิบายการจัดการดูแล การจัดเตรียม และการเก็บรักษาอาหารจำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตเพื่อสร้างความมั่นใจว่า การผลิต บรรจุ บรรจุหีบห่อ และเก็บรักษานั้น จะเป็นไปอย่างเสมอต้นเสมอปลายและมีคุณภาพที่เหมาะสม

^{๒๒}มาตรการความปลอดภัยของอาหารและผลิตภัณฑ์, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.nchasia.com>, [๒๖ ก.ค. ๒๐๑๗]

^{๒๓}พิมพ์เพ็ญ พรเฉลิมพงศ์, ISO 22000/ระบบบริหารความปลอดภัยของอาหาร, ศูนย์เครือข่ายข้อมูลอาหารครบวงจร. แหล่งที่มา <http://www.foodnetworksolution.com> [๑๘ สิงหาคม ๒๕๖๐].

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน คือการให้โอกาสประชาชนเป็นฝ่ายตัดสินใจกำหนดปัญหา ความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง เป็นการเสริมพลังอำนาจให้แก่ประชาชนหรือชุมชนให้สามารถระดม ชีตความสามารถในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจ และการควบคุมดูแลกิจกรรมต่างๆในชุมชนมากกว่า ที่จะเป็ฝ่ายตั้งรับสามารถกำหนดการดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามความจำเป็นอย่าง มีศักดิ์ศรีและสามารถพัฒนาศักยภาพของประชาชนหรือชุมชนในด้านภูมิปัญญาทักษะความรู้ความสามารถ และการจัดการและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ และประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการอย่างมีอิสระ การทำงานต้องเน้นในรูปกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วม อย่างชัดเจน เนื่องจากพลังกลุ่มจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานพัฒนาต่างๆบรรลุสำเร็จตามความมุ่งหมาย ได้

ซึ่งการมีส่วนร่วม (participation) คือ เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้อการ และทิศทางของการเปลี่ยนแปลงจะต้องมีมากจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลแรกของการ ที่มีคนมาร่วมกันได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่มผู้นำชุมชน หรือกระทำ ผ่านองค์กร (organization) ดังนั้นผู้นำองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้การ มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาซึ่งมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้ ชุมชนเกิดการพัฒนา เช่น การมีส่วนร่วมหลักการพัฒนาชุมชน กระบวนการพัฒนาชุมชน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ จึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่ต้องใช้ในงานพัฒนาชุมชนและคนก็มีส่วนสำคัญที่สุด เพราะคนเป็นศูนย์กลางหลักใน การพัฒนาที่จะทำให้ชุมชนมีการพัฒนาไปในทางที่ดี การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการพัฒนาชนบทไม่มี ประเทศไหนที่พัฒนาโดยปราศจากการร่วมมือของประชาชน

๒.๔.๑ นิยามความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำว่า “ชุมชน” (Community) ตามพจนานุกรม Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English ได้ให้ความหมายของชุมชนว่า หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งหนึ่งมีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน มีศรัทธา ความเชื่อ เชื่อชาติ การงาน หรือมีความรู้สึกนึกคิดความสนใจที่คล้ายคลึงกัน มร การเกื้อกูลการเป็นอยู่ร่วมกัน ในภาษาไทยใช้อีกคำหนึ่งว่า “ประชาคม” อาจจะสรุปความหมายหรือคำ จำกัดความในหลายกรณีและหลายความหมาย ตามนักคิดบุคคลสำคัญได้พยายามให้นิยามความหมายเอาไว้ ดังนี้^{๒๔}

ชยันต์ วรรณะภูติ ได้ให้ความหมายของชุมชน ไว้ว่า การอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง ในพื้นที่แห่งหนึ่ง เพื่ออาศัยทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นในการดำรงชีวิต โดยเหตุที่มีคนกลุ่มดังกล่าว อาศัยอยู่ร่วมกัน ใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิต จึงมีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีองค์กร หรือสถาบันของชุมชนและกฎเกณฑ์ต่างๆ^{๒๕}

^{๒๔}ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๕-๒๖.

^{๒๕}ชยันต์ วรรณะภูติ, การกำหนดกรอบคิดในการวิจัย ในคู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา, (ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๖), หน้า ๒๓-๒๕.

จินตนา สัจจนันท์ ได้ให้ความหมายของชุมชน ไว้ว่า คนที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน มีความสัมพันธ์กันและมีวัฒนธรรมเดียวกัน^{๒๖}

ดันแธม ได้ให้ความหมายของชุมชน ไว้ว่า กลุ่มมนุษย์ กลุ่มหนึ่ง ตั้งภูมิลำเนา อยู่ในอาณาเขตทางภูมิศาสตร์ที่ค่อนข้างแน่นอนและติดต่อกันและกัน และมีส่วนสำคัญของชีวิตทั่ว ๆ ไปอย่างเดียวกันเช่น มารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณีและแบบแห่งการพูด^{๒๗}

สมสมัย เอียดคง ได้ให้ความหมายของชุมชน หมายถึง ถิ่นฐานที่อยู่ ของกลุ่มคน ถิ่นฐานนี้มีพื้นที่อ้างอิงได้และกลุ่มคน นี้มีการอยู่อาศัยร่วมกัน มีการทำกิจกรรม เรียนรู้ติดต่อสื่อสาร ร่วมมือและพึ่งพา อาศัยกัน มีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาประจำถิ่น มีจิตวิญญาณและ ความผูกพันอยู่กับ พื้นที่แห่งนั้น อยู่ภายใต้การปกครองเดียวกัน^{๒๘}

Peck ให้ความหมายว่า “ชุมชน คือ ปัจเจกชน ซึ่งเรียนรู้ถึงสื่อสัมพันธ์ด้วยความซื่อสัตย์และเป็นผู้มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันอย่างแน่นแฟ้น และมีความสัมพันธ์ร่วมกันอย่างมีนัยสำคัญที่จะร่วมสุขร่วมทุกข์ และเกื้อกูลกันโดยมองว่าชุมชนที่ตื้นนั้นไม่ใช่จะเกิดขึ้นได้อย่างง่ายดาย หรือไม่ได้เกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างง่าย ๆ เพราะชุมชนนั้นจะต้องมีเป้าหมาย และการที่จะไปสู่เป้าหมายนั้นจะต้องหาหนทางด้วยการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยความรักและสันติสุข เพื่อชุมชนนั้นจะสร้างความเป็นชุมชนได้สำเร็จ ความรู้สึกของสมาชิกในชุมชนนั้นรู้สึกกว่าอบอุ่นและปลอดภัย”^{๒๙}

Mark S. Homan ให้ความหมายของชุมชนว่า “คนจำนวนหนึ่งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งหนึ่งมีความเชื่อ ผลประโยชน์ กิจกรรม และมีคุณสมบัติอื่นที่คล้ายคลึงกัน คุณลักษณะเหล่านี้มีลักษณะเด่นเพียงพอที่จะทำให้สมาชิกนั้นตระหนักและเกื้อกูลกัน”^{๓๐}

William กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางสังคมด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์ (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม^{๓๑}

Cohen and Uphoff กล่าวถึง ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

- ๑) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา (Analysis)
- ๒) การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการแก้ไขปัญหา (Decision Making)

^{๒๖}จินตนา สัจจนันท์, การศึกษาและการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๔๔.

^{๒๗}ดันแธม (Arthur Dunham, 1958), ความเข้มแข็งของชุมชน [Online]. Accessed, Available from <http://isc.ru.ac.th/data/PS0000210.doc>, [7 April 2555]

^{๒๘}สมสมัย เอียดคง, งานวิจัยในชุมชน, [Online]. แหล่งที่มา <http://www.huso.tsu.ac.th/husojournal>, [7 April 2555].

^{๒๙}เพค ก์ (Peck,1987), Building Community for the 21st Century. ERIC Digest [Online]. <http://www.ericdigests.org/1992-2/21st.htm>, [7 April 2555].

^{๓๐}Homan, Mark S., **Promoting Community Change**, (USA : Bools/Cole Publishing Company, 1994).

^{๓๑}William W. Reeder, **Some Aspects of the Informal Social Participation of Farm Families in New York State**, (Cornell University, Unpublished Ph.D.Dissertation, 1974), pp 17.

๓) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการแก้ไขปัญหา (Implementation)

๔) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ (Benefits)

๕) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)^{๓๒}

ประเวศ วะสี ให้ความหมายไว้ว่า “ชุมชน” ความเป็นชุมชนอาจหมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งเท่าใดก็ได้มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารหรือรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำให้การจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ร่วมกันตามที่กล่าวมานี้ ความเป็นชุมชนจึงหมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ^{๓๓}

กาญจนา แก้วเทพ กล่าวถึงชุมชนว่า “ชุมชน” หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด มีฐานะและอาชีพที่คล้ายคลึงกัน มีลักษณะของการใช้ชีวิต ร่วมกัน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตั้งแต่ระดับครอบครัวไปสู่ระดับเครือญาติจนถึงระดับหมู่บ้านและระดับเกินหมู่บ้านและผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนมีความรู้สึกว่าเป็นคนชุมชนเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีการดำรงรักษาคุณค่าและมรดกทางวัฒนธรรมและศาสนาถ่ายทอดไปยังลูกหลานอีกด้วย^{๓๔}

อัจฉรา สโรบล กล่าวว่า กลุ่มคนหรือชาวบ้านที่มีความตั้งใจร่วมกันกับปฏิบัติการกิจเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน โดยเน้นการนำทรัพยากรท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งองค์ความรู้จาก ภายนอกชุมชนและอาศัยแนวทางการพึ่งตนเอง ความเป็นตัวตนรวมถึงการสร้างเครือข่ายความรู้เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน^{๓๕}

อาภรณ์พันธ์ จันทรสว่าง ได้อธิบายเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกันจะต้องมีมากจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อปฏิบัติ กล่าวคือจะต้องเป็นความเห็นพ้องต้องกันจะต้องมีมากจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติการนั้นๆ เหตุผลเบื้องต้นของการที่มีคนมารวมกันได้ ควรจะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่มหรือทำในนามกลุ่มนั้นกระทำผ่านองค์การ (Organization) ดังนั้น องค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลง^{๓๖}

^{๓๒} Cohen, J. and Uphoof, N.T, **Participation's Place in Rural Development : Seeking Clarify Through Specificity. World Development**, 1980), pp 213-218.

^{๓๓}ประเวศ วะสี, ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกศลิมทอง, ๒๕๕๑), หน้า ๓๒.

^{๓๔}กาญจนา แก้วเทพ, **การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนโดยยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง**, (กรุงเทพมหานคร : สามัคคีสาสน, ๒๕๓๘), หน้า ๑๔.

^{๓๕}อัจฉรา สโรบล, **ชุมชนกับการพัฒนา**, ภาควิชามนุษยสัมพันธ์คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, แหล่งที่มา <http://www.human.cmu.ac.th/home>, (๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๕).

^{๓๖}อาภรณ์พันธ์ จันทรสว่าง, **คำบรรยายลักษณะวิชาทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน 2**, ภาควิชาการศึกษาที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๒), หน้า ๑๑.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า หมายถึง กระบวนการรัฐ การทำการส่งเสริมชักนำสนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมร มสมาคม มูลนิธิและองค์กรอาสาสมัครรูปต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือ หลายเรื่องร่วมกันให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้^{๓๗}

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ ได้ให้ความหมายโดยสรุปว่า การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีด ความสามารถของตนเองในการจัดการควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ใน สังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะ สมาชิกของสังคม ในการมีส่วนร่วมของประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปการ ตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของคนอย่างเป็นตัวของตัวเอง^{๓๘}

ผดุงพร ธรรมดา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงกระบวนการที่ รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในส่วนบุคคล กลุ่มคน สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือ หลายเรื่องร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายที่กำหนดไว้ในลักษณะที่เป็นแนวเดียวกัน^{๓๙}

อดิน รพีพัฒน์ ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหาเป็น ผู้ดำเนินการเองทุกอย่าง ไม่ใช่เป็นการกำหนดจากคนภายนอกว่า ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องใด เรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นการคิดขึ้นเองของประชาชน^{๔๐}

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็ง ขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุกขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมจะเป็นเครื่อง ประกันว่าสิ่งที่ผู้มีส่วนได้เสียต้องการที่สุดนั้น จักได้รับการตอบสนอง และทำให้มีความเป็นไปได้มากขึ้นว่า สิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการที่แท้จริง และมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอ หน้ากัน^{๔๑}

กล่าวโดยสรุป จากความหมายของการมีส่วนร่วม ผู้เขียนสามารถสรุปได้ว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การที่ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลมีแนวคิดหรือจุดมุ่งหมายที่เหมือนกันเข้ามาดำเนินการนั้นให้แล้ว

^{๓๗}ไพรัตน์ เตชะรินทร์, นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนา ปัจจุบันใน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศักดิ์โสภณการพิมพ์, ๒๕๒๗). หน้า ๖.

^{๓๘}ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๕.

^{๓๙}ผดุงพร ธรรมดา, การศึกษาความพร้อมของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วน ตำบล จังหวัดศรีสะเกษ, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์บรรณสารสารสนเทศทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

^{๔๐}อดิน รพีพัฒน์, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยในการมี ส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๓๒๐.

^{๔๑}วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, การพัฒนาชนบทไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๐.

เสร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดแล้วรับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งความหมายของการมีส่วนร่วมอย่างกว้างย่อมครอบคลุมถึงการมีส่วนช่วยเหลือโดยสมัครใจ การให้ประชาชนเข้าร่วมกับกระบวนการตัดสินใจและกระบวนการดำเนินการของโครงการตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการเหล่านี้ล้วนเป็นข้อความที่ดูจะมีความคล่องตัวดูเป็นการปฏิบัติงานที่จริงจัง ซึ่งบ่งบอกว่าโครงการหรือแผนงานนั้นการมีส่วนร่วมจะมีการกำหนดวัตถุประสงค์และขั้นตอนการดำเนินงานอย่างไร

“ชุมชน” ในความหมายของนักพัฒนา มีอยู่ ๓ มิติ^{๔๒} คือ ๑) มิติภูมิศาสตร์ (Geography) ๒) มิติสังคมศาสตร์ (Sociology) ๓) มิติจิตวิทยา (Psychology)

๑) มิติที่ ๑ (Geography) อธิบาย “ชุมชน” ในด้านกายภาพที่เราเห็นด้วยตาประกอบด้วยพื้นที่หรือบริเวณที่คนอยู่รวมกันในพื้นที่ที่ชัดเจนจะรวมไปถึงทุกอย่างที่เราเห็นอยู่ในบริเวณนั้นด้วย เช่น ถนน แม่น้ำลำคลอง วัด โรงเรียน สถานีอนามัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น ทั้งนี้ในมิติดังกล่าวตรงกับความหมายของคำ “หมู่บ้าน” ที่เป็น “หน่วยการปกครอง” ที่แบ่งพื้นที่ออกเป็นหน่วยย่อย ๆ ตามพระราชบัญญัติการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๕๗ ซึ่งมีมากกว่า ๙๐ ปีมาแล้ว และเป็นความหมายของ “ชุมชน” ที่คนทำงานพัฒนาส่วนใหญ่ในประเทศไทยเข้าใจกันอันนี้แม้แต่คนของกรมการพัฒนาชุมชน (พช.) เองก็ไม่ละเว้น และท่านก็ยังเห็นว่านักพัฒนาในประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะประเทศกำลังหรือด้อยพัฒนาที่เข้าใจชุมชนในมิตินี้ด้วย

๒) มิติที่ ๒ (Sociology) กล่าวอธิบาย “ชุมชน” ในด้าน “ความสัมพันธ์” ของคนที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันทำอะไรหลายอย่างร่วมกัน ซึ่งโดยส่วนใหญ่คือผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual interest) เป็นทำนองว่าผลประโยชน์ร่วมกันจึงคุยกันได้ เช่น ปัญหาหรือความต้องการร่วมกันตระกูล เครือญาติ ชนบประเพณี วัฒนธรรมร่วมกัน และเน้นว่ามิตินี้เน้น “ความสัมพันธ์” โดยไม่ได้เน้นพื้นที่ตามมุมมองแรกจึงทำให้ความหมายของ “ชุมชน” ในมิตินี้กว้างไปกว่าความหมายตามมิติแรก

๓) มิติที่ ๓ (Psychology) เป็นการอธิบาย “ชุมชน” ในมิติ “ความรู้สึก” ของคนในชุมชนสังคมที่มีต่อกันและกัน เช่น ความเอื้ออาทร ความรัก ความผูกพัน ความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดี เป็นต้น โปรดสังเกตว่า มิตินี้เน้นความรู้สึกของคนซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าในมิตินี้เป็นความรู้สึกเหล่านี้ล้วนเกิดมาจาก “ความสัมพันธ์” และแปรผันตามกันซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าเป็นนัยยะที่มีความสำคัญและเป็นประเด็นที่น่าสนใจยิ่งต่อการสร้างสุขภาพชุมชน

ด้วยนัยยะในแต่และมิติคำถามที่นักพัฒนาชุมชนที่ต้องตั้งคำถามตนเองและตอบให้ได้คือ “ชุมชนในมิติไหนที่เราสามารถพัฒนาหรือสร้างสุขภาพชุมชน (Create healthy Community) ด้วยการรู้จักอาการหรือสุขภาพของชุมชนว่ามีภูมิคุ้มกันหรือไม่ และหากพบประเด็นเพื่อการสร้างพลังชุมชนแล้วเราจะใช้เครื่องมือหรือวิธีการอย่างไร เช่น กระบวนการมีส่วนร่วมและกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดพลังชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนได้” หรือ “อะไรที่เราสามารถไปพัฒนาให้เกิดพลังได้ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมหรือกระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาไปสู่การเป็นชุมชนที่เข้มแข็งได้”

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๖.

ดังนั้น จากนิยามความหมายต่างๆที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สรุปเกี่ยวกับนิยามความหมายของชุมชนได้ว่า หมายถึง “กลุ่มทางสังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ครอบครัวละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล หรือเรียกเป็นอย่างอื่นมีความหมายเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพันเอื้ออาทรกันภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกัน ร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน” โดยสามารถจำแนกชุมชนออกได้เป็น ๒ นัย^{๔๓} คือ

๑. นิยามความหมายโดยสามัญสำนึก หมายถึง ครอบครัวหลายๆครอบครัวมาอยู่รวมในบริเวณเดียวกัน มีลักษณะเป็นเพื่อนบ้านกัน ซึ่งอาจเป็นญาติพี่น้องกันหรือไม่ก็ได้ ดังนั้นคนที่อยู่รวมในบ้านเรือนหรือครอบครัวเดียวกันจึงไม่ใช่ชุมชนในความหมายนี้เพราะโดยสามัญสำนึกหรือความรู้สึกแล้ว คนที่อยู่รวมกันในบ้านหลังเดียวกัน ถึงจะมีอาณาบริเวณเป็นภูมิสำเนาาร่วมกันก็เรียกว่าเป็น “ครอบครัว” หรือ “ครัวเรือน” ไม่เป็น “ชุมชน” เพราะความรู้สึกที่ว่า “ชุมชน” ต้องประกอบด้วยหลาย ๆ ครัวเรือนที่อยู่ใกล้เคียงกันซึ่งทุกคนยอมรับว่าอยู่รวมในบริเวณเดียวกันนั่นเอง ซึ่งแตกต่างไปจากความหมายโดยรูปศัพท์และความหมายทางวิชาการ

๒. นิยามความหมายโดยรูปศัพท์คำว่า “ชุมชน” เป็นคำที่มาจากภาษาอังกฤษว่า “Community” และเพิ่มเป็นคำที่บัญญัติใช้ในภาษาไทยอย่างเป็นทางการเมื่อไม่นานมานี้เอง จะเห็นได้จากไม่ได้บัญญัติไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๓ ที่ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ โดยให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง หมู่ชนเฉพาะบางประการที่ผูกพันเอกภาพ เช่น เชื้อชาติ ต้นกำเนิดเดิมของชาติ หรือศาสนา ซึ่งความรู้สึกและทัศนคติทั้งมวลที่ผูกพันปัจเจกบุคคลให้รวมเข้าเป็นกลุ่มบุคคล ซึ่งความหมายของชุมชนในมุมมองที่เป็นชุมชนเฉพาะกลุ่ม ชุมชนหมู่บ้าน ชุมชนประชาคม และชุมชนเสมือนจริง ดังนี้

๒.๑ ชุมชนเฉพาะกลุ่มคน ชุมชนเฉพาะพื้นที่และชุมชนนักปฏิบัติ^{๔๔}

ชุมชนเฉพาะพื้นที่เป็นชุมชนสำหรับสมาชิกของกลุ่มนั้นโดยเฉพาะ เช่น ชุมชนในโรงงานอุตสาหกรรม ส่วนชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practices : CoPs) เป็นชุมชนของผู้ที่ทำงานในสายงานหรือกลุ่มงานเดียวกัน หรือชุมชนของผู้ที่ประกอบหน้าที่การทำงานในลักษณะเดียวกันหรือชุมชนสำหรับผู้ปฏิบัติงานนั้น ๆ โดยเฉพาะเช่น ชุมชนของนักพัฒนาชุมชน ชุมชนของนักวิชาการ ชุมชนของเครื่องกลในโรงงาน ชุมชนของเกษตรกรผู้ทำเกษตรยั่งยืน เป็นต้น ซึ่งเมื่อพิจารณาบนพื้นฐานของความหมายทั่วไปตามศัพท์ของคำว่าชุมชนเห็นได้ว่าการอยู่ร่วมกันในหน่วยพื้นที่เดียวกันของประชากรที่เป็นสมาชิก โดยมีความสัมพันธ์หรือมีผลประโยชน์บางอย่างร่วมกันมีกรอบบรรทัดฐานหรือระเบียบกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกันของประชากรที่เป็นสมาชิก โดยเฉพาะในชุมชนกลุ่มนี้มีความเป็นเอกภาพภายในชุมชนของตนเอง

^{๔๓} ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า ๑๙-๒๐.

^{๔๔} ยศ บริสุทธิ, การศึกษาชุมชน : แนวคิดฐานการวิจัย และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์, (พิมพ์ครั้งที่ ๑), (ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๘), หน้า ๓-๖.

๒.๒ ชุมชนหมู่บ้าน หรือชุมชนท้องถิ่น^{๔๕}

คำว่า ชุมชน ในความหมายหรือมุมมองทั่วไปที่เข้าใจง่าย คือ หมู่บ้าน หรือท้องถิ่น โดยในที่นี้รวมไปถึงหมู่บ้านหลายหมู่บ้านที่มีบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่หรือเขตเดียวกันเป็นกลุ่มก้อนซึ่งชุมชนไม่มีปรากฏว่านำมาใช้กับหน่วยงานทางสังคมของไทยในสมัยโบราณ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี เช่น ศิลากาจิกร พงศาวดาร กฎหมายตราสามดวง รวมทั้งในหนังสือและตราสารต่าง ๆ ที่ได้ตอบทางราชการกันระหว่างเมืองหลวง คือ กรุงเทพมหานคร กับหัวเมืองมณฑลทางภาคเหนือหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือตั้งแต่ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจนถึงสมัยรัชการที่ ๗ ไม่พบว่ามีการใช้คำว่า ชุมชน แม้แต่ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ก็ไม่ปรากฏคำว่าชุมชนเช่นกัน หากพิจารณาจากหลักฐานการจารึกทั้งในศิลากาจิกรสุโขทัย (หลักที่ ๑) และจารึกล้านนา พบเพียงว่า บ้านถิ่น และถิ่นฐาน แต่ไม่พบคำว่าชุมชน

นักมานุษยวิทยาและนักสังคมวิทยาสันนิษฐานว่า คำว่า ชุมชนนั้นเริ่มนำมาใช้ในช่วงราวพ.ศ. ๒๔๙๓-๒๕๐๕ โดยบัญญัติขึ้นมาจากคำว่า Community (ชุมชน) ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากในระยะนั้นอิทธิพลของวิชาสังคมศาสตร์จากประเทศตะวันตกได้แผ่ขยายมาสู่ประเทศไทย เพื่อใช้ในการศึกษาสภาพสังคมชนบทซึ่งชุมชนนั้นน่าจะเริ่มมีการใช้หลักจากนั้นเล็กน้อย โดยการแปลมาจากภาษาอังกฤษคำว่า Community ซึ่งอยู่ในระยะที่วิชาการทางด้านสังคมศาสตร์ตะวันตกได้เริ่มแพร่เข้ามาสู่ประเทศไทยเพื่อศึกษาชนบท รัฐบาลจึงได้ใช้คำนี้เรื่อยมาจน พ.ศ. ๒๕๕๐ รัฐบาลได้ตั้งหน่วยงานขึ้นมาหน่วยงานหนึ่งในสังกัดกระทรวงมหาดไทยที่มีชื่อว่า กรมการพัฒนาชุมชน และด้วยเหตุที่หน่วยงานที่มีคำว่าชุมชนมักเป็นหน่วยงานทางด้านการปกครอง ความหมายของคำว่าชุมชนในระยะแรก จึงนำไปใช้ในความหมายที่ใกล้เคียงหรือซ้อนทับกับคำว่า บ้าน หรือ หมู่บ้าน บ้าน รวมถึง ถิ่นฐาน หรือท้องถิ่น ซึ่งมีฐานะเป็นหน่วยงานการปกครองที่มีขอบเขตพื้นที่ที่แน่นอนภายใต้การควบคุมของรัฐ

เมื่อหน่วยงานด้านปกครองใช้คำว่า ชุมชน เข้ามาร่วมกับคำว่า บ้าน หรือ หมู่บ้าน ตลอดจนถึงถิ่นฐาน หรือท้องถิ่น จึงทำให้ความหมายของคำว่า ชุมชน โดยนัยนี้สื่อความหมายไปในทำนองเดียวกับคำว่า บ้าน หรือ หมู่บ้าน รวมถึง ถิ่นฐาน หรือท้องถิ่นที่หมายถึง หน่วยการปกครองระดับล่างสุดของพื้นที่อีกทั้งยังมีขอบเขตทางภูมิศาสตร์ มีประชากรจำนวนหนึ่ง และมีระบบกลไกการปกครองที่เชื่อมต่อกับกลไกของรัฐตามลำดับชั้น คือ หมู่บ้าน-ตำบล-อำเภอ-จังหวัด-ประเทศหากพิจารณาตามลักษณะของความเจริญเชิงพื้นที่และเศรษฐกิจสังคมของชุมชนที่เป็นชุมชนหมู่บ้าน หรือชุมชนท้องถิ่น ดังกล่าวนี้อาจจำแนกได้ ๒ ประเภทหลัก คือ ชุมชนชนบทและชุมชนเมือง ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดของลักษณะบางประการของชุมชนชนบทและชุมชนเมืองดังกล่าวในหัวข้อถัดไป

๒.๓ ชุมชนประชาคม^{๔๖}

นอกจากคำว่า Community ในภาษาอังกฤษ ที่ในภาษาไทยแปลว่า ชุมชน แล้วยังหมายถึงประชาคม หรือ ชุมชนที่เป็นประชาคมด้วยโดยในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ให้ความหมายของประชาคมว่า หมายถึง ชุมชน กลุ่มชนซึ่งอยู่ร่วมกันและมีการติดต่อสัมพันธ์กัน

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

^{๔๖} ยศ บริสุทธิ์, อ้างแล้ว หน้า ๕.

อันหมายถึง ชุมชนของนานาประเทศที่รวมตัวกันเป็นประชาคมอีกด้วย อาทิ ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) หรือประชาคมยุโรป (European Community) เป็นต้น ซึ่งในมุมมองดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นมุมมองเกี่ยวกับชุมชนในเชิงมหภาค

๒.๔ ชุมชนเสมือนจริง^{๔๗}

ปัจจุบัน คำว่า Community ไม่ได้จำกัดอยู่กับความหมายที่ทำให้ความสำคัญกับอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์เท่านั้น แต่รวมถึงชุมชนที่เป็นรูปธรรมหรือชุมชนที่เป็นนามธรรมในลักษณะอื่นด้วย ชุมชนเสมือนจริง (Virtual Community) ซึ่งเป็นชุมชนเครือข่ายทางสังคม (Social Network Community) โดยเป็นชุมชนที่ไม่มีอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ที่ชัดเจน แต่อาศัยเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือเครือข่ายทางสังคมเป็นอาณาบริเวณของชุมชน

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากความหมายของชุมชนในเชิงวิชาการ คือ การอยู่ร่วมกันในหน่วยพื้นที่เดียวกันของประชากรที่เป็นสมาชิก โดยมีความสัมพันธ์กันหรือมีผลประโยชน์บางอย่างร่วมกัน มีกรอบบรรทัดฐานหรือระเบียบกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกันของประชากรที่เป็นสมาชิกเห็นได้ว่าในประเด็นการอาศัยอยู่รวมอยู่ในหน่วยพื้นที่เดียวกันเป็นกลุ่ม หรือการพบปะกัน อาจไม่ชัดเจน เนื่องจากพื้นที่และการปฏิบัติต่อกันดังกล่าว เป็นพื้นที่และการปฏิบัติบนเครือข่ายทางสังคม จึงกล่าวได้ว่า ชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนเสมือนจริง

๒.๔.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

๒.๔.๒.๑ ทฤษฎีการกระทำทางสังคม (The Theory of Social Action)^{๔๘}

ได้อธิบายถึงการกระทำของมนุษย์ (Action of Human) ในลักษณะที่ สามารถนำไปปรับใช้ทางสังคมทั่วไป กล่าวคือ การกระทำใด ๆ ของมนุษย์จะขึ้นอยู่กับความสนใจ และระบบค่านิยมของบุคคล

๑) บุคลิกภาพของแต่ละบุคคล (Personality)

๒) ระบบสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ (Social System)

๓) วัฒนธรรม (Culture) ในสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่และวัฒนธรรมนี้ จะเป็นตัวกำหนดเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อถือ (Idea of Believes) ความสนใจ (Primary of Interest) และระบบค่านิยมของบุคคล (System of Value Orientation)

จำนง อติพัฒนสิทธิ์ ได้ศึกษาเรื่องการกระทำของมนุษย์ (Human Action) โดยให้กำหนดความการกระทำว่าเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งที่เป็นแบบเปิดและลึกลับซึ่งบุคคลผู้ทำกำหนดให้มีความหมายเป็นส่วนตัว ความเข้าใจในระบบความหมายเกิดขึ้นได้ ๒ ประการ กล่าวคือ

^{๔๗} ยศ บริสุทธิ์, อ้างแล้ว หน้า ๖.

^{๔๘} สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๓). หน้า ๑๐-๑๕.

๑) ความหมายส่วนตัวจากการกระทำของบุคคลหนึ่งสามารถเข้าใจได้จากการสังเกตโดยตรง

๒) มีการเข้าใจสิ่งเร้า เราสามารถแสดงความรู้สึกออกมาด้วยตัวเองในการให้เหตุผลซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของผู้นำหรือถ้าการกระทำของบุคคลไม่มีเหตุผลแล้วอาจจะเข้าใจในส่วนประกอบแห่งอารมณ์ที่มีการกระทำเกิดขึ้น โดยอาศัยการเข้าไปมีส่วนร่วมที่มีความเห็นอกเห็นใจต่อมนุษย์ ผู้สังเกตไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับแนวทฤษฎีหรือจุดมุ่งหมายขั้นสูงสุดหรือค่านิยมของผู้นำ แต่โดยสติปัญญาแล้วเราอาจเข้าใจสถานการณ์และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง อื่นๆหนึ่งการกระทำบางอย่างเกิดขึ้นจากแรงกระตุ้นสามารถถือได้ว่าการอธิบายที่แท้จริงของการกระทำเพราะแรงกระตุ้นจะมีอยู่ในส่วนลึกของจิตใจผู้กระทำและสำหรับผู้สังเกตนั้น แรงกระตุ้นเป็นพื้นฐานที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาพฤติกรรมและเวเบอร์ได้กล่าวว่าการกระทำทางสังคม ๓ ชั้น คือ

(๑) การกระทำที่มีเหตุผลเป็นการกระทำที่ใช้วิธีการอันเหมาะสมในอันที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ที่เลือกไว้อย่างมีเหตุผล การกระทำดังกล่าวมุ่งไปในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

(๒) การกระทำที่เกี่ยวกับค่านิยม เป็นการกระทำเช่นนี้มุ่งไปในด้านจริยธรรม และศีลธรรมอย่างอื่น เพื่อดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบในชีวิตทางสังคม

(๓) การกระทำตามประเพณี เป็นการกระทำที่ไม่เปลี่ยนแปลง โดยยึดแบบอย่าง ที่ทำกันมาในอดีตเป็นหลัก พฤติกรรมการกระทำตามประเพณีที่ไม่คำนึงถึงเหตุผล^{๔๙}

๒.๔.๒.๒ ลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วม

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วม^{๕๐}ดังต่อไปนี้

สุทิน บุญญาธิการ และคณะ ได้รวบรวมลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ๕ ลักษณะดังนี้^{๕๑}

๑. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) โดยประชาชนในพื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบและบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะได้รับแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับโครงการที่จะดำเนินการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

๒. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นการหารือระหว่างผู้ดำเนินโครงการกับประชาชนผู้ที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบเพื่อรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลประกอบการจัดทำรายงานเกี่ยวกับการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในโครงการ และเสนอแนะประกอบทางเลือกในการตัดสินใจ

^{๔๙} จานงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๘.

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑-๑๒.

^{๕๑} สุทิน บุญญาธิการ และคณะ, “การบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษาโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักปลัดกระทรวงมหาดไทย, ๒๕๔๐), หน้า ๒๕.

๓. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเวทีสาธารณะให้ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการหน่วยงานเจ้าของโครงการ และผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจได้ทำความเข้าใจระหว่างกัน และหาเหตุผลที่เกี่ยวกับโครงการได้แก่ การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) โดยจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ มีการอธิบายให้ที่ประชุมทราบรายละเอียดและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นแล้วจึงเปิดโอกาสให้ซักถาม อาจจัดขึ้นเฉพาะจุดในระดับชุมชนย่อยๆ แต่ละชุมชนก่อนแล้วจึงจัดรวมหลายๆชุมชนอีกครั้งหนึ่ง การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการโดยเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขามาร่วมอธิบายซักถามและให้ความเห็น ทั้งนี้ ผลการประชุมจะต้องมีการนำเสนอต่อสาธารณะและผู้เข้าร่วมประชุม การประชุมประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นเวทีเสนอข้อมูลจากทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้ได้รับผลกระทบ เป็นการประชุมที่เปิดกว้าง มีหลักเกณฑ์ และประเด็นที่พิจารณาที่ชัดเจน และแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบร่วมกัน ควรมีลักษณะไม่เป็นทางการมากนัก

๔. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้นๆ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจดำเนินการให้ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบให้มีการเลือกตัวแทนไปเป็นกรรมการในคณะกรรมการที่มีอำนาจตัดสินใจในเรื่องนั้น

๕. การใช้กลไกทางกฎหมาย เป็นการเรียกร้องสิทธิจากการไม่ได้รับความเป็นธรรมมักใช้ในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการทางอื่นได้ โดยอาศัยมาตรการทางกฎหมายเป็นหลัก

นอกจากนี้ **สุทิน บุญญาริการ และคณะ** ยังได้กล่าวอีกว่า การที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้าช่วยเหลือสนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องหรือกิจกรรมต่างๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจหรือกระบวนการบริหารประสิทธิภาพขององค์การ ขึ้นอยู่กับการรวมพลังของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์การนั้น ในการปฏิบัติการกิจให้บรรลุเป้าหมาย วิธีการหนึ่งในการรวมพลังความคิดสติ ปัญญา ก็คือ การให้มีส่วนร่วม การให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์การนั้น บุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการหรือปฏิบัติการกิจต่างๆ เป็นผลให้บุคคลนั้นมีความผูกพันต่อกิจกรรมและองค์การในที่สุด^{๕๖}

สุธี ศรสวรรค์ ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น ๑๐ รูปแบบ ดังต่อไปนี้

- (๑) การมีส่วนร่วมประชุม
- (๒) การมีส่วนร่วมออกเงิน
- (๓) การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
- (๔) การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
- (๕) การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์
- (๖) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
- (๗) การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค
- (๘) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ประกอบการ
- (๙) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน

^{๕๖}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖.

(๑๐) การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์^{๕๓}

ปาริชาติ วลัยเสถียร ได้กล่าวสรุปลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ ๒ ลักษณะ ดังนี้^{๕๔}

๑. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ เช่น การร่วมกันค้นหาปัญหาการวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมถึงการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยที่โครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

๒. การมีส่วนร่วมทางการเมืองส่วนท้องถิ่นซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๒.๑) การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมือง โดยประชาชนหรือชุมชนเพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรของชุมชน อันจะก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

๒.๒) การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาสู่ส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศให้มีอำนาจทางการเมือง การบริหารมีอำนาจต่อรองในการจัดการทรัพยากรโดยอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน และประชาชนสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนเพื่อให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง

น้ำชัย ทนุผล ได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ ๓ ประการ ดังนี้^{๕๕}

๑. การปรากฏตัว (Presence) หมายถึง การเข้าร่วมในโครงการที่องค์การสถาบัน หรือหน่วยงานจัดให้ การมีส่วนร่วมจึงมีความหมายเพียงการปรากฏตัวหรือเข้าร่วมในโครงการนั้นๆซึ่งจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับแรงจูงใจและองค์ประกอบทางสังคมอื่นๆ

๒. การเกี่ยวข้อง (Involvement) หมายถึง การมีส่วนร่วมในโครงการอย่างแข็งขันของผู้เข้าร่วมในกิจกรรมหรือโครงการที่เหมาะสมกับตนและการนำไปใช้โดยเน้นที่ตัวผู้เข้าร่วม ไม่เน้นสถาบันองค์การ

^{๕๓} สุธี ศรสวรรค์, ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของมุสลิม : ศึกษาเฉพาะ กรณี ตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, *ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม* สาขาพัฒนาสังคม, (คณะพัฒนาสังคม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘).

^{๕๔}“ปาริชาติ วลัยเสถียร, “ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน”, ในเอกสารประกอบการศึกษาวิชา *ศศ. ๖๕๑ ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์,มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓๘.

^{๕๕}น้ำชัย ทนุผล, *หลักการและยุทธวิธีการพัฒนาชุมชน*, (เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้, ๒๕๓๑), หน้า ๓๑.

๓. การควบคุม (Control) หมายถึง การมีบุคคลหรือกลุ่มผู้เข้าร่วมเป็นผู้กำหนด หรือควบคุมกระบวนการศึกษาเอง เช่น ควบคุมองค์ประกอบ (เนื้อหา เป้าหมาย ผลที่ต้องการ) และควบคุมกระบวนการเรียนรู้ (จะเรียนอย่างไร)

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมมีลักษณะเป็นกระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มคณะต่างๆ เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนในเรื่องหรือกิจกรรมต่างๆ อาจจัดเป็นลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมในการช่วยคิดช่วยวางแผน ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ มีการติดตามประเมินผล รวมถึงการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมที่ร่วมกันบริหารจัดการเพื่อให้การดำเนินการประสบความสำเร็จตามความประสงค์

๒.๔.๒.๓ ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีนักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังต่อไปนี้

พระมหาสุทิตย์ อาภากร ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาขององค์กรชุมชน และเครือข่ายนั้น มี ๖ ขั้นตอน ได้แก่^{๕๖}

ขั้นตอนที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการริเริ่มการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่องค์กรภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในท้องที่ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการของชุมชนด้วย

ขั้นตอนที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการวางแผนในการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่องค์กรประชาชนและเครือข่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ/กิจกรรมการพัฒนารวมทั้งกำหนดวิธีการ แนวทางในการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะนำไปใช้ในกิจกรรมการพัฒนา ดังอย่างเช่น องค์กรชุมชนและเครือข่ายเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนแม่บทชุมชนและแผนพัฒนาตำบล เป็นต้น

ขั้นตอนที่ ๓ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่องค์กรชุมชน และประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงาน และดำเนินการเพื่อให้กิจการเพื่อให้กิจกรรมลุล่วง เช่น องค์กรชุมชนเข้าไปดำเนินพัฒนาระบบสหกรณ์ของชุมชน และการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากกิจกรรมการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

ขั้นตอนที่ ๕ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ภาคประชาชนเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ใครได้รับประโยชน์มีผลกระทบต่อชุมชนท้องที่หรือไม่ เป็นต้น ซึ่งในการประเมินผลนั้นอาจเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าเป็นระยะๆ

^{๕๖}พระมหาสุทิตย์ อาภากร, “การสร้างองค์กรชุมชนและเครือข่ายในการพัฒนาชุมชน”, ในเอกสารประกอบการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๑๓ - ๑๔.

หรือกระทำในรูปของการประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอดของการดำเนินการ

ขั้นตอนที่ ๖ การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ประสพการณ์ทำงาน และการสรุปทบทวน เพื่อให้คนในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ทบทวนการทำงานของตนเอง และหาแนวทางเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาในระยะยาว

เจมส์ คีดี ปันทอง ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ เป็น ๔ ขั้นตอน คือ

- (๑) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- (๒) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- (๓) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
- (๔) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน^{๕๗}

โกวิท พวงงาม ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาโดยสรุปว่า ควรจะมี ๔ ขั้นตอน คือ^{๕๘}

๑.การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือถ้าหากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาลงมือทำย่อมไร้ประโยชน์ เพราะชาวบ้านจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น

๒. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านทราบดีถึงวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่างๆ มาใช้ในการวางแผน

๓. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีความสามารถที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชาวบ้านสามารถคิดต้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด

๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้วชาวบ้านย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดีได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความยากลำบาก

โคเฮน และอัพฮอฟ (Cohen and Uphoff) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมออกเป็น ๔ ขั้นตอน คือ

^{๕๗} เจมส์ คีดี ปันทอง, การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๘.

^{๕๘} โกวิท พวงงาม, การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน, (ม.ป.ท., ๒๕๔๕), หน้า ๘.

๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย ๒ ขั้นตอน คือ การริเริ่มตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติ

๒. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุน ด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานความร่วมมือ

๓. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits)

๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)^{๕๙}

ชุดิมา ปิซโซติพงษ์ ได้เห็นด้วยกับขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชาติด และคณะ (Shadid and Others) ซึ่งมีความคิดเห็นว่า แนวคิดที่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบมากที่สุดคือแนวคิดของชาติด ที่ได้จำแนกขั้นตอน หรือประเภทของการมีส่วนร่วมออกเป็นเรื่องของการตัดสินใจ (Decision Making) การดำเนินการ (Implementation) ผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมินผล (Evaluation) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้^{๖๐}

ขั้นที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกที่จะต้องกระทำก็คือ การกำหนดความต้องการและลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้น ก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานนั้น จะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน ประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ ๓ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์นั้น นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้ รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลด้วย

ขั้นที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นสิ่งที่สำคัญที่จะต้องสังเกตก็คือความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความหวัง (Expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในต่างๆ ได้

ติน ปรัชญาพทุธิ์ กล่าวว่า ทฤษฎีพัฒนาองค์การ (Organization Development) หรือ โอดี (OD) มีวัตถุประสงค์ทั่ว ๆ ไป เพื่อที่จะเพิ่มความสามารถขององค์การในการแก้ไขปัญหาที่เป็นอยู่ โดยเน้นการปรับปรุงและปรับพฤติกรรมให้สอดคล้องกับสภาพการณ์เน้นการร่วมแรงร่วมใจ ซึ่งการพัฒนาองค์การมีขั้นตอน ๔ ขั้นตอน คือ

^{๕๙}J.M. Cohen and N.T. Uphoff, “Participation’s Place in Rural Development : Seeking Clarity Through Specificity”, Worle Development, 8 (3), (1980), p. 223.

^{๖๐}ชุดิมา ปิซโซติพงษ์, การทำงานชุมชนและการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนแถบชายแดนในประเทศไทย, PAR Activities อำเภอเวียงแหง จ.เชียงใหม่, (องค์การกองทุนช่วยเหลือเด็ก: (สหราชอาณาจักร), ๒๕๔๔), หน้า ๒๗.

- ๑) ค้นหาสาเหตุของปัญหา (Diagnostic)
- ๒) ขึ้นวางแผนการดำเนินงาน (Action -Planning)
- ๓) การปฏิบัติการให้เป็นไปตามกลยุทธ์ที่วางไว้ (Implementing)
- ๔) ขึ้นประเมินผล (Evaluating)^{๖๑}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับงานทุกขั้นตอน และในมิติต่างๆ โดยเฉพาะผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่าย ซึ่งเกี่ยวข้องที่มีอำนาจในการตัดสินใจร่วมกัน จะต้องดำเนินการตามแบบแผนที่ได้ตกลงกันไว้แล้ว เริ่มตั้งแต่การร่วมศึกษาสภาพปัญหาต่างๆ การวางแผนแก้ไขปัญหาการติดตามและประเมินผล ตลอดจนนำผลที่เกิดขึ้นไปใช้ร่วมกัน เป็นต้น

๒.๔.๒.๔ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

วิลเลียม ดับบลิว รีเดอร์ (William W. Reeder) ได้กล่าวถึงปัจจัยหรือสาเหตุ ซึ่งมีผลต่อการกระทำทางสังคม ๑๐ ประการ ดังต่อไปนี้^{๖๒}

๑. สถานการณ์การกระทำของสังคม จะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคมซึ่งแต่ละคนก็มีเหตุผลแต่ละอย่างในการตัดสินใจในการกระทำ
๒. บุคคลหรือองค์การ จะตัดสินใจ หรือแสดงการกระทำบนพื้นฐานของกลุ่มเหตุผลซึ่งตัดสินใจเองได้ว่า มันสอดคล้อง หรือตรงปัญหาและสถานการณ์นั้นๆ
๓. เหตุบางประการอาจสนับสนุนการตัดสินใจ และเหตุบางประการอาจต่อต้านการตัดสินใจ
๔. เหตุผลนั้นผู้ตัดสินใจให้น้ำหนักที่แตกต่างกัน การเลือกเหตุผลหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ
๕. เหตุผลในการตัดสินใจนั้นมีไม่มาจากเหตุผลใดเหตุผลหนึ่ง
๖. การตัดสินใจของกลุ่มเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้นๆ จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในทุกโอกาส
๗. กลุ่มของปัจจัยหรือเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการกระทำทางสังคมนั้น ย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลง
๘. สำหรับกรณีเฉพาะอย่างภายใต้การกระทำทางสังคม จะมีบ่อยครั้งที่ทางเลือกสองหรือสามทาง เพื่อที่จะต้องสนองต่อสถานการณ์นั้นๆ
๙. ผู้กระทำหรือผู้ตัดสินใจอาจเลือกทางใดทางหนึ่ง
๑๐. เหตุผลที่จะตัดสินใจสามารถที่จะมองเห็นได้จากทางเลือกที่ถูกต้องแล้ว

^{๖๑} ดิน ปรัชญาพฤทธิ์, **ทฤษฎีองค์การ**, (พิมพ์ครั้งที่ ๔), (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒), หน้า ๒๔.

^{๖๒} William W. Reeder, **Some Aspects of The Information Social Participation of Form Families in New York State Cornell University**, (Unpublished: Dissertation, 1974), pp. 39 -50.

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization) เสนอปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

๑) ปัจจัยของสิ่งจูงใจจากสภาพความเป็นจริงชาวบ้านที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากรหรืออื่น ๆ นั้นมีเหตุผลอยู่ ๒ ประการ คือ

(๑.๑) การมองเห็นว่าตนจะได้ประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ซึ่งถือเป็นเรื่องการกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

(๑.๒) การได้รับคำบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้เข้าร่วม โดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

๒) ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม แม้ว่าชาวชนบทเป็นจำนวนมากจะเห็นประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาแต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้เนื่องจากไม่เห็นช่องทางของการมีส่วนร่วมหรือเข้าร่วมแล้วก็ไม่ได้รับดังที่คาดหวังไว้ เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นมิได้จัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำลักษณะการทำงาน กฎระเบียบ แบบแผน เป็นต้น ดังนั้นปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมจึงควรมีลักษณะ

(๒.๑) เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกกลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนารูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยมีตัวแทนก็ได้

(๒.๒) ควรมีกำหนดเวลาที่แน่ชัดเพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้

(๒.๓) กำหนดลักษณะกิจกรรมที่แน่นอน

๓) ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม โดยปกติที่ผ่านมาในกิจกรรมหนึ่งๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยและมีโอกาสเข้าร่วม แต่ไม่อาจกำหนดเป้าหมายวิธีการหรือผลประโยชน์ของกิจกรรมเพราะสิ่งเหล่านี้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำ

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่

(๑) ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์วิหาร

(๒) ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศตำแหน่งทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทั้งๆที่ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรงผู้น้อยก็ช่วยแรง

(๓) อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ เช่น บังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส^{๖๓}

๒.๔.๒.๕ ระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชน^{๖๔}

การแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ โดยมีข้อพึงสังเกตคือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำจำนวนประชาชน

^{๖๓}นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๗), หน้า ๑๑.

^{๖๔}บรรศักดิ์ อวรรณโณและถวิลวดี บุรีกุล, ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy), (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๘), หน้า ๒๙-๓๐.

ที่เข้ามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมก็จะลดตามลำดับ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ได้แก่

๑. ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุดและเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าวสาร และการแสดงนิทรรศการ เป็นต้น แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องใด ๆ

๒. ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือ ผู้วางแผนโครงการจะเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น เพื่อเป็นข้อมูลในการประเมินข้อดีข้อเสียของโครงการอย่างชัดเจนมากขึ้น เช่น การจัดทำแบบสอบถามก่อนริเริ่มโครงการต่าง ๆ หรือการบรรยายและเปิดโอกาสให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการนั้นๆ เป็นต้น

๓. ระดับการปรึกษาหารือ เป็นการเจรจาอย่างเป็นทางการระหว่างผู้วางแผนโครงการและประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นข้อสงสัยต่าง ๆ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ และการเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น เป็นต้น

๔. ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ผู้วางแผนโครงการกับประชาชนมีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินการ โครงการเหมาะที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องการใช้อนุญาตโดยตุลาการเพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง และการเจรจาเพื่อหาทางประนีประนอมกัน เป็นต้น

๕. ระดับการร่วมปฏิบัติเป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินโครงการ เป็นขั้นการนำโครงการไปปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

๖. ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชน เพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ แต่การลงประชามติจะสะท้อนถึงความต้องการของประชาชนได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับความชัดเจนของประเด็นที่จะลงประชามติและการกระจายข่าวสารเกี่ยวกับข้อดีข้อเสียของประเด็นดังกล่าวให้ประชาชนเข้าใจอย่างสมบูรณ์และทั่วถึงเพียงใด โดยในประเทศที่มีการพัฒนาทางการเมืองแล้ว ผลของการลงประชามติจะมีผลบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตาม แต่สำหรับประเทศไทยนั้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ บัญญัติให้ ผลของการประชามติมีทั้งแบบที่มีข้อยุติโดยเสียงข้างมากและแบบที่เป็นเพียงการให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีซึ่งไม่มีผลบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตามแต่อย่างใด (มาตรา ๑๖๕)

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีนักวิชาการกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

อาร์นสไตน์ (Arnstein) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมทั้ง ๘ ขั้น ของตนให้เป็น ๓ ชั้นใหญ่ ซึ่งเป็นการแบ่งที่ทำคู่ขนานไว้ในบันได ๘ ขั้น โดยมีเนื้อหาของการแบ่งเป็น ๓ ระดับชั้นใหญ่ๆ ดังสรุปได้ต่อไปนี้^{๖๕}

ระดับที่ ๑ ระดับการมีส่วนร่วมเทียม (Pseudo-Participation) หรือการมีส่วนร่วมแบบถูกกระทำ (Passive Participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ผู้เข้าร่วมไม่มีอำนาจใดๆ ในการตัดสินใจ แต่เป็นฝ่ายกระทำตามการตัดสินใจของบุคคลอื่นเท่านั้น

ระดับที่ ๒ ระดับการมีส่วนร่วมบางส่วน (Partial Participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ ผู้เข้าร่วมมีส่วนในการเสนอความคิดเห็น แต่อำนาจในการตัดสินใจจะอยู่ที่บุคคลอื่น

ระดับที่ ๓ ระดับการมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) การมีส่วนร่วมระดับนี้ ความคิดเห็นของบุคคลที่เข้าร่วมได้รับการฟังและยอมรับเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอำนาจการตัดสินใจอยู่ที่ผู้เข้าร่วมนั่นเอง

นวลน้อย ตรีรัตน์ และคณะ ได้ศึกษาถึงระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีความแตกต่างกันในหลายระดับ และหลายเงื่อนไข ดังต่อไปนี้^{๖๖}

๑. ระดับเป็นฝ่ายรุก/ปฏิกิริยาตอบโต้
๒. ระดับลงสมัครรับเลือกตั้ง
๓. ระดับการขอคูเอกสารต่างๆ
๔. ระดับการตรวจสอบผลงานองค์การบริหารส่วนตำบลอย่างเป็นรูปธรรม
๕. ระดับการประชุมเสนอแผนผ่านประชาคมหมู่บ้านและประชาคมหมู่บ้าน
๖. ระดับการตรวจสอบในลักษณะที่เป็นกรรมการตรวจรับงาน/กรรมการเปิดซอง

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมนั้น เป็นกระบวนการที่ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องในทุกๆระดับมีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญซึ่งเกี่ยวข้อง ร่วมคิดแนวทาง ร่วมการแก้ไขปัญหาร่วมกันในกระบวนการตัดสินใจ ตลอดจนร่วมกระบวนการพัฒนาในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาตามสิทธิที่จะพึงมีในระดับการมีส่วนร่วม

^{๖๕} S.R. Arnstein, "Ladder of Citizen Participation, Journal of American Institute of Planners", pp. 216 - 224.

^{๖๖} นวลน้อย ตรีรัตน์ และคณะ, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมดาเพรส จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๓๙๗ - ๓๙๘.

๒.๔.๒.๖ แนวคิดที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

แนวคิดและกระบวนการมีส่วนร่วมในที่ประชุมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์การสหประชาชาติ เมื่อปี ค.ศ. 1975 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นคำที่ไม่อาจกำหนดนิยามความหมายเดียวที่ครอบคลุมได้เพราะความหมายของการมีส่วนร่วมอาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ในประเทศเดียวกันก็ตาม ดังนั้นการนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมีลักษณะจำกัดเฉพาะในระบบเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองหนึ่ง ๆ เท่านั้น อย่างไรก็ตามผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้ขยายความการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าครอบคลุมประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ ๑ การมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและของสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่และมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนา และเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

ประเด็นที่ ๒ การมีส่วนร่วมสะท้อนการเข้าเกี่ยวข้องโดยสมัครใจ และเป็นประชาธิปไตย ในกรณีนี้คือการเอื้อให้เกิดการพยายามพัฒนา การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน และการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายนโยบายและการวางแผนดำเนินการโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

ประเด็นที่ ๓ การมีส่วนร่วมเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างประชาชนและทรัพยากรเพื่อพัฒนากับประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุนดังกล่าว กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ ไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติ จะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรงกับประโยชน์ที่ได้รับ

ประเด็นที่ ๔ การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบาย และโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจสังคมของประชากรการมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน

นอกจากนี้ในกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของตัวเอง การตัดสินใจใช้ทรัพยากร การมีส่วนร่วมหมายถึง สิทธิของประชาชนต่อการตัดสินใจนโยบายที่เกี่ยวกับการจัดสรร (allocation) และการใช้ประโยชน์ (utilization) ของทรัพยากรเพื่อการผลิต ซึ่งเป็นความจำเป็นที่ประชาชนต้องเข้าร่วมในการวางแผน เพื่อการกินดีอยู่ดี และสามารถตอบสนองต่อสิ่งที่เข้าถึงซึ่งการพัฒนาให้คนจนได้รับประโยชน์เพื่อการผลิต การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะด้วย และการมีส่วนร่วมคือการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ ทางกาจัดการบริ การทางการเมือง เพื่อกำหนดความต้องการของชุมชนของตน การมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนสามารถที่จะแสดงออกซึ่งความต้องการของตนการจัดลำดับความสำคัญการเข้าร่วมในการพัฒนา และได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้นโดยเน้นการให้อำนาจในการตัดสินใจแก่ประชาชนในชนบทและเป็นกระบวนการกระทำที่ประชาชนมีความสนใจเข้ามามี

ส่วนในการกำหนดการเปลี่ยนแปลงเพื่อประชาชนเอง โดยให้ประชาชนได้มีส่วนในการตัดสินใจเพื่อตนเอง ทั้งนี้โดยมิใช่การกำหนดกรอบความคิดจากบุคคลภายนอก

ตามนิยามข้างต้น จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะสมาชิกของสังคมไม่ว่าจะในบริบทของการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองหรือวัฒนธรรม ย่อมเป็นสิ่งที่แสดงออกให้เห็นถึงพัฒนาการรับรู้ และภูมิปัญญาในการกำหนดชีวิตของตนอย่างเป็นตัวของตัวเองในการจัดการควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี นอกจากนี้การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้ทรัพยากร ควบคุมการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา

๒.๔.๒.๗ แนวคิดที่เกี่ยวกับการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการนั้น International Association for Public Participation^{๖๗} จีรวรรณ ปานสุข ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น ๕ ระดับ^{๖๘} ดังนี้

๑ การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุดแต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

๒ การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

๓ การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจเพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ เป็นต้น

๔ ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วมโดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

๕ การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบ

^{๖๗} จินรัตน์ สมสืบ, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๑), หน้า ๒๐-๒๔.

^{๖๘} จีรวรรณ ปานสุข, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน, (ออนไลน์). แหล่งที่มา <https://www.gotoknow.org/posts>, [๒๕ มกราคม, ๒๕๖๐].

อำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด การทำโครงการและกิจกรรมต่างๆที่เกิดจากความต้องการของประชาชน เป็นต้น

ดังนั้นจากข้อความที่กล่าวมาทำให้รู้ว่าทั้งทางภาครัฐและภาคประชาชนควรมีการสร้างหลักการมีส่วนร่วมเข้าด้วยกัน เพื่อให้ต่างฝ่ายได้รับรู้ถึงปัญหาและความต้องการไปพร้อมกันประชาชนก็จะมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นในการทำกิจกรรมและการพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น เพราะการมีส่วนร่วมเป็นหลักประกันที่สำคัญที่จะทำให้ประชาชนทุกคนดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

๒.๔.๒.๘ แนวคิดประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน^{๖๔}

๑ คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น เนื่องจากกระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชนจะช่วยสร้างความกระจ่างให้กับวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบาย และบ่อยครั้งที่การมีส่วนร่วมของประชาชนนำมาสู่การพิจารณาทางเลือกใหม่ ๆ ที่น่าจะเป็นคำตอบที่มีประสิทธิภาพที่สุดได้

๒ ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง แม้ว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมจะต้องใช้เวลาและมีค่าใช้จ่ายมากกว่าการตัดสินใจฝ่ายเดียว แต่การตัดสินใจฝ่ายเดียวที่ไม่คำนึงถึงความต้องการแท้จริงของประชาชนนั้น อาจนำมาซึ่งการโต้แย้งคัดค้านหรือการฟ้องร้องกันอันทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในระยะยาว เกิดความล่าช้า และความล้มเหลวของโครงการได้ในที่สุด

๓ การสร้างฉันทามติ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะสร้างข้อตกลงและข้อผูกพันอย่างมั่นคงในระยะยาวระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน ช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ลดข้อโต้แย้งทางการเมืองและช่วยให้เกิดความชอบธรรมต่อการตัดสินใจของรัฐบาล

๔ การนำไปปฏิบัติง่ายขึ้น การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้ประชาชนมีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น และทันทีที่การตัดสินใจได้เกิดขึ้นพวกเขาก็อยากเห็นมันเกิดผลในทางปฏิบัติ และยังคงเข้ามาช่วยกันอย่างกระตือรือร้นอีกด้วย

๕ การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าที่เลวร้ายที่สุด เพราะการเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่างๆเข้ามาแสดงความต้องการและข้อห่วงกังวลตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ จะช่วยลดโอกาสของการโต้แย้งและการแบ่งฝ่าย ที่จะเป็นปัจจัยให้เกิดการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงได้

๖ การคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม เนื่องจากกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใสและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจะสร้างความน่าเชื่อถือต่อสาธารณชนและเกิดความชอบธรรมโดยเฉพาะเมื่อต้องมีการตัดสินใจในเรื่องที่มีการโต้แย้งกัน

๗ การคาดการณ์ความห่วงกังวลและทัศนคติของสาธารณชน เพราะเมื่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้มาทำงานร่วมกับสาธารณชนในกระบวนการมีส่วนร่วม พวกเขาจะได้รับรู้ถึงความห่วงกังวลและมุมมองของสาธารณชนต่อการทำงานขององค์กร ซึ่งจะทำให้เจ้าหน้าที่สามารถคาดการณ์ปฏิกิริยาตอบสนองของสาธารณชนต่อกระบวนการและการตัดสินใจขององค์กรได้

^{๖๔}วันชัย วัฒนศัพท์, วัฒนศัพท์, วัฒนศัพท์, บวรวิทย์ และเมธิศา พงษ์ศักดิ์ศรี, การมีส่วนร่วมของประชาชน, (ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภักดิ์ ออฟเซ็ท, ๒๕๕๑), หน้า ๒๑-๒๕.

๘ การพัฒนาภาคประชาสังคม ประโยชน์อย่างหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ทำให้ประชาชนมีความรู้ทั้งในส่วนของเนื้อหาโครงการและกระบวนการตัดสินใจของรัฐ รวมทั้งเป็นการฝึกอบรมผู้นำ และทำให้ประชาชนได้เรียนรู้ทักษะการทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

๒.๔.๒.๙ พัฒนาการของการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศไทย^{๗๐}

ในระยะ ๓๐ ปี แรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย (๒๔๘๙ – ๒๕๑๙) เป็นยุคที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมเพียงเล็กน้อย คือ แค่การเลือกตั้ง ขณะที่การมีส่วนร่วมรูปแบบอื่นๆเกิดขึ้นน้อยและมักเป็นเรื่องของการเมือง การปฏิวัติ รัฐประหาร การประท้วง หรือเดินขบวน เช่น การมีส่วนร่วมของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เพื่อเรียกร้องมหาวิทยาลัยคืนจากเหตุการณ์กบฏแมนฮัตตัน (พ.ศ. ๒๔๙๒) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างขบวนการสันติภาพซึ่งมีเป้าหมายในการต่อต้านสงคราม (พ.ศ. ๒๔๙๕) การเดินขบวนประท้วงการเลือกตั้ง (พ.ศ. ๒๕๐๐) การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อต่อต้านรัฐบาล (๑๔ ต.ค. ๒๕๑๖) การมีส่วนร่วมของผู้ใช้แรงงานในการเรียกร้องเรื่องค่าจ้างขั้นต่ำ (พ.ศ. ๒๕๑๓) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาเรื่องหนี้สินและการครอบครองที่ดิน (พ.ศ. ๒๕๑๓) และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประท้วงรัฐบาล พ.ศ.๒๕๑๘-๒๕๑๙

ในระยะ ๒๐ ปี ต่อมา (๒๕๒๐ – ๒๕๓๙) การมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ไม่พอใจรัฐบาลยังคงเกิดขึ้น เช่น การมีส่วนร่วมในการเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรี พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ลาออก (พ.ศ.๒๕๒๓) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชาติไทยตามนโยบาย ๖๖/๒๓ และที่สำคัญคือ เหตุการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมืองในเดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕ ซึ่งผู้นำกระบวนการและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทำให้พลังมวลชนเพิ่มมากขึ้น แต่ฝ่ายรัฐกลับใช้แนวปฏิบัติแบบเดิม ๆ ทำให้เกิดการใช้ความรุนแรงจนนำมาซึ่งความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินทั้งของประชาชนและของรัฐ เป็นผลให้รัฐสภาแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับที่ ๖) พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยเพิ่มเติมหมวด ๑๒ ว่าด้วย “การจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่” กำหนดให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญซึ่งมีสมาชิก ๒ ประเภท คือ ส.ส. ซึ่งเป็นตัวแทนของจังหวัด และ ส.ส.ร.ประเภทนักวิชาการ ซึ่งจัดเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่างรัฐธรรมนูญ (พุทธศักราช ๒๕๔๐)

ในระยะ ๑๐ ปี ต่อมา (๒๕๔๐-๒๕๔๙) เป็นยุคแรกของการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้กำหนดเจตนารมณ์เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้อย่างชัดเจน ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลข่าวสารร่วมให้ข้อมูล ปรีกษาหารือ ตัดสินใจ ติดตามตรวจสอบ และถอดถอนผู้ทุจริต ทั้งยังเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบาย มีการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบกับภาคประชาสังคมมีความเข้มแข็งมากขึ้น และประชาชนเรียนรู้ที่จะใช้การมีส่วนร่วมในรูปแบบต่าง ๆ โดยสันติวิธี จึงมีเหตุการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนที่สำคัญ เช่น การเข้าชื่อเสนอกฎหมายของประชาชน ซึ่งมีจำนวนถึง ๑๖ ฉบับ การมีส่วนร่วมของ

^{๗๐} ธิวดี บุรีกุล, พลวัตรการมีส่วนร่วมของประชาชน : จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, (พิมพ์ครั้งที่ ๑), (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๓๗-๕๕ และหน้า ๘๕-๙๓.

กลุ่มประชาสังคมเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคที่ยื่นฟ้องขอให้ศาลปกครองมีคำพิพากษาเพิกถอนพระราชกฤษฎีกากำหนดอำนาจสิทธิและประโยชน์ของบริษัท การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จำกัด (มหาชน) พ.ศ. ๒๕๔๘ และพระราชกฤษฎีกากำหนดเงื่อนไขเวลาการยกเลิกกฎหมายว่าด้วยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๔๘ มีผลให้แผนการนำ กฟผ.เข้ากระจายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ต้องมีอันยุติลง การมีส่วนร่วมในกาจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การคัดค้านโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนบ่อนอก บ้านกรูดโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย มาเลเซีย และมีหลายกรณีที่ประชาชนประสบความสำเร็จในการใช้สิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะจนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการตัดสินใจของรัฐ เช่น โครงการพัฒนาลุ่มน้ำหนองหาร จังหวัดสกลนครที่ประชาชนร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาหนองหารและนำเสนอภาครัฐจนได้รับการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาจังหวัด เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีการรวมตัวกันของตัวแทนหน่วยงานจากภาครัฐ เอกชน ประชาชน สถาบันการศึกษา และปราชญ์ชาวบ้าน ตั้งเป็นเครือข่ายประชาชนต่อต้านคอร์รัปชัน (คปต.) ที่มีผลงานอันถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการทุจริตโดยแท้จริงต่อมาได้เกิดเหตุการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ต้องจารึกไว้อีกเหตุการณ์หนึ่งคือ การที่ประชาชนจำนวนมากออกมาเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ลาออกจากตำแหน่ง แต่ก็มีประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งยังคงให้การสนับสนุนรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร อยู่จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญ คือ การยึดอำนาจการปกครองประเทศโดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๙ นำไปสู่การยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการออกเสียงลงประชามติเพื่อให้ความเห็นชอบการนำร่างรัฐธรรมนูญมาใช้ บังคับเป็นครั้งแรกของประเทศไทย ในวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ แนวโน้มของระบอบประชาธิปไตยซึ่งกำลังดำเนินไปในทุกวันนี้ การเพิ่มขึ้นของการให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของรัฐบาลกลายเป็นนิยามของประชาธิปไตย ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการตามกฎหมายหรือเป็นสิ่งที่ต้องกระทำก่อนการตัดสินใจของรัฐบาล รวมทั้งยังถือเป็นเงื่อนไขที่จะต้องจัดให้มีการพิจารณาให้ทุนในโครงการพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศของธนาคารโลกและธนาคารอื่นในภูมิภาค นอกจากภาครัฐแล้วบริษัทเอกชนจำนวนมากได้ดำเนินโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยถือเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจเกี่ยวกับการหาที่ตั้งโครงการ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมหรือการเยียวยาแก้ไขแก่ผู้ได้รับผลกระทบเพื่อให้โครงการที่จะจัดทำขึ้นได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากประชาชนอย่างแท้จริง

ติน ปรัชญพฤทธิ์ ได้กล่าวถึงทฤษฎีการมีส่วนร่วม หรือภาวะผู้ตามไว้ว่า ทฤษฎีนี้ได้รับความสนใจจากนักวิชาการส่วนใหญ่เนื่องจากนักวิชาการคิดว่าหากองค์การมีภาวะผู้นำที่ดี ก็จะมีพลอยมีภาวะผู้ตามที่ดีไปด้วย เป็นการมองค่อนข้างแคบเพราะนอกจากจะมองปรากฏการณ์เพียงด้านเดียวการที่นักวิชาการให้ความสำคัญแก่การมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามนั้น พอสรุปสาเหตุหลายประการด้วยกัน คือ

ประการแรก นักวิชาการบางคนอาจจะไม่แน่ใจว่าองค์การมีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดที่จะต้องให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมคืออะไรกันแน่

ประการที่สอง หากผู้นายอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามเหล่านั้นได้แก่ใครบ้างผู้ตามทั้งหมด หรือเฉพาะผู้ตามที่ใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้นำเท่านั้น และ

ประการสุดท้าย หากผู้นำยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามควรจะเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างน้อยเพียงใด และลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมเช่นนั้นสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามอย่างไร^{๗๑}

นอกจากนี้ **ติน ปรัชญพฤทธ์** ยังจำแนกทฤษฎีการมีส่วนร่วมออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ คือ

๑. ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) ทฤษฎีนี้เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำและถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งหรือถอดถอนผู้นำ เป็นเครื่องหมายของการที่จะให้หลักประกันกับการบริหารที่ดี อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีนี้เน้นเฉพาะการวางโครงสร้างสถาบัน เพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์กรอย่างแท้จริง ผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ ได้แก่ บรรดาผู้นำต่างๆ ที่เสนอตัวเข้ามาสมัครรับเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียงไม้ประดับเท่านั้น

๒. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ทฤษฎีนี้การมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะแค่การเข้าไปพิจารณาเลือกตั้ง หรือถอดถอนผู้นำเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบาย ยิ่งกว่านั้นทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษาและพัฒนาการกระทำทางการเมืองและสังคมที่มีความรับผิดชอบนั้น คือการไม่ยอมให้มีส่วนร่วมที่นับว่าเป็นการคุกคามต่อเสรีภาพของผู้ตาม^{๗๒}

อดิน รพีพัฒน์^{๗๓} ได้กล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมนั้นว่า มี ๕ ทฤษฎี โดยสรุปไว้ดังต่อไปนี้

๑. **ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion) Maslow (มาสโลว์)** กล่าวว่า การเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือ และการกระทำซึ่งการเกลี้ยกล่อม มีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน และถ้าจะให้เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อม โดยเฉพาะในเรื่องความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของ Maslow ที่เรียกว่า ลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of Needs) คือ ความต้องการของคนจะเป็นไปตามลำดับจากน้อยไปมาก มีทั้งหมด ๕ ระดับ ดังนี้

๑.๑ ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Survival Need) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร ยา เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ

๑.๒ ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (Safety and Security Needs) ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูกขโมยทรัพย์สินหรือความมั่นคงในการทำงาน และการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

^{๗๑}ติน ปรัชญพฤทธ์, “ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม”, เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๘), หน้า ๖๒.

^{๗๒}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔๒ – ๖๔๓.

^{๗๓}อดิน รพีพัฒน์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณะสุข, ๒๕๔๗), หน้า ๗-๙.

๑.๓ ความต้องการทางด้านสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่า ตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

๑.๔ ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (Self-Esteem Needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเอง ในเรื่องความสามารถ และความสำคัญของบุคคล

๑.๕ ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (Self-Actualization Needs) เป็นความต้องการในระบบสูงสุดที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเองเพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความต้องการนี้ จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

๒. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Morale) คนเรามีความต้องการทางกายและใจ ถ้าคนมีขวัญดีพอ ผลของการทำงานจะสูงตามไปด้วย แต่ถ้าขวัญไม่ดี ผลงานก็ต่ำไปด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากว่า ขวัญเป็นสถานการณ์ทางจิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่างๆ นั้นเองการจะสร้างขวัญให้ดี ต้องพยายามสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอาัดเอาเปรียบ การให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อใดก็ตาม ถ้าคนทำงานมีขวัญดี จะเกิดสำนึกในความรับผิดชอบ อันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงานทั้งในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคลและขวัญของกลุ่ม ดังนั้น จะเป็นไปได้ว่า ขวัญของคนเรา โดยเฉพาะคนมีขวัญที่ดีย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ได้เช่นกัน

๓. ทฤษฎีสร้างความรู้รักชาตินิยม (Nationalism) ปัจจัยประการหนึ่งที่น่าสู่การมีส่วนร่วม คือ การสร้างความรู้รักชาตินิยมให้เกิดขึ้น หมายถึง ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศหรือเน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติ มีความพอใจในชาติของตัวเอง พอใจเกียรติภูมิจงรักภักดี ผูกพันต่อท้องถิ่น

๔. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership) การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้ เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการร่วมกลุ่มคนจูงใจไปยังเป้าประสงค์ โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดี เรียกว่า ปฏิฐาน (Positive Leader) ผู้นำพลวัต คือ เคลื่อนไหวทำงานอยู่เสมอ (Dynamic Leader) และผู้นำไม่มีกิจ ไม่มีผลงานสร้างสรรค์ ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (Negative Leader) ผลของการให้ทฤษฎีการสร้างผู้นำ จึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญกำลังใจ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น การสร้างผู้นำที่ดีย่อมจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ด้วยดีนั่นเอง

๕. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administration and Method) การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือ เป็นวิธีหนึ่งที่ยั่งยืนเพราะใช้กฎหมาย ระเบียบ แบบแผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่อย่างใดก็ตาม ผลของความร่วมมือยังไม่มีระบบใดดีที่สุดในเรื่องการใช้บริหาร เพราะธรรมชาติของคน ถ้าทำงานตามความสมัครใจอย่างตั้งใจ ไม่มีใครบังคับ ก็จะทำงานด้วยความรัก แต่

ถ้าไม่ควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามนโยบายและความจำเป็นของรัฐ เพราะการใช้ระบบบริหาร เป็นการให้ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเพิ่มความคาดหวังผลประโยชน์^{๗๔}

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้กล่าวถึงทฤษฎีการมีส่วนร่วมตามหลักการวิจัย และพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (PAR) ว่า PAR นั้นย่อมาจาก Participatory Action Research เน้นความหมายของคำ ๓ คำ คือ การมีส่วนร่วม การกระทำ และการวิจัย

คำว่า การมีส่วนร่วม (Participatory) หมายถึง การที่นักวิจัยจากส่วนกลาง นักวิจัยท้องถิ่น (ผู้นำชุมชน) ชาวบ้านในหมู่บ้านที่ร่วมโครงการ เจ้าหน้าที่พัฒนาของทางราชการ และองค์กรอาสาพัฒนาเอกชน ร่วมกันทำงานตั้งแต่ต้นจนจบงาน ไม่มีใครเป็นผู้เฝ้าดู ทุกฝ่ายต้องทำงาน

คำว่า การกระทำ (Action) ตรงนี้หมายถึงเฉพาะถึงการสร้างขีดความสามารถพึ่งตนเองให้กับชุมชน หรือจะเรียกว่าเป็นการพัฒนา (Development) ก็ได้

คำว่า การวิจัย (Research) หมายความว่าอย่างกว้างถึงการศึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อหาคำตอบสำหรับคำถามหนึ่งใด การให้ความหมายการวิจัยเช่นนี้ จึงทำให้เห็นได้ว่า แม้ชาวบ้านก็ทำการวิจัยอยู่แล้วในชีวิตประจำวันของเขา เมื่อเขามาร่วมโครงการกับเรา เขาก็ร่วมทั้งทำการพัฒนาและการวิจัย ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจไปด้วย^{๗๕}

จากทฤษฎีดังกล่าวสอดคล้องกับแนวความคิดของ **ปรีชา วงศ์ทิพย์** ที่ได้กล่าวถึงแนวคิดการมีส่วนร่วมนี้ว่า เป็นหัวใจที่สำคัญของการพัฒนาในทุกระดับ ตั้งแต่องค์กรชุมชนในชุมชนเล็กๆ ในชนบท องค์กรชุมชนในบริษัทเอกชน เครือข่ายทางสังคม จนถึงการพัฒนาประเทศที่ต้องใช้มติของประชาชนในการจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน กระบวนการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดพลังของทุกฝ่ายในการร่วมคิด ร่วมกันทำ และร่วมรับผลตอบแทนจากการที่ได้ทำงานร่วมกัน และผลจากการร่วมคิด ร่วมกันทำ นำไปสู่การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ

นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้กล่าวว่า การพัฒนาที่จะเป็นผลดีและเป็นธรรมนั้น ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนานับตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของการกำหนดเป้าหมายและแนวทางของการพัฒนาซึ่งการพัฒนาดังกล่าวย่อมต้องโอนอ่อนต่อความแตกต่าง (DE versify) ของท้องถิ่น ตลอดจนแนวทางการพัฒนาย่อมต้องอยู่ภายใต้การควบคุมและตัดสินใจของประชาชนเจ้าของท้องถิ่นอย่างมาก

วิลเลียม ดับบลิว รีเดอร์ (William W. Reeder) ได้กล่าวถึงปัจจัยหรือสาเหตุ ซึ่งมีผลต่อการกระทำทางสังคม ๑๐ ประการ ดังต่อไปนี้^{๗๖}

^{๗๔} อคิน รพีพัฒน์, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย, กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสการพิมพ์, ๒๕๒๗, หน้า ๗-๘, อ้างถึงใน ยุพาพร รูปงาม, “การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณในการปฏิรูประบราชการ”, ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕.

^{๗๕} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐, หน้า ๒๔-๒๕.

^{๗๖} William W. Reeder, **Some Aspects of The Information Social Participation of Form Families in New York State Cornell University**, (Unpublished: Dissertation, 1974), pp. 39 -50.

๑. สถานการณ์การกระทำของสังคม จะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคมซึ่งแต่ละคนก็มีเหตุผลแต่ละอย่างในการตัดสินใจในการกระทำ

๒. บุคคลหรือองค์การ จะตัดสินใจ หรือแสดงการกระทำบนพื้นฐานของกลุ่มเหตุผลซึ่งตัดสินใจเองได้ว่า มันสอดคล้อง หรือตรงปัญหาและสถานการณ์นั้นๆ

๓. เหตุบางประการอาจสนับสนุนการตัดสินใจ และเหตุบางประการอาจต่อต้านการตัดสินใจ

๔. เหตุผลนั้นผู้ตัดสินใจให้น้ำหนักที่แตกต่างกัน การเลือกเหตุผลหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ

๕. เหตุผลในการตัดสินใจนั้นมีไม่มาจากเหตุผลใดเหตุผลหนึ่ง

๖. การตัดสินใจของกลุ่มเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้นๆ จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในทุกโอกาส

๗. กลุ่มของปัจจัยหรือเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการกระทำทางสังคมนั้น ย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลง

๘. สำหรับกรณีเฉพาะอย่างภายใต้การกระทำทางสังคม จะมีบ่อยครั้งที่ทางเลือกสองหรือสามทาง เพื่อที่จะต้องสนองต่อสถานการณ์นั้นๆ

๙. ผู้กระทำหรือผู้ตัดสินใจอาจเลือกทางใดทางหนึ่ง

๑๐. เหตุผลที่จะตัดสินใจสามารถที่จะมองเห็นได้จากทางเลือกที่ถูกต้องแล้ว

จางค์ อติวัฒน์สิทธิ์ ได้กล่าวไว้ว่า พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกต่อกันหรือปฏิสัมพันธ์ในสังคมนั้นไม่ว่าในระดับบุคคลหรือระดับกลุ่ม เราจะเห็นว่า มีอยู่ ๕ รูปแบบใหญ่ๆ คือ ความร่วมมือ การแข่งขัน ความขัดแย้ง การประนีประนอม และกลืนกลาย ซึ่งทั้ง ๕ รูปแบบนี้ อาจเกิดจากความสัมพันธ์โดยตรงหรือโดยอ้อม^{๗๗}

สรุปได้ว่า แนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วมอาจจะแบ่งเป็นทฤษฎีความเป็นผู้แทน และทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมนี้ก็คือการให้โอกาสประชาชนได้ร่วมเป็นผู้ตัดสินใจและกำหนดปัญหาความต้องการของตนได้อย่างเต็มที่ ทั้งเป็นการสร้างให้ประชาชนเกิดความรู้สึกและความต้องการเป็นเจ้าของร่วมกันทุกฝ่ายอย่างมีความอิสระ โดยเฉพาะทำให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนั้น การมีส่วนร่วมนี้ จึงทำให้ทุกคนได้เข้ามาแสดงความคิดเห็นของตนได้ตามสิทธิโดยชอบธรรมสามารถสร้างชุมชนตลอดถึงประเทศชาติให้เกิดความเข้มแข็งได้

๒.๔.๒.๑๐ เครือข่ายของการมีส่วนร่วมของชุมชน

สมลักษณ์ ไชยเสรีฐ ได้แบ่งแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น ๓ ด้านหลัก คือ ด้านประชาชน (Public) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) และด้านภาครัฐโดยการมีส่วนร่วม (Participation) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินการพัฒนา ช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่

^{๗๗}จางค์ อติวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๘.

ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมนผล เพื่อให้เกิดการยอมรับ และก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกันทุกฝ่าย ดังนี้

(๑) การรับรู้ (Perception) ต้องสร้างสำนึกให้ทั้งภาครัฐและประชาชน มีความตระหนัก การรับรู้ การยอมรับในสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่าย โดยภาครัฐนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องสร้างสำนึกใหม่ว่ากิจการที่ตนรับผิดชอบไม่ใช่ “รัฐกิจ” หรือ “กิจการของรัฐ” ที่ตนเท่านั้นมีสิทธิตัดสินใจ แต่เป็นสาธารณกิจที่สาธารณชนชอบที่จะมีส่วนร่วมในการคิดร่วมกระทำหรือตรวจสอบ หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปรับทัศนคติให้ได้เช่นนี้ ก็จะต้องเผชิญกับสถานะที่อาจเกิดข้อขัดแย้งกับประชาชนกลุ่มที่ต้องการมีส่วนร่วมได้ ส่วนภาคประชาชน การตระหนัก การรับรู้และยอมรับในสิทธิและหน้าที่ตลอดจนการมีส่วนร่วมนั้นต้องเข้าใจว่าตนและผู้อื่นต่างก็มีสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมเสมอกันตามหลักการเท่าเทียมกัน ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องยอมรับการ “รวมขอม” และ “ประสานประโยชน์” มิฉะนั้นความแตกต่างในผลประโยชน์และจุดยืน จะนำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรงในที่สุด

(๒) ทัศนคติ (Attitude) ต้องสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติของบุคลากรภาครัฐและภาคประชาชนทั้งสองฝ่าย ให้มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ ภาครัฐจะต้องเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องที่ต้องส่งเสริมเพื่อประโยชน์หลายประการ อาทิ เพื่อการได้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดที่หลากหลาย รวมทั้งบุคลากรภาครัฐผู้รับผิดชอบด้านการมีส่วนร่วม จะต้องปรับทัศนคติที่ดีต่อประชาชนและต่อกระบวนการมีส่วนร่วม มีการปรับปรุงบทบาทและค่านิยมตลอดจนต้องมีความอดทนในการทำงานกับประชาชน เพราะการมีส่วนร่วมต้องใช้ระยะเวลายาวนาน ต้องทำอย่างต่อเนื่องและมีความจริงใจต่อประชาชน ในขณะที่เดียวกันภาคประชาชนเองก็ควรมีท่าทีที่เข้าใจความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน และจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการมีส่วนร่วมและต่อเจ้าหน้าที่เช่นเดียวกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้น ส่งผลให้กิจกรรมการมีส่วนร่วมบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น หากทั้งสองฝ่ายต่างมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมและต่อกันแล้ว ความร่วมมือ “ประชารัฐ” ก็จะพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น

(๓) การเป็นตัวแทน (Representation) มาจากการสรรหาและคัดเลือกตัวแทนจะต้องคำนึงถึงประชาชนทุกกลุ่ม ทุกฝ่าย เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลายทุกกลุ่มนั้นมีตัวแทนเข้าร่วมด้วยจะได้ประสานผลประโยชน์กันจนลงตัวและเกิดความเป็นธรรมขึ้น รวมทั้งควรคำนึงถึงคุณสมบัติของตัวแทนที่ต้องการด้วย โดยพิจารณาจากคุณสมบัติในด้านต่าง ๆ เช่นทักษะและความสามารถที่เกื้อหนุนกัน ความสอดคล้องของเทคโนโลยี วัตถุประสงค์ ค่านิยม และวัฒนธรรมองค์กร การตอบสนองซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบ ความมั่นคงด้านการเงินความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่น เป็นต้น นอกจากนี้กลุ่มที่เป็นตัวแทนจะต้องมีความน่าเชื่อถือจากกลุ่มทั้งหลาย หรือผู้มีส่วนได้เสีย และมีปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องตระหนักถึงคือ สมาชิกที่เป็นตัวแทนต้องมีความรู้สึกที่จะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน

(๔) ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมนั้นต้องสร้างให้สมาชิกมีความเข้าใจและมีความจริงใจในการเข้าร่วมสิ่งที่จะได้ตามมาคือความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) ในองค์กรโดยการสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจกันนั้นต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนกำหนดให้เป็นรูปธรรมและเป็นวัฒนธรรมขององค์กร ซึ่งการสร้างการเชื่อถือ ศรัทธา ความไว้วางใจกันและกัน เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว การสร้างความเชื่อถือไว้วางใจอาจทำได้

คือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาครบถ้วนรวมทั้งต้องมีการติดต่อระหว่างสมาชิกอย่างสม่ำเสมอบ่อยครั้ง และทำอย่างตั้งใจทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการภายในองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการสร้าง และดำรงไว้ซึ่งความเชื่อมั่นและความไว้วางใจการร่วมมือซึ่งกันและกัน

(๕) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information-sharing) เป็นการสร้างกลไกเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ทำให้ข้อมูลข่าวสารทั้งด้านที่เป็นข้อเท็จจริงและด้านที่เป็นความคิด ความรู้สึก ความคาดหวัง ได้ถูกแสดงออกมาอย่างหลากหลายกลุ่มลึกและสมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การวินิจฉัยปัญหาและการเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาหลากหลาย และตรงกับความต้องการมากขึ้นผลที่ตามมาคือทำให้การตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย และการวางแผนดำเนินไปได้อย่างรอบรู้ รอบคอบและรอบด้านยิ่งขึ้น โดยการที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องมีความรู้ และมีข้อมูลข่าวสารเพียงพอในนโยบายที่ตนต้องการมีส่วนร่วมข้อมูลข่าวสารเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นของหน่วยงานที่เป็นผู้ริเริ่มนโยบาย บางส่วนเกิดจากการศึกษาของนักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชน ดังนั้นประชาชนที่สนใจการมีส่วนร่วมกับนโยบายใดอาจไปขอความร่วมมือและข้อมูลจากบุคคลและองค์กรเหล่านั้น

(๖) ฉันทามติ (Consensus) การมีส่วนร่วมเป็นการสร้างฉันทามติ โดยการให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วมในการหาวิธีแก้ไขปัญหายุ่ยากซับซ้อนร่วมกันหาทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในทางสันติเป็นที่ยอมรับหรือเป็นฉันทามติของประชาสังคม ซึ่งทุกคนยินยอมเห็นพ้องต้องกันในทุก ๆ ขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเสาหลักของการมีส่วนร่วมที่ดีก็คือการที่ประชาชนสามารถที่จะร่วมมือกัน ลดความขัดแย้ง สร้างข้อตกลงที่มั่นคงยืนยาว การยอมรับระหว่างกลุ่ม และหาข้อสรุปร่วมกันได้ทุกฝ่าย แม้ว่าอาจจะมีความเห็นที่แตกต่างกันก็ตามก็ต้องสามารถที่จะปรับความเห็นที่ต่างกัน โดยการเจรจาหาข้อยุติที่ทุกฝ่ายยอมรับกันได้อย่างสันติวิธีเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่เห็นพ้องหรือฉันทามติร่วมกันได้ทุกฝ่าย

(๗) การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) องค์กรการมีส่วนร่วมต้องสร้างให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันภายในองค์กร คือจะต้องจัดกิจกรรมที่ทำให้มีการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารความคิดซึ่งกันและกันเป็นการสื่อสารแบบ ๒ ทาง (Two Ways Communication) ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ตระหว่างกัน ซึ่งจะนำไปสู่การลดอคติที่มีต่อกันและเกิดความเข้าใจที่ดีขึ้นระหว่าง ผู้ที่เข้าร่วมสิ่งเหล่านี้จำเป็นว่าเป็นกลไกที่จะช่วยป้องกันความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นหรือกรณีที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วก็เป็นกลไกช่วยบรรเทาความขัดแย้งให้ลดระดับความรุนแรงลงได้ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนก็เพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและรับการสนับสนุนจากสาธารณชนเป็นเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชน และให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายรัฐ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีสำหรับทุกๆคน

(๘) ความประสงค์หรือความมุ่งหมาย (Purpose) ต้องกำหนดความประสงค์หรือความมุ่งหมายในการมีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจดีกว่าควรเข้าร่วมหรือไม่ การมีความมุ่งหมายที่ต้องการบรรลุชัดเจน จะนำทางให้สมาชิกผู้เข้าร่วมได้เข้าใจตรงกันและเดินไป

ในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความเป็นเอกภาพทางความคิดเห็นเอกภาพในการดำเนินกิจกรรม และความเข้มแข็งขององค์กร นอกจากนี้การมีส่วนร่วมต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย ในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่า มีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ รวมทั้งขั้นตอนของกิจกรรมจะต้องระบุไว้ในกิจกรรมแต่ละอย่างมีกี่ขั้นตอนและประชาชนสามารถเข้าร่วมในขั้นตอนใดบ้าง

(๙) การประเมินผล (Appraisal) ต้องมีระบบการประเมินผลเนื่องจากการประเมินผลเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วม และถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เกิดประโยชน์สูงสุด องค์กรใดที่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เป็นธรรมโปร่งใส และจัดทัศนคติส่วนตัวออกได้มากที่สุดถือว่าองค์กรนั้นใช้เครื่องมือนี้ได้อย่างได้ผลและเกิดประโยชน์ ในทำนองเดียวกันการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ย่อมส่งผลถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรได้เช่นเดียวกัน ซึ่งผลของกระบวนการประเมินผลก็จะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าในกระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน เพื่อนำปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาผลการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลงาน (Performance Appraisal) จึงต้องเริ่มตั้งแต่การเข้าร่วมควบคุม ร่วมติดตาม ร่วมประเมินผล ร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่จัดทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

(๑๐) ความโปร่งใส (Transparency) การปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กร การมีส่วนร่วมให้มีความโปร่งใส เนื่องจากการมีส่วนร่วมนั้นเป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจสำหรับการตัดสินใจของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐซึ่งจะก่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินการลดการทุจริตและข้อผิดพลาดของนโยบาย แผน โครงการลงได้ โดยการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในองค์กร ซึ่งความโปร่งใสเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ประกอบด้วย ความไว้วางใจ การเปิดเผยข้อมูล การเข้าถึงข้อมูล และกระบวนการตรวจสอบ

(๑๑) ความเป็นอิสระ (Independence) องค์กรการมีส่วนร่วมจะต้องมีความเป็นประชาธิปไตย โดยการให้เกียรติ ยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน สมาชิกทุกคนในองค์กรมีอิสระทางความคิด การที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจจะเป็นปัจจัยให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งหลักการและเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมประการหนึ่งคือความเป็นอิสระ หรือความสมัครใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม การบังคับไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการคุกคาม การระดม และการว่าจ้าง ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

(๑๒) ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง (Onward-doing) องค์กรการมีส่วนร่วม ต้องเปิดโอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องเสมอ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้เกิดประสบการณ์ การเรียนรู้ใหม่ความคิดใหม่ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่องภาครัฐจะต้องเตรียมประชาชนให้มีความพร้อมและเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วมด้วยการให้ความรู้ และการสร้างความเข้าใจในบทบาทของการมีส่วนร่วมภาคประชาชน รวมทั้งมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง โดยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะเป็นตัวกำหนดที่สำคัญที่จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่องจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะบ่งบอกถึงความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วม รวมทั้ง

จะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่า การเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปในทิศทางที่พึงปรารถนาก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและสังคม

(๑๓) เครือข่าย (Network) การส่งเสริมให้มีการผนึกกำลังร่วมกันของทั้งภาครัฐและภาคประชาชนในลักษณะเครือข่ายคือ การที่จะต้องมาทำความเข้าใจกัน มาผนึกกำลังกันเป็นหนึ่งเดียวที่สำคัญต้องเป็นไปเพื่อสร้างผลประโยชน์ในเชิงการทำงานร่วมในรูปกิจกรรม โครงการแผนงาน ที่จะต้องอาศัยความร่วมมือกัน ต้องผนึกกำลังขอความร่วมมือ หรืออาศัยการทำกิจกรรมร่วมมือกันหลายองค์กร ซึ่งเครือข่ายความร่วมมือจะต้องเกิดขึ้นจากวิสัยทัศน์ของสมาชิก ผู้บริหาร และบุคคลในชุมชนเป็นหลัก โดยเครือข่ายความร่วมมือนั้นจำเป็นต้องให้มีตัวแทนของประชาชนมาพบปะพูดคุยเพื่อก่อตัวและกล่าวถึงวัตถุประสงค์ร่วมกัน ดังนั้นเครือข่ายการมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มหรือเชื่อมโยงองค์กรการมีส่วนร่วมกับสมาชิก ประชาชน และกลุ่มหรือองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเข้าด้วยกัน โดยมีรูปแบบความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในแนวราบขององค์การการมีส่วนร่วมและชุมชน รวมทั้งเป็นกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนประชาชนให้สามารถพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยอาศัยเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการทำงานของคนในชุมชนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของคนและปัญหาส่วนรวมในชุมชน ซึ่งการดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนได้ในที่สุด^{๗๘}

นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น การจัดการการมีส่วนร่วมของชุมชนย่อมต้องอาศัยพลังเครือข่ายของชุมชนด้วยเช่นกัน ดังนั้นวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของเครือข่ายชุมชนที่แสดงออกถึงพลังชุมชนไว้ ดังนี้

ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์ และปาริชาติ สถาปิตานนท์ ได้ให้นิยามคำว่า “เครือข่าย” ไว้ลักษณะคือ

(๑) เครือข่าย หมายถึงการที่คนมาพบปะกัน มาประชุมกัน และทำสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อกัน เพราะมีสิ่งที่ยึดโยงในระหว่างสมาชิกเข้าด้วยกัน คือสัมพันธ์ภาพของสมาชิกในเครือข่ายโดยบุคคลจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างกัน บนพื้นฐานของความเท่าเทียมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านโอกาสในการสื่อสาร การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ด้วยกัน

(๒) เครือข่าย หมายถึงการเชื่อมต่อระหว่างมนุษย์ขยายผลออกไปในวงกว้างเพื่อให้ส่งผลเป็นทวีคูณ มีการขยายผลแบบก้าวกระโดด เป็นพลังสร้างสรรค์คุณภาพอย่างเฉียบพลัน^{๗๙}

กาญจนา แก้วเทพ มองคำว่าเครือข่ายจากคำภาษาอังกฤษ จะพบว่า Network เป็นการผสมคำว่า Net ที่แปลว่า ตาข่าย เข้ากับคำว่า Work แปลว่า การทำงาน หรือการเกิดขึ้นดังนั้นคำว่าเครือข่าย จึงจะน่าแปลว่า ตาข่าย หรือการเชื่อมโยงในการทำงาน หรือการเชื่อมโยงที่ทำให้เกิดงาน^{๘๐}

^{๗๘} สมลักษณ์ ไชยเสรีรัฐ, การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในคณะกรรมการติดตามการบริหารงานตำรวจนครบาล, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๙), หน้า ๑๕๖.

^{๗๙} ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ธีระพันธ์, สื่อสารกับสังคมเครือข่าย, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๕๖), หน้า ๑๖๔.

^{๘๐} กาญจนา แก้วเทพ, การทำงานแนววัฒนธรรมชุมชนโดยถือมนุษย์เป็นศูนย์กลาง, (กรุงเทพมหานคร : สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๘), หน้า ๑๓๔.

ปฐี มอนซอน และคณะ กล่าวถึงเครือข่ายในเชิงการพัฒนาไว้ว่า “เครือข่ายทางสังคม” คือ การสร้างสัมพันธ์ภาพสังคมในการเรียนรู้เพื่อยกระดับแนวคิดและกิจกรรมที่ทำร่วมกันให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อสังคมที่เป็นสมาชิกอยู่โดยการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์อย่างปัจเจกบุคคล กลุ่มองค์กร และสถาบัน ซึ่งเป็นสมาชิกในเครือข่ายเข้าร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสม ภายใต้กฎเกณฑ์หรือเป้าหมายร่วมเครือข่ายเป็นแนวคิดที่มีมานานแล้ว เริ่มจากวิถีชุมชนที่อยู่กันเป็นกลุ่ม และมาเชื่อมต่อกันด้วยความสัมพันธ์ที่พบในระดับเดียวกัน เป็นการสัมพันธ์แบบแนวนราบ หรือเป็นเครือข่ายที่มีลักษณะพึ่งพิงหรือช่วยเหลือกัน กิจกรรมการเชื่อมต่ออาจเป็นครั้งคราวหรือสม่ำเสมอ การเชื่อมต่ออาจทำโดยโยยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ หรืออาจทำผ่านโครงสร้างทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี หรือ สาธารณูปโภค^{๘๑}

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญ ๗ ประการของการเป็นเครือข่าย คือ

- (๑) การรับรู้มุมมองร่วมกัน
- (๒) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน
- (๓) การมีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน
- (๔) การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง
- (๕) กระบวนการสร้างเสริมซึ่งกันและกัน
- (๖) การพึ่งอิงร่วมกัน
- (๗) การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน^{๘๒}

ดังนั้น “เครือข่ายทางสังคม” หรือ “เครือข่ายชุมชน” จึงเป็นกระบวนการทางธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งมีโครงสร้างของความสัมพันธ์เป็นเครือข่ายและสามารถจำแนกได้เป็นเครือข่ายทางสายเลือด เผ่าพันธุ์ เครือข่ายทางวัฒนธรรม หรืออาจจำแนกตามลักษณะความสัมพันธ์ เช่น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เครือข่ายทางอาชีพ และความสัมพันธ์เชิงกระบวนการเรียนรู้กระบวนการพัฒนา โดยผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของเครือข่ายและความสำคัญของเครือข่ายได้ ๔ กรณี คือ

- (๑) เครือข่ายนัยยะแห่งความสัมพันธ์ของสมาชิก
- (๒) เครือข่ายนัยยะแห่งการประสานความร่วมมือกัน
- (๓) เครือข่ายนัยยะแห่งภารกิจหรือกระบวนการร่วมกัน
- (๔) เครือข่ายนัยยะแห่งการมีจิตสำนึกในเป้าหมายหรือจุดหมายร่วมกัน

หากมองในเชิงการทำงานโครงการหรือการพัฒนาจากหน่วยงานของรัฐ อาจกล่าวได้ว่าหมายถึงความต้องการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการมีกิจกรรมร่วมกันของสมาชิก การสื่อสารเพื่อสร้างความรู้ ความหมายและโลกทัศน์ ความเท่าเทียมของฝ่ายต่าง ๆ และการให้ผลประโยชน์ต่างตอบแทน ซึ่งจะพัฒนาได้ต้องมีเจ้าหน้าที่เข้าร่วมเป็นเครือข่ายมีส่วนร่วมด้วยเช่นกัน

^{๘๑}ปฐี มอนซอน และคณะ, **กรอบแนวคิดการประเมินศักยภาพเครือข่ายสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : พิเอ.ลิฟวิ่ง จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒.

^{๘๒}เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, **มองฝันไปข้างหน้า : วิสัยทัศน์ประเทศไทยปี ๒๕๖๐**, (กรุงเทพมหานคร : ชัคเชสมิเตีย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑๒.

สำหรับในมุมเกี่ยวกับ “การพัฒนาเครือข่ายชุมชน” ภายใต้กรอบแนวคิดทางวิชาการโดย Meredith Minkler สรุปไว้ ๒ กรอบ คือ

๑) การทำงานชุมชนแบบสงเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญหรือภาครัฐ ได้แก่

(๑) การทำงานเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน เป็นการทำงานบนความเชื่อและหลักการที่ว่าภาครัฐมีหน้าที่ลงไปดูแลให้ความช่วยเหลือเรื่องการเงิน การอาชีพ ที่อยู่อาศัย

(๒) การทำงานพัฒนาชุมชนแบบเพิ่มศักยภาพของชุมชน เป็นการทำงานที่เชื่อว่าถ้าชุมชนมีความสามารถมากขึ้นจะทำให้คนในชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาตนเองได้ ดังนั้นกิจกรรมที่ต้องทำ คือ การอบรมให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่ผู้เชี่ยวชาญหรือภาครัฐจัดทำขึ้น กิจกรรมการอบรมมีทั้งที่เป็นการบรรยายความรู้และที่เป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

๒) การทำงานชุมชนแบบการเคลื่อนทางสังคมตามศักยภาพของบุคคลและชุมชน ได้แก่

(๑) การทำงานชุมชนแบบการค้นหาทุนทางสังคมและทุนมนุษย์ เนื่องจากการทำงานรูปแบบนี้มีความเชื่อมั่นในศักยภาพและธรรมชาติของมนุษย์และสังคม เป้าหมายการทำงานที่เน้นความเท่าเทียมกันแบบหุ้นส่วน มีการค้นหากลุ่มบุคคลที่มีภูมิปัญญา มีความสนใจ หรือแนวโน้มที่จะเป็นหุ้นส่วนทางความคิดหรือการจัดการได้ซึ่งโดยปกติคนเหล่านี้ อาจเป็นบุคคลที่มีความคิดมีกิจกรรมที่เกิดประโยชน์อยู่แล้วในระดับหนึ่ง การทำงานของภาครัฐอาจทำให้เกิดผลกระทบทั้งด้านบวก และด้านลบ ต่อคนกลุ่มนี้ได้ ดังนั้นการทำงานชุมชนรูปแบบนี้จึงจำเป็นต้องมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนมุมมองจนเกิดเป็นเป้าหมายเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน และร่วมกันในการสร้างกระแสกฎกติกาใหม่ในการสร้างสรรค์ชุมชน

(๒) การทำงานชุมชนแบบเสริมสร้างพลังอำนาจ เป็นการทำงานชุมชนที่ถอดบทเรียนจากการทำงานรูปแบบต่างๆ และเกิดข้อคิดที่ว่าการทำงานที่หวังผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้จำเป็นต้องลงทุนในการพัฒนานคนในชุมชนให้มีความสามารถในการเป็นผู้นำในเรื่องต่าง ๆ และมีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้จักสังคมของตน รู้จักคิด กระตุ้น รวมกลุ่ม หรือจัดการกับคนในกลุ่มให้เกิดการทำงานพัฒนาชุมชนร่วมกันได้โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิตทรัพย์สิน สุขภาพ และคุณภาพชีวิตโดยรวม ดังนั้นการพัฒนาชุมชนที่มีประสบการณ์การเคลื่อนไหวทางสังคม ก็จะมีการระเบิดศักยภาพจากภายในชุมชน หรือเป็นชุมชนที่มีพลังอำนาจแล้วจึงมีความเป็นไปได้มากกว่าชุมชนที่อาศัยประสบการณ์จากภาครัฐในเชิงการสงเคราะห์เท่านั้น การต่อยอดชุมชนต้องประเมินระดับความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้เกณฑ์วัดประสิทธิภาพของชุมชนที่มีศักยภาพในการระบอบคิอาญาโดยชุมชนได้นั้นต้องอาศัยพื้นฐานตัวชี้วัดในหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ด้วย

(๑) การมีส่วนร่วมในการรวมกลุ่มต่างๆในชุมชน

(๒) การมีส่วนร่วมระดับร่วมความคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ

(๓) การมีประสบการณ์ ความสำเร็จที่ภูมิใจใช้เป็นตัวอย่างให้ชุมชนอื่นได้

(๔) การมีทักษะการเรียนรู้และถอดบทเรียนได้เองโดยอาศัยทักษะการเรียนรู้จากการสื่อสารการประชุมการแลกเปลี่ยนมุมมองและการตัดสินใจโดยการใช้ข้อมูลการใช้ทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ เช่น ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม และทุนสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

(๕) การมีวัฒนธรรมเอื้ออาทร สามัคคี รู้จักผู้ด้อยโอกาสในชุมชน รู้จักให้อภัยรู้จักสำนึกผิด โดยมีการค้นหาพัฒนาการรับฟังและการเปิดโอกาสทางประชาธิปไตยในการตัดสินใจ

(๖) การมีทักษะด้านการจัดการ มีความรู้ มีทุนการเงิน และมีอาชีพที่ทำให้คนในชุมชนส่วนใหญ่พึ่งตนเองได้^{๘๓}

สรุป เครือข่ายเป็นแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น ๓ ด้านหลัก คือ ด้านประชาชน (Public) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) และด้านภาครัฐโดยการมีส่วนร่วม (Participation) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินการพัฒนา ช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้เกิดการยอมรับ และก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกันทุกฝ่าย

๒.๕ ศูนย์เรียนรู้บ้านหัวอ่าว หมู่ที่ ๕ ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๒.๕.๑ ประวัติความเป็นมา

ชุมชนบ้านหัวอ่าว ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๕ ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มีนาย ณาญา ปานเจริญ (ดำรงตำแหน่ง ปี ๒๕๕๔ – ปัจจุบัน) มีจำนวนครัวเรือน ๑๘๕ ครัวเรือน ประชากร จำนวน ๗๑๑ คน ผู้สูงอายุ ๑๑๖ คน หมู่บ้านมีพื้นที่ ๙๗๕ ไร่

สภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม ดินเป็นดำ ลุ่มแม่น้ำมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมแก่การเพาะปลูก มีลำคลอง ๔ สายไหลผ่านพื้นที่ คือ คลองจินดา คลองบางช้าง คลองตาเพ็ญ และคลองยายเหริญ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่รับน้ำจากแม่น้ำท่าจีน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม

การประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่ประมาณ ๑๐๕ ครัวเรือน ทำการเกษตรสวนผลไม้ อาทิ สวนฝรั่ง ชมพู มะพร้าว น้ำหอม มะม่วงและทำนา อาชีพรอง รับจ้างทั่วไป ค้าขาย รับราชการ/เจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่มีโรงเรียน ๑ แห่ง หอกระจายข่าว ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และร้านค้า ๓ แห่ง

ผลผลิตของชุมชน ได้แก่ สินค้าเกษตรอินทรีย์ เช่น ผลไม้สด อาทิ ฝรั่ง มะม่วง กล้วย มะพร้าว น้ำหอม พริกข้าว มะนาว ข้าวไรซ์เบอร์รี่ สบู่สมุนไพรจากพริกข้าว ขนมหอยโบราณ ไม้กวาดก้านมะพร้าว กิ่งพันธุ์ต้นไม้อาติ มะนาวมะพร้าว มะม่วง และปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้น

ปัญหาของคนในชุมชน มีค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันสูง ผลผลิตทางการเกษตรมีสารพิษตกค้าง ปัญหาสิ่งแวดล้อมและความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะดิน และปัญหาสุขภาพ เช่น โรคความดัน เบาหวาน เป็นต้น

การบริหารจัดการคณะกรรมการหมู่บ้านบ้านหัวอ่าว กำหนดให้มีการประชุมประชาคมหมู่บ้าน ทุกวันที่ ๒ ของเดือน เพื่อชี้แจงข่าวสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมทั้งเปิดให้สมาชิกในชุมชนนำเสนอ

^{๘๓} ยุติวิชัย บุญยลิต, บทที่ ๒ นิยามความหมาย ทฤษฎี และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน, (ออนไลน์) แหล่งที่มา : dspace.spu.ac.th/bitstream, [๕ สิงหาคม ๒๕๖๑]

ปัญหาและหาวิธีการแก้ไขร่วมกันในเบื้องต้น หากปัญหาใดไม่สามารถแก้ไขด้วยชุมชนเองหรือต้องใช้งบประมาณก็จะเสนอขอบรรจุไว้ในแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล หรือประสานหน่วยงานต่างๆ ให้เข้ามาช่วยแก้ไขปัญหา และมีการติดตามความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอ โดยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และแกนนำชุมชน

รางวัลที่ได้รับ คือ รางวัลพระราชทาน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง“อยู่เย็น เป็นสุข”และรางวัลผู้ใหญ่บ้านแทนทองคำจากกระทรวงมหาดไทย ในปี ๒๕๕๗

๒.๕.๒ สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

๑ ข้อมูลทางกายภาพ

๑). สถานที่ตั้งและอาณาเขตและพื้นที่

ตำบลบางช้าง เป็นตำบลเก่าแก่มีประวัติความเป็นมาว่านานประมาณ ๑๐๐ ปี เดิมบางช้างในสมัยก่อนยังมีสภาพเป็นป่าทึบอยู่ทั่วไป มีสัตว์ป่านานาชนิดอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะ “โขลงช้างป่า” ซึ่งได้อาศัยเส้นทางนี้เดินผ่านเพื่อลงไปเล่นน้ำ กินน้ำในแม่น้ำอยู่เป็นประจำทำให้ประชาชนที่อยู่อาศัย บริเวณนี้พบเห็นเป็นประจำ จึงเรียกกันติดปากว่า ”บางช้าง” สืบต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้

๒. สภาพภูมิศาสตร์

ตำบลบางช้างอยู่ห่างจากอำเภอสามพรานประมาณ ๓.๕ กิโลเมตร จึงมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ จดตำบลคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ทิศใต้ จดตำบลหนองนกไข่ อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

ทิศตะวันออก จดตำบลสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ทิศตะวันตก จดตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๓. สภาพภูมิประเทศ

ตำบลบางช้างเป็นพื้นที่ราบลุ่มพื้นที่เหมาะแก่การเกษตร

๓.๑ แหล่งน้ำและทางน้ำ

ตำบลบางช้างเป็นพื้นที่ชลประทานทั้งตำบลโดยรับน้ำจากคลองธรรมชาติ จึงมีคลองสายสำคัญที่รับน้ำจากแม่น้ำท่าจีนเข้าสู่พื้นที่ได้แก่ คลองจินดา คลองบางช้าง คลองท่านา คลองบางกระสันต์ คลองบางม่วง คลองต้นตาลและคลองตาโต๊ะ

๓.๒ ระบบสาธารณูปโภค

- ประปา

มีระบบประปาหมู่บ้านใช้ตลอดปี เกือบทุกครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ ๙๐%

- ไฟฟ้า

มีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน

- โทรศัพท์

มีระบบโทรศัพท์พื้นฐาน และระบบไร้สายใช้ในครัวเรือนประมาณ ๘๐%

๓.๓ เส้นทางคมนาคม

ตำบลบางช้างมีเส้นทางคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำ ประชากรส่วนใหญ่ใช้คมนาคมทางบก มีถนน สายหลักลาดยางผ่าน ๒ เส้น คือ ถนนสายสะแกเล็ก บางประแดง และถนนสายวัดบางช้างเหนือ วัดปริตาราม นอกจากนี้ยังมีถนนคอนกรีตและถนนลูกรังบ้างเชื่อมต่อทุกหมู่บ้าน สามารถใช้ตลอดปี ส่วนทางน้ำใช้เรือพายและเรือยนต์หางยาว

๓.๔ กลุ่มชุดดิน

ตำบลบางช้างประกอบไปด้วยกลุ่มชุดดินที่ ๘ ซึ่งลักษณะโดยทั่วไป เนื้อดินเป็นพวกดินเหนียว ดินบนมีลักษณะการทับถมกันเป็นชั้นๆ ของดินและอินทรีย์วัตถุที่ได้จากการขุดลอกร่องน้ำ ดินล่างมีสีเทาบางแห่งมีเปลือกหอยปะปนอยู่ด้วย พบที่บริเวณที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล ปัจจุบันเกษตรกรได้ทำการขุดยกร่องเพื่อปลูกพืชผลต่างๆ ทำให้สภาพพื้นที่ผิวเดิมเปลี่ยนแปลงไปจากปกติ ดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติจึงสูงเหมาะแก่การเพาะปลูกผลไม้นั่น ได้แก่ มะม่วง มะขาม ขนุน ส้มโอ ส้มเขียวหวาน ลิ้นจี่ มะพร้าว

๓.๕ ภัยธรรมชาติ

ตำบลบางช้างจะประสบปัญหาในฤดูฝนที่มีฝนตกหนักติดต่อกันหลายวัน และมีระดับน้ำทะเลหนุนสูง ก็จะทำให้ น้ำท่วมขังซึ่งเนื่องจากการระบายน้ำลงสู่แม่น้ำท่าจีนไม่ทัน

๓.๖ ภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไป มีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี ๒๕- ๓๐ องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์อยู่ใน เกณฑ์ปานกลางและสม่ำเสมอ มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยทั้งปี ๘๗.๐๐ มม.

๔. ข้อมูลชีวภาพ

๔.๑ พันธุ์พืชที่ปลูก

เกษตรกรตำบลบางช้างส่วนมาประกอบอาชีพการปลูกไม้ผลไม้นั่น ได้แก่ ฝรั่งพันธุ์กลมสาเล่ แป้นสีทอง ชมพูพันธุ์ทุลเกล้า เพชรสามพราน ทับทิมจันทร์ มะนาวพันธุ์แป้น มะพร้าวอ่อนพันธุ์น้ำหอม มะม่วงพันธุ์ น้ำดอกไม้ ฟ้าลั่น เขียวเสวย และกล้วยไม้พันธุ์สกุลหวาย สกุลออนชิตเดียม สกุลม็อคคา ร้า

๔.๒ การใช้ที่ดิน (ตารางที่ ๑)

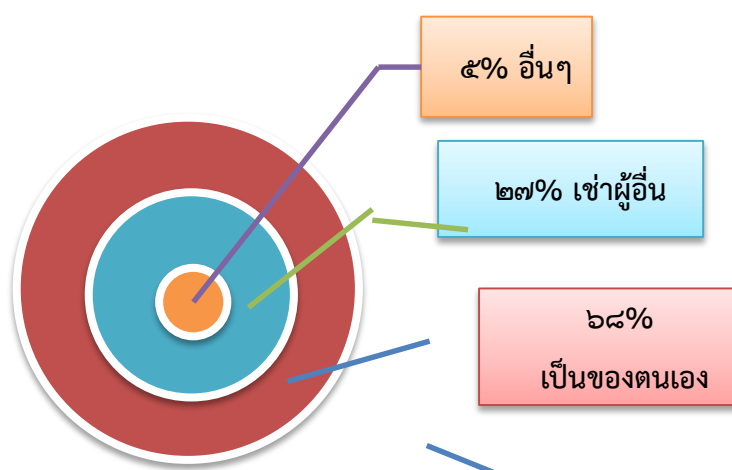
ตำบล	ไม้ผล ไม้ยืนต้น	พืชผัก	ไม้ดอกไม้ ประดับ	นาข้าว	ปศุสัตว์	ประมง	พื้นที่อื่นๆ (สิ่ง ก่อ ส ราง พื้นที่ สาธารณะ)	รวมพื้นที่ การเกษตร ทั้งหมด	รวมพื้นที่ ทั้งหมด
บางช้าง	๕,๔๑๒	๓๕	๘๖๕	๓๓๐	๗	๑๒	๓๕๒๐	๖๖๖๑	๑๐๑๘๑

ตารางที่ ๒.๕ การใช้ที่ดิน (ตารางที่ ๑)

๕. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

๕.๑ ขนาดการถือครองที่ดิน เกษตรกรมีที่ดินทำกินเฉลี่ยครอบครัวละ ๘ ไร่

๕.๒ สิทธิในที่ดินทำกิน

แผนภูมิที่ ๒.๖ สิทธิในที่ดินทำกิน

๕.๓ จำนวนแรงงาน

ครอบครัวเกษตรกร ๑ ครอบครัวจะมีแรงงานเฉลี่ย ๒ คนต่อ ๑ ครอบครัว

๕.๔ รายได้

รายจ่ายของครอบครัว เกษตรกรมีอาชีพทำสวนผลไม้เป็นหลักและปลูกกล้วยไม้เพื่อตัดดอกเกษตรกรส่วนใหญ่จะมีรายได้ตลอดปี รายจ่ายของเกษตรกร ๖๐ % จะนำมาใช้จ่ายในครอบครัว และอีก ๔๐ % จะเป็นค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ

๕.๕ เครื่องจักรกลการเกษตร

เครื่องสูบน้ำ ๙๕๒ เครื่อง เครื่องพ่นสารเคมี ๗๖๕ เครื่อง

๕.๖ การรวมกลุ่มเกษตรกรและเงินทุนของกลุ่ม

๑. กลุ่มเกษตรกรทำสวนตำบลบางช้าง ตั้งอยู่หมู่ที่ ๕ ตำบลบางช้าง มีสมาชิกจำนวน ๕๗ ราย มีเงินทุนหมุนเวียน ๘๕,๐๐๐ บาท

๒. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบางม่วงตั้งอยู่หมู่ที่ ๘ ตำบลบางช้างมีสมาชิกจำนวน ๑๐ ราย มี เงินทุนหมุนเวียน ๕๑,๐๐๐ บาท

๓. กลุ่มส่งเสริมอาชีพต่างๆ

๓.๑ กลุ่มกล้วยไม้บางช้าง ๑ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๖ ตำบลบางช้าง มีสมาชิกจำนวน ๙ ราย มี เงินทุนหมุนเวียน ๑๒๔,๐๐๐ บาท

๓.๒ กลุ่มกล้วยไม้บางช้าง ๒ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๘ ตำบลบางช้าง มีสมาชิกจำนวน ๑๘ ราย มีเงินทุนหมุนเวียน ๑๖๙,๐๐๐ บาท

๕.๗ แหล่งสินเชื่อเพื่อการเกษตร

เกษตรกรตำบลบางช้างใช้แหล่งเงินทุนจากตนเอง ๕๕% จากธนาคารเพื่อการเกษตร ๑๖% จากธนาคารพาณิชย์ ๒๐% จากแหล่งอื่นๆ ๙%

๕.๘ ข้อมูลการตลาด (วิธีการตลาดและแหล่งรับซื้อผลผลิต)

ผลผลิตไม้ผล มีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อ มีพ่อค้าท้องถิ่นรวบรวมผลผลิต เกษตรกรนำไปจำหน่ายในตลาดตัวจังหวัด เกษตรกรนำไปจำหน่ายในตลาดสี่มุมเมือง ตลาดไท ตลาดปากคลองตลาด ตลาดนัดภายในท้องถิ่นชุมชน และตลาดสุขใจ

ผลผลิตกล้วยไม้ มีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อจำหน่ายต่างประเทศ จำหน่ายในตลาดอำเภอ จังหวัด จำหน่ายตลาดปากคลองตลาด

๖. ข้อมูลด้านสังคม

๖.๑ จำนวนประชากรและครัวเรือน

ศาสนา การศึกษา สิ่งยึดเหนี่ยวของประชาชน ประชากรของตำบลบางช้างส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ มีวัดบางช้างใต้ วัดเชิงเลน และวัดธรรมปัญญาราม มีโรงเรียนวัดบางช้างใต้ โรงเรียนบ้านหัวอ่าว โรงเรียนบ้านบางม่วง โรงเรียนวัดเชิงเลน

๖.๒ วิสัยทัศน์ชุมชนของตำบลบางช้าง

๑. ให้มีตลาดรับซื้อผลผลิตแน่นอน
๒. ให้มีราคาที่ดี
๓. ให้มีปัจจัยการผลิตที่ดีตามมาตรฐานและราคาถูก
๔. ให้มีการแปรรูปผลผลิตเพื่อให้ได้ราคาสูงขึ้น

๖.๓ ประวัติการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านหัวอ่าว

๑. ชุมชนบ้านหัวอ่าว ตำบลบางช้าง เกษตรกรจะยึดอาชีพทำสวนผลไม้เป็นหลัก ทำนาข้าว มีบางส่วนที่ปลูกกล้วยไม้เพื่อตัดดอกออกจำหน่าย เนื่องจากพื้นที่ตำบลบางช้างสภาพเป็นที่ราบลุ่ม พื้นดินอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน มีลำคลอง ๑๔ คลองไหลผ่านกระจายไปทั่วตำบล

๒. ปัจจัยเงื่อนไขในการผลิตผลตอบแทนที่ได้ ปัจจัยการผลิตนั้นเกษตรกรต้องรับอาสาในเรื่องของราคาปัจจัยการผลิตที่มีราคาสูงขึ้นจากเดิม แต่ราคาผลผลิตนั้นยังคงที่และไม่แน่นอนทำให้ผลตอบแทนที่ได้นั้นลดลง

๓.กลยุทธ์ทางเลือกเน้นการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้นและให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน พร้อมทั้งให้มีตลาดกลางเพื่อจำหน่ายผลผลิตได้โดยตรง

๖.๔ แผนการผลิต

๑. ส่งเสริมให้เกษตรกรเพิ่มผลผลิตมีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาด
๒. ลดต้นทุนการผลิต
๓. เพิ่มมูลค่าผลผลิตโดยการแปรรูปเพื่อให้มีราคาสูงขึ้น
๔. ส่งเสริมให้มีการปลูกพืชแบบผสมผสาน
๕. ส่งเสริมการปลูกพืชหมุนเวียน

๖.๕ แผนการถ่ายทอดและเผยแพร่เทคโนโลยี

ให้ความรู้เกษตรกรในเรื่องของการจัดการผลิิตการบริหารศัตรูพืชที่ถูกวิธีโดยคำนึงถึงความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์เพื่อเกษตรกรเองและผู้บริโภค และการใช้เทคโนโลยีที่ลด ต้นทุนการผลิต^{๘๔}

สรุป อาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านหัวอ่าว คือ ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญของชุมชนบ้านหัวอ่าว คือ ผลผลิตของชุมชน ได้แก่ สินค้าเกษตรอินทรีย์ เช่น ผลไม้สด อาทิ ฝรั่ง มะม่วง กล้วย มะพร้าว น้ำหอมผักข่า มะนาว ข้าวไรซ์เบอร์รี่ สบู่สมุนไพรจากผักข่า ขนมหอยโบราณ ไม้กวาด ก้านมะพร้าว กิ่งพันธุ์ต้นไม้ อาทิ มะนาวมะพร้าว มะม่วง และปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้น ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนสามารถจำหน่ายเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน โดยมีศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านหัวอ่าวเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงที่มีความสนใจ

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนายั่งยืน

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนายั่งยืน ได้มีผู้รู้และนักวิชาการหลากหลายท่านได้ศึกษาค้นคว้าและเรียบเรียงไว้ดังนี้

สุทธิพร รัตนธรรพ์ธธา^{๘๕} ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธในทศนะของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ มีบ่อเกิดมาจากการพัฒนาโลกเฉพาะด้านเศรษฐกิจทำให้เกิดปัญหาวิกฤตต่อสิ่งแวดล้อมในยุคสภาพแวดล้อม ได้มีการตั้งคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่จัดทำรายงานสำคัญชื่อ OURCOMMON FUTURE บัญญัติศัพท์”การพัฒนาที่ยั่งยืน” ต่อมาได้นำมาเป็นเป้าหมายของการพัฒนาโลกโดยกำหนดแผนปฏิบัติการอันมีแนวทางพัฒนาระบบนิเวศน์เพิ่มขึ้นมาคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งใช้วิธีทาง

^{๘๔}สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม. แผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ อำเภอสามพราน , (สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม กรมส่งเสริมการเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐).

^{๘๕}สุทธิพร รัตนธรรพ์ธธา, ศึกษาการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธในทศนะของพระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต), วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ,๒๕๕๓).

เศรษฐศาสตร์เป็นตัวชี้วัด มีอุปสรรคที่รากฐานแนวคิดพิชิตธรรมชาติแบบประนีประนอมในระบบทุนนิยม เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ด้วยการยอมรับและยับยั้งความต้องการประโยชน์จากธรรมชาติเพื่อคนรุ่นปัจจุบันและอนาคตอยู่ได้อย่างเท่าเทียมและยุติธรรม

พิรवारณ ชนะพาห์ ได้ศึกษาเรื่อง “กระบวนการทัศน์ การพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐศาสตร์ แนวพุทธ และเศรษฐกิจพอเพียง” ผลการศึกษาพบว่า ความสอดคล้องระหว่าง เศรษฐศาสตร์ แนวพุทธและปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง เกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน กระบวนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนมีหลัก ไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย (๑) ศีล (๒) สมาธิและ (๓) ปัญญาทำให้เกิดความสุขความมั่นคงของชีวิตที่แท้จริง มีการปฏิบัติที่มีลักษณะเป็นทางสายกลาง ยอมรับความจริงของธรรมชาติซึ่งเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อม เพราะการผลิตและการบริโภคก่อให้เกิดของเสียและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและ กระทบต่อสิ่งมีชีวิตและเกิดความเสียหายกับทรัพยากรธรรมชาติและยอมรับความจริงเกี่ยวกับ ชีตจำกัดขีดของทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ละเลยความจริงดังกล่าว โดยไม่พิจารณาการผลิต และการบริโภคในลักษณะบูรณาการและนิยามความสุขแท้จริงคือความพึงพอใจสูงสุดของการบริโภคการมากทำให้มีความสุขมาก แต่เศรษฐศาสตร์แนวพุทธเห็นว่าความต้องการเป็นวามทุกข์ เพราะไม่มีที่สิ้นสุดและ ความสุขที่แท้จริงเกิดจากลักษณะไตรสิกขา มีการผลิตและบริโภคอยู่ใน ขั้นพอดีไม่เบียดเบียนคนอื่น (๔) การพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะลดความทุกข์หรือเพิ่มความสุขรักษาระบวนการผลิตและ การบริโภคให้ยั่งยืน แบ่งปันช่วยเหลือผู้ขาดแคลนให้พ้นทุกข์เศรษฐศาสตร์แนวพุทธจึงวัดการพัฒนา เศรษฐกิจด้วยความสุขโดยเรียกตัวชี้วัดผลผลิตความสุขว่าผลผลิตความสุขมวลรวม (Gross National Happiness-GNH) สำหรับเศรษฐศาสตร์กระแสหลักวัดการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยรายได้โดยเรียก ตัวชี้วัดรายได้ว่าผลผลิตมวลรวม (Gross National Products-GNP) หลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม^{๘๖}

กรณัฐ ปิ่นน้า ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาตลาดเกษตรแบบยั่งยืน : ศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดภัย โครงการอาหารปลอดภัย ตลาดกลางผักและผลไม้จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ มีส่วนร่วมในการพัฒนาตลาดเกษตรแบบยั่งยืนระดับปานกลาง การทดสอบสมมติฐาน พบว่า ต้นทุนการผลิต การรับรู้ ข่าวสาร และประสบการณ์ผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดภัย โครงการอาหารปลอดภัย ตลาดกลางผักและผลไม้จังหวัดราชบุรี ในการพัฒนาตลาดเกษตรแบบยั่งยืนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๕๐ ส่วนปัญหาอุปสรรค คือ ปุ๋ยเคมีหรือวัตถุดิบการผลิตมีราคาแพง จากการสัมภาษณ์เชิงลึกสรุปได้ว่า เกษตรกรต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษอย่างแท้จริงและต้องผลิต

^{๘๖}พิรवारณ ชนะพาห์, กระบวนทัศน์ การพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐศาสตร์ แนวพุทธ และเศรษฐกิจพอเพียง, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, การจัดการสิ่งแวดล้อม, คณะพัฒนางานสังคมและสิ่งแวดล้อม, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๑).

ได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในการจำหน่ายผลผลิตให้กับผู้บริโภค ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาตลาดเกษตรได้อย่างยั่งยืน^{๘๗}

๒.๖.๒ กระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ ได้มีผู้รู้และนักวิชาการหลากหลายท่านได้ศึกษาค้นคว้าและเรียบเรียงไว้ดังนี้

ณรรวรณ์ ศิริธรรมศักดิ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การรณรงค์ความปลอดภัยด้านอาหารของรัฐกับความตระหนักของผู้บริโภค ในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริโภคมีความตระหนักต่อความปลอดภัยด้านอาหารในระดับมาก แต่มีความรู้ความเข้าใจในความหมายของเครื่องหมายรับรองในระดับน้อย ละมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการรณรงค์ความปลอดภัยในอาหารของภาครัฐจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด นอกจากนี้ผู้บริโภคมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเลือกซื้ออาหารสดภายหลังที่มีความตระหนักต่อความปลอดภัยด้านอาหาร โดยมีการสังเกตเครื่องหมายรับรองความปลอดภัยของอาหารสดก่อนที่จะซื้อ ส่วนผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ๑) เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ มีความสัมพันธ์กับความตระหนักต่อความปลอดภัยด้านอาหาร ๒) ระดับความตระหนักต่อความปลอดภัยด้านอาหารที่แตกต่างกันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเลือกซื้ออาหารสดภายหลังที่มีความตระหนักต่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อโทรทัศน์เกี่ยวกับอันตรายจากการบริโภคสารปนเปื้อนในอาหารสดและการใช้สารเคมีในการเพาะปลูก เพื่อให้ผู้บริโภคตระหนักถึงอันตราย และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคและลดการใช้สารเคมีให้น้อยลง^{๘๘}

นารินทร์ แก้วดวงและคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การผลิตผักปลอดภัยตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรในจังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัยพบว่า ๑) เกษตรกรประมาณสองในสามเป็นเพศหญิงและได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตผักปลอดภัยตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ในระดับมากจากสื่อกิจกรรมและสื่อบุคคล ๒) เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ในการผลิตผักปลอดภัยตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีในระดับมากถึงมากที่สุด ๓) การผลิตผักปลอดภัยตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี พบว่าเกษตรกรส่วนมากมีการปฏิบัติ ทั้ง ๘ ด้าน แต่มีเกษตรกรส่วนน้อยมีการปฏิบัติในด้านการบันทึกข้อมูลและการตรวจสอบ ๔) เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมทั้งเนื้อหาและวิธีการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก ๕) เกษตรกรมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยโดยมีปัญหาในด้านการบันทึกข้อมูลและการตามสอบทั้งนี้เกษตรกรเสนอแนะว่าต้องการที่จะมีตลาดที่รองรับผลผลิตที่ชัดเจนและขยายมายังชุมชนหรือท้องถิ่น^{๘๙}

^{๘๗}กรณัฐ ปิ่นฉ่ำ, การพัฒนาตลาดเกษตรแบบยั่งยืน : ศึกษารัฐประการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดภัย โครงการอาหารปลอดภัย ตลาดกลางผักและผลไม้จังหวัดราชบุรี, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๘).

^{๘๘}ณรรวรณ์ ศิริธรรมศักดิ์, การรณรงค์ความปลอดภัยด้านอาหารของรัฐ กับความตระหนักของผู้บริโภค ในเขตกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๙).

^{๘๙}นารินทร์ แก้วดวงและคณะ, การผลิตผักปลอดภัยตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรในจังหวัดหนองคาย, บทความงานวิจัย, สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๖๐.

จตุรงค์ พวงมณีและคณะ^{๙๐} ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบการผลิตผักปลอดสารพิษเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและการเข้าถึงอาหารปลอดภัยในชุมชน” ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีทัศนคติในระดับที่ดีถึงดีมากต่อเทคโนโลยีที่ได้รับ เกษตรกรจำนวน ๑๘ ครัวเรือน นำเทคโนโลยีที่ฝึกอบรมไปปรับใช้ปลูกพืชผักโดยไม่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีการวางแผนปลูกผักหลากหลายชนิดหมุนเวียนตลอดปี ป้องกันกำจัดศัตรูพืชแบบผสมผสาน พื้นที่การผลิตรวม ๑๕.๕ ไร่ สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้มากกว่าร้อยละ ๘๐ ได้ผลผลิตทั้งหมดประมาณ ๘๐,๐๐๐ กิโลกรัม โดยเกษตรกรวางแผนการผลิตหมุนเวียนต่อเนื่องตลอดปี มีกำไรสุทธิเมื่อหักค่าแรงงานครอบครัวแล้วเท่ากับ ๕๑,๐๐๐ บาท/ไร่/ปี

ชาญยุทธ แสนเลิศ^{๙๑} ได้วิจัยเรื่อง “การนำนโยบายอาหารปลอดภัยไปปฏิบัติของจังหวัดหนองคาย” ผลการศึกษาพบว่า ผลการดำเนินงานของการนำนโยบายอาหารปลอดภัยไปปฏิบัติของจังหวัดหนองคาย ปี ๒๕๕๕ แบ่งเป็น ๒ มิติคือ ผลการดำเนินงานมิติกระทรวงสาธารณสุข จังหวัดหนองคายดำเนินงานผ่านเกณฑ์ CFGT ตลาดสดนำซื้อกล้วยเดี่ยวอนามัยส่งเสริมคนไทยสุขภาพดี มาตรฐาน อ.ย.น้อย การตรวจหาสารปนเปื้อน ๖ ชนิดในอาหารการดำเนินงานตามพ.ร.บ.อาหารเกี่ยวกับ การออกใบอนุญาต การตรวจสอบ สถานที่ผลิตอาหารให้ได้มาตรฐาน GMP และความสำเร็จการดำเนินงาน บูรณาการตรวจสอบคุณภาพ อาหารปลอดภัยตามห่วงโซ่อาหารตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ถึงปลายน้ำในระดับจังหวัดตามเป้าหมายที่กำหนด สวนผลการดำเนินงานมิติกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จังหวัดหนองคาย ดำเนินผ่านเกณฑ์มาตรฐานการผลิต GAP ในผลผลิตการเกษตร มาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์โรงฆ่าสัตว์ สีนคาปศุสัตว์ สถานที่จำหน่ายแปรรูปที่ใดคุณภาพฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำดำเนินการไต่ถามเป้าหมายที่กำหนด ๒.ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จต่อการนำนโยบายอาหารปลอดภัยไปปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง ๓. ระดับความคิดเห็นต่อปัญหา อุปสรรคในการนำนโยบายอาหารปลอดภัยไปปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง ๔.ข้อเสนอ แนวทางการดำเนินงาน ควรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับอาหารปลอดภัยทั้งประชาชน ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้ประกอบการ ทั้งสองทางควบคู่กัน และส่งเสริมพัฒนาระบบการจัดการสุขาภิบาลอาหารการบังคับใช้กฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ได้มาตรฐานในทุกพื้นที่และควรมีระบบควบคุม กำกับ ติดตาม ประเมินผล บูรณาการทุกภาคีเครือข่ายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาอาหารปลอดภัยมากขึ้น อีกทั้ง ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานสาธารณสุขของประเทศไทยในการร่วมกันพัฒนาระบบควบคุม กำกับ ส่งต่อข้อมูลแลกเปลี่ยนเรียนรู้อาหารปลอดภัยระหว่างกันให้มากขึ้น

ปวีณา ไชยสาร^{๙๒} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหารที่มีผลต่อการส่งออกอาหารของไทยศึกษากรณีอาหารพร้อมปรุง” ผลการศึกษาพบว่า มีหลาย

^{๙๐}จตุรงค์ พวงมณีและคณะ, การพัฒนาระบบการผลิตผักปลอดสารพิษเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและการเข้าถึงอาหารปลอดภัยในชุมชน, **บทความงานวิจัย**, (ศูนย์วิจัยระบบทรัพยากรการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓).

^{๙๑}ชาญยุทธ แสนเลิศ, การนำนโยบายอาหารปลอดภัยไปปฏิบัติของจังหวัดหนองคาย, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖)

^{๙๒}ปวีณา ไชยสาร, ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหารที่มีผลต่อการส่งออกอาหารของไทยศึกษากรณีอาหารพร้อมปรุง, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, สาขานิติศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๖).

มาตรการที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของอาหารพร้อมปรุงทำให้ผู้ประกอบการเกิดความสับสนในการหามาตรฐานมารองรับอาหารพร้อมปรุงของตน ประกอบกับการขาดความรู้เรื่องเกี่ยวกับระบบการจัดการสุขลักษณะและสิ่งแวดล้อมของโรงงานตามหลักมาตรฐานสากล รวมทั้งปัญหาด้านการสื่อสาร ให้ข้อมูล และการให้ความรับรองจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ประสิทธิภาพของการสื่อสารข้อมูลด้านโภชนาการไปสู่ผู้บริโภคในประเทศไทย ยังไม่ชัดเจนทำให้ผู้บริโภคมีแนวโน้มเกิดความไม่เข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานความปลอดภัยของอาหาร

นพวรรณ ชีวอารี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิจัยและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์หมูแปรรูปเพื่อส่งเสริมการขาย กรณีศึกษาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์หมูแปรรูปในชุมชนท้องถิ่นจังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์หมูแปรรูปที่ได้จากการประเมินประสิทธิภาพจากผู้เชี่ยวชาญ ผลการศึกษาพบว่าบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์หมูแปรรูปมีประสิทธิภาพโดยรวมของบรรจุภัณฑ์หมูแปรรูปจำนวน ๓ แบบ คือรูปแบบ A อยู่ในเกณฑ์ดี มีค่าเฉลี่ย ๔.๓ รูปแบบ B อยู่ในเกณฑ์ดี มีค่าเฉลี่ย ๔.๒ รูปแบบ C อยู่ในเกณฑ์ดี มีค่าเฉลี่ย ๓.๙ โดยทำการประเมินเป็น ๔ ด้าน ด้านการปกป้องผลิตภัณฑ์ ด้านบรรจุภัณฑ์ ด้านอำนวยความสะดวก ด้านส่งเสริมการขาย^{๙๓}

พัฒนาพล แก้วใหม่ ได้ทำการศึกษาเรื่องความรู้ในการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรปลูกมะขามหวาน ในเขตอำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน พบว่าขนาดพื้นที่ปลูกมีความสัมพันธ์กับความรู้ในการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญ^{๙๔}

ดังนั้น กระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเกษตรกรในชุมชนบ้านหัวอ่าว เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตให้มีมาตรฐานมีความปลอดภัยตามหลักสากล เพื่อเป็นชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จและมีศักยภาพมากขึ้น สามารถจัดระเบียบชุมชนตามหลักเกณฑ์ได้อย่างเป็นระบบ

๒.๖.๓ การมีส่วนร่วมของเกษตรกร

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ ได้มีผู้รู้และนักวิชาการหลากหลายท่านได้ศึกษาค้นคว้าและเรียบเรียงไว้ดังนี้

วรพงษ์ วรกิจ ได้ทำการศึกษาวิจัย “การมีส่วนร่วมบริหารจัดการน้ำชลประทานของเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำสำสอเขต ของโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยโคก อำเภอฟุไธสง จังหวัดบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่า ๑.การมีส่วนร่วมบริหารจัดการน้ำชลประทาน ของเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำสำสอเขตของโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยโคก อำเภอฟุไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง

^{๙๓}นพวรรณ ชีวอารี ,การวิจัยและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์หมูแปรรูปเพื่อส่งเสริมการขาย กรณีศึกษาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์หมูแปรรูปในชุมชนท้องถิ่นจังหวัดนครปฐม, วิทยานิพนธ์นิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต, นวัตกรรมและการออกแบบ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๕).

^{๙๔}พัฒนาพล แก้วใหม่,ความรู้ในการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรปลูกมะขามหวาน ในเขตอำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน,วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑).

เช่นกัน เรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำได้ ดังนี้ ด้านการติดตามและประเมินผล ด้านบริหารจัดการน้ำ ด้านการบำรุงรักษา ตามลำดับ ๒.ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆที่มีจำนวนมากที่สุด คือ ต้องการให้เจ้าหน้าที่จัดประชุมกลุ่มผู้ใช้น้ำอย่างสม่ำเสมอเพื่อลดปัญหาความไม่เข้าใจในการจัดสรรน้ำ และลดปัญหาการแย่งน้ำของเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำ รองลงมาคือต้องการให้เจ้าหน้าที่แจ้งข้อมูลและประชาสัมพันธ์ข่าวสารงานด้านชลประทาน และต้องการให้เจ้าหน้าที่ติดตามผลการดำเนินการหลังจากจัดส่งน้ำสู่พื้นที่ทางการเกษตร ตามลำดับ^{๔๕}

เหนือ แสงลำพูน ทำการศึกษา “การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินโครงการเกษตรวิทยา จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง ๓๕-๔๙ ปี ส่วนใหญ่แต่งงานแล้ว จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ประถมศึกษา มีอาชีพหลักทำเกษตรกรรม มีอาชีพรองคือ รับจ้างทั่วไป อาศัยอยู่ในหมู่บ้านมากกว่า ๒๕ ปี มีรายได้รวมของครัวเรือนเฉลี่ย ๖๑,๔๘๘.๕๕ บาท/ปี มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย ๔ คน มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย ๒.๕๗ คน ส่วนใหญ่มีที่ทำกินเป็นของตนเอง ไม่มีตำแหน่งทางสังคมได้รับข้อมูลข่าวสารของโครงการฯจากแหล่งหอกระจายข่าวของหมู่บ้านมากที่สุด ส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมศึกษาดูงานกับโครงการฯและเคยได้รับการอบรมจากโครงการฯ ในการศึกษาโดยภาพรวม พบว่า เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีทัศนคติเห็นด้วยในระดับปานกลางต่อการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิทยา การศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกร พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิทยาอยู่ในระดับปานกลาง โดยแยกประเด็นอันประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการวางแผนอยู่ในระดับปานกลาง มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง และมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก การทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม พบว่าทัศนคติและระดับการศึกษาของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิทยา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิทยา พบว่า เกษตรกรเห็นว่ามีปัญหาอุปสรรคในด้านกฎระเบียบและวิธีปฏิบัติและด้านการบริหารจัดการ^{๔๖}

ณัฐกานต์ เหมือนตา และคณะ ทำการวิจัย “รูปแบบของการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการในการลดปัญหาการใช้สารเคมี” พื้นที่ชุมชนบึงหมอก ต.สัมปอ อ.ราชสีห์ จ.ศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า สารเคมีที่เกษตรกรใช้มากที่สุด คือ ยาฆ่าแมลง ฆ่าเพลี้ยหอยและสารกำจัดวัชพืชตามลำดับ นิยมฉีดพ่นในช่วงเย็น ไม่นิยมปิดปากและจมูก หลังฉีดพ่นนิยมสูบบุหรี่และดื่มเหล้าขาวถอนพิษชุมชนใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนทั้ง ด้านเศรษฐกิจ สังคม ด้านสุขภาพและสภาพแวดล้อม ชุมชนใช้ศักยภาพชุมชนและภาคีเครือข่ายแบบบูรณาการในการจัดการลดการใช้สารเคมี และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ

^{๔๕}วรพงษ์, วรกิจ, การมีส่วนร่วมบริหารจัดการน้ำชลประทานของเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำสำสอเทต ของโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า องค์การบริหารส่วนตำบลหายโศก อำเภอฟุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, สาขารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๖๐).

^{๔๖}เหนือ แสงลำพูน, การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินโครงการเกษตรวิทยา จังหวัดเชียงใหม่, **การศึกษาค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต** สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒).

หลังการดำเนินการครบ ๑ ปี และ ๒ ปี ตรวจระดับสารเคมีในเลือดกลุ่มเสี่ยงลดลงมาอยู่ในระดับปลอดภัยร้อยละ ๘๗.๕ และ ๙๕.๘ ตามลำดับความรู้ทัศนคติ และพฤติกรรมการใช้สารเคมีถูกต้องเพิ่มขึ้นร้อยละ ๙๕ และ ๙๘ สุ่มตรวจผลผลิตไม่พบสารเคมีตกค้างร้อยละ ๑๐๐ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความยั่งยืนในรูปแบบของศูนย์เรียนรู้เกษตรธรรมชาติ งานวิจัยชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนากระบวนการสู่ความยั่งยืน ควรพัฒนาปัจจัยทั้ง ๓ ด้านได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และด้านผลลัพธ์ รูปแบบในการจัดการลดปัญหาการใช้สารเคมีของเกษตรกรต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการในบริบทของชุมชนมาขับเคลื่อน^{๙๗}

สุชาดา แสงดวงดี ทำงานวิจัยเชิงคุณภาพเรื่อง “บริบทและปัญหาการสื่อสารแนวความคิดการทำเกษตร โดยไม่ใช้สารเคมีไปสู่เกษตรกรตำบลพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” ผลการศึกษาพบว่า ๑) เกษตรกรส่วนใหญ่ทำการเกษตรด้วยสารเคมีขณะที่มีเกษตรกรบางส่วนทำเกษตรกรรมผสมผสานระหว่างสารเคมี และชีวภาพหรือเกษตรทางเลือก โดยยังไม่มีเกษตรกรรายใดที่ทำการเกษตรโดยใช้ชีวภาพที่ครบได้ ทุกขั้นตอนการเพาะปลูก เนื่องจากยังไม่มั่นใจการรอคอยให้ได้ผลผลิตที่ดีเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้สารเคมี การมีหนี้สินและที่สำคัญคือขาดความรู้ที่ถูกต้องการขาดประสบการณ์ และความเคยชิน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการสื่อสารเพื่อการขับเคลื่อนแนวความคิดการทำเกษตรทางเลือกที่จะกระจายแยกส่วนกันทำ ไม่ต่อเนื่องและไม่เป็นรูปธรรม ด้วยเหตุที่ไม่มีหน่วยรัฐที่รับผิดชอบและการขาดการมีส่วนร่วมระหว่างเกษตรกรและภาคีที่เกี่ยวข้อง และ ๒) ปัญหาการสื่อสารที่สำคัญในการส่งเสริมการทำเกษตรทางเลือกที่สำคัญได้แก่ การขาดแกนนำการสื่อสารในการขับเคลื่อน การขาดองค์ความรู้ในเนื้อหาการทำเกษตรทางเลือก การขาดจัดทำสื่อที่มีประสิทธิภาพ ที่ทำให้เกษตรกรเข้าถึงสามารถเข้าใจได้ง่าย และการขาดกระบวนการสรรหาคัดเลือกเกษตรกรที่เป็นตัวจริง เป็นกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง ควรให้ความสำคัญกับการค้นหาผู้ส่งสารทั้งในและนอกชุมชนที่มีความตั้งใจจริง มีความรู้ และเป็นตัวอย่าง ที่ดีในการทำเกษตรทางเลือก การขับเคลื่อนความรู้การทำเกษตรทางเลือกทั้งในเชิงกว้าง และเชิงลึกแก่เกษตรกรที่สนใจ และมีใจรักในการทำเกษตรทางเลือกอย่างลึกซึ้ง สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงโดยใช้สื่อบุคคลและ สื่อเฉพาะกิจที่หลากหลาย และเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการทำเกษตรทางเลือกและการและเลิกการใช้สารเคมีในการทำเกษตรในที่สุด เพื่อผลดีต่อสุขภาพชีวิตของเกษตรกร ผู้บริโภค และสภาพแวดล้อม ทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ในระยะยาว^{๙๘}

รัชณี เหล่าโนนศรี ทำการวิจัยเรื่อง “การติดตามผลการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ ของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม” ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่ปลูกผักส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี ซึ่งจัดอยู่ในวัยทำงาน ระดับการส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ปลูกผักขายเป็นอาชีพรอง มีขนาดครัวเรือน ๕-๖ คน มีรายได้น้อยกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มสถาบันเกษตรกร ส่วนใหญ่มีการกู้ยืมจากแหล่งกู้ใหญ่คือ ธกส. โดยแรงงานเฉลี่ย ๒ คน มี

^{๙๗} วัชรกานต์ เหมือนตา และคณะ, รูปแบบของการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการในการลดปัญหาการใช้สารเคมีชุมชนบึงหมอก ตำบลส้มป่อย อำเภอราชไสล จังหวัดศรีสะเกษ, **รายงานวิจัย**, (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ อำเภอราชไสล : จังหวัดศรีสะเกษ, ๒๕๕๔-๒๕๕๖).

^{๙๘} สุชาดา แสงดวงดี, บริบทและปัญหาการสื่อสารแนวความคิดการทำเกษตร โดยไม่ใช้สารเคมีไปสู่เกษตรกรตำบลพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, คณะวิทยาการจัดการ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๒๕๕๔).

ประสบการณ์ปลูกผักระหว่าง ๑-๕ ปี ผักที่ปลูกมากได้แก่ ผักกวางตุ้ง แห้งน้ำที่ใช้มักขูดเอง ในการจำหน่ายผักทั้งปลีกและส่งมีการนำไปจำหน่ายเอง ข้อมูลเกี่ยวกับผักปลอดภัยจะได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรกร ปัญหาในการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ คือ เรื่องมุ้งในล่อนไม่ทนและมีราคาแพง แมลงศัตรูพืช ได้แก่ ตัวหมัดผักและเพลี้ยอ่อน เกษตรกรขาดเงินทุนในการซื้อปัจจัยการผลิต การทดสอบสมมติฐานพบว่า ประสบการณ์การปลูกผักและรายได้ มีความสัมพันธ์ในทางเดียวกันกับความคิดเห็นเรื่องวิธีการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษรายได้มีความสัมพันธ์ในทางกลับกันกับความคิดเห็นเรื่องตลอดปลูกปลอดภัยจากสารพิษ^{๙๙}

นันทิยา ศิริวัฒน์พูลเจริญ ทำการวิจัยเรื่อง “กระบวนการมีส่วนร่วมในการหาแนวทางการผลิตทางการเกษตรที่ดีที่เหมาะสมสำหรับมะนาวของเกษตรกร จังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า จากระบบการผลิตมะนาวของเกษตรกร จังหวัดเพชรบุรี เกษตรกรปลูกมะนาวพันธุ์แป้นเป็นการค้า สภาพพื้นที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นที่ดอน ระยะห่างระหว่างต้นและระยะระหว่างแถว คือ ๖x๖ หรือ ๖x๘ เมตร โรคที่พบมากที่สุด คือ โรคแคงเกอร์ และโรครากเน่าโคนเน่า แมลงศัตรูที่พบมากที่สุด คือ เพลี้ยไฟ การกำหนดแนวทางการผลิตทางการเกษตรที่ดีที่เหมาะสมสำหรับมะนาวอย่างมีส่วนร่วมของเกษตรกร จังหวัดเพชรบุรี เป็นไปในทิศทางเดียวกับระบบการผลิตที่เกษตรกรปฏิบัติ และทางการผลิตทางการเกษตรที่ดีที่เหมาะสมสำหรับส้มเขียวหวาน โดยจากการนำแนวทางนี้มาสอบถามความคิดเห็นจากผู้ร่วมประเมิน พบว่า ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแนวทางที่กำหนด มีบางประเด็นที่เกษตรกรไม่เห็นด้วย ได้แก่ การเริ่มรดให้น้ำเพื่อให้ออกดอก กาเก็บวัชพืชไปทำลายนอกแปลงปลูก การป้องกันกำจัดหนอนชอนใบ, เพลี้ยไฟและเพลี้ยอ่อนโดยการตัดและเก็บส่วนที่ถูกทำลายเผา^{๑๐๐}

พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (ฐิตปิลธิกร) ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลการศึกษาพบว่า ๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง ๔ ด้าน โดย ด้านที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ๒. การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยสภาพแวดล้อม พบว่า โดยภาพรวม ประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมไม่ต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ขณะที่ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน สถานภาพในชุมชน และการเข้าร่วมกลุ่มในชุมชน ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมต่างกันอย่างไม่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ๓. ปัญหา อุปสรรค และ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ พบว่า

^{๙๙} รัชณี เหล่าโนนศรี, การติดตามผลการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ ของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, สาขาส่งเสริมการเกษตร, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๓).

^{๑๐๐} นันทิยา ศิริวัฒน์พูลเจริญ, กระบวนการมีส่วนร่วมในการหาแนวทางการผลิตทางการเกษตรที่ดีที่เหมาะสมสำหรับมะนาวของเกษตรกร จังหวัดเพชรบุรี, **บทความงานวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๖).

อุปสรรค หรือปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้ร่วมกับชุมชนในการแก้ปัญหาต่างๆ เริ่มตั้งแต่ให้ประชาชนร่วมรับรู้ รับทราบ ร่วมวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้นๆร่วมกันเป็นอย่างดี^{๑๐๑}

พระครูวินัยธรสุธินันท์ กนต์วิโร (ลือประโคน) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง ๕ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง ๕ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = ๔.๐๖$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง ๕ อำเภอธัญบุรี จังหวัด ปทุมธานีอยู่ในระดับมากทุกข้อ ๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ จัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง ๕ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ วุฒิการศึกษา และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน พบว่าประชาชนที่มีเพศที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง ๕ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานีแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และประชาชนที่มีอายุ อาชีพ วุฒิการศึกษา และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง ๕ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ไม่แตกต่างกัน ๓. ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง ๕ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี พบว่า ๑) องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการมีสุ่มตัวอย่างสอบถามความต้องการของประชาชนเพื่อนำไปประกอบในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง ๕ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี เพิ่มขึ้นกว่าเดิม ๒) ควรให้มีการเลือกประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการ บริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง ๕ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี เพิ่มขึ้นกว่าเดิม ๓) องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ได้จัดทำแผนงาน/โครงการที่ เกี่ยวกับการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง ๕ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานีให้กับประชาชนในชุมชน เพิ่มมากขึ้นและก็ให้มีการประสานงานที่ชัดเจน และ ๕) องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ควรให้ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการตรวจสอบความโปร่งใสของการบริหารงานขององค์การบริหารส่วน ตำบลในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง ๕ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ให้ต่อเนื่องเพื่อที่จะเป็นประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชน^{๑๐๒}

ปิยะ ประทีปภักดิ์ ได้วิจัยเรื่อง "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร" พบว่า ๑) กลุ่มตัวอย่างที่ได้ศึกษามีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับต่ำ ๒) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ชุมชน คือ สถานภาพทางสังคม การเป็นสมาชิกกลุ่ม และการคาดหวังผลประโยชน์ ส่วนปัจจัยที่ไม่มี

^{๑๐๑}พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (ฐิตปสิทธิกร), การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๐๒}พระครูวินัยธรสุธินันท์ กนต์วิโร (ลือประโคน),การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง ๕ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน อาชีพ รายได้ และ พื้นที่ถือครอง ๓) ปัญหาสำคัญที่มีผล ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน คือ การให้ความร่วมมือของประชาชน ผู้นำชุมชน ข้าราชการและการประชาสัมพันธ์และการสนับสนุนจากภาครัฐ^{๑๐๓}

จิราพร ทัดตะจร ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกรณีศึกษาหมู่บ้านปราสาทใต้ อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ทางการศึกษามีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งในแง่ของการสนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อันได้แก่ ความสำเร็จที่ได้รับจากการพัฒนาในอดีต ลักษณะทางความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรมของหมู่บ้านและลักษณะของผู้นำชุมชน ทำให้ชาวบ้านให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนเป็นอย่างดี ส่วนลักษณะการมีส่วนร่วมของชาวบ้านปราสาทใต้นั้น ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในระดับขั้นตอนการรับรู้สภากิจกรรมและจินตนาการการรับผลประโยชน์ส่วนจินตนาการตัดสินใจและเลือกกิจกรรมได้ถูกกำหนดมาก่อนล่วงหน้าแล้วโดยหน่วยงานของรัฐ สำหรับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอย่างเป็นทางการ ภายใต้ความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ^{๑๐๔}

รัชดาวรรณ คำเอี่ยม ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์: ศึกษากรณีจังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า ๑. สมาชิกกลุ่มอาชีพส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ ๔๐-๔๙ ปี สถานภาพสมรส การศึกษาระดับประถมศึกษา อาชีพเกษตรกร รายได้ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท และมีระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่ม ๑-๓ ปี ๒. สมาชิกกลุ่มอาชีพมีความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมาก ๓. การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมาก ข้อที่ระดับการมีส่วนร่วมสูงสุด คือ การตัดสินใจ รองลงมาคือ การปฏิบัติงาน ส่วนการวางแผนดำเนินงานและการรับผลประโยชน์มีระดับการมีส่วนร่วมต่ำสุด ๔. ปัจจัยต่างๆ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้และระยะเวลาของการเป็นสมาชิกกลุ่มไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์^{๑๐๕}

พระใบฎีกาสัญญา อภิวัฒน์ (สดประเสริฐ) ได้วิจัยเรื่อง “กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายการพัฒนาความเป็นเมืองของชุมชนในตำบลไร่จิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า

^{๑๐๓}ปิยะ ประทีปภิรมณ์, "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร", **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาสังคมวิทยาประยุกต์ภาควิชาสังคมและมานุษยวิทยา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖).

^{๑๐๔}จิราพร ทัดตะจร, "การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาหมู่บ้านปราสาทใต้ อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา", **ภาคินพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๒).

^{๑๐๕}รัชดาวรรณ คำเอี่ยม, "การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ : ศึกษากรณีจังหวัดอุบลราชธานี", **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๗).

๑. กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายการพัฒนาความเป็นเมืองของชุมชนในตำบลไร่ซิง อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๓.๗๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านทรัพยากรชุมชน และด้านการบริหารจัดการชุมชน อยู่ในระดับมากทุกด้าน และการมีส่วนร่วมขององค์กร และประชาชนในการพัฒนาความเป็นเมืองของชุมชนไร่ซิง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๓.๕๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติการ ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายการพัฒนาความเป็นเมืองของชุมชนในตำบลไร่ซิง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยเชิงสังคม พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาของการอาศัยอยู่ในชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน และการเป็นสมาชิกกลุ่ม/เครือข่าย แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายการพัฒนาความเป็นเมืองของชุมชนในตำบลไร่ซิง ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

๓. ปัญหา อุปสรรค แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองไร่ซิง พบว่า ประชาชนขาดความพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อชุมชน ในการจัดประชุมหรือการให้ความรู้แก่ประชาชน ยังมีน้อย ควรเพิ่มเป็นอาทิตย์ละหนึ่งครั้ง เพื่อพูดคุย ชี้แจงเกี่ยวกับปัญหาในการพัฒนาชุมชน แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สามารถเสนอความคิดเห็นได้ทุกกรณีอย่างอิสระ และควรแจ้งข้อมูลทั้งด้านบวก และด้านลบตามความเป็นจริง เพื่อร่วมกันหาแนวทางปรับปรุงพัฒนาจุดแข็ง จุดอ่อน ของโครงการพัฒนาชุมชน^{๑๐๖}

ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาในองค์กรมนุษย์ ยังมีส่วนร่วมมากเท่าไรยิ่งทำให้องค์กรนั้นๆ ประสบความสำเร็จและมีศักยภาพมากขึ้น สามารถจัดระเบียบองค์กรตามหลักเกณฑ์ได้อย่างเป็นระบบ รวมถึงองค์กรนั้นๆ มีประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น ไป ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมงานต่างๆ ที่ขอความช่วยเหลือของโครงการขนาดใหญ่หรือเล็กอย่างไรล้วนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของบุคลากรในด้านต่างๆ ทั้งด้านการระดมกำลังสติปัญญา กำลังกาย กำลังใจ หรือแม้กระทั่งกำลังทุนทรัพย์ ก็ตามจึงทำให้กิจการงานหรือโครงการสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กรได้ตามกำหนดเวลาที่วางไว้

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม” จากที่ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว และการมีส่วนร่วมดังนี้

^{๑๐๖} พระใบฎีกาสัญญา อภิวัฒน์ (สดประเสริฐ), กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายการพัฒนาความเป็นเมืองของชุมชนในตำบลไร่ซิง อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๘).

๑. ด้านตัวแปรต้น (Independent Variables)

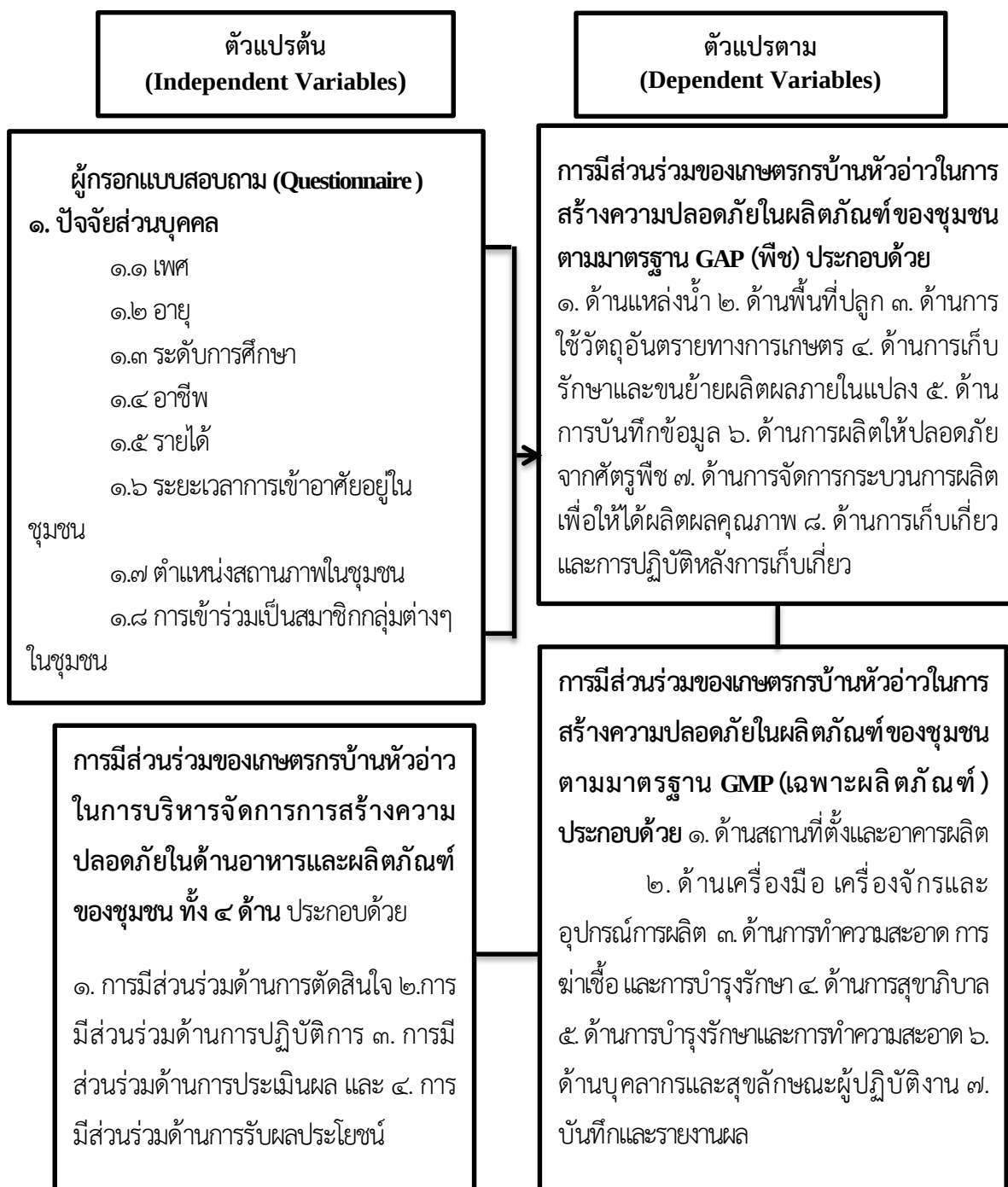
๑. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการเข้าอาศัยอยู่ในชุมชน ตำแหน่งสถานภาพในชุมชน และ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆในชุมชน

๒. ด้านตัวแปรตาม (Dependent Variables)

๑. การมีส่วนร่วมในการสร้างความปลอดภัยของอาหารในการเกษตร (GAP) ๘ ขั้นตอน ได้แก่ ๑. ด้านแหล่งน้ำ ๒. ด้านพื้นที่ปลูก ๓. ด้านการใช้วัตถุดิบอันตรายทางการเกษตร ๔. ด้านการเก็บรักษาและขนย้ายผลิตผลภายในแปลง ๕. ด้านการบันทึกข้อมูล ๖. ด้านการผลิตให้ปลอดภัยจากศัตรูพืช ๗. ด้านการจัดการกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตผลคุณภาพ ๘. ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว

๒. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตามมาตรฐาน GAP (เฉพาะผลิตภัณฑ์) มีอยู่ ๗ ข้อกำหนด ได้แก่ ๑. ด้านสถานที่ตั้งและอาคารผลิต ๒. ด้านเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต ๓. การทำความสะอาด การฆ่าเชื้อ และการบำรุงรักษา ๔. ด้านการสุขาภิบาล ๕. ด้านการบำรุงรักษาและการทำความสะอาด ๖. ด้านบุคลากรและสุขลักษณะผู้ปฏิบัติงาน ๗. บันทึกและรายงานผล

๓. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑. การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ ๒.การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ ๓. การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล และ ๔. การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์

แผนภูมิที่ ๒.๖ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในบทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการวิจัยเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว ๒) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งนี้โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินวิจัย ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๑.๒ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

๓.๑.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๑.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๑.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร คือ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

ก. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่ในชุมชนบ้านหัวอ่าว หมู่ที่ ๕ ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน ๑๐๕ คน^๑ โดยกลุ่มตัวอย่างผู้ที่กรอกแบบสอบถามเป็นผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในพื้นที่ชุมชนบ้านหัวอ่าว จำนวน ๘๖ ตัวอย่าง

^๑สำนักงานเกษตรอำเภอสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ปี ๒๕๖๐.(อัดสำเนา)

ข. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ เกษตรอำเภอสามพราน นักวิชาการส่งเสริมเกษตรตำบลผู้บริหารชุมชน ผู้นำกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสามพราน วิทยากรเกษตรธรรมชาติ รวมจำนวน ๘ ท่าน มีรายชื่อดังต่อไปนี้

๑. นายปรีชา มรกฎจินดา	เกษตรอำเภอสามพราน
๒. นายเลิศ ดอนปัด	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรตำบลบางช้าง
๓. นายธนภูมิ พูลขวัญ	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ
๔. นายนิคม ลิ่มสงวน	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางช้าง
๕. นายประทีน เสรีชัยวัฒน์	กำนันตำบลบางช้าง
๖. นายฉาญา ปานเจริญ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕
๗. นางประหยัด ปานเจริญ	ประธานศูนย์เรียนรู้บ้านหัวอ่าว
๘. นางพรปวีณ์ ใจกระสัน	วิทยากรเกษตรธรรมชาติ

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random) คือ ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในพื้นที่ชุมชนบ้านหัวอ่าวที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๐๕ คน โดยใช้วิธีการเปิดตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan)^๒ ได้จำนวน ๘๖ ตัวอย่าง ดังตารางที่ ตารางที่ ๓.๑ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๓.๑ แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมแลแปรรูปผลิตภัณฑ์ หมู่ ๕ ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม		
ชื่อหมู่บ้าน	เกษตรกร (ครัวเรือน)	กลุ่มตัวอย่าง
บ้านหัวอ่าว	๑๐๕	๘๖

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑) ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม รวมถึงหลักการ แนวคิดเกี่ยวกับ

^๒บุญชม ศรีสะอาด, อ้างแล้ว, หน้า ๔๓.

ความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ และทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒) กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔) สร้างเครื่องมือ

๕) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข โดยมีผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ จำนวน ๕ ท่าน

๖) นำเครื่องมือการวิจัยที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) ใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ คน แล้วนำผลมาวิเคราะห์เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Reliability)

๗) นำผลของเครื่องมือที่ได้ทดลองใช้ (Try out) และวิเคราะห์เพื่อหาค่ากับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน ๓๐ ชุด แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๘) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๙) รวบรวมแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ทางสถิติทางสังคมศาสตร์

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของการวิจัยเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าวอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บรวบรวมและการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

๑ **แบบสอบถาม (Questionnaire)** ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไป โดยเป็นปัจจัยด้านปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน ๖ ข้อ คือ ๑) เพศ ๒) อายุ ๓) ระดับการศึกษา ๔) อาชีพ ๕) รายได้ และ ๖) ระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชน

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป โดยแบ่งเป็นปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน ๒ ข้อ ได้แก่ ๑) สถานภาพในชุมชน และ ๒) การเข้าร่วมกลุ่มในชุมชน

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”

โดยศึกษาตามกรอบตามแนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วม ๓ ด้าน ประกอบด้วย ๑) ด้านการมีส่วนร่วมในการสร้างความปลอดภัยของอาหาร (GAP) ๒) ด้านการมีส่วนร่วมในการสร้างความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ ๓) ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ๔ ด้าน มีลักษณะเป็นแบบมาตรา ส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน ดังนี้

คะแนน ๑ หมายถึง อยู่ในระดับการมีส่วนร่วม น้อยที่สุด

คะแนน ๒ หมายถึง อยู่ในระดับการมีส่วนร่วม น้อย

คะแนน ๓ หมายถึง อยู่ในระดับการมีส่วนร่วม ปานกลาง

คะแนน ๔ หมายถึง อยู่ในระดับการมีส่วนร่วม มาก

คะแนน ๕ หมายถึง อยู่ในระดับการมีส่วนร่วม มากที่สุด

ตอนที่ ๔ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มีลักษณะเป็นแบบสอบถามที่เป็นปลายเปิด (Open ended Question) ให้เลือกตอบแบบเสรี

๒. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหาร และการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนและ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. แบบสอบถาม (Questionnaire) มีขั้นตอนการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๑.๑ ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น

๑.๒ หาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จไปเสนอคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบและขอความเห็นชอบโดยได้ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือให้เหมาะสมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่าน ได้แก่

๑) อาจารย์พระมหาสม กลยาโณ,ดร. ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) ผศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง ตำแหน่ง รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประธานหลักสูตรพธ.ด. การพัฒนาสังคม,อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) รศ.ดร.อุบล วุฒิพรโสภณ ตำแหน่งอาจารย์ประจำวิชาภาควิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

๔) อาจารย์ดร.มนตรา เลี้ยวเส็ง ตำแหน่ง ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงาน ทดแทน ในโครงการพัฒนาขององค์การสหประชาชาติ (UNPD) องค์การสหประชาชาติ, นักวิจัยโครงการการพัฒนาหลักสูตรพุทธอาชีวะด้วยการบูรณาการความรู้พื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในประเทศไทยและกลุ่มประเทศ CLMV สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

๕) นายอดุลย์รัตน์ แคล้วคลาด ตำแหน่งนักวิชาการปฏิบัติการเกษตรกำแพงแสน

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถามตลอดจนภาษาที่ใช้และ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (content validity index : CVI) โดยได้ค่า CVI ตั้งแต่ ๐.๘ ขึ้นไปทุกข้อ

๑.๓ หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) แก่ประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน ๓๐ ชุด เพื่อหาค่าความ เชื่อมั่น ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๘๘๔

๑.๔ นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้แจกกลุ่มประชากรตัวอย่างจริงที่ใช้ในการวิจัย

๒. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

๒.๑ ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น

๒.๒ นำแบบสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (content validity index : CVI) โดยได้ค่า CVI ตั้งแต่ ๐.๘ ขึ้นไปทุกข้อ

๒.๓ นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอนดังนี้

๓.๔.๑ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม มีขั้นตอนดังนี้

๑. ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา สังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางช้าง เพื่อขอ อนุญาตเข้า ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ชุมชนบ้านหัวอ่าว หมู่ที่ ๕ ตำบลบางช้าง อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม

๒. นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ไปเก็บรวบรวมข้อมูล โดย กระจายกลุ่มตัวอย่างสุ่มเลือกจากประชากรที่เป็นหัวหน้าครอบครัวหรือผู้แทนครัวเรือน ในชุมชนบ้านหัว อ่าว อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูล และดำเนินการเก็บแบบสอบถามคืน จากผู้กรอกแบบสอบถาม ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ด้วยตัวเองนำแบบสอบถาม ที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์ ทั้งหมดจำนวน ๘๖ ชุด หรือคิดเป็นแบบสอบถามร้อยละ ๑๐๐

๓. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทาง สังคมศาสตร์ต่อไป

๓.๔.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการ สัมภาษณ์ มีขั้นตอน ดังนี้

๑. ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีคุณลักษณะตรงกับ วัตถุประสงค์ เพื่อขออนุญาตเข้าทำการสัมภาษณ์เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์

๒. นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ เกษตรอำเภอสามปราชญ์ นักวิชาการส่งเสริมเกษตรตำบล จำนวน ๒ ท่าน ผู้บริหารชุมชน จำนวน ๒ ท่าน ผู้นำกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสามปราชญ์ จำนวน ๒ ท่าน วิทยากรเกษตรธรรมชาติ รวมจำนวน ๘ ท่าน ดังต่อไปนี้

๑. นายปรีชา มรกฏจินดา	เกษตรอำเภอสามปราชญ์
๒. นายเลิศ ดอนปัด	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรตำบลบางช้าง
๓. นายธนภูมิ พูลขวัญ	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ
๔. นายนิคม ลิ้มสงวน	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางช้าง
๕. นายประทีน เสรีชัยวิช	กำนันตำบลบางช้าง
๖. นายฉาญา ปานเจริญ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕
๗. นางประหยัด ปานเจริญ	ประธานศูนย์เรียนรู้บ้านหัวอ่าว
๘. นางพรปวีณ์ ไจกระสัน	วิทยากรเกษตรธรรมชาติ

๓. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้เทคนิคการ วิเคราะห์ เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย ทาง สังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวม แบบสอบถาม ในการวิจัยแล้วได้นำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้ โปรแกรมวิเคราะห์สถิติ ทางสังคมศาสตร์ โดยมีการใช้สถิติในวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๑. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนาถึงการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ ชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มี ๓ ด้าน ประกอบด้วย ๑) การมีส่วนร่วมในทางเกษตร (GAP) ๘ ขั้น ๒) การมีส่วนร่วมในผลิตภัณฑ์ GMP) ๗ ขั้น ๓) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ๔ ด้าน คือร่วม วางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์ สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๒. สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐานในการวิจัยเพื่อ เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและ ผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัย สภาพแวดล้อม สถิติที่ใช้ คือการทดสอบค่าที เทส (t-test) ในกรณีที่มีตัวแปร ๒ ตัวเลือก และการทดสอบค่า (F-Test) ใน กรณีตัวแปรต้นตั้งแต่ ๓ ตัวเลือกขึ้นไปด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Aariance : One Way ANOVA) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

เกณฑ์การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (mean = $\bar{X}$) และการหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard deviation = S.D.) โดยมีการกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยของผลคะแนนเป็น ๕ ระดับดังนี้

ช่วงค่าเฉลี่ยการแปลความหมาย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐ - ๕.๐๐ มีส่วนร่วมอยู่ในระดับ มากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐ - ๔.๔๙ มีส่วนร่วมอยู่ในระดับ มาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐ - ๓.๔๙ มีส่วนร่วมอยู่ในระดับ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐ - ๒.๔๙ มีส่วนร่วมอยู่ในระดับ น้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐ - ๑.๔๙ มีส่วนร่วมอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

๓. ในส่วนข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดที่แสดง กระบวนการสร้างความปลอดภัยใน อาหารและผลิตภัณฑ์และวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความ ปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยทำการรวบรวมจาก แบบสอบถามแล้วจัดกลุ่มตามประเด็นที่กำหนดไว้ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

๓.๕.๒. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยผู้วิจัยจัดกลุ่มข้อมูลของการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ (Data Grouping) จากนั้นจึงนำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique)

๓.๖ วิธีการนำเสนอและรายงานผลการวิจัย

๓.๖.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำเสนอโดยใช้ตารางประกอบด้วยค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๓.๖.๒ ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มี ๓ ด้าน ประกอบด้วย ๑) การมีส่วนร่วมในทางเกษตร (GAP) ๘ ชั้น ๒) การมีส่วนร่วมในผลิตภัณฑ์ (GMP) ๗ ชั้น ๓) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ๔ ด้าน คือร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์ มาตราส่วนประเมินค่านำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ($\text{mean} = x$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.)

๓.๖.๓ ข้อเสนอแนะจากคำถามปลายเปิด ในเรื่องความคิดเห็นถึงปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม วิเคราะห์เนื้อหาสาระประเด็นสำคัญ แล้วนำเสนอเป็นการเขียนเรียงความ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique)

๓.๖.๔ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เกษตรอำเภอสามพราน นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ผู้บริหารชุมชน ผู้นำชุมชน ประธานศูนย์เรียนรู้บ้านหัวอ่าว และวิทยากรเกษตรธรรมชาติในชุมชนบ้านหัวอ่าว หมู่ที่ ๕ ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม วิเคราะห์ ประมวล สรุปเนื้อหาสาระในประเด็นสำคัญตามกรอบแนวคิดในการวิจัย แล้วนำเสนอเป็นการเขียนสรุปแบบความเรียง โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique)

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านห้วยอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่รวบรวมมาได้ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๘๖ ชุด มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอต่อไปนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านห้วยอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม ตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านห้วยอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านห้วยอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม

๔.๕ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม

๔.๖ ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านห้วยอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม

๔.๗ สรุปผลที่ได้จากการวิจัย

๔.๘ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๑.๑ ปัจจัยส่วนบุคคล การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาของการอาศัยอยู่ในชุมชนตำแหน่งสถานภาพในชุมชน การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆในชุมชน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวน และค่าร้อยละปัจจัยส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๓๗	๔๓.๐
หญิง	๔๙	๕๗.๐
รวม	๘๖	๑๐๐.๐
อายุ		
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๗	๘.๑
๒๐ – ๓๐ ปี	๕	๕.๘
๓๑ – ๔๐ ปี	๑๑	๑๒.๘
๔๑ – ๕๐ ปี	๒๗	๓๑.๔
๕๑ – ๖๐ ปี	๒๓	๒๖.๗
๖๑ ปีขึ้นไป	๑๓	๑๕.๑
รวม	๘๖	๑๐๐.๐
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	๔๑	๔๗.๗
มัธยมศึกษาตอนต้น	๒๘	๓๒.๖
มัธยมศึกษาตอนปลาย	๑๕	๑๗.๔
ปริญญาตรี	๒	๒.๓
รวม	๘๖	๑๐๐.๐
ระดับการศึกษา		
รับราชการ	๓	๓.๕
รับจ้าง	๙	๑๐.๕
ธุรกิจส่วนตัว	๒	๒.๓
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	๑	๑.๒

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
ค้าขาย	๒๕	๒๙.๑
เกษตรกรกรรม	๔๓	๕๐.๐
อื่นๆ.....	๓	๓.๕
รวม	๘๑	๑๐๐.๐
รายได้(บาทต่อเดือน)		
ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท	๒๗	๓๑.๔
๑๐,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท	๔๑	๕๐.๖
๒๐,๐๐๑ - ๓๐,๐๐๐ บาท	๑๕	๑๘.๓
สูงกว่า ๓๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป	๓	๓.๕
รวม	๘๖	๑๐๐.๐
ระยะเวลาของการอาศัยอยู่ในชุมชน		
ต่ำกว่า ๕ ปี	๕	๕.๘
๕ - ๑๐ ปี	๒๐	๒๓.๓
มากกว่า ๑๐ ปีขึ้นไป	๖๑	๗๐.๙
รวม	๘๖	๑๐๐.๐
ตำแหน่งสถานภาพในชุมชน		
เป็นผู้นำชุมชน	๗	๘.๑
สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล	๓	๓.๕
หัวหน้ากลุ่ม	๔	๔.๗
เกษตรกร	๖๔	๗๔.๔
อื่นๆ.....	๘	๙.๓
รวม	๘๖	๑๐๐.๐
การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆในชุมชน		
เป็นกลุ่มเกษตรกร	๖๑	๗๐.๙
กลุ่มกองทุนแม่แผ่นดิน	๖	๗.๐
เป็นกลุ่ม อสม.	๗	๘.๑
เป็นกลุ่มรักสุขภาพ	๒	๒.๓
อื่นๆ.....	๑๐	๑๑.๖
รวม	๘๖	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” จำแนกได้ดังนี้

เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๔๙ คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๐ เพศชาย จำนวน ๓๗ คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๐

อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี จำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๔ รองลงมาเป็นผู้ที่มีอายุ ๕๑ - ๖๐ ปี จำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๗ และน้อยที่สุดคือ อายุไม่เกิน ๒๐ ปี จำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๑

ระดับการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษา จำนวน ๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๗ รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๖ และน้อยที่สุดคือระดับปริญญาตรี จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๓

อาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรรวม จำนวน ๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐ รองลงมาคือ ค้าขาย จำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๑ และน้อยที่สุดคือพนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๒

รายได้ (บาทต่อเดือน) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ ๑๐,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท ต่อเดือน จำนวน ๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๗ รองลงมาคือ ผู้ที่มีรายได้ ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท ต่อเดือน จำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๔ น้อยที่สุดคือ สูงกว่า ๓๐,๐๐๑ บาท ต่อเดือน จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๕

ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า ๑๐ ปี จำนวน ๖๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๙ รองลงมาคือ ๕ - ๑๐ ปี จำนวน ๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๓ น้อยที่สุดคือ ต่ำกว่า ๕ ปี จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๘

ตำแหน่งสถานภาพในชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นเกษตรกรรวม จำนวน ๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๔ รองลงมาคือ อื่นๆ จำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๓ น้อยที่สุดคือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๕

การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆในชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร จำนวน ๖๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๙ รองลงมาคือ อื่นๆ จำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๖ น้อยที่สุดคือเป็นสมาชิกกลุ่มรักสุขภาพ จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๓

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตามมาตรฐาน GAP พืช

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน โดยภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ๑) ด้านแหล่งน้ำ ๒) ด้านพื้นที่ปลูก ๓) ด้านการใช้วัตถุดิบทรายทางการเกษตร ๔) ด้านการเก็บรักษาและขนย้ายผลผลิตภายในแปลง ๕) ด้านการบันทึกข้อมูล ๖) ด้านการผลิตให้ปลอดภัยจากศัตรูพืช ๗) ด้านการจัดการกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิต

คุณภาพ ๘) ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ทั้งหมด ๘ ด้าน แสดงด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยภาพรวม และรายด้าน ดังแสดงในตารางที่ ๔.๒ – ๔.๑

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน โดยภาพรวม

(n=๘๖)

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าว ในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ด้านแหล่งน้ำ	๔.๔๑	๐.๙๑	มาก
๒. ด้านพื้นที่ปลูก	๔.๓๒	๑.๐๘	มาก
๓. ด้านวัตถุดิบทางการเกษตร	๔.๓๕	๑.๐๙	มาก
๔. ด้านการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนเก็บเกี่ยว	๔.๓๐	๑.๑๒	มาก
๕. ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว	๔.๓๖	๐.๙๖	มาก
๖. ด้านการพักผลผลิต การขนย้ายในแปลงปลูกและการเก็บรักษา	๔.๓๓	๐.๙๖	มาก
๗. ด้านสุขลักษณะส่วนบุคคล	๔.๓๑	๑.๐๓	มาก
๘. ด้านการบันทึกข้อมูลและการตรวจสอบ	๔.๑๖	๑.๒๒	มาก
รวม	๔.๓๒	๐.๙๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๒

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ในด้านแหล่งน้ำ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๔๑ รองลงมา คือการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ในด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๖ และการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ในด้านการบันทึกข้อมูลและการตรวจสอบ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๔.๑๖

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านแหล่งน้ำ

(n=๘๖)

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าว ในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. แหล่งน้ำที่ท่านเลือกใช้ในระบบการผลิตพืช มีการบำรุงรักษาให้ระบบการให้น้ำมีความสะอาดตามความเหมาะสม เช่น แม่น้ำ-คูคลองรอบฝังแปลง	๔.๓๐	๑.๐๑	มาก
๒. ท่านได้เลือกแหล่งปลูกที่มีปริมาณน้ำเพียงพอที่จะใช้ในการผลิตพืชรอบฝังแปลงให้มีคุณภาพ	๔.๕๑	๐.๙๐	มากที่สุด
รวม	๔.๕๑	๐.๙๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านแหล่งน้ำอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๕๑

เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านแหล่งน้ำ คือองค์กร/หน่วยงานต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพแหล่งน้ำมากขึ้น มีค่าเฉลี่ย = ๓.๘๔ รองลงมา คือเลือกแหล่งปลูกที่มีปริมาณน้ำเพียงพอที่จะใช้ในการผลิตพืชรอบฝังแปลงให้มีคุณภาพ มีค่าเฉลี่ย = ๔.๕๑ และแหล่งน้ำที่ท่านเลือกใช้ในระบบการผลิตพืช มีการบำรุงรักษาให้ระบบการให้น้ำมีความสะอาดตามความเหมาะสม เช่น แม่น้ำ-คูคลองรอบฝังแปลงมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๔.๓๐

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านพื้นที่ปลูก

(n=๘๖)

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าว ในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ท่านมีการวางแผนผังแปลง เช่น การจัดทำแปลง หรือปรับปรุงผังแปลง พื้นที่ปลูกอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนวัตถุ	๔.๔๓	๐.๙๗	มาก
๒. หากพื้นที่ที่ท่านใช้ในการเพาะปลูก ใช้สารเคมีที่ใช้รมหรือราดดิน เพื่อฆ่าเชื้อในดินหรือวัสดุปลูก มีการจัดทำประวัติการใช้ดิน เช่น การบันทึกข้อมูลชนิดสารเคมี วันที่ใช้ อัตราส่วนและวิธีใช้ และชื่อผู้ปฏิบัติงานย้อนหลังอย่างน้อย ๒ ปี	๔.๒๑	๑.๒๙	มาก
รวม	๔.๓๒	๑.๐๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านพื้นที่ปลูกอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๒

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านพื้นที่ปลูก คือมีการวางแผนผังแปลง เช่น การจัดทำแปลง หรือปรับปรุงผังแปลง พื้นที่ปลูกอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนวัตถุ มีค่าเฉลี่ย = ๔.๔๓ และพื้นที่ที่ท่านใช้ในการเพาะปลูก ใช้สารเคมีที่ใช้รมหรือราดดิน เพื่อฆ่าเชื้อในดินหรือวัสดุปลูก มีการจัดทำประวัติการใช้ดิน เช่น การบันทึกข้อมูลชนิดสารเคมี วันที่ใช้ อัตราส่วนและวิธีใช้ และชื่อผู้ปฏิบัติงานย้อนหลังอย่างน้อย ๒ ปี มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๔.๒๑

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านวัตถุดิบรายการทางการเกษตร

(n=๘๖)

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าว ในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ท่านได้ใช้ระบบการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน เช่น ใช้พืชสมุนไพรจัดการศัตรูพืชที่เหมาะสม เพื่อลดการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร	๔.๓๗	๑.๑๒	มาก
๒. ท่านมีการจัดเก็บวัตถุดิบรายการทางการเกษตรไว้อย่างปลอดภัย เป็นสถานที่เก็บเฉพาะ แยกเป็นประเภทต่างๆและ สามารถควบคุมการหยิบใช้ได้	๔.๓๓	๑.๒๐	มาก
รวม	๔.๓๕	๑.๐๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านวัตถุดิบรายการทางการเกษตรอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๕

เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านวัตถุดิบรายการทางการเกษตร คือได้ใช้ระบบการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน เช่น ใช้พืชสมุนไพรจัดการศัตรูพืชที่เหมาะสม เพื่อลดการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๗ และมีการจัดเก็บวัตถุดิบรายการทางการเกษตรไว้อย่างปลอดภัย เป็นสถานที่เก็บเฉพาะ แยกเป็นประเภทต่างๆและ สามารถควบคุมการหยิบใช้ได้ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๔.๓๓

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนเก็บเกี่ยว

(n=๘๖)

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าว ในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ท่านได้มีการวางแผนควบคุมการผลิตให้ได้ผลิตผลตรงตามวัตถุประสงค์ตามหลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีและ/หรือมีผู้เชี่ยวชาญด้านพืชนั้นๆหรือปราชญ์ชาวบ้านคอยให้คำแนะนำ	๔.๓๑	๑.๐๙	มาก
๒. ปุ๋ยอินทรีย์ที่ท่านผลิตใช้เอง นั้นจะต้องผ่านกระบวนการหมักโดยสมบูรณ์หรือผ่านกระบวนการอื่นอย่างเพียงพอ ที่จะไม่ให้เกิดโรคสู่คน เช่น ระยะเวลาในการหมักปุ๋ย	๔.๒๘	๑.๒๖	มาก
รวม	๔.๓๐	๑.๑๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนเก็บเกี่ยวอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๐

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนเก็บเกี่ยว คือมีการวางแผนควบคุมการผลิตให้ได้ผลิตผลตรงตามวัตถุประสงค์ตามหลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีและ/หรือมีผู้เชี่ยวชาญด้านพืชนั้นๆหรือปราชญ์ชาวบ้านคอยให้คำแนะนำ มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๑ และปุ๋ยอินทรีย์ที่ท่านผลิตใช้เองนั้นจะต้องผ่านกระบวนการหมักโดยสมบูรณ์หรือผ่านกระบวนการอื่นอย่างเพียงพอ ที่จะไม่ให้เกิดโรคสู่คน เช่น ระยะเวลาในการหมักปุ๋ย มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๔.๒๘

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว

(n=๘๖)

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าว ในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ในการเก็บเกี่ยวทุกครั้ง ท่านได้ปฏิบัติอย่างถูกสุขลักษณะ เช่น สถานที่เก็บรักษาอุปกรณ์ ภาชนะบรรจุ และวัสดุ ที่นำมาใช้ อย่างเป็นสัดส่วนและหมั่นตรวจสอบให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน	๔.๓๖	๐.๙๖	มาก
๒. ท่านได้มีการคัดแยกผลิตผลด้อยคุณภาพกับผลิตผลที่มีคุณภาพ รวมถึงมีแผนการใช้ประโยชน์จากผลิตผลที่ด้อยคุณภาพเพื่อนำมาแปรรูป	๔.๓๖	๑.๐๒	มาก
รวม	๔.๓๖	๐.๙๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๖

เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว คือมีการคัดแยกผลิตผลด้อยคุณภาพกับผลิตผลที่มีคุณภาพ รวมถึงมีแผนการใช้ประโยชน์จากผลิตผลที่ด้อยคุณภาพเพื่อนำมาแปรรูป มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๖ และในการเก็บเกี่ยวทุกครั้ง ได้ปฏิบัติอย่างถูกสุขลักษณะ เช่น สถานที่เก็บรักษาอุปกรณ์ ภาชนะบรรจุ และวัสดุ ที่นำมาใช้ อย่างเป็นสัดส่วนและหมั่นตรวจสอบให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๔.๓๖

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านการพักผลิตผล การขนย้ายในแปลงปลูกและการเก็บรักษา

(n=๘๖)

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าว ในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ท่านได้มีการจัดการด้านสุขลักษณะ เช่น ความสะอาดของสถานที่ วิธีการขนย้ายพักผลิตผล และเก็บรักษาผลิตผล	๔.๓๑	๐.๙๗	มาก
๒. ขณะมีการขนย้ายผลิตผลในแปลงปลูกท่านได้ปฏิบัติด้วยความระมัดระวังและมีการป้องกันการปนเปื้อนที่เป็นอันตรายต่อการบริโภค เช่น ภาชนะบรรจุผลิตผล	๔.๓๕	๐.๙๙	มาก
รวม	๔.๓๓	๐.๙๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านการพักผลิตผล การขนย้ายในแปลงปลูกและการเก็บรักษาอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๓

เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านการพักผลิตผล การขนย้ายในแปลงปลูกและการเก็บรักษา คือ ๒. ขณะมีการขนย้ายผลิตผลในแปลงปลูกท่านได้ปฏิบัติด้วยความระมัดระวังและมีการป้องกันการปนเปื้อนที่เป็นอันตรายต่อการบริโภค เช่น ภาชนะบรรจุผลิตผล มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๕ และมีการจัดการด้านสุขลักษณะ เช่น ความสะอาดของสถานที่ วิธีการขนย้ายพักผลิตผล และเก็บรักษาผลิตผล มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๔.๓๑

ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านสุขลักษณะส่วนบุคคล

(n=๘๖)

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าว ในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ท่านมีความรู้ความเข้าใจ หรือได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับสุขลักษณะส่วนบุคคลการปฏิบัติทางเกษตรที่ดี และการจัดการวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตรอย่างเหมาะสม	๔.๓๐	๑.๐๑	มาก
๒. ท่านมีสิ่งอำนวยความสะดวกเช่น ตู้ยาสามัญประจำบ้าน ป้ายหรือคำแนะนำด้านสุขลักษณะส่วนบุคคลที่เพียงพอและอยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน และมีการตรวจสุขภาพผู้ผลิต อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง	๔.๓๓	๑.๑๓	มาก
รวม	๔.๓๑	๑.๐๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๙ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านสุขลักษณะส่วนบุคคล อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๑

เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านสุขลักษณะส่วนบุคคล คือมีสิ่งอำนวยความสะดวกเช่น ตู้ยาสามัญประจำบ้าน ป้ายหรือคำแนะนำด้านสุขลักษณะส่วนบุคคลที่เพียงพอและอยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน และมีการตรวจสุขภาพผู้ผลิต อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๓ และมีความรู้ความเข้าใจ หรือได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับสุขลักษณะส่วนบุคคลการปฏิบัติทางเกษตรที่ดี และการจัดการวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตรอย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๔.๓๐

ตารางที่ ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านการบันทึกข้อมูลและการตรวจสอบ

(n=๘๖)

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าว ในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ท่านมีการจดบันทึกข้อมูลการใช้น้ำ การใช้สารเคมีฆ่าเชื้อในดิน การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรทุกครั้งที่ใช้	๔.๑๗	๑.๒๓	มาก
๒. ท่านได้มีการจัดทำเอกสารและจัดเก็บหรือแบบบันทึกให้เป็นปัจจุบัน มีการทบทวนการปฏิบัติงานด้านการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง ไว้เป็นหมวดหมู่เช่น ระบุชนิดพืช ชนิดสารเคมี วัตถุประสงค์การใช้ วันที่ใช้ อัตราและวิธีการใช้ วันที่เก็บเกี่ยว และชื่อผู้ปฏิบัติงาน	๔.๑๕	๑.๒๕	มาก
รวม	๔.๑๖	๑.๒๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านการบันทึกข้อมูลและการตรวจสอบ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๑๖

เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน ด้านการบันทึกข้อมูลและการตรวจสอบ คือมีการจดบันทึกข้อมูลการใช้น้ำ การใช้สารเคมีฆ่าเชื้อในดิน การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรทุกครั้งที่ใช้ มีค่าเฉลี่ย = ๔.๑๗ และมีการจัดทำเอกสารและจัดเก็บหรือแบบบันทึกให้เป็นปัจจุบัน มีการทบทวนการปฏิบัติงานด้านการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง ไว้เป็นหมวดหมู่เช่น ระบุชนิดพืช ชนิดสารเคมี วัตถุประสงค์การใช้ วันที่ใช้ อัตราและวิธีการใช้ วันที่เก็บเกี่ยว และชื่อผู้ปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๔.๑๕

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ๑) ด้านสถานที่ตั้งและอาคารผลิต ๒) ด้านเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต ๓) การทำความสะอาด การฆ่าเชื้อ และการบำรุงรักษา ๔) ด้านการสุขาภิบาล ๕) ด้านการบำรุงรักษาและการทำความสะอาด ๖) ด้านบุคลากรและสุขลักษณะผู้ปฏิบัติงาน ๗) บันทึกและรายงานผลทั้งหมด ๗ ด้าน แสดงด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยภาพรวม และรายด้าน ดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๑ – ๔.๑๘

ตารางที่ ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าว ในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น (n=๘๖)		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ด้านสถานที่ตั้งและอาคารผลิต	๔.๓๑	๑.๐๑	มาก
๒. ด้านเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต	๔.๓๐	๑.๐๖	มาก
๓. ด้านการทำความสะอาด การฆ่าเชื้อ และการบำรุงรักษา	๔.๒๔	๑.๑๑	มาก
๔. ด้านการสุขาภิบาล	๔.๒๖	๑.๐๖	มาก
๕. ด้านการบำรุงรักษาและการทำความสะอาด	๔.๒๕	๑.๑๑	มาก
๖. ด้านบุคลากรและสุขลักษณะผู้ปฏิบัติงาน	๔.๒๗	๑.๐๘	มาก
๗. ด้านบันทึกและรายงานผล	๔.๒๔	๑.๑๑	มาก
รวม	๔.๒๗	๑.๐๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๑ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๒๗

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านสถานที่ตั้งและอาคารผลิตอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๑ รองลงมา คือการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๐ และการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวใน

การสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านบันทึกและรายงานผล มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๔.๒๔

ตารางที่ ๔.๑๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านสถานที่ตั้งและอาคารผลิต

(n=๘๖)

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าว ในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ท่านได้มีการพัฒนาสถานที่ตั้งตัวอาคารและบริเวณใกล้เคียงเพื่อไม่ให้เกิดการปนเปื้อนต่อกระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์	๔.๓๑	๑.๐๒	มาก
๒. ท่านได้มีการแบ่งแยกพื้นที่การผลิตเป็นสัดส่วนโดยเฉพาะพื้นที่ที่มีสิ่งของที่ปนเปื้อนสูงกับพื้นที่ที่มีสิ่งของที่ได้รับการฆ่าเชื้อแล้วออกจากกัน เช่น บริเวณบรรจุ บริเวณเก็บผลิตภัณฑ์ที่ฆ่าเชื้อแล้ว	๔.๓๑	๑.๐๗	มาก
รวม	๔.๓๑	๑.๐๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๒ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านสถานที่ตั้งและอาคารผลิต อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๑

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านสถานที่ตั้งและอาคารผลิต คือมีการแบ่งแยกพื้นที่การผลิตเป็นสัดส่วนโดยเฉพาะพื้นที่ที่มีสิ่งของที่ปนเปื้อนสูงกับพื้นที่ที่มีสิ่งของที่ได้รับการฆ่าเชื้อแล้วออกจากกัน เช่น บริเวณบรรจุ บริเวณเก็บผลิตภัณฑ์ที่ฆ่าเชื้อแล้ว มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๑ และมีการพัฒนาสถานที่ตั้งตัวอาคารและบริเวณใกล้เคียงเพื่อไม่ให้เกิดการปนเปื้อนต่อกระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๔.๓๑

ตารางที่ ๔.๑๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต

(n=๘๖)

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าว ในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ท่านได้มีการพัฒนาเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิตอย่างถูกต้องเหมาะสมง่ายแก่การทำความสะอาดอย่างทั่วถึง เช่น ถอดเพื่อแช่น้ำยาได้	๔.๒๖	๑.๐๙	มาก
๒. ท่านมีเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิตเพียงพอระหว่างกระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์	๔.๓๕	๑.๐๗	มาก
รวม	๔.๓๐	๑.๐๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๓ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๐

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต คือมีเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิตเพียงพอระหว่างกระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๕ และมีการพัฒนาเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิตอย่างถูกต้องเหมาะสมง่ายแก่การทำความสะอาดอย่างทั่วถึง เช่น ถอดเพื่อแช่น้ำยาได้ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๔.๒๖

ตารางที่ ๔.๑๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการทำความสะอาด การฆ่าเชื้อ และการบำรุงรักษา

(n=๘๖)

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าว ในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ในระหว่างกระบวนการผลิตท่านได้มีการดำเนินการ ขนย้ายวัตถุดิบ ส่วนผสม ภาชนะบรรจุในลักษณะที่ไม่ เกิดการปนเปื้อน	๔.๒๒	๑.๑๖	มาก
๒. ท่านมีการควบคุมขั้นตอนและวิธีการในการควบคุม กระบวนการผลิตตามข้อกำหนดหรือตามความ เหมาะสมของกระบวนการผลิตนั้นๆอย่างเคร่งครัด ตามมาตรฐานGMP	๔.๒๖	๑.๐๘	มาก
รวม	๔.๒๔	๑.๑๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๔ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการทำความสะอาด การฆ่าเชื้อ และการบำรุงรักษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๒๔

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการทำความสะอาด การฆ่าเชื้อ และการบำรุงรักษา คือมีการควบคุมขั้นตอนและวิธีการในการควบคุมกระบวนการผลิตตามข้อกำหนดหรือตามความเหมาะสมของกระบวนการผลิตนั้นๆอย่างเคร่งครัดตามมาตรฐานGMP มีค่าเฉลี่ย = ๔.๒๖ และในระหว่างกระบวนการผลิตท่านได้มีการดำเนินการขนย้ายวัตถุดิบ ส่วนผสม ภาชนะบรรจุในลักษณะที่ไม่เกิดการปนเปื้อน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๔.๒๒

ตารางที่ ๔.๑๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการสุขาภิบาล

(n=๘๖)

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าว ในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ท่านได้มีการจัดสถานที่ผลิตให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและมาตรการเพื่อให้ดำเนินงานได้ตามหลักสุขาภิบาลที่ดี	๔.๒๖	๑.๑๐	มาก
๒. น้ำที่ท่านใช้ภายในสถานที่ผลิตเป็นน้ำสะอาด มีการปรับคุณภาพน้ำตามความจำเป็นและไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนกับกระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์	๔.๒๗	๑.๐๗	มาก
รวม	๔.๒๖	๑.๐๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๕ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการสุขาภิบาล อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๒๖

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการสุขาภิบาล คือน้ำที่ท่านใช้ภายในสถานที่ผลิตเป็นน้ำสะอาด มีการปรับคุณภาพน้ำตามความจำเป็นและไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนกับกระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ย = ๔.๒๗ และมีการจัดสถานที่ผลิตให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและมาตรการเพื่อให้ดำเนินงานได้ตามหลักสุขาภิบาลที่ดี มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๔.๒๖

ตารางที่ ๔.๑๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการบำรุงรักษาและการทำความสะอาด

(n=๘๖)

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าว ในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ท่านได้มีการบำรุงรักษาและทำความสะอาดตัวอาคาร พื้น ผนัง เพดาน สม้่าเสมอและมีการดูแลรักษาสภาพ ของเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ในการผลิตให้ ทำงานได้ดี ปลอดภัยไม่มีการปนเปื้อนกับกระบวนการ ผลิต	๔.๒๔	๑.๑๔	มาก
๒. ท่านได้มีการเก็บสารเคมีและฆ่าเชื้อ สารเคมีที่ใช้ใน การบำรุงรักษา ให้ถูกสุขลักษณะและมีป้ายแสดงชื่อ แยกให้เป็นสัดส่วนและปลอดภัย	๔.๒๖	๑.๑๒	มาก
รวม	๔.๒๕	๑.๑๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๖ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการบำรุงรักษาและการทำความสะอาด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๒๕

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการบำรุงรักษาและการทำความสะอาด คือมีการเก็บสารเคมีและฆ่าเชื้อ สารเคมีที่ใช้ในการบำรุงรักษา ให้ถูกสุขลักษณะและมีป้ายแสดงชื่อแยกให้เป็นสัดส่วนและปลอดภัย มีค่าเฉลี่ย = ๔.๒๖ และมีการบำรุงรักษาและทำความสะอาดตัวอาคาร พื้น ผนัง เพดาน สม้่าเสมอและมีการดูแลรักษาสภาพของเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ในการผลิตให้ทำงานได้ดี ปลอดภัยไม่มีการปนเปื้อนกับกระบวนการผลิต มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๔.๒๔

ตารางที่ ๔.๑๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านบุคลากรและสุขลักษณะผู้ปฏิบัติงาน

(n=๘๖)

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าว ในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ท่านมีการให้ความรู้และควบคุมบุคลากรที่มีหน้าที่ สัมผัสอาหารให้ปฏิบัติงานได้ถูกต้องตามหลัก สุขลักษณะ	๔.๒๘	๑.๐๗	มาก
๒. ท่านได้มีการฝึกอบรมคนงานด้านสุขลักษณะและ ความรู้ทั่วไปในการผลิตอาหารตามความเหมาะสม และมีการติดป้ายคำเตือน/คำแนะนำด้านสุขลักษณะ ตามจุดปฏิบัติงานต่างๆ	๔.๒๗	๑.๑๒	มาก
รวม	๔.๒๗	๑.๐๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๗ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านบุคลากรและสุขลักษณะผู้ปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๒๗

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านบุคลากรและสุขลักษณะผู้ปฏิบัติงาน คือมีการฝึกอบรมคนงานด้านสุขลักษณะและความรู้ทั่วไปในการผลิตอาหารตามความเหมาะสมและมีการติดป้ายคำเตือน/คำแนะนำด้านสุขลักษณะตามจุดปฏิบัติงานต่างๆ มีค่าเฉลี่ย = ๔.๒๘ และมีการให้ความรู้และควบคุมบุคลากรที่มีหน้าที่สัมผัสอาหารให้ปฏิบัติงานได้ถูกต้องตามหลักสุขลักษณะ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๔.๒๗

ตารางที่ ๔.๑๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านบันทึกและรายงานผล

(n=๘๖)

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าว ในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ท่านมีการบันทึกกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์อย่างละเอียดและชัดเจน สามารถตรวจสอบได้ตลอดเมื่อผลิตภัณฑ์นั้นๆไม่มีความปลอดภัยสำหรับผู้บริโภค	๔.๒๖	๑.๑๐	มาก
๒. ท่านมีการบันทึกและเก็บผลรายงานที่เกี่ยวข้องปัญหาของกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ให้ปลอดภัย เช่น ผลวิเคราะห์แหล่งน้ำและผลิตภัณฑ์	๔.๒๒	๑.๑๖	มาก
รวม	๔.๒๔	๑.๑๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๘ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านบันทึกและรายงานผล อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๒๔

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านบันทึกและรายงานผล คือมีการบันทึกกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์อย่างละเอียดและชัดเจน สามารถตรวจสอบได้ตลอดเมื่อผลิตภัณฑ์นั้นๆไม่มีความปลอดภัยสำหรับผู้บริโภค มีค่าเฉลี่ย = ๔.๒๖ และมีการบันทึกและเก็บผลรายงานที่เกี่ยวข้องปัญหาของกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ให้ปลอดภัย เช่น ผลวิเคราะห์แหล่งน้ำและผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๔.๒๒

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ๑) การมีส่วนร่วมในการร่วมวางแผน ๒) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ๓) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ๔) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ทั้งหมด ๔ ด้าน แสดงด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยภาพรวม และรายด้าน ดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๙ - ๔.๒๓

ตารางที่ ๔.๑๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม

(n=๘๖)

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การสร้างความปลอดภัย ในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ด้านการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ	๔.๒๙	๑.๐๒	มาก
๒. ด้านการมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ	๔.๒๕	๑.๐๘	มาก
๓. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	๔.๒๙	๑.๐๒	มาก
๔. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	๔.๓๒	๑.๐๑	มาก
รวม	๔.๒๘	๑.๐๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๙ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๒๘

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๒ รองลงมา คือการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีค่าเฉลี่ย = ๔.๒๙ และการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม และด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๔.๒๕

ตารางที่ ๔.๒๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจ

(n=๘๖)

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การสร้างความปลอดภัย ในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม	ระดับการมีส่วนร่วมปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ท่านมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจหรือ คัดเลือก กิจกรรมโครงการที่เกี่ยวกับการเกษตรเพื่อสร้างความปลอดภัย ในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน	๔.๓๑	๑.๐๐	มาก
๒. ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือ กำหนดขั้นตอน แผนงานการสร้างความปลอดภัยในอาหารและ ผลิตภัณฑ์ของชุมชนจากเกษตรอำเภอสามพราน	๔.๒๘	๑.๐๓	มาก
๓. ท่านมีส่วนในการเสนอปัญหา-ข้อเสนอแนะ และ ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการสร้าง ความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน	๔.๒๗	๑.๑๐	มาก
รวม	๔.๒๙	๑.๐๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๐ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๒๙

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจ คือ มีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจหรือ คัดเลือกกิจกรรมโครงการที่เกี่ยวกับการเกษตรเพื่อสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๑ รองลงมา คือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือ กำหนดขั้นตอนแผนงานการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนจากเกษตรอำเภอ มีค่าเฉลี่ย = ๔.๒๘ และ ๓. มีส่วนในการเสนอปัญหา-ข้อเสนอแนะ และข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๔.๒๗

ตารางที่ ๔.๒๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ

(n=๘๖)

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การสร้างความปลอดภัย ในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม	ระดับการมีส่วนร่วมปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ท่านมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ หรือดำเนินงานตาม แผนงานการสร้างความปลอดภัยในอาหารและ ผลิตภัณฑ์ชุมชน	๔.๒๐	๑.๑๓	มาก
๒. ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักเกณฑ์การ ดำเนินงานการสร้างความปลอดภัยในอาหารและ ผลิตภัณฑ์ชุมชน	๔.๒๙	๑.๐๗	มาก
๓. ท่านมีส่วนร่วมในการเชิญชวนให้คนในชุมชน เข้าร่วม ปฏิบัติงานการสร้างความปลอดภัยในอาหารและ ผลิตภัณฑ์	๔.๒๖	๑.๑๑	มาก
รวม	๔.๒๕	๑.๐๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๑ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๒๕

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ คือมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินงานการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน มีค่าเฉลี่ย = ๔.๒๙ รองลงมา คือมีส่วนร่วมในการเชิญชวนให้คนในชุมชน เข้าร่วมปฏิบัติงานการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ย = ๔.๒๖ และมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ หรือดำเนินงานตามแผนงานการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๔.๒๐

ตารางที่ ๔.๒๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

(n=๘๖)

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การสร้างความปลอดภัย ในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม	ระดับการมีส่วนร่วมปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ท่านมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น กับเจ้าหน้าที่หรือหัวหน้ากลุ่มเกษตรกรในการ สร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน	๔.๒๗	๑.๐๕	มาก
๒. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการจัด กิจกรรมต่างๆ ในการสร้างความปลอดภัยในอาหาร และผลิตภัณฑ์	๔.๒๙	๑.๐๘	มาก
๓. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามดูผลงานและ สภาพ ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานการสร้าง ความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน	๔.๓๐	๑.๐๑	มาก
รวม	๔.๒๙	๑.๐๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๒ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๒๙

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล คือมีส่วนร่วมในการติดตามดูผลงานและ สภาพปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๐ รองลงมา คือมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมต่างๆ ในการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ย = ๔.๒๙ และมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่หรือหัวหน้ากลุ่มเกษตรกรในการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๔.๒๗

ตารางที่ ๔.๒๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

(n=๘๖)

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การสร้างความปลอดภัย ในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม	ระดับการมีส่วนร่วมปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ท่านมีความรู้เกี่ยวกับการสร้างความปลอดภัยใน อาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชนจากการเข้าร่วมกิจกรรม ต่างๆที่ทางเกษตรอำเภอสามพรานจัดขึ้น	๔.๓๓	๑.๐๐	มาก
๒. ท่านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการเข้าร่วม กิจกรรม หรือโครงการต่างๆของการสร้างความปลอดภัยใน อาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน	๔.๓๐	๑.๐๔	มาก
๓. ท่านมีความยินดีและภาคภูมิใจเมื่อโครงการ ต่างๆ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวท่านและชุมชน	๔.๓๓	๑.๐๓	มาก
รวม	๔.๓๒	๑.๐๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๓ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๒

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ คือมีความยินดีและภาคภูมิใจเมื่อโครงการ ต่างๆก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวท่านและชุมชน มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๓ รองลงมา คือมีความรู้เกี่ยวกับการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชนจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่ทางเกษตรอำเภอจัดขึ้น มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๓ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการเข้าร่วม กิจกรรมหรือโครงการต่างๆของการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด = ๔.๓๐

๔.๕ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค การมีส่วนร่วมของเกษตรกร ร่วมในการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ตารางที่ ๔.๒๔ ปัญหา อุปสรรค การมีส่วนร่วมของเกษตรกรร่วมในการสร้างความปลอดภัย ในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

การมีส่วนร่วมในการสร้างความปลอดภัยของอาหารในการเกษตร (GAP) ๘ ขั้นตอน	เกษตรกรในชุมชนไม่ค่อยให้ความร่วมมือและยังไม่ยอมปรับเปลี่ยนแนวคิดในการผลิตของตัวเอง ยังยึดติดกับการผลิตโดยใช้สารเคมี เจ้าหน้าที่ควรลงพื้นที่เยี่ยมเยียนเกษตรกรให้มากขึ้นกว่าเดิม ชี้แจงให้คำแนะนำแก่เกษตรกรว่าถ้าเราเปลี่ยนจากการทำเกษตรแบบใช้สารเคมีนั้นมีอันตรายแค่ไหนทั้งต่อตนเองและต่อผู้บริโภค และการทำเกษตรแบบปลอดภัยสารพิษนั้นผลิตเราสามารถกำหนดราคาสินค้าเองได้
การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน ตามมาตรฐาน GMP (เฉพาะผลิตภัณฑ์) มีอยู่ ๗ ข้อกำหนด	- เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการผลิต ผลิตแล้วจะขายได้ไหม แล้วจะไปขายที่ไหน เพราะทุกวันนี้แหล่งที่ขายไม่ค่อยมี และอีกอย่างก็คือปัจจัยเรื่องทุน ดังนั้นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรทำงานร่วมกับเกษตรกรผู้ผลิตอย่างใกล้ชิด เกษตรกรติดอย่างแท้จริง เพื่อเกษตรกรจะได้มีความตั้งใจในการผลิตอาหารปลอดภัยจากสารพิษ ผู้นำเกษตรกรมีส่วนร่วมให้ความรู้กับเกษตรกรมากยิ่งขึ้น
การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ทั้ง ๔ ด้านได้แก่ ๑. การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ ๒. การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ ๓. การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ และ ๔. การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล	- ภาครัฐควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้ทำกิจกรรมร่วมกันทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และสามารถเสนอความคิดเห็นได้ทุกกรณีอย่างอิสระ ใช้กระบวนการสื่อสารเป็นกลยุทธ์ในการให้เกษตรกรรับรู้เข้าใจเข้าถึงกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน - ควรประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการหลายๆ ช่องทาง เช่นวิทยุชุมชน จุลสารข่าวสารเป็นต้น การนำเกษตรกรในชุมชนไปศึกษาดูงานในชุมชนอื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน - ทุกครั้งเมื่อจัดประชุมประชาคมหรือกิจกรรมโครงการต่างๆ ควรประเมินและประชุมสรุปก่อนปิดกิจกรรมโครงการแต่ละโครงการอย่างต่อเนื่อง กระจายข่าวการดำเนินงานในหลายๆ ช่องทาง เช่น หอกระจายข่าว เอกสาร แผ่นพับ และให้ผู้นำชุมชนแจ้งเกษตรกรเป็นต้น

สรุป

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ ดังนี้

ด้านการมีส่วนร่วมในการสร้างความปลอดภัยของอาหารในการเกษตร (GAP) พืช พบว่า เกษตรกรได้เข้าไปมีส่วนร่วมในระดับมากในทุกขั้นตอน เพื่อการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยเกษตรกรได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการผลิตของตัวเอง เพื่อการผลิตปลอดสารเคมี เพราะทุกคนตระหนักถึงพิษภัยของการใช้สารเคมีว่าส่งผลกระทบต่อตัวเองและครอบครัวอย่างไร รวมถึงผู้บริโภคด้วย ทุกเดือนจะมีเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่เยี่ยมเยียนเกษตรกร ชี้แจงให้คำแนะนำแก่เกษตรกรว่าถ้าเราเปลี่ยนจากการทำเกษตรแบบใช้สารเคมีนั้น มีอันตรายแค่ไหนทั้งต่อตนเองและต่อผู้บริโภค และการทำเกษตรแบบปลอดสารพิษนั้นผลิตเราสามารถกำหนดราคาสินค้าเองได้

ด้านการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน ตามมาตรฐาน GMP (เฉพาะผลิตภัณฑ์) พบว่า เกษตรกรเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับมากทุกขั้นตอนเพราะกระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรผู้ประกอบการอาชีพที่มีความสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาตนเองให้ถึงจุดความสามารถของเป้าหมายในการเป็นผู้ผลิตที่ดี มีผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวซึ่งกระบวนการนั้นจะมีการเรียนรู้ด้านการใช้ภูมิปัญญา ใช้นวัตกรรม ใช้นวัตกรรมในการประกอบอาชีพ มีการฝึกปฏิบัติและการเรียนรู้ทฤษฎีในการประกอบอาชีพให้เกิดมาตรฐานและความปลอดภัยสูงสุดต่อผู้บริโภค ซึ่งตั้งเกษตรกรเองก็ต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นพื้นฐาน มีความซื่อสัตย์ในอาชีพตนเองอีกด้วย

ด้านการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ทั้ง ๔ ด้าน พบว่า เกษตรกรเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับมาก เนื่องจากภาครัฐเปิดโอกาสให้เกษตรกรเข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมด้านความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ การปฏิบัติการ การรับผลประโยชน์ และ การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล จนทำให้เกษตรกรเกิดความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และสามารถเสนอความคิดเห็นได้ทุกกรณีอย่างอิสระ โดยใช้กระบวนการสื่อสารเป็นกลยุทธ์ในการให้เกษตรกรรับรู้เข้าใจเข้าถึงกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ส่วนเกษตรกรก็เข้าไปมีส่วนร่วมทุกครั้งที่ภาครัฐจัดให้เข้าร่วมกิจกรรม เช่น การไปฝึกอบรมนอกสถานที่ การนำเกษตรกรในชุมชนไปศึกษาดูงานในชุมชนอื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทุกครั้งที่มีการเกษตรกรก็เข้าร่วมประชุมประชาคมหรือกิจกรรมโครงการต่างๆ ทุกครั้งเพราะเกษตรกรพร้อมที่จะร่วมกันดำเนินการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อให้เกษตรกรมีหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๔.๖ ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปทำการสัมภาษณ์เกษตรกรอำเภอสามพราน นักวิชาการส่งเสริมเกษตรตำบล จำนวน ๓ คน ผู้บริหารชุมชน จำนวน ๒ คน ผู้นำกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ จำนวน ๒ คน รวมจำนวน ๘ คน สรุปได้ดังนี้

๑. นายปรีชา มรกฎจินดา	เกษตรกรอำเภอสามพราน
๒. นายเลิศ ดอนปัต	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรตำบลบางช้าง
๓. นายธนภูมิ พูลขวัญ,	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ
๔. นายนิคม ลิมสงวน	นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางช้าง
๕. นายประทีน เสรีชัยวิช	กำนันตำบลบางช้าง
๖. นายฉาญา ปานเจริญ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕
๗. นางประหยัด ปานเจริญ	ประธานศูนย์เรียนรู้บ้านหัวอ่าว
๘. นางพรปวีณ์ ใจกระสัน	วิทยากรเกษตรธรรมชาติ

ผลการสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม แยกตามวัตถุประสงค์ ๓ ด้าน ๑.ด้านกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ ๒.ด้านการบริหารจัดการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ๓. ด้านการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน จำนวน ๑๐ ข้อ และนำมาสรุปประมวลผลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) เพื่อแสดงสรุปข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลข้างต้น ดังนี้

๑. ความเป็นมาของกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน เกิดขึ้นจากการจัดตั้งกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์และน้ำหมักชีวภาพ เพราะก่อนหน้านี้มีการใช้ปุ๋ยเคมีเยอะในกลุ่มเกษตรกรซึ่งทำให้เกษตรกรมีต้นทุนในการผลิตสูง^๑ ผู้นำเกษตรกรบ้านหัวอ่าวได้เล็งเห็นความสำคัญของการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยมีสามพรานโมเดลที่ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมทำให้อาหารปลอดภัยมากยิ่งขึ้น มีกรมพัฒนาที่ดินมาสนับสนุนอุปกรณ์ และสมุนไพรทุกอย่าง นอกจากนั้นยังมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรตำบลลงไปควบคุมดูแลและตอบคำถามเมื่อเกิดปัญหา เพราะตอนนี้เกษตรกรมีความตื่นตัวมากขึ้นและต้องการเป็นสมาชิกเพื่อเข้าร่วมโครงการมากขึ้น^๒

^๑สัมภาษณ์ นายปรีชา มรกฎจินดา,เกษตรกรอำเภอสามพราน, สำนักงานเกษตรอำเภอสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

^๒สัมภาษณ์ นายธนภูมิ พูลขวัญ, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ, สำนักงานเกษตรอำเภอสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

อย่างไรก็ตามยังมีผู้นำเกษตรกรให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า กระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านห้วยอ่าวเกิดการเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมีในทางการเกษตรของเกษตรกร เมื่อ ๔๐-๕๐ ปีที่แล้ว ทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการรักษาเป็นจำนวนมาก ภาระหนี้สินก็เพิ่มมากขึ้น รายได้ลดลงเพราะโดนพ่อค้าคนกลางกดราคาจากสวน ดังนั้นจึงเกิดการรวมกลุ่มโดยเริ่มจากการบริหารกลุ่มกันเองในหมู่บ้านเริ่มดำเนินการเรื่อยต่อเนื่องมาประมาณ ๖-๗ ปีที่ผ่านมากระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารของชุมชนบ้านห้วยอ่าว ทำกันเอง คิดกันเองมาก่อน ทำแบบกระชับและต่อเนื่องและยาวนานโดยการนำของนางประหยัด ประธานกลุ่มศูนย์เรียนรู้บ้านห้วยอ่าว มีหน่วยงานสำนักงานเกษตรอำเภอสามพราน สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม และศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรจังหวัดนครปฐม กรมวิชาการเกษตรมาให้การช่วยเหลือสนับสนุน^๓

๒. การบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยอ่าวเกี่ยวกับการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มให้มีความเข้มแข็งและเจริญก้าวหน้าเกษตรกรต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภคที่ต้องการความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ปลอดภัยจากสารพิษเกษตรกรผู้ผลิตจะต้องรวมกลุ่มอย่างเข้มแข็ง ร่วมมือร่วมใจกันผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ตามความรู้ความสามารถที่พื้นที่ตนเองจะปลูกได้ ต้องเริ่มตั้งแต่กระบวนการผลิต เช่น การจัดการดิน การจัดการแหล่งน้ำ การป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยเกษตรกรใช้สารชีวภาพและเชื้อจุลินทรีย์ สลับกันไป อาจจะมีการใช้สารเคมีบ้างเป็นบางครั้ง โดยต้องเลือกใช้สารเคมีตัวที่ไม่ตกค้างเป็นเวลานาน เพื่อการใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ต่างๆ ให้มากขึ้น ผู้บริโภคก็จะยอมรับในผลผลิต^๔ กลุ่มเกษตรกรมีการร่วมกันผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพใช้กันภายในกลุ่ม และมีการแบ่งจำหน่ายให้กับเกษตรกรผู้ผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ในราคาที่ไม่แพง เพราะเกษตรกรบางรายไม่มีเวลาในการทำปุ๋ยหมักชีวภาพและถ้าได้มีการพูดคุยกันระหว่างเกษตรกรกับนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมากขึ้น เช่น การเน้นลงพื้นที่และส่งเสริมสมาชิกเกษตรกรกลุ่มผู้ผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ให้มีการผลิตที่ปลอดภัยอย่างแท้จริงและสร้างกลุ่มให้มีความเข้มแข็งก่อน เพราะยังมีกลุ่มเกษตรกรบางราย บางกลุ่มยังขาดความรู้ความเข้าใจในการผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ให้ปลอดภัยจากสารพิษ ดังนั้นแนวทางการพัฒนาเน้นการลงพื้นที่ส่งเสริมเพิ่มความรู้ในการผลิตอย่างไรให้ปลอดภัยและควรมีการรวมกลุ่มให้มากขยายการผลิตเพื่อให้มีหลายๆ สวนในการเพิ่มปริมาณผลผลิต^๕ การใช้การรับรองแบบมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำร่วมรับผิดชอบ การรับรองแบบ จีพีเอส ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งความรู้ ไม่เอาไรต์เอาเปรียบกัน ร่วมกันผลิตสินค้าที่ปลอดภัยและมีคุณภาพซึ่งผู้ผลิตปลอดภัยจาก

^๓สัมภาษณ์ นายฉา ปานเจริญ , ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๕ บ้านห้วยอ่าว ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^๔สัมภาษณ์ นายเลิศ ดอนปัด นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรตำบลบางช้าง, สำนักงานเกษตรอำเภอสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^๕สัมภาษณ์ นายฉา ปานเจริญ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๕ บ้านห้วยอ่าว ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

สารเคมี รวมทั้งผู้บริโภคก็ปลอดภัยไม่ต้องบริโภคผลผลิตที่มีเคมี มีจดบันทึกแปลง และกำหนดราคาสินค้าเอง^๖

๓. การสร้างความยั่งยืนและการสร้างกระบวนการผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว

๓.๑ การประชาสัมพันธ์และสร้างความตระหนักรู้ต่ออาหารและผลิตภัณฑ์ นั้นมีความสำคัญมาก อันดับแรกต้องสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคก่อน ซึ่งผู้บริโภคบางคนยังเปรียบเทียบยังยึดติดกับความสวยงามของผลผลิตว่าต้องผิวสวย รูปทรงสวย ผิวต้องเรียบ โดยไม่เข้าใจถึงกระบวนการผลิตว่าบางครั้งการผลิตปลอดภัยนั้นไม่ได้เน้นการใช้สารเคมี อาจจะทำให้ผลผลิตนั้นอาจไม่สวยเมื่อเทียบกับการใช้สารเคมี เพราะผลผลิตอาจพบรูแมลงตามใบหรือตามผลบ้าง และต้องทำความเข้าใจกับเกษตรกรให้มากขึ้นเพื่อให้เกษตรกรรู้ถึงปัญหาการใช้สารเคมีมากเกินไปจะมีผลกระทบต่อสุขภาพอย่างไร โดยให้สารธารณสุขเข้าร่วมโครงการและมีการตรวจสุขภาพ เจาะเลือดหาสารพิษตกค้างในเลือดให้เกษตรกร หลังจากนั้น เราต้องให้ข้อมูลของกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์และให้ความรู้เรื่องการกระบวนการผลิตปลอดภัยจากสารพิษกับเกษตรกรลูกกลุ่มให้มากขึ้นเพื่อเกษตรกรจะได้รับรู้วิธีการผลิตอย่างไรให้ผลผลิตนั้นมีความปลอดภัยจากสารพิษ ปัจจุบันเกษตรกรบางรายยังไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง เจ้าหน้าที่ต้องเพิ่มการลงพื้นที่เข้าเยี่ยมเยียนกลุ่มเกษตรกรเพื่อประชาสัมพันธ์หรืออาจจะขอความร่วมมือกับ อบต. เพื่อประกาศเสียงตามสายของชุมชนเพื่อชาวบ้านจะได้รับฟังข่าวสารอย่างทั่วถึง^๗

๓.๒ การมีหน่วยงานให้การรับรองคุณภาพหรือมาตรฐานผลผลิต ควรจะมี เพราะประเทศไทยกำลังจะเข้าสู่ไทยแลนด์ ๔.๐ ซึ่งเป็นนโยบายที่ปรับเปลี่ยนวิถีคิดการทำเกษตรแบบเดิมไป ถ้าเกษตรกรไม่มีใบรับรองมาตรฐานผลผลิตหรือมาตรฐานการผลิตใดๆเลย ก็จะแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้านได้ยาก ซึ่งตอนนี้ทางตลาดสุขใจจะมีเจ้าหน้าที่ห้อง LAB ไปเก็บตัวอย่างผลผลิตตรวจสอบสารพิษตกค้างเป็นประจำอยู่แล้ว เพียงแค่มีการส่งเสริมเกษตรกรให้ได้ใบรับรองมาตรฐานคุณภาพจากหน่วยงานภาครัฐเพิ่มมากขึ้น เช่น การได้ใบรับรองแปลงมาตรฐานการผลิต GAP หรือการได้ใบรับรองมาตรฐานแปลงอินทรีย์ เป็นต้น โดยบางกลุ่มสมาชิกเกษตรกรในกลุ่มของคนนั้นได้มีการทำใบรับรองมาตรฐานการผลิต (GAP) และต่อมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันแต่ก็มีจำนวนเพียงไม่กี่ราย ส่วนสมาชิกเกษตรกรที่ยังไม่มีใบรับรองคุณภาพมาตรฐานสมควรที่จะเข้าร่วมขอรับรองคุณภาพหรือมาตรฐานต่างๆ เพื่อเป็นหลักประกันคุณภาพผลผลิตของตนเอง การรับรองคุณภาพจากหน่วยงานต่างๆควรมี แต่เบื้องต้นเกษตรกรต้องเรียนรู้และศึกษาการผลิตให้ดี ถ้าเป็นไปได้ไม่ควรใช้สารเคมีเลย และถ้าผลิตสารชีวภาพหรือปุ๋ยหมักต่างๆเองได้ยิ่งดี เพราะเป็นการลดต้นทุนการซื้อสารเคมี อีกทั้งผลผลิตจะปลอดภัยอย่างแท้จริง เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการขอใบรับรองมาตรฐานต่างๆ แต่การมีหน่วยงานรับรองมาตรฐานการผลิตในปัจจุบันนี้ อย่างเช่น

^๖สัมภาษณ์ นางประหยัด ปานเจริญ, ประธานศูนย์เรียนรู้บ้านหัวอ่าว ตำบลบางช้าง อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^๗สัมภาษณ์ นายนิคม ลิ้มสงวน, นายกององค์การบริหารส่วนตำบลบางช้าง อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม, ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

ใบรับรอง GAP จะเป็นการรับรองมาตรฐานการผลิตเฉพาะพื้นที่แปลงพืชเท่านั้น ซึ่งในความเป็นจริงน่าจะมีการรับรองมาตรฐานที่ตัวผู้ผลิต ซึ่งการผลิตอาหารปลอดภัยจากสารพิษต้องยึดหลักความซื่อสัตย์เป็นหลักสำคัญ^๘

๓.๓ การปรับปรุงสถานที่ให้ได้มาตรฐาน ศูนย์เรียนรู้บ้านหัวอ่าวเป็นสถานที่เหมาะสมอยู่แล้ว เพราะเป็นศูนย์เรียนรู้ที่เปิดโอกาสแก่ทุกคนเข้ามาเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และยังเป็นสถานที่รวมกลุ่มกันทำผลิตภัณฑ์ชุมชน ทำปุ๋ยหมักต่างๆ น้ำหมักชีวภาพ เพื่อความยั่งยืนในอนาคตควรขยายพื้นที่ให้มากขึ้นกว่าเดิมและเพิ่มวิทยาการมาให้ความรู้มากกว่าเดิม อีกทั้งควรเพิ่มการเข้าถึงผู้บริโภคให้มากขึ้น เช่น เพิ่มสถานที่ขายผลิตภัณฑ์ปลอดภัยจากสารพิษเพื่อสนองความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคที่ต้องการซื้อไปบริโภคภายในบ้าน เช่น แม่บ้าน ข้าราชการ คนทำงานทั่วไป เป็นต้น^๙

๓.๔ การสร้างตลาดชุมชนของผู้บริโภคกับผู้ผลิต มีความจำเป็นอย่างมากที่จะมีสถานที่พบปะกันระหว่างผู้บริโภคกับผู้ผลิต เพราะถ้าผู้บริโภคและผู้ผลิตไม่ได้เจอกัน ไม่ได้คุยกัน ต่างคนต่างผลิต ก็ไม่สามารถรับรู้ปัญหาซึ่งกันและกันได้ โดยใช้ตลาดสามพรานโมเดลประชาสัมพันธ์โครงการความปลอดภัยด้านอาหารและผลิตภัณฑ์บ้านหัวอ่าวนี้ให้ผู้บริโภคทราบมากขึ้น และตลาดยังเป็นสื่อกลางในการนัดพบเพื่อทำให้เกษตรกรผู้ผลิตทราบว่าผู้บริโภคหรือผู้ซื้อต้องการอะไร แบบไหน และจำเป็นที่เกษตรกรควรที่จะรู้ว่าช่วงไหนต้องผลิตอะไร ปริมาณแค่ไหน ไม่ใช่ผลิตออกไปโดยไม่รู้ว่าขายได้มากน้อยเพียงไรอย่างกับทุกวันนี้เกษตรกรจะปลูกและผลิตและสู้เม็ดเงินกันไป ช่วงไหนผลิตตัวไหนราคาสูง ก็จะแห่กันปลูกตามกันไป ทำให้เกิดภาวะผลผลิตล้นตลาด ราคาตกต่ำอีกทั้งผู้บริโภคจะเห็นความซับซ้อนของการผลิตว่ามันมีขั้นตอนที่ยุ่งยากเพียงใด^{๑๐}

๔. แนวทางและการส่งเสริมกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว สำหรับแนวทางที่จะทำให้เกษตรกรหันมาให้ความสำคัญและเข้าร่วมกิจกรรมอันดับแรกต้องหาช่องทางการจำหน่ายผลผลิต มีความมั่นคงทางตลาดก่อน^{๑๑} เพราะการจะไปเปลี่ยนวิธีคิดจากการทำเกษตรที่ใช้สารเคมีมาทำเกษตรแบบปลอดภัยไร้สารพิษ หรือเกษตรแบบอินทรีย์ เพราะเกษตรกรยังยึดติดกับความสบาย ปริมาณของผลผลิตที่จะได้ เกษตรกรบางส่วนยังไม่เข้าใจในการกระบวนการผลิตแบบปลอดภัยไร้สารพิษ หรือเกษตรแบบอินทรีย์ว่าทำแล้วได้อะไร ดังนั้นเราจึงต้องเข้าไปชี้แจงและกระจายข่าวว่าเราขายของอินทรีย์นั้นเราสามารถกำหนดราคากันเองได้เรามีใบรับรองมาตรฐานอาหารปลอดภัยจากกรมอาหารและยาการันตีผลผลิตว่าปลอดภัย ปัจจุบันเกิดการ

^๘ สัมภาษณ์ นายธนภูมิ พูลขวัญ, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ, สำนักงานเกษตรอำเภอสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑

^๙ สัมภาษณ์ นางประหยัด ปานเจริญ, ประธานศูนย์เรียนรู้บ้านหัวอ่าว ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พรประวีร์ ใจกระสันต์, วิทยาการเกษตรธรรมชาติ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายเลิศ ดอนปัด, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรตำบลบางช้าง, สำนักงานเกษตรอำเภอสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

รวมกลุ่มกันในการผลิตอาหารปลอดภัยเพิ่มขึ้นจากเมื่อก่อนมี ๑ กลุ่มเพิ่มเป็น ๒ กลุ่ม คือกลุ่มอินทรีย์บ้านหัวอ่าวและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สามพรานโมเดลเข้ามามีส่วนร่วมจัดตั้งขึ้นด้วย^{๑๒} อย่างไรก็ตามยังมีผู้นำเกษตรกร จำนวน ๑ คน ได้ให้ความเห็นว่า ควรใช้ระบบส่งเสริมเกษตรและกระบวนการโรงเรียนเกษตรกรในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกษตรกรเห็นถึงความปลอดภัยในการผลิตพืชปลอดภัยประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับและสามารถทำได้จริง โดยใช้เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการผลิตพืชปลอดภัยมาเป็นเกษตรกรต้นแบบ^{๑๓} ทุกครั้งมีการจัดประชุมควรจะหยิบยกเรื่องโทษของพิษภัยของการใช้สารเคมีตกค้างในพืชและไม้ผลที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพเจ็บป่วยง่าย^{๑๔} อีกอย่างกระบวนการผลิตอาหารปลอดภัยของชุดแรกที่ทำไว้มีมาตรฐานอยู่แล้ว เมื่อมีการประชุมประชาคมจะมีการยกตัวอย่างของผู้ที่ทำเกษตรที่ไม่ปลอดภัยว่าผลเป็นอย่างไร เช่น การเจ็บป่วยเป็นโรคต่างๆที่เกิดจากการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัย มีสารปนเปื้อน และแนะนำให้หันมาปลูกผักสวนครัวที่ใช้สารชีวภัณฑ์และทำการตรวจผลเลือดของผู้ผลิตโดยจะร่วมกับ ม.มหิตลเข้าตรวจเดือนละครั้ง การตรวจจะเน้นตรวจตัวเกษตรกรว่าอยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่จะมีสารพิษในเลือดมากน้อยแค่ไหน^{๑๕} หลังจากการประชุมประชาคมแล้วมีการพาไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ที่ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม จัดหาที่มหาวิทยาลัยที่มีความชำนาญการมาให้ความรู้ เช่น วิทยาการจากกำแพงแสน วิทยาการจากมหาวิทยาลัยมหิตล^{๑๖}

๕. รูปแบบการถ่ายทอดการทำเกษตรปลอดภัยไร้สารพิษของเกษตรกร มีการดำเนินการโดยการสร้างความตระหนักถึงความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนก่อน และเปิดโอกาสให้กับผู้ที่สนใจในกระบวนการสร้างความปลอดภัยของอาหารมาเรียนรู้กระบวนการทุกอย่าง ให้การสนับสนุนเมื่อชุมชนต้องการความช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็น วิทยากร วัสดุ หรือต้องการไปศึกษาดูงานนอกสถานที่^{๑๗} ให้ดูของจริงจากหน่วยงานวิจัยไม่ว่าจะเป็นตัวกระบวนการผลิตกระบวนการทดสอบ ตรวจสอบจากผลเลือดของผู้ผลิตจากม.มหิตล^{๑๘} ส่งเสริมและให้ความรู้โดยเปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้ามาเรียนรู้และศึกษาดูงาน และส่งเสริมให้กับโรงเรียนในชุมชนให้ความรู้กับเด็ก

^{๑๒}สัมภาษณ์ นายฉญา ปานเจริญ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๕ บ้านหัวอ่าว ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓}สัมภาษณ์ นายธนภูมิ พูลขวัญ, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ, สำนักงานเกษตรอำเภอสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑

^{๑๔}สัมภาษณ์ นายเลิศ ดอนปัด, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรตำบลบางช้าง, สำนักงานเกษตรอำเภอสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕}สัมภาษณ์ นายฉญา ปานเจริญ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๕ บ้านหัวอ่าว ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖}สัมภาษณ์ พรประวีร์ ใจกระสันต์, วิทยาการเกษตรธรรมชาติ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗}สัมภาษณ์ นายนิคม ลิ่มสงวน, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘}สัมภาษณ์ นายเลิศ ดอนปัด, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรตำบลบางช้าง, สำนักงานเกษตรอำเภอสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

และให้เด็กลงมือปฏิบัติ เช่น ส่งเสริมให้ความรู้เรื่องของปัจจัยการผลิต ส่งเสริมการตลาด และวิธีการปลูก^{๑๙}

อย่างไรก็ตามผู้นำเกษตรกร จำนวน ๑ คน ได้ให้ความเห็นว่า ควรเชิญชวนเยาวชนให้เข้าร่วมเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) โดยกำหนดหลักสูตรพีชปลอดภัยในการถ่ายทอดความรู้หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร^{๒๐}

๖. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน มีการเปิดโอกาสให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในทุกๆด้านโดยตรงในฐานะที่เป็นผู้ผลิต และมีส่วนร่วมในการคัดเลือกกิจกรรมหรือโครงการว่าจะทำอย่างไรให้ผู้บริโภคมีความปลอดภัยในการบริโภคอาหาร โดยมีการจัดประชุมเดือนละครั้งและมีการประชุมสัญจร เช่น เดือนนี้อาจจะไปประชุมบ้านนาย ก เดือนถัดไปไปบ้านนาย ข ทุกครั้งที่ไปจะไปดูในส่วนที่เป็นปัญหา มีการตอบโต้ วิเคราะห์ปัญหา และเสนอปัญหาใช้วาระการประชุมนั้นเป็นตัวสรุปและแก้ปัญหาเลย นอกจากนี้ยังมีส่วนร่วมในการคัดเลือกตัวแทนเข้ามาเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน ร่วมเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์^{๒๑}ไม่ปิดกั้นโดยเปิดโอกาสอิสระเสรี คนที่จะมาเข้าร่วมจะต้องมาด้วยใจและรักที่จะทำเกษตรอินทรีย์ ถ้าสนใจสมุนไพรไล่แมลง ยินดีให้เอาไปทดลองใช้และพร้อมจะสอนให้อยู่แล้ว^{๒๒}

๗. เทคนิคและวิธีการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรอย่างเป็นรูปธรรม อันดับแรกคือเปรียบเทียบการดำเนินการทำเกษตรอินทรีย์ในครัวเรือนหนึ่งกับอีกครัวเรือนหนึ่งที่ทำเกษตรแบบใช้สารเคมี ชี้ให้เห็นข้อแตกต่าง มีตัวอย่างให้เห็นอย่างชัดเจน ใช้ของจริงเป็นบทพิสูจน์ การทำเกษตรอินทรีย์มันอาจจะเหนื่อย หนักแรง แต่มันยั่งยืน แต่ถ้าใช้สารเคมีมันสบาย ใช้เวลาไม่นาน แต่ก็ไม่ยั่งยืน เพราะถ้าไม่ใช้ก็จะกลับมาเหมือนเดิม^{๒๓}อีกประการหนึ่งคือขึ้นอยู่กับปฏิบัติของเกษตรกรเองว่าจะทำอย่างไรให้อาหารและผลิตภัณฑ์มีการพัฒนาขึ้นกว่าเดิม เช่น วิธีการห่อผลไม้ว่าเราจะเลือกห่ออย่างไรที่จะไม่ทำให้ลูกใหญ่เกินไปหรือเล็เกินไป เมื่อผลผลิตออกมาลูกสวยและได้คุณภาพ^{๒๔}

^{๑๙}สัมภาษณ์ นางประหยัด ปานเจริญ, ประธานศูนย์เรียนรู้บ้านหัวอ่าว ตำบลบางช้าง อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๐}สัมภาษณ์ นายธนภูมิ พูลขวัญ, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ, สำนักงานเกษตรอำเภอสามปราชญ์ อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม, ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๑}สัมภาษณ์ นายเลิศ ดอนปัด, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรตำบลบางช้าง สำนักงานเกษตรอำเภอสามปราชญ์ อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๒}สัมภาษณ์ นายฉาญา ปานเจริญ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๕ บ้านหัวอ่าว ตำบลบางช้าง อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๓}สัมภาษณ์ นายเลิศ ดอนปัด, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรตำบลบางช้าง, สำนักงานเกษตรอำเภอสามปราชญ์ อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๔}สัมภาษณ์ นายฉาญา ปานเจริญ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๕ บ้านหัวอ่าว ตำบลบางช้าง อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

๘. รูปแบบการพัฒนาการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน
 อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน คือ การส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตเอง จำหน่ายเอง เข้าถึงตลาด และร่วมพัฒนาคุณภาพมาตรฐานของผลผลิตให้ปลอดภัยจากสารพิษ โดยการดำเนินการให้สมาชิกเกษตรกรทุกคนเข้าร่วมโครงการทุกคนให้ได้ใบรับรองคุณภาพมาตรฐานการผลิต GAP และ GMP ทุกคนและใช้สัญลักษณ์ Q ตีบนถุงบรรจุผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์^{๒๕} ทำให้ชีวิตเกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนจากการใช้สารเคมีมาใช้สารชีวภาพ มีสุขภาพดี มีรายได้ที่มั่นคง เนื่องจากมีตลาดรองรับผลผลิตทางการเกษตร เช่น มีตลาดท้องถิ่น ตลาดกลาง ตลาด ท็อปซูเปอร์มาร์เก็ต และตลาดสุขใจ^{๒๖} เป็นการสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากกิจกรรมการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดี มีความรักความสามัคคี^{๒๗}

๙. ปัญหา-อุปสรรค การดำเนินงานการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว

๑) ตัวผู้ผลิต ถ้าเกษตรกรยึดรูปแบบการผลิตให้ปลอดภัยจากสารพิษ ๑๐๐% ได้จะดีมาก เพราะทุกวันนี้ยังมีการปะปนของผู้ผลิตทั่วไปที่ยังไม่ปลอดภัยอย่างแท้จริง^{๒๘}

๒) ผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค เพราะไม่สามารถทำได้ทีละเยอะๆ ต้องใช้แรงงานสูง แรงงานไม่พอในการผลิต เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ปลอดสารพิษ จึงทำให้เกษตรกรบางส่วนยังไม่เข้าใจในการกระบวนการผลิตแบบปลอดภัยไร้สารพิษ หรือเกษตรกรแบบอินทรีย์ว่าทำแล้วได้อะไร ยังยึดติดกับการทำเกษตรสบายเพราะเขาคิดว่าการกระบวนการผลิตแบบปลอดภัยไร้สารพิษ หรือเกษตรกรแบบอินทรีย์ใช้เวลานานกว่าจะเก็บผลผลิตได้ ใช้แรงงานเยอะ ผลผลิตได้น้อย^{๒๙}

๓. แรงงาน เนื่องจากการทำเกษตรแบบปลอดสารต้องใช้แรงงานเยอะ แรงงานในครัวเรือนไม่เพียงพอในการผลิตแต่ละครั้ง

๑๐. แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว

๑) ควบคุมพื้นที่การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเกษตรกรให้ครอบคลุม แบบครบวงจร

^{๒๕} สัมภาษณ์ นางประหยัด ปานเจริญ, ประธานศูนย์เรียนรู้บ้านหัวอ่าว ตำบลบางช้าง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๖} สัมภาษณ์ นายเลิศ ตอนปัด, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรตำบลบางช้าง, สำนักงานเกษตรอำเภอสสามพราน อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๗} สัมภาษณ์ นายประทีน เสรีชัยวนิช กำนันตำบลบางช้าง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พรประวีร์ ใจกระสัน, วิทยากรเกษตรธรรมชาติ อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๙} สัมภาษณ์ นายนิคม ลิ่มสงวน, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางช้าง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

๒) ให้เกษตรกรเข้มแข็งและเรียนรู้โดยให้มีแบบอย่างเกษตรกรผู้ผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ปลอดภัยจากสารพิษผู้ประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบในการปฏิบัติ

๓) ภาครัฐควรให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจในด้านการผลิต โดยผลิตให้ได้คุณภาพปลอดภัยจากสารพิษตกค้าง และมีเครื่องหมายรับรองมาตรฐาน เช่น GAP

๔) ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในด้านการจัดการเรื่องตลาด โดยรวมกลุ่มกันผลิต วางแผนการผลิตให้มีผลผลิตต่อเนื่อง มีผลผลิตตรงกับความต้องการของผู้บริโภค^{๓๐}

๔.๗ สรุปผลการวิจัย

จากการทำวิจัยเรื่อง “กระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้จากการวิจัย ครั้งนี้ คือ

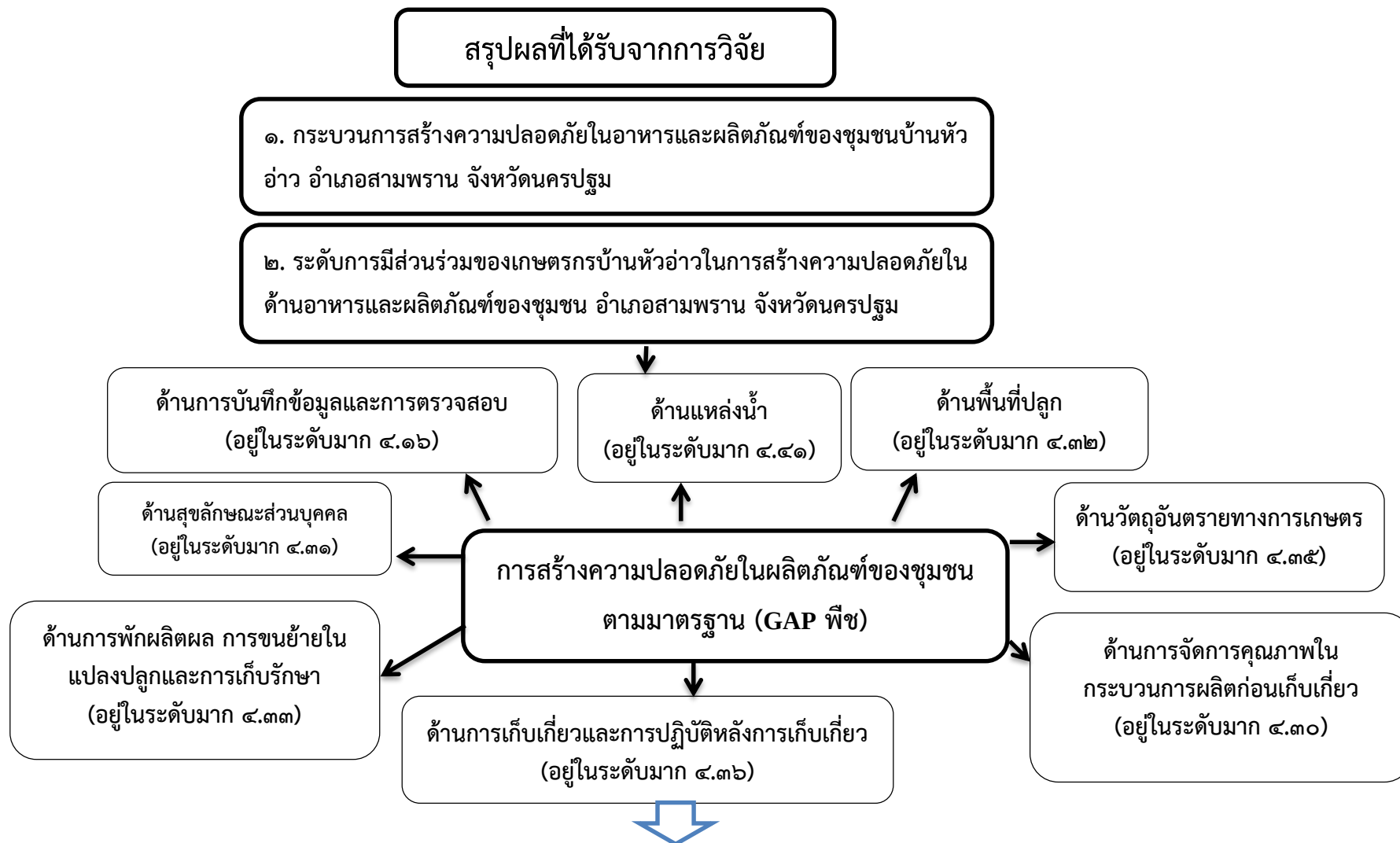
๑. ทำให้ทราบถึงกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม

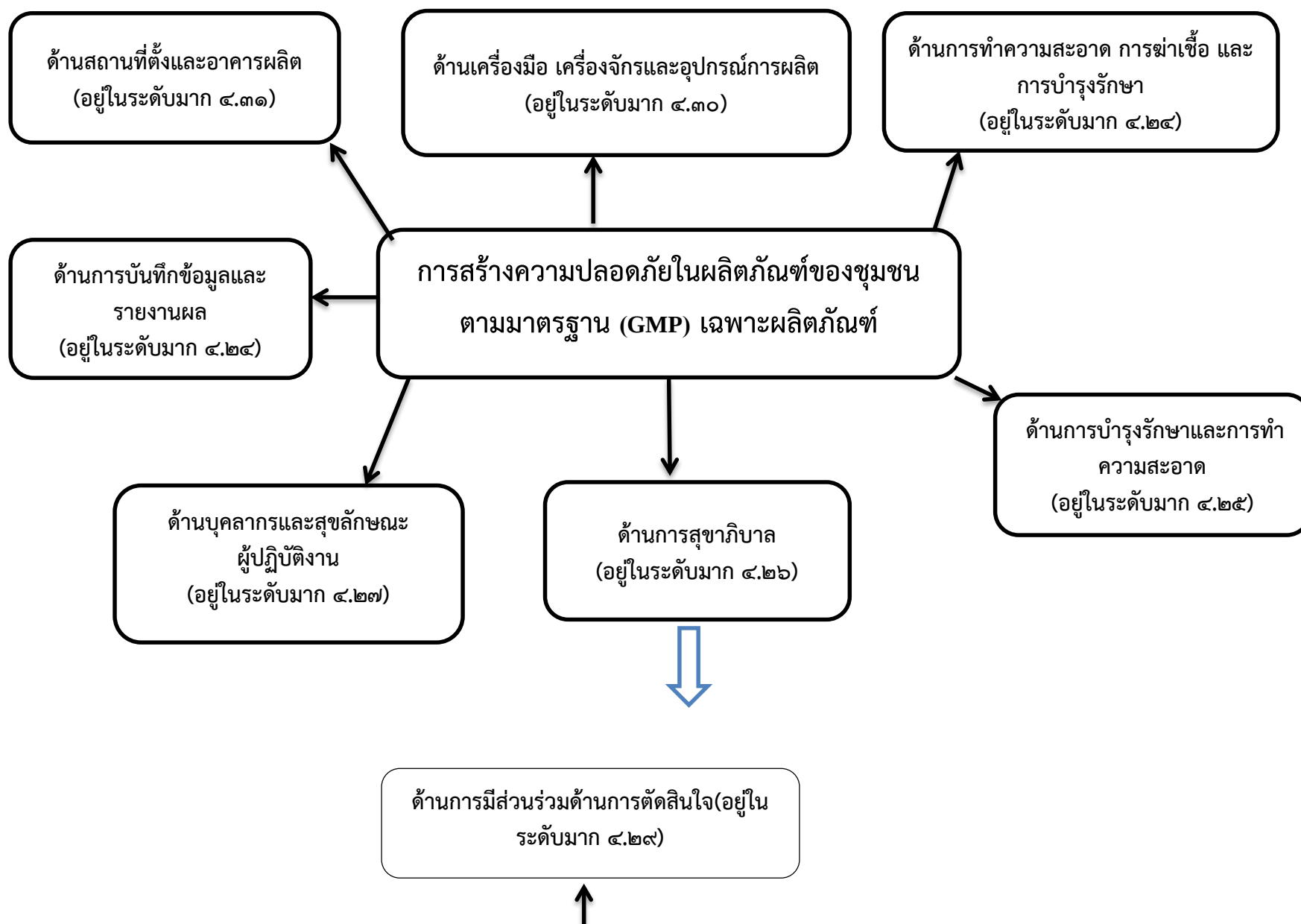
๒. ทำให้ทราบระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม

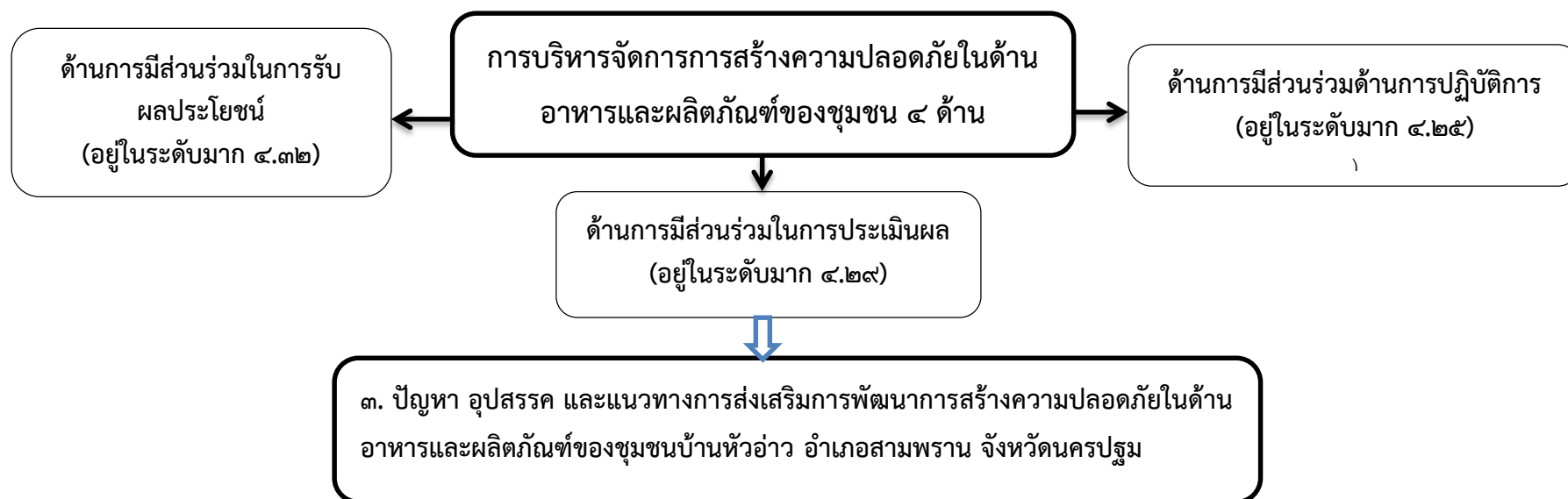
๓. ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม

๔.๗.๑ ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปได้ ดังแผนภูมิที่ ๔.๑ ต่อไปนี้

^{๓๐} สัมภาษณ์, นายปรีชา มรกฎจินดา, เกษตรอำเภอสามพราณ, สำนักงานเกษตรอำเภอสามพราณ อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

แผนภูมิที่ ๔.๗.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการทำวิจัยเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยสามารถสรุปดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๑. กระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ความเป็นมาของกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน เกิดจากความร่วมมืออย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน จะเห็นได้ว่าชุมชนบ้านหัวอ่าวได้มีการพัฒนาจากการจัดตั้งกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์และน้ำหมักชีวภาพใช้ในครัวเรือน เพราะเมื่อ ๔๐-๕๐ ปีที่แล้ว เกิดการเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมีในทางการเกษตรของเกษตรกรทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการรักษาเป็นจำนวนมาก ภาระหนี้สินก็เพิ่มมากขึ้น รายได้ลดลงเพราะโดนพ่อค้าคนกลางกดราคาจากสวนเพราะมีการใช้ปุ๋ยเคมีเยอะในกลุ่มเกษตรกรซึ่งทำให้เกษตรกรมีต้นทุนในการผลิตสูง ผู้นำเกษตรกรได้เห็นความสำคัญของการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน จึงเกิดการรวมกลุ่มโดยเริ่มจากการบริหารกลุ่มกันเองในหมู่บ้านเริ่มดำเนินการเรื่อยต่อเนื่องมาประมาณ ๖-๗ ปีที่ผ่านมา กระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารของชุมชนบ้านหัวอ่าว ทำกันเอง คิดกันเองมาก่อน ทำแบบกระชับและต่อเนื่องและยาวนานโดยการนำของนางประหยัด ประธานกลุ่มศูนย์เรียนรู้บ้านหัวอ่าว โดยมีสามพรานโมเดลที่ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมทำให้อาหารปลอดภัยมากยิ่งขึ้น ซึ่งกรมพัฒนาที่ดินมาสนับสนุนอุปกรณ์ สมุนไพรทุกอย่าง โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรตำบล จากสำนักงานเกษตรอำเภอสามพรานลงไปควบคุมดูแลและตอบคำถามเมื่อเกิดปัญหา เพราะตอนนี้เกษตรกรมีความตื่นตัวมากขึ้นและต้องการเป็นสมาชิกเพื่อเข้าร่วมโครงการมากขึ้น มีสำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม และศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรจังหวัดนครปฐม กรมวิชาการเกษตรมาให้การช่วยเหลือสนับสนุน

การบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรบ้านหัวอ่าวเกี่ยวกับการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ เกษตรกรคำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภคที่ต้องการความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ปลอดภัยจากสารพิษเกษตรกรผู้ผลิตมีการรวมกลุ่มอย่างเข้มแข็ง ร่วมมือร่วมใจกันผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ตามความรู้ความสามารถที่พื้นที่ตนเองจะปลูกได้ เริ่มตั้งแต่กระบวนการผลิต เช่น การจัดการดิน การจัดการแหล่งน้ำ การป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยเกษตรกรใช้สารชีวภาพ และเชื้อจุลินทรีย์ สลับกันไป อาจจะมีการใช้สารเคมีบ้างเป็นบางครั้ง โดยเลือกใช้สารเคมีตัวที่ไม่ตกค้างเป็นเวลานานและเพิ่มการใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ต่างๆมากขึ้น เกษตรกรมีการรวมกลุ่มกันผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพเพื่อใช้กันภายในกลุ่ม และมีการแบ่งจำหน่ายให้กับเกษตรกรผู้ผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ในราคาที่ไม่แพง เพราะเกษตรกรบางรายไม่มีเวลาในการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ และถ้าได้มีการพูดคุยกันระหว่างเกษตรกรกับนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมากขึ้น เช่น การเน้นลงพื้นที่และส่งเสริมสมาชิกเกษตรกรกลุ่มผู้ผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ให้มีการผลิตที่ปลอดภัยอย่างแท้จริงและสร้างกลุ่มให้มีความเข้มแข็งก่อน เพราะยังมีกลุ่มเกษตรกรบางราย บางกลุ่มยังขาดความรู้ความเข้าใจในการผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ให้ปลอดภัยจากสารพิษ ดังนั้นแนวทางการพัฒนาเน้นการลงพื้นที่ส่งเสริมเพิ่มความรู้ในการผลิตอย่างไรให้ปลอดภัยและควรมีการรวมกลุ่มให้มาขยายการผลิตเพื่อให้มีหลาย ๆ ส่วนในการเพิ่มปริมาณผลผลิต การใช้การรับรองแบบมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำร่วมรับผิดชอบ การ

รับรองแบบ จีพีเอส ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งความรู้ ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน ร่วมกันผลิตสินค้าที่ปลอดภัยและมีคุณภาพซึ่งผู้ผลิตปลอดภัยจากสารเคมี รวมทั้งผู้บริโภคก็ปลอดภัยไม่ต้องบริโภคผลผลิตที่มีเคมี มีจดบันทึกแปลงและกำหนดราคาสินค้าเอง

การพัฒนากระบวนการผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าวให้ปลอดภัยแบบยั่งยืน การพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์นั้นสำคัญมาก อันดับแรกต้องสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคก่อน ซึ่งผู้บริโภคบางคนยังเปรียบเทียบยังยึดติดกับความสวยงามของผลผลิตว่าต้องผิวสวย รูปทรงสวย ผิวต้องเรียบ โดยไม่เข้าใจถึงกระบวนการผลิตว่าบางครั้งการผลิตปลอดสารพิษนั้นไม่ได้เน้นการใช้สารเคมี อาจจะทำให้ผลผลิตนั้นอาจไม่สวยเมื่อเทียบกับการใช้สารเคมี เพราะผลผลิตอาจพบรูแมลงตามใบหรือตามผลบ้าง และต้องทำความเข้าใจกับเกษตรกรให้มากขึ้นเพื่อให้เกษตรกรรู้ถึงปัญหาการใช้สารเคมีมากเกินไปจะมีผลกระทบต่อสุขภาพอย่างไร โดยให้สารธารณสุขเข้าร่วมโครงการและมีการตรวจสอบสุขภาพ เจาะเลือดหาสารพิษตกค้างในเลือดให้เกษตรกร หลังจากนั้น เราต้องให้ข้อมูลของกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์และให้ความรู้เรื่องการกระบวนการผลิตปลอดภัยจากสารพิษกับเกษตรกรลูกกลุ่มให้มากขึ้นเพื่อเกษตรกรจะได้รับรู้วิธีการผลิตอย่างไรให้ผลผลิตนั้นมีความปลอดภัยจากสารพิษ ปัจจุบันเกษตรกรบางรายยังไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง เจ้าหน้าที่ต้องเพิ่มการลงพื้นที่เข้าเยี่ยมเยียนกลุ่มเกษตรกรเพื่อประชาสัมพันธ์หรืออาจจะขอความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อประกาศเสียงตามสายของชุมชนเพื่อชาวบ้านจะได้รับฟังข่าวสารอย่างทั่วถึง

การมีหน่วยงานให้การรับรองนั้นดีก็ควรจะมี เพราะประเทศไทยกำลังจะเข้าสู่ไทยแลนด์ ๔.๐ ซึ่งเป็นนโยบายที่ปรับเปลี่ยนวิถีคิดการทำเกษตรแบบเดิมไป ถ้าเกษตรกรไม่มีใบรับรองมาตรฐานผลผลิตหรือมาตรฐานการผลิตใดๆเลย ก็จะแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้านได้ยาก ซึ่งตอนนี้ทางตลาดสุขใจจะมีเจ้าหน้าที่ห้อง LAB ไปเก็บตัวอย่างผลผลิตตรวจสอบสารพิษตกค้างเป็นประจำอยู่แล้ว เพียงแค่มีการส่งเสริมเกษตรกรให้ได้ใบรับรองมาตรฐานคุณภาพจากหน่วยงานภาครัฐเพิ่มมากขึ้น เช่น การได้ใบรับรองแปลงมาตรฐานการผลิต GAP หรือการได้ใบรับรองมาตรฐานแปลงอินทรีย์ เป็นต้น โดยบางกลุ่มสมาชิกเกษตรกรในกลุ่มของคนนั้นได้มีการทำใบรับรองมาตรฐานการผลิต (GAP) และต่ออายุมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันแต่ก็มีจำนวนเพียงไม่กี่ราย ส่วนสมาชิกเกษตรกรที่ยังไม่มีใบรับรองคุณภาพมาตรฐานสมควรที่จะเข้าร่วมขอรับรองคุณภาพหรือมาตรฐานต่างๆ เพื่อเป็นหลักประกันคุณภาพผลผลิตของตนเอง การรับรองคุณภาพจากหน่วยงานต่างๆควรมี แต่เบื้องต้นเกษตรกรต้องเรียนรู้และศึกษาการผลิตให้ดี ถ้าเป็นไปได้ไม่ควรใช้สารเคมีเลย และถ้าผลิตสารชีวภาพหรือปุ๋ยหมักต่างๆเองได้ยิ่งดี เพราะเป็นการลดต้นทุนการซื้อสารเคมี อีกทั้งผลผลิตจะปลอดภัยอย่างแท้จริง เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการขอใบรับรองมาตรฐานต่างๆ แต่การมีหน่วยงานรับรองมาตรฐานการผลิตในปัจจุบันนี้ อย่างเช่น ใบรับรอง GAP จะเป็นการรับรองมาตรฐานการผลิตเฉพาะพื้นที่แปลงพืชเท่านั้น ซึ่งในความเป็นจริงน่าจะมีการรับรองมาตรฐานที่ตัวผู้ผลิต ซึ่งการผลิตอาหารปลอดภัยจากสารพิษต้องยึดหลักความซื่อสัตย์เป็นหลักสำคัญ

ส่วนศูนย์เรียนรู้บ้านหัวอาวนั้นเป็นสถานที่เหมาะสมดีอยู่แล้ว เพราะเป็นศูนย์เรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามาเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และยังเป็นสถานที่รวมกลุ่มกันทำผลิตภัณฑ์

ชุมชน ทำปุ๋ยหมักต่างๆ น้ำหมักชีวภาพ เพื่อความยั่งยืนในอนาคตควรขยายพื้นที่ให้มากขึ้นกว่าเดิม และเพิ่มวิทยาการมาให้ความรู้มากกว่าเดิม อีกทั้งควรเพิ่มการเข้าถึงผู้บริโภคให้มากขึ้น เช่น เพิ่มสถานที่ขายปลีกผลผลิตปลอดภัยจากสารพิษเพื่อสนองความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคที่ต้องการซื้อไปบริโภคภายในบ้าน เช่นแม่บ้าน ข้าราชการ คนทำงานทั่วไป

การสร้างตลาดชุมชนของผู้บริโภคกับผู้ผลิตนั้นมีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องมีการพัฒนา เพราะถ้าผู้บริโภคและผู้ผลิตได้เจอกัน ได้คุยกัน สามารถรับรู้ปัญหาซึ่งกันและกันได้ โดยใช้ตลาดสามพรานโมเดลเป็นสถานที่ประชาสัมพันธ์โครงการความปลอดภัยด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ บ้านหัวอ่าวนี้ให้ผู้บริโภคทราบมากขึ้น และเป็นสื่อกลางในการนัดพบเพื่อทำให้เกษตรกรผู้ผลิตทราบว่าผู้บริโภคหรือผู้ซื้อต้องการอะไร แบบไหน และจำเป็นที่เกษตรกรควรที่จะรู้ว่าช่วงไหนต้องผลิตอะไร ปริมาณแค่ไหน ไม่ใช่ผลิตออกไปโดยไม่รู้ว่าจะขายได้มากน้อยเพียงไรอย่างกับทุกวันนี้เกษตรกรจะปลูกและผลิตและสู้มเตากันไป ช่วงไหน ผลผลิตตัวไหนราคาสูง ก็จะแห่กันปลูกตามกันไป ทำให้เกิดภาวะผลผลิตล้นตลาด ราคาตกต่ำอีกทั้งผู้บริโภคจะได้เห็นความซับซ้อนของการผลิตว่ามันมีขั้นตอนที่ยุ่งยากเพียงใด

แนวทางและการส่งเสริมกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว กระบวนการผลิตอาหารปลอดภัยของชุดแรกที่ทำไว้มีมาตรฐานอยู่แล้ว เมื่อมีการประชุมประชาคมจะมีการยกตัวอย่างของผู้ที่ทำเกษตรที่ไม่ปลอดภัยว่าผลเป็นอย่างไร เช่น การเจ็บป่วยเป็นโรคต่างๆที่เกิดจากการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัย มีสารปนเปื้อน และแนะนำให้หันมาปลูกผักสวนครัวที่ใช้สารชีวภัณฑ์และทำการตรวจผลเลือดของผู้ผลิตโดยจะร่วมกับ ม.มหิดลเข้าตรวจเดือนละครั้ง การตรวจจะเน้นตรวจตัวเกษตรกรว่าอยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่จะมีสารพิษในเลือดมากน้อยแค่ไหน หลังจากการประชุมประชาคมแล้วมีการพาไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ที่ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม จัดหาทีมวิทยากรที่มีความชำนาญการมาให้ความรู้ เช่น วิทยากรจากกำแพงแสน วิทยากรจากมหาวิทยาลัยมหิดล

แนวทางในการที่จะทำให้เกษตรกรในชุมชนให้ความสำคัญ และเข้าร่วมกิจกรรมการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ อันดับแรกต้องหาช่องทางการจำหน่ายผลผลิต มีความมั่นคงทางตลาดก่อน เพราะการจะไปเปลี่ยนวิธีคิดจากการทำเกษตรที่ใช้สารเคมีมาทำเกษตรแบบปลอดภัยไร้สารพิษ หรือเกษตรแบบอินทรีย์เพราะเกษตรกรยังยึดติดกับความสบาย ปริมาณของผลผลิตที่จะได้ เกษตรกรบางส่วนยังไม่เข้าใจในการกระบวนการผลิตแบบปลอดภัยไร้สารพิษ หรือเกษตรแบบอินทรีย์ว่าทำแล้วได้อะไร ดังนั้นควรใช้ระบบส่งเสริมเกษตรและกระบวนการโรงเรียนเกษตรกรในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกษตรกรเห็นถึงความปลอดภัยในการผลิตพืชปลอดภัยประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับและสามารถทำได้จริง โดยใช้เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการผลิตพืชปลอดภัยมาเป็นเกษตรกรต้นแบบ ผู้นำเกษตรกรต้องเข้าไปชี้แจงและกระจายข่าวว่าเราขายของอินทรีย์นั้นเราสามารถกำหนดราคากันเองได้เรามีใบรับรองมาตรฐานอาหารปลอดภัยจากกรมอาหารและยาการันตีผลผลิตว่าปลอดภัย ปัจจุบันเกิดการรวมกลุ่มกันในการผลิตอาหารปลอดภัยเพิ่มขึ้นจากเมื่อก่อนมี ๑ กลุ่มเพิ่มเป็น ๒ กลุ่ม คือกลุ่มอินทรีย์บ้านหัวอ่าวและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สามพรานโมเดลเข้ามามีส่วนร่วมจัดตั้งขึ้นด้วย

รูปแบบการถ่ายทอดการทำเกษตรปลอดภัยไร้สารพิษของเกษตรกรให้แก่คนรุ่นใหม่ให้ สืบทอดวัฒนธรรมต่อการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน มีการดำเนินการ โดยการสร้างความตระหนักถึงความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน และเปิดโอกาสให้กับ ผู้ที่สนใจกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารมาเรียนรู้กระบวนการทุกอย่าง ให้การสนับสนุน เมื่อชุมชนต้องการความช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็น วิทยากร วัสดุ หรือต้องการไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ โดยให้ดูของจริงจากหน่วยงานวิจัยไม่ว่าจะเป็นตัวกระบวนการผลิต กระบวนการทดสอบ ตรวจสอบ จากผลผลิตของผู้ผลิตจากม.มหิดล ส่งเสริมและให้ความรู้โดยเปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้ามาเรียนรู้และ ศึกษาดูงาน และส่งเสริมให้กับโรงเรียนในชุมชนให้ความรู้กับเด็กและให้เด็กลงมือปฏิบัติ เช่น ส่งเสริม ให้ความรู้เรื่องของปัจจัยการผลิต ส่งเสริมการตลาด และวิธีการปลูก และควรเชิญชวนเยาวชนให้เข้า ร่วมเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) โดยกำหนดหลักสูตรพืชปลอดภัยในการ ถ่ายทอดความรู้หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร

มีการเปิดโอกาสให้เกษตรกรด้านการเปิดโอกาสให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการ สร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนในการร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมรับ ผลประโยชน์ และร่วมประเมินผลหรือติดตามแก้ไข นั้นเข้ามามีส่วนร่วมในทุกๆด้านโดยตรงในฐานะ ที่เป็นผู้ผลิต และมีส่วนร่วมในการคัดเลือกกิจกรรมหรือโครงการว่าจะทำอย่างไรให้ผู้บริโภคมีความ ปลอดภัยในการบริโภคอาหาร โดยมีการจัดประชุมเดือนละครั้งและมีการประชุมสัญจร เช่น เดือนนี้ อาจจะไปประชุมบ้านนาย ก เดือนถัดไปไปบ้านนาย ข ทุกครั้งที่ไปจะไปดูในส่วนที่เป็นปัญหา มีการ ตอบโต้ วิเคราะห์ปัญหา และเสนอปัญหาใช้วาระการประชุมนั้นเป็นตัวสรุปและแก้ปัญหาเลย นอกจากนี้ยังมีส่วนร่วมในการคัดเลือกตัวแทนเข้ามาเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน ร่วม เสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ ไม่ปิดกั้นโดยเปิดโอกาส อิสระเสรี คนที่จะมาเข้าร่วมจะต้องมาด้วยใจและรักที่จะทำเกษตรอินทรีย์ ถ้าสนใจสมุนไพรรักษาโรค ยินดีให้เอาไปทดลองใช้และพร้อมจะสอนให้อยู่แล้ว

เทคนิคและวิธีการในการดำเนินการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของ ชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรให้ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมนั้น จะทำการ เปรียบเทียบการดำเนินการทำเกษตรอินทรีย์ในครัวเรือนหนึ่งกับอีกครัวเรือนหนึ่งที่ทำเกษตรแบบใช้ สารเคมี ชี้ให้เห็นข้อแตกต่าง มีตัวอย่างให้เห็นอย่างชัดเจน ใช้ของจริงเป็นบทพิสูจน์ การทำเกษตร อินทรีย์มันอาจจะเหนื่อย หนักแรง แต่มันยั่งยืน แต่ถ้าใช้สารเคมีมันสบาย ใช้เวลาไม่นาน แต่ก็ไม่ ยั่งยืน เพราะถ้าไม่ใช้ก็จะกลับมาเหมือนเดิม อีกประการหนึ่งคือขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการปฏิบัติของเกษตรกรเองว่าจะทำอย่างไรให้อาหารและผลิตภัณฑ์มีการพัฒนาขึ้นกว่าเดิม เช่น วิธีการห่อผลไม้ว่าเราจะเลือกลูก ห่ออย่างไรที่จะไม่ทำให้ลูกใหญ่เกินไปหรือเล็กเกินไป เมื่อผลผลิตออกมาลูกสวยและได้คุณภาพ

ผลประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน พร้อมทั้งมี แนวทางที่จะพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ที่เห็นก็คือเกษตรกรมีหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จากกิจกรรมการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน เนื่องจากเกษตรกรมีรายได้ เพิ่มขึ้นและมีความมั่นคงด้านรายได้เพราะสามารถกำหนดราคาได้เอง มีตลาดรองรับผลผลิตทาง การเกษตร เช่น มีตลาดท้องถิ่น ตลาดกลาง ตลาด ท็อปซูเปอร์มาร์เก็ต และตลาดสุขใจ จึงทำให้ความ

เป็นอยู่ของคนในชุมชนมีความรักความสามัคคี สำหรับแนวทางที่จะพัฒนาเกษตรอำเภอควรจะเข้ามาส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตเอง จำหน่ายเอง สามารถเข้าถึงตลาดรองรับผลผลิตทางการเกษตร ตัวเกษตรกรเองควรพัฒนาคุณภาพมาตรฐานของผลผลิตให้ปลอดภัยจากสารพิษโดยการดำเนินการให้สมาชิกเกษตรกรทุกคนเข้าร่วมโครงการทุกคนได้รับรองคุณภาพมาตรฐานการผลิต GAP ทุกคน และใช้สัญลักษณ์ Q ตีตบนถุงบรรจุผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์

ปัญหา อุปสรรค ของการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว คือ ปัญหาที่ตัวผู้ผลิต ถ้าเกษตรกรยึดรูปแบบการผลิตให้ปลอดภัยจากสารพิษ ๑๐๐% ได้จะดีมาก เพราะทุกวันนี้ยังมีการปะปนของผู้ผลิตทั่วไปที่ยังไม่ปลอดภัยอย่างแท้จริง ถ้าเราสามารถควบคุมพื้นที่การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเกษตรกรได้อย่างครอบคลุม ก็จะสามารถสร้างความยั่งยืนของโครงการได้อย่างแท้จริง โดยวิธีการต้องให้เกษตรกรซึมซับและเรียนรู้โดยให้มีแบบอย่างเกษตรกรผู้ผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ปลอดภัยจากสารพิษผู้ประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบการปฏิบัติ ปัญหาผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภคก็เป็นปัญหาอีกอย่างหนึ่ง เพราะการผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ที่ปลอดสารพิษนั้นไม่สามารถทำได้ทีละเยอะๆ ต้องใช้แรงงานสูง แรงงานไม่พอในการผลิต เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ปลอดสารพิษ จึงทำให้เกษตรกรบางส่วนยังไม่เข้าใจในการกระบวนการผลิตแบบปลอดภัยไร้สารพิษ หรือเกษตรกรแบบอินทรีย์ว่าทำแล้วได้อะไร ยังยึดติดกับการทำเกษตรแบบสบายเพราะเขาคิดว่าการกระบวนการผลิตแบบปลอดภัยไร้สารพิษ หรือเกษตรแบบอินทรีย์ใช้เวลาานกว่าจะเก็บผลผลิตได้ ใช้แรงงานเยอะ ผลผลิตได้น้อย

แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ภาครัฐควรให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจในด้านการผลิต โดยผลิตให้ได้คุณภาพปลอดภัยจากสารพิษตกค้าง และมีเครื่องหมายรับรองมาตรฐาน เช่น GAP ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในด้านการจัดการเรื่องตลาด โดยรวมกลุ่มกันผลิต วางแผนการผลิตให้มีผลผลิตต่อเนื่อง มีผลผลิตตรงกับความต้องการของผู้บริโภค และควรจัดให้มีแหล่งให้ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ที่เป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมมากกว่าที่เป็นอยู่ โดยแหล่งความรู้ดังกล่าวไม่จำกัดเวลาสามารถดูเมื่อไหร่ก็ได้ และมีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงผลที่เกิดขึ้นจากโครงการอย่างทั่วถึง ใช้ยุทธศาสตร์เชิงรุกส่งข่าวสารถึงบ้านและใช้สถานีวิทย์ชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างแรงจูงใจกระตุ้นประชาชนมีส่วนร่วม ประสานความร่วมมือ และความรู้จากภายใน และภายนอกชุมชน เพื่อเข้าไปสู่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ไม่เป็นเพียงแค่การแก้ไขปัญหา และตอบสนองความต้องการของเกษตรกรในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น แต่ต้องเป็นลักษณะของการบูรณาการกับการกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนสู่ความความยั่งยืนไปพร้อมกัน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึก และความรับผิดชอบให้กับเกษตรกรในชุมชนให้มีจิตสำนึกถึงความปลอดภัยของผู้บริโภคมากขึ้น

๒. ระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน

การสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน ตามมาตรฐาน (GAP พืช) พบว่าเกษตรกรมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๔.๓๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับ

มากทุกด้าน ตามลำดับ คือการมีส่วนร่วมด้านแหล่งน้ำ ๔.๔๑ การมีส่วนร่วมด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ๔.๓๖ การมีส่วนร่วมด้านวัตถุดิบวัตถุดิบทางการเกษตร ๔.๓๕ การมีส่วนร่วมด้านการผลิตผล การขนย้ายในแปลงปลูกและการเก็บรักษา ๔.๓๓ การมีส่วนร่วมด้านพื้นที่ปลูก ๔.๓๒ การมีส่วนร่วมด้านสุขลักษณะส่วนบุคคล ๔.๓๑ การมีส่วนร่วมด้านการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนเก็บเกี่ยว ๔.๓๐ และ การมีส่วนร่วมด้านการบันทึกข้อมูลและการตรวจสอบ ๔.๑๖

การสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน ตามมาตรฐาน GMP (เฉพาะผลิตภัณฑ์) พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๔.๒๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ตามลำดับ คือการมีส่วนร่วมด้านสถานที่ตั้งและอาคารผลิต ๔.๓๑ การมีส่วนร่วมด้านเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต ๔.๓๐ การมีส่วนร่วมด้านบุคลากรและสุขลักษณะผู้ปฏิบัติงาน ๔.๒๗ การมีส่วนร่วมด้านสุขภิบาล ๔.๒๖ การมีส่วนร่วมด้านการบำรุงรักษาและการทำความสะอาด ๔.๒๕ การมีส่วนร่วมด้านการทำความสะอาด การฆ่าเชื้อ และการบำรุงรักษา ๔.๒๔ ซึ่งอยู่ในระดับเดียวกับการมีส่วนร่วมด้านบันทึกและรายงานผล ๔.๒๔

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ทั้ง ๔ ด้าน พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๔.๒๘ เมื่อพิจารณารายด้าน ตามลำดับ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ๔.๓๒ การมีส่วนร่วมด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ๔.๒๙ การมีส่วนร่วมด้านด้านการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ ๔.๒๙ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเดียวกัน และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ๔.๒๕

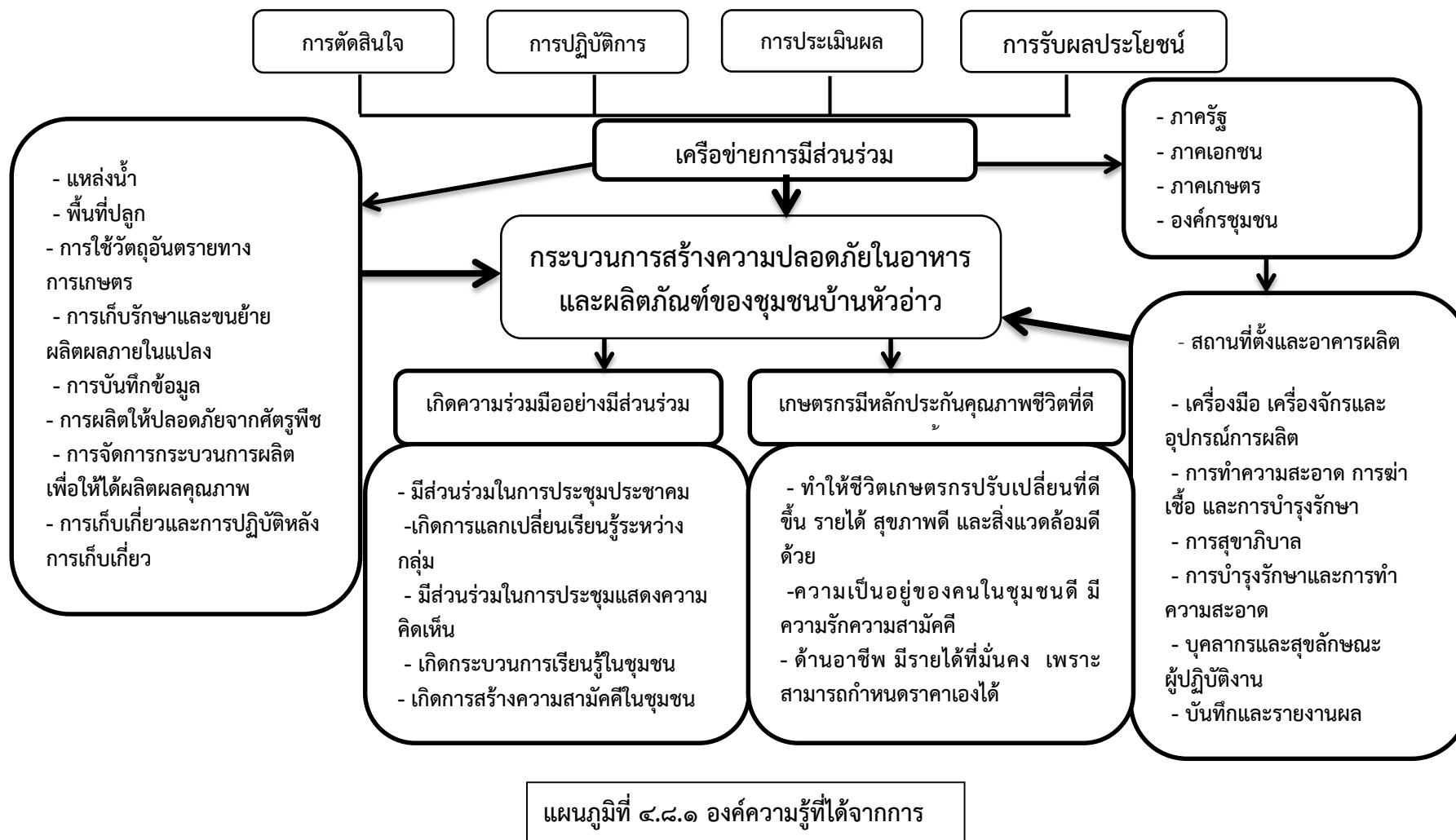
๓. ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ปัญหา อุปสรรค เกษตรกรในชุมชนไม่ค่อยให้ความร่วมมือและยังไม่ค่อยยอมปรับเปลี่ยนแนวคิดในการผลิตของตัวเอง ยังยึดติดกับการผลิตโดยใช้สารเคมีทางการเกษตร อีกทั้งเกษตรกรยังขาดแรงจูงใจในการผลิต เพราะคิดว่าผลิตแล้วจะขายได้ไหม จะไปขายที่ไหน ทุกวันนี้แหล่งที่ขายไม่เพียงพอ ปัจจัยเรื่องทุนก็สำคัญเพราะการทำเกษตรอินทรีย์ ปลอดภัยมีต้นทุนต้องใช้เวลาและแรงงานเยอะ

แนวทางการส่งเสริม เจ้าหน้าที่ควรลงพื้นที่เยี่ยมเยียนเกษตรกรให้มากขึ้นกว่าเดิม ร่วมทำงานกับเกษตรกรผู้ผลิตอย่างใกล้ชิด เกาะติดอย่างแท้จริง เพื่อเกษตรกรจะได้มีความตั้งใจในการผลิตอาหารปลอดภัยจากสารพิษ ผู้นำเกษตรกรมีส่วนร่วมให้ความรู้กับเกษตรกรมากยิ่งขึ้น พร้อมกันชี้แจงให้คำแนะนำว่าถ้าเราเปลี่ยนจากการทำเกษตรแบบใช้สารเคมีนั้นมีอันตรายแค่ไหนทั้งต่อตนเองและต่อผู้บริโภค และการทำเกษตรแบบปลอดภัยนั้นผลผลิตเราสามารถกำหนดราคาสินค้าเองได้และภาครัฐควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ทำกิจกรรมร่วมกันทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน และสามารถเสนอความคิดเห็นได้ทุกกรณี อย่างอิสระ ประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการหลายๆ ช่องทาง เช่นวิทยุชุมชน จุลสารข่าวสารเป็นต้น จัดตั้งกลุ่มย่อย มีประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มประชุมกลุ่มย่อย และจัดประชุมในวันเวลาที่เหมาะสม สรรวจ

ความต้องการของประชาชนและจัดสวัสดิการตอบสนองตามความสามารถของเกษตรกรในชุมชน ที่
สามารถทำได้ กิจกรรม หรือโครงการต่างๆ ควรประเมินและประชุมสรุปก่อนปิดกิจกรรมโครงการ

๔.๘ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

“การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม” เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน จะเห็นได้ว่าศูนย์เรียนรู้บ้านหัวอ่าวได้มีการพัฒนาจากกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดเล็กจัดตั้งขึ้นมาจากปัญหาที่พบในชุมชนคือปัญหาเรื่องสุขภาพจากการบริโภคอาหารอาหารที่มีสารพิษตกค้าง ปัญหารายได้ เนื่องจากถูกพ่อค้าคนกลางกดราคาผลผลิต ทำให้ไม่ได้ราคาเท่าที่ควร เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๗ กลุ่มสตรีและกลุ่มเกษตรกรชาวสวนบ้านหัวอ่าว ตำบลบางช้าง ได้ร่วมกันฟื้นฟูสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศทางธรรมชาติให้กับสังคม และสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนตระหนักถึงพิษภัยของสารเคมี และเปลี่ยนวิถีชีวิตมาทำเกษตรอินทรีย์ที่เป็นมิตรกับธรรมชาติ โดยเลิกใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมี และหันมาผลิตปุ๋ยชีวภาพ สารชีวภาพแทน ทำให้ผู้คนในชุมชนมีสุขภาพดีขึ้น ปัจจุบันสินค้าเกษตรอินทรีย์ของชุมชนแห่งนี้เป็นที่รู้จักกันดีในชื่อกลุ่ม "เครือข่ายเกษตรอินทรีย์กลุ่มบางช้าง" พวกเขาปลูกพืชผักไม้ผลโดยไม่ใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อเร่งผลผลิต ปลอ่ยให้พืชผักผลไม้เติบโตตามธรรมชาติ จึงมีรสชาติอร่อย ปลอดภัยต่อการบริโภค ขายดิบขายดีเป็นที่ต้องการของตลาดทั่วไป

ปัจจุบันแนวคิดเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ในอำเภอสามพราณได้ถูกขยายผล และต่อยอดโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมูลนิธิสังคมสุขใจ ที่เข้ามาพัฒนาห่วงโซ่อุปทานอินทรีย์ภายใต้ชื่อ โครงการ "สามพราณโมเดล" โดยส่งเสริมให้ชาวบ้านผลิตผักผลไม้อินทรีย์ พร้อมรับซื้อผลผลิตในราคาประกัน และเปิดโอกาสให้เกษตรกรนำผลผลิตอินทรีย์และผักปลอดสารพิษมาจำหน่ายตรงถึงมือผู้ซื้อ ที่ "ตลาดสุขใจ" สวนสามพราณ โดยเกษตรกรเป็นผู้กำหนดราคาขายเอง ไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง ทำให้เกษตรกรเกิดความมั่นคงทางอาชีพและมีรายได้มากขึ้น เป็นการพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ในชุมชนจากกระบวนการทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนาเชิงระบบประกอบด้วย ระบบนิเวศเกษตรกรรม ระบบการรวมกลุ่ม ระบบมาตรฐาน และระบบตลาด การยอมรับเทคโนโลยีจากนักวิชาการจนเกษตรกรสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างต่อเนื่องซึ่งขึ้นอยู่กับกระบวนการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้เกษตรกรสามารถเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการวางบทบาทอย่างเสมอภาคกันระหว่างเกษตรกรกับทุกภาคส่วน โดยมีการเข้าไปเก็บข้อมูล ทำประชาพิจารณ์ ส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ความสามารถในการผลิต การแปรรูปและการตลาด เน้นการมีส่วนร่วมของเกษตรกร คือการแสดงออกถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของชุมชน จึงเกิดการมีส่วนร่วม และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีของเกษตรกร มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอะไรก็ตาม มีทั้งเกษตรกรในชุมชนและหน่วยงานต่างๆ หรือแม้กระทั่งวัดเอง ก็เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน วัดเป็นศูนย์กลาง ไม่ว่าจะเป็นงานหรือกิจกรรมต่างๆ ส่วนใหญ่จะมีการจัดกิจกรรมนั้นๆ ภายในวัด (วัดธรรมปัญญารามบางม่วง) สิ่งหนึ่งที่มีส่วนสนับสนุนให้การพัฒนาชุมชนกระทำในกิจกรรมต่างๆ ก็คือหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่ให้การสนับสนุนทางด้านงบประมาณ องค์ความรู้ วัสดุสิ่งของ หรือแม้แต่บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านต่างๆ

ดังนั้น อาหาร หรือที่เราเรียกว่าเครื่องอุปโภคบริโภค นั้นถือว่าเป็นปัจจัย ๔ ที่มนุษย์ทุกคนขาดไม่ได้ เพราะสารใด ๆ ซึ่งบริโภคเพื่อเสริมโภชนาการให้แก่ร่างกาย อาหารมักมาจากพืชหรือสัตว์ และมีสารอาหารสำคัญ ผู้ผลิตจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการผลิตอาหารที่ปราศจากสารเคมี การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนจึงเกิดขึ้นจากการพัฒนาทางด้านความรู้

ความสามารถในกระบวนการผลิตอาหารปลอดภัยตามมาตรฐาน GAP และ GMP การแปรรูปและการตลาด โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และองค์กรชุมชน จึงกลายเป็นภาคีเครือข่ายการมีส่วนร่วม ทำให้เกษตรกรเกิดความร่วมมืออย่างมีส่วนร่วม การทำประชาคม ซึ่งเปรียบเสมือนเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกรในชุมชน โดยมีตัวแทนจากเกษตรกรต่างๆ และกลุ่มผู้รับผิดชอบในส่วนงานต่างๆ ในชุมชน ได้มีโอกาสพบปะกัน เพื่อประชุมหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน สร้างองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรในชุมชน เพื่อให้เกษตรกรในชุมชนเห็นความสำคัญในการพัฒนาการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนสู่ความเป็นเกษตรกรรมยั่งยืน เมื่อกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์เข้ามาสู่กลุ่มเกษตรกรบ้านห้วยอ่าว ทำให้เกิดเกษตรกรมีหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ดี ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความรักความสามัคคี มีรายได้มั่นคง สุขภาพดี และสิ่งแวดล้อมก็ดีด้วย อย่างไรก็ตามการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านห้วยอ่าวก็จะมี การเดินทางพัฒนาความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ต่อไปเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่นๆ ต่อไป

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนใน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ ๓ ประการ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ๒) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เกษตรกรบ้านหัวอ่าว หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในพื้นที่ชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน ๑๐๘ คน โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการเปรียบเทียบตารางสำเร็จรูปของเครซีมอร์แกน^๑ ได้กลุ่มประชากรตัวอย่าง จำนวน ๘๖ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามทั้งหมดมาวิเคราะห์และประมวลผล โดยนำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติดังนี้ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) มีรายละเอียดดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

^๑ บุญชม ศรีสะอาด, อ้างแล้ว, หน้า ๔๓.

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนในอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผู้ทำการวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๕.๑.๑ สรุปข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการเข้าอาศัยอยู่ในชุมชน ตำแหน่งสถานภาพในชุมชน และ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆในชุมชน ได้ดังนี้

เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๔๙ คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๐ เพศชาย จำนวน ๓๗ คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๐

อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี จำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๔ รองลงมาเป็นผู้ที่มีอายุ ๕๑ - ๖๐ ปี จำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๗ และน้อยที่สุดคือ อายุไม่เกิน ๒๐ ปี จำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๑

ระดับการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษา จำนวน ๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๗ รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๖ และน้อยที่สุดคือระดับปริญญาตรี จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๓

อาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรรวม จำนวน ๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐ รองลงมาคือ ค้าขาย จำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๑ และน้อยที่สุดคือพนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๒

รายได้ (บาทต่อเดือน) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ ๑๐,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท ต่อเดือน จำนวน ๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๗ รองลงมาคือ ผู้ที่มีรายได้ ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท ต่อเดือน จำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๔ น้อยที่สุดคือ สูงกว่า ๓๐,๐๐๑ บาท ต่อเดือน จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๕

ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า ๑๐ ปี จำนวน ๖๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๙ รองลงมาคือ ๕ - ๑๐ ปี จำนวน ๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๓ น้อยที่สุดคือ ต่ำกว่า ๕ ปี จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๘

ตำแหน่งสถานภาพในชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นเกษตรกร จำนวน ๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๔ รองลงมาคือ อื่นๆ จำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๓ น้อยที่สุดคือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๕

การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆในชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร จำนวน ๖๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๙ รองลงมาคือ อื่นๆ จำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๖ น้อยที่สุดคือเป็นสมาชิกกลุ่มรักสุขภาพ จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๓

๕.๑.๓ สรุประดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ทั้ง ๘ ด้าน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านแหล่งน้ำ รองลงมา คือ ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ด้านวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตร ด้านการพักผลผลิต การขนย้ายในแปลงปลูกและการเก็บรักษา ด้านแหล่งพื้นที่ปลูก ด้านสุขลักษณะส่วนบุคคล ด้านการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิต ก่อนเก็บเกี่ยว และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการบันทึกข้อมูลและการตรวจสอบ โดยสรุปได้ดังนี้

๑. ด้านแหล่งน้ำ การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๔.๔๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า องค์กร/หน่วยงานต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพแหล่งน้ำมากขึ้น เกษตรกรในชุมชนเลือกแหล่งปลูกที่มีปริมาณน้ำเพียงพอที่จะใช้ในการผลิตพืชรอบผังแปลงให้มีคุณภาพ และภายในชุมชนเลือกแหล่งน้ำใช้ในกระบวนการผลิตพืช มีการบำรุงรักษาให้ระบบการให้น้ำมีความสะอาดตามความเหมาะสม เช่น แม่น้ำ-คูคลองรอบผังแปลง

๒. ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๓๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เกษตรกรได้มีการคัดแยกผลผลิตด้วยคุณภาพกับผลผลิตที่มีคุณภาพ รวมถึงมีแผนการใช้ประโยชน์จากผลผลิตที่ด้อยคุณภาพเพื่อนำมาแปรรูปและทุกครั้งที่มีการเก็บเกี่ยวได้ปฏิบัติอย่างถูกสุขลักษณะ เช่น สถานที่เก็บรักษาอุปกรณ์ ภาชนะบรรจุ และวัสดุ ที่นำมาใช้ อย่างเป็นสัดส่วนและหมั่นตรวจสอบให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน

๓. ด้านวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตร การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๔.๓๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เกษตรกรในชุมชนได้ใช้ระบบการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน เช่น ใช้พืชสมุนไพรจัดการศัตรูพืชที่เหมาะสม เพื่อลดการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร มีการจัดเก็บวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตรไว้อย่างปลอดภัย เป็นสถานที่เก็บเฉพาะ แยกเป็นประเภทต่างๆและ สามารถควบคุมการหยิบใช้ได้

๔. ด้านการพักผลผลิต การขนย้ายในแปลงปลูกและการเก็บรักษา การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๔.๓๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เกษตรกรในชุมชนขณะมีการขนย้ายผลผลิตในแปลงปลูกได้ปฏิบัติด้วยความระมัดระวังและมีการป้องกันการปนเปื้อนที่

เป็นอันตรายต่อการบริโภค เช่น ภาชนะบรรจุผลิตผล และมีการจัดการด้านสุขลักษณะ เช่น ความสะอาดของสถานที่ วิธีการขนย้ายพักผลิตผล และเก็บรักษาผลิตผล

๕. ด้านพื้นที่ปลูก การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยใน ด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๔.๓๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เกษตรกรในชุมชนมีการวางแผน เช่น การจัดทำแปลง หรือปรับปรุง แปลง พื้นที่ปลูกอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนวัตถุ และพื้นที่ที่ท่านใช้ในการ เพาะปลูก ใช้สารเคมีที่ใช้รมหรือราดดิน เพื่อฆ่าเชื้อในดินหรือวัสดุปลูก มีการจัดทำประวัติการใช้ดิน เช่น การบันทึกข้อมูลชนิดสารเคมี วันที่ใช้ อัตราส่วนและวิธีใช้ และชื่อผู้ปฏิบัติงานย้อนหลังอย่างน้อย ๒ ปี

๖. ด้านสุขลักษณะส่วนบุคคล การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความ ปลอดภัยใน ด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๔.๓๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เกษตรกรในชุมชนมีสิ่งอำนวยความสะดวกเช่น ตู้ยาสามัญ ประจำบ้าน ป้ายหรือคำแนะนำด้านสุขลักษณะส่วนบุคคลที่เพียงพอและอยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน และมีการตรวจสุขภาพผู้ผลิต อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง และมีความรู้ความเข้าใจ หรือได้รับการฝึกอบรม เกี่ยวกับสุขลักษณะส่วนบุคคลการปฏิบัติทางเกษตรที่ดี และการจัดการวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตร อย่างเหมาะสม

๗. ด้านการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนเก็บเกี่ยว การมีส่วนร่วมของเกษตรกร บ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยใน ด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๔.๓๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เกษตรกรในชุมชนมีการวางแผน ควบคุมการผลิตให้ได้ผลิตผลตรงตามวัตถุประสงค์ตามหลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีและ/หรือมี ผู้เชี่ยวชาญด้านพืชนั้นๆหรือปราชญ์ชาวบ้านคอยให้คำแนะนำ และปุ๋ยอินทรีย์ที่ท่านผลิตใช้เอง นั้น จะต้องผ่านการหมักโดยสมบูรณ์หรือผ่านกระบวนการอื่นอย่างเพียงพอ ที่จะไม่ให้เกิดโรคสู่คน เช่น ระยะเวลาในการหมักปุ๋ย

๘. ด้านการบันทึกข้อมูลและการตรวจสอบ การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวใน การสร้างความปลอดภัยใน ด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ ในระดับน้อยที่สุด คือ ๔.๑๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เกษตรกรในชุมชนมีการจดบันทึกข้อมูล การใช้น้ำ การใช้สารเคมีฆ่าเชื้อในดิน รองลงมาคือ การใช้วัตถุดิบอันตรายทางการเกษตรทุกครั้งที่ใช้ และมีการจัดทำเอกสารและจัดเก็บหรือแบบบันทึกให้เป็นปัจจุบัน มีการทบทวนการปฏิบัติงานด้าน การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง ไว้เป็นหมวดหมู่ เช่น ระบุชนิดพืช ชนิดสารเคมี วัตถุประสงค์การใช้ วันที่ใช้ อัตราและวิธีการใช้ วันที่เก็บเกี่ยว และชื่อผู้ปฏิบัติงาน

๕.๑.๔ สรุประดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัย ในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยใน ด้านอาหารของ ชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GMP (เฉพาะผลิตภัณฑ์) โดยภาพรวมอยู่ใน

ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๒๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสถานที่ตั้งและอาคารผลิต ด้านเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต ด้านบุคลากรและสุขลักษณะผู้ปฏิบัติงาน ด้านการสุขาภิบาล ด้านการบำรุงรักษาและการทำความสะอาด และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การทำความสะอาด การฆ่าเชื้อ และการบำรุงรักษา ด้านบันทึกและรายงานผล โดยสรุปได้ดังนี้

๑. ด้านสถานที่ตั้งและอาคารผลิต การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๔.๓๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เกษตรกรในชุมชนมีการแบ่งแยกพื้นที่การผลิตเป็นสัดส่วน โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีสิ่งของที่ปนเปื้อนสูงกับพื้นที่ที่มีสิ่งของที่ได้รับการฆ่าเชื้อแล้วออกจากกัน เช่น บริเวณบรรจุ บริเวณเก็บผลิตภัณฑ์ที่ฆ่าเชื้อแล้ว และมีการพัฒนาสถานที่ตั้งตัวอาคารและบริเวณใกล้เคียงเพื่อไม่ให้เกิดการปนเปื้อนต่อกระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์

๒. ด้านเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๔.๓๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เกษตรกรในชุมชนมีเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิตเพียงพอระหว่างกระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์ และมีการพัฒนาเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิตอย่างถูกต้องเหมาะสมง่ายแก่การทำความสะอาดอย่างทั่วถึง เช่น ถอดเพื่อแช่น้ำยาได้

๓. ด้านบุคลากรและสุขลักษณะผู้ปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๔.๒๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เกษตรกรในชุมชนมีการฝึกอบรมคนงานด้านสุขลักษณะและความรู้ทั่วไปในการผลิตอาหารตามความเหมาะสมและมีการติดป้ายคำเตือน/คำแนะนำด้านสุขลักษณะตามจุดปฏิบัติงานต่างๆ และมีการให้ความรู้และควบคุมบุคลากรที่มีหน้าที่สัมผัสอาหารให้ปฏิบัติงานได้ถูกต้องตามหลักสุขลักษณะ

๔. ด้านการสุขาภิบาล การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๔.๒๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เกษตรกรในชุมชนมีน้ำที่ใช้ภายในสถานที่ผลิตเป็นน้ำสะอาด มีการปรับคุณภาพน้ำตามความจำเป็นและไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนกับกระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์ และมีการจัดสถานที่ผลิตให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและมาตรการเพื่อให้ดำเนินงานได้ตามหลักสุขาภิบาลที่ดี

๕. ด้านการบำรุงรักษาและการทำความสะอาด การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๔.๒๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เกษตรกรในชุมชนมีการเก็บสารเคมีและฆ่าเชื้อ สารเคมีที่ใช้ในการบำรุงรักษา ให้ถูกสุขลักษณะและมีป้ายแสดงชื่อแยกให้เป็นสัดส่วนและปลอดภัย และมีการบำรุงรักษาและทำความสะอาดตัวอาคาร พื้น ผนัง เพดาน สมำเสมอและมีการ

ดูแลรักษาสภาพของเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ในการผลิตให้ทำงานได้ดี ปลอดภัยไม่มีการปนเปื้อนกับกระบวนการผลิต

๖. ด้านการทำความสะอาด การฆ่าเชื้อ และการบำรุงรักษา การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๔.๒๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เกษตรกรในชุมชนมีการควบคุมขั้นตอนและวิธีการในการควบคุมกระบวนการผลิตตามข้อกำหนดหรือตามความเหมาะสมของกระบวนการผลิตนั้นๆอย่างเคร่งครัดตามมาตรฐาน GMP และในระหว่างกระบวนการผลิตท่านได้มีการดำเนินการขนย้ายวัตถุดิบ ส่วนผสม ภาชนะบรรจุในลักษณะที่ไม่เกิดการปนเปื้อน

๗. ด้านบันทึกและรายงานผล การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๔.๒๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เกษตรกรในชุมชนมีการบันทึกกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์อย่างละเอียดและชัดเจน สามารถตรวจสอบได้ตลอดเมื่อผลิตภัณฑ์นั้นๆไม่มีความปลอดภัยสำหรับผู้บริโภค และมีการบันทึกและเก็บผลรายงานที่เกี่ยวข้องปัญหาของกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ให้ปลอดภัย เช่น ผลวิเคราะห์แหล่งน้ำและผลิตภัณฑ์

๕.๑.๕ สรุประดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ทั้ง ๔ ด้าน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๒๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ รองลงมา คือการมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ โดยสรุปได้ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๔.๒๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เกษตรกรในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือคัดเลือกกิจกรรมโครงการที่เกี่ยวกับการเกษตร ร่วมกำหนดขั้นตอนแผนงานและเสนอปัญหา-ข้อเสนอแนะ และข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน

๒. การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมขององค์กร และประชาชนในการพัฒนาความเป็นเมืองของชุมชนไร่เชิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๔.๒๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เกษตรกรในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักเกณฑ์และเชิญชวนให้คนในชุมชน เข้าร่วมปฏิบัติงานตามแผนงานการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน

๓. การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่

ในระดับมาก ๔.๓๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เกษตรกรในชุมชนมีความยินดีและภาคภูมิใจเมื่อโครงการต่างๆก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเองและชุมชนจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่ทางเกษตรอำเภอจัดขึ้น และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการเข้าร่วม กิจกรรมหรือโครงการต่างๆของการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน

๔. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๔.๒๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เกษตรกรในชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามดูแลงาน และ สภาพปัญหา อุปสรรค การติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมต่างๆ และมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่หรือหัวหน้ากลุ่มเกษตรกรในด้านการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน

๕.๑.๖ สรุปปัญหา อุปสรรค การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ด้านการมีส่วนร่วมในการสร้างความปลอดภัยของอาหารในการเกษตร (GAP) พืช
พบว่า เกษตรกรในชุมชนบางส่วนยังไม่ค่อยให้ความร่วมมือและไม่ยอมปรับเปลี่ยนแนวคิดในการผลิตของตัวเอง ยังยึดติดกับการผลิตโดยใช้สารเคมี เจ้าหน้าที่ควรลงพื้นที่เยี่ยมเยียนเกษตรกรให้มากขึ้นกว่าเดิม ชี้แจงให้คำแนะนำแก่เกษตรกรว่าถ้าเราเปลี่ยนจากการทำเกษตรแบบใช้สารเคมีนั้นจะมีอันตรายแค่ไหนทั้งต่อตนเองและต่อผู้บริโภค และการทำเกษตรแบบปลอดภัยจากสารพิษนั้นผลิตเราสามารถกำหนดราคาสินค้าเองได้

ด้านการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน ตามมาตรฐาน GMP (เฉพาะผลิตภัณฑ์) พบว่า เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการผลิตผลิตแล้วจะขายได้ไหม แล้วจะไปขายที่ไหน เพราะทุกวันนี้แหล่งที่ขายไม่ค่อยมี และอีกอย่างก็คือปัจจัยเรื่องทุน ดังนั้นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรทำงานร่วมกับเกษตรกรผู้ผลิตอย่างใกล้ชิด เกษตรกรอย่างแท้จริง เพื่อเกษตรกรจะได้มีความตั้งใจในการผลิตอาหารปลอดภัยจากสารพิษ ผู้นำเกษตรกรมีส่วนร่วมให้ความรู้กับเกษตรกรมากยิ่งขึ้น

ด้านการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ทั้ง ๔ ด้าน พบว่า ภาครัฐควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้ทำกิจกรรมร่วมกันทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และสามารถเสนอความคิดเห็นได้ทุกกรณีอย่างอิสระ ใช้กระบวนการสื่อสารเป็นกลยุทธ์ในการให้เกษตรกรรับรู้เข้าใจเข้าถึงกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ควรประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการหลายๆ ช่องทาง เช่นวิทยุชุมชน จุลสารข่าวสาร เป็นต้น การนำเกษตรกรในชุมชนไปศึกษาดูงานในชุมชนอื่นๆเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทุกครั้งเมื่อจัดประชุมประชาคมหรือกิจกรรมโครงการต่างๆ ควรประเมินและประชุมสรุปก่อนปิดกิจกรรมโครงการแต่ละโครงการอย่างต่อเนื่อง กระจายข่าวการดำเนินงานในหลายๆ ช่องทาง เช่น หอกระจายข่าว เอกสาร แผ่นพับ และให้ผู้นำชุมชนแจ้งเกษตรกร เป็นต้น

การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ พบว่า ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และสามารถเสนอความคิดเห็นได้ทุกกรณีอย่างอิสระ ใช้กระบวนการสื่อสารเป็นกลยุทธ์ในการให้เกษตรกรรับรู้เข้าใจเข้าถึงสารัตถประโยชน์ของกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อการปรับตัว ควรส่งข่าวสารถึงบ้านและใช้สถานีวิชาชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างแรงจูงใจกระตุ้นเกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ พบว่า ควรประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการหลายๆ ช่องทาง เช่น วิชชุมชน จุฬาสารข่าวสาร เป็นต้น จัดตั้งกลุ่มย่อย มีประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มประชุมกลุ่มย่อย และจัดประชุมในวันเวลาที่เหมาะสม มีการจัดกิจกรรมสันทนาการช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ เช่น อุทกภัย เพื่อสร้างความรู้สึกเอื้อเฟื้อต่อผู้ทุกข์ยากและจะเกิดการร่วมมือช่วยเหลือกันในชุมชนโดยอัตโนมัติ นำคณะกรรมการในชุมชนไปศึกษาดูงานในชุมชนอื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งก่อให้เกิดการซึมซับความรับผิดชอบโดยปริยาย

การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ พบว่า ควรสำรวจความต้องการของประชาชน และจัดสวัสดิการตอบสนองตามความสามารถของชุมชน ที่สามารถทำได้ จัดสวัสดิการให้ครอบคลุมทั่วถึงและจัดสวัสดิการที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตจัดการช่วยเหลือด้านอุปโภคบริโภคใช้ดูแลผู้สูงอายุในลักษณะชมรมผู้สูงอายุ

การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล พบว่า เมื่อจัดกิจกรรมโครงการต่างๆ ควรประเมินและประชุมสรุปก่อนปิดกิจกรรมโครงการแต่ละโครงการอย่างต่อเนื่อง กระจายข่าวการดำเนินงานในหลายๆ ช่องทาง เช่น หอกระจายข่าว เอกสาร แผ่นพับ และให้ประธานชุมชนแจ้งประชาชน เป็นต้น แจ้งข้อมูลทั้งด้านบวกและด้านลบตามความเป็นจริง และร่วมกันหาแนวทางปรับปรุงพัฒนาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคมาวิเคราะห์ เพื่อพัฒนาชุมชน ต่อไป

๕.๑.๗ สรุปปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ด้านการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนตามมาตรฐาน GAP พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ในการผลิตอาหารให้ได้คุณภาพตามหลักเกณฑ์ GAP แต่อาจมีเกษตรกรบางรายไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนในบางขั้นตอนเนื่องจากความยุ่งยากในการปฏิบัติ การไม่มีความรู้ของเกษตรกร หรือต้นทุนการผลิตของเกษตรกร เช่น การคลุกเมล็ดพันธุ์ด้วยเชื้อไรโซเบียมหรือสารเคมีป้องกันเชื้อราก่อนปลูก การป้องกันกำจัดศัตรูพืชแบบผสมผสานทำให้ส่งผลต่อคุณภาพผลผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ได้ ภาครัฐควรให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจในการผลิตอย่างใกล้ชิด โดยการรวมกลุ่มกันผลิต วางแผนการผลิตให้มีผลต่อเนื่อง

ด้านการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนตามมาตรฐาน GMP พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์มาตรฐานการผลิต GMP แต่อาจมีการไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนในบางขั้นตอนเนื่องจากอาจรทบต่อต้นทุนการผลิตของเกษตรกร เช่น เครื่องมือ และอุปกรณ์ที่ไม่เพียงพอ สถานที่และอาคารผลิตที่ไม่

คงทนถาวร และอาจเกิดจากความยุ่งยากในการปฏิบัติ เช่น การทวนสอบน้ำหนักผลิตภัณฑ์ การบันทึกการใช้สารเคมีที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ดังนั้นภาครัฐควรให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจในด้านการผลิตอย่างใกล้ชิด จัดหาทุนและวิทยากรมาให้ความรู้แลกเปลี่ยนให้มากกว่าที่เป็นอยู่

ด้านการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ทั้ง ๔ ด้าน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพอาหารและผลิตภัณฑ์ตามมาตรฐานการผลิต (GAP) และ GMP มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ดังนั้นกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนจึงเริ่มจากความต้องการของเกษตรกรเองในชุมชนแทนความต้องการของหน่วยงานภาครัฐ การที่เกษตรกรภายในพื้นที่มีการรวมกลุ่มในรูปของประชาคม ซึ่งเป็นแนวคิดที่สนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหาซึ่งการแก้ปัญหานั้นจำเป็นต้องมีความร่วมมือทำพร้อมๆ กันในทุกระดับ ต้องระดมทุกองค์ประกอบในสังคมโดยเฉพาะชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเป็นชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้

๕.๑.๘ สรุปกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑. ด้านการดำเนินการและความเป็นมา พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นคือ กระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนเกิดขึ้นจากการจัดตั้งกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์และน้ำหมักชีวภาพ เมื่อ ๔๐-๕๐ ปีที่แล้ว เกิดการเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมีในทางการเกษตรของเกษตรกรทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการรักษาเป็นจำนวนมาก ภาระหนี้สินก็เพิ่มมากขึ้น รายได้ลดลงเพราะโดนพ่อค้าคนกลางกดราคาจากสวนเพราะมีการใช้ปุ๋ยเคมีเยอะในกลุ่มเกษตรกรซึ่งทำให้เกษตรกรมีต้นทุนในการผลิตสูง ผู้นำเกษตรกรได้เห็นความสำคัญของการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน จึงเกิดการรวมกลุ่มโดยเริ่มจากการบริหารกลุ่มกันเองในหมู่บ้านเริ่มดำเนินการเรื่อยๆต่อเนื่องมาประมาณ ๖-๗ ปีที่ผ่านมากระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารของชุมชนบ้านหัวอ่าว ทำกันเอง คิดกันเองมาก่อน ทำแบบกระชั้นและต่อเนื่องและยาวนานโดยการนำของนางประหยัด ประธานกลุ่มศูนย์เรียนรู้บ้านหัวอ่าว โดยมีสามพรานโมเดลที่ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมทำให้อาหารปลอดภัยมากยิ่งขึ้น กรมพัฒนาที่ดิน สนับสนุนอุปกรณ์ สมุนไพรทุกอย่าง มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรตำบลลงไปควบคุมดูแลและตอบคำถามเมื่อเกิดปัญหา เพราะตอนนี้เกษตรกรมีความตื่นตัวมากขึ้นและต้องการเป็นสมาชิกเพื่อเข้าร่วมโครงการมากขึ้น มีหน่วยงานสำนักงานเกษตรอำเภอสามพราน สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม และศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรจังหวัดนครปฐม กรมวิชาการเกษตรมาให้การช่วยเหลือสนับสนุน

๒. ด้านการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรบ้านหัวอ่าวพร้อมแนวทางการพัฒนา พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นคือ การบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรบ้านหัวอ่าวนั้นเกษตรกรต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภคที่ต้องการความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ปลอดภัยจากสารพิษเกษตรกรผู้ผลิตจะต้องรวมกลุ่มอย่างเข้มแข็ง ร่วมมือร่วมใจกันผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ตามความรู้ความสามารถที่พื้นที่ตนเองจะปลูกได้ ต้องเริ่มตั้งแต่กระบวนการผลิต เช่น การจัดการดิน การจัดการแหล่งน้ำ การป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยเกษตรกรใช้สารชีวภาพและเชื้อจุลินทรีย์

รีย สลับกันไป อาจจะมีการใช้สารเคมีบ้างเป็นบางครั้ง โดยต้องเลือกใช้สารเคมีตัวที่ไม่ตกค้างเป็นเวลานาน เพื่อการใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ต่างๆ ให้มากขึ้น ผู้บริโภคก็จะยอมรับในผลผลิต กลุ่มเกษตรกรมีการร่วมกันผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพใช้กันภายในกลุ่ม และมีการแบ่งจำหน่ายให้กับเกษตรกรผู้ผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ในราคาที่ไม่แพง เพราะเกษตรกรบางรายไม่มีเวลาในการทำปุ๋ยหมักชีวภาพและถ้าได้มีการพูดคุยกันระหว่างเกษตรกรกับนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมากขึ้น เช่น การเน้นลงพื้นที่และส่งเสริมสมาชิกเกษตรกรกลุ่มผู้ผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ให้มีการผลิตที่ปลอดภัยอย่างแท้จริงและสร้างกลุ่มให้มีความเข้มแข็งก่อน เพราะยังมีกลุ่มเกษตรกรบางราย บางกลุ่มยังขาดความรู้ความเข้าใจในการผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ให้ปลอดภัยจากสารพิษ ดังนั้นแนวทางการพัฒนาเน้นการลงพื้นที่ส่งเสริมเพิ่มความรู้ในการผลิตอย่างไรให้ปลอดภัยและควรมีการรวมกลุ่มให้มากขึ้น การผลิตเพื่อให้มีหลายๆ ส่วนในการเพิ่มปริมาณผลผลิต การใช้การรับรองแบบมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำร่วมรับผิดชอบ การรับรองแบบ จีพีเอส ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งความรู้ ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ร่วมกันผลิตสินค้าที่ปลอดภัยและมีคุณภาพซึ่งผู้ผลิตปลอดภัยจากสารเคมี รวมทั้งผู้บริโภคก็ปลอดภัยไม่ต้องบริโภคผลผลิตที่มีเคมี มีจดบันทึกแปลงและกำหนดราคาสินค้าเอง

๓. ด้านการพัฒนากระบวนการผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าวให้ปลอดภัยอย่างยั่งยืน

๑. การประชาสัมพันธ์และสร้างความตระหนักต่ออาหารและผลิตภัณฑ์ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ ในด้านการประชาสัมพันธ์นั้นมีความสำคัญมาก อันดับแรกต้องสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคก่อน ซึ่งผู้บริโภคบางคนยังเปรียบเทียบยี่ห้อติดกับความสวยงามของผลผลิตว่าต้องผิวสวย รูปทรงสวย ผิวต้องเรียบ โดยไม่เข้าใจถึงกระบวนการผลิตว่า บางครั้งการผลิตปลอดสารพิษนั้นไม่ได้เน้นการใช้สารเคมี อาจจะทำให้ผลผลิตนั้นอาจไม่สวยเมื่อเทียบกับการใช้สารเคมี เพราะผลผลิตอาจพบรูแมลงตามใบหรือตามผลบ้าง และต้องทำความเข้าใจกับเกษตรกรให้มากขึ้นเพื่อให้เกษตรกรรู้ถึงปัญหาการใช้สารเคมีมากเกินไปจะมีผลกระทบต่อสุขภาพอย่างไร โดยให้สาธารณชนสุขเข้าร่วมโครงการและมีการตรวจสุขภาพ เจาะเลือดหาสารพิษตกค้างในเลือดให้เกษตรกร หลังจากนั้น เราต้องให้ข้อมูลของกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์และให้ความรู้เรื่องการกระบวนการผลิตปลอดภัยจากสารพิษกับเกษตรกรลูกกลุ่มให้มากขึ้น เพื่อเกษตรกรจะได้รับรู้วิธีการผลิตอย่างไรให้ผลผลิตนั้นมีความปลอดภัยจากสารพิษ ปัจจุบันเกษตรกรบางรายยังไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง เจ้าหน้าที่ต้องเพิ่มการลงพื้นที่เข้าเยี่ยมเยียนกลุ่มเกษตรกรเพื่อประชาสัมพันธ์หรืออาจจะขอความร่วมมือกับ อบต. เพื่อประกาศเสียงตามสายของชุมชนเพื่อชาวบ้านจะได้รับฟังข่าวสารอย่างทั่วถึง

๒. การมีหน่วยงานให้การรับรองคุณภาพหรือมาตรฐานผลผลิต พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ การมีหน่วยงานให้การรับรองนั้นดีควรจะมี เพราะประเทศไทยกำลังจะเข้าสู่ไทยแลนด์ ๔.๐ ซึ่งเป็นนโยบายที่ปรับเปลี่ยนวิถีคิดการทำเกษตรแบบเดิมไป ถ้าเกษตรกรไม่มีใบรับรองมาตรฐานผลผลิตหรือมาตรฐานการผลิตใดๆเลย ก็จะแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้านได้ยาก ซึ่งตอนนี้ทางตลาดสุขใจจะมีเจ้าหน้าที่ห้อง LAB ไปเก็บตัวอย่างผลผลิตตรวจสารพิษตกค้างเป็นประจำอยู่แล้ว เพียงแค่มีการส่งเสริมเกษตรกรให้ได้ใบรับรองมาตรฐานคุณภาพจาก

หน่วยงานภาครัฐเพิ่มมากขึ้น เช่น การได้ใบรับรองแปลงมาตรฐานการผลิต GAP หรือการได้ใบรับรองมาตรฐานแปลงอินทรีย์ เป็นต้น โดยบางกลุ่มสมาชิกเกษตรกรในกลุ่มของคณนั้นได้มีการทำใบรับรองมาตรฐานการผลิต (GAP) และต่ออายุมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันแต่ก็มีจำนวนเพียงไม่กี่ราย ส่วนสมาชิกเกษตรกรที่ยังไม่มีใบรับรองคุณภาพมาตรฐานสมควรที่จะเข้าร่วมขอรับรองคุณภาพหรือมาตรฐานต่างๆ เพื่อเป็นหลักประกันคุณภาพผลผลิตของตนเอง การรับรองคุณภาพจากหน่วยงานต่างๆควรมี แต่เบื้องต้นเกษตรกรต้องเรียนรู้และศึกษาการผลิตให้ดี ถ้าเป็นไปได้ไม่ควรใช้สารเคมีเลย และถ้าผลิตสารชีวภาพหรือปุ๋ยหมักต่างๆเองได้ยิ่งดี เพราะเป็นการลดต้นทุนการซื้อสารเคมี อีกทั้งผลผลิตจะปลอดภัยอย่างแท้จริง เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการขอใบรับรองมาตรฐานต่างๆ แต่การมีหน่วยงานรับรองมาตรฐานการผลิตในปัจจุบันนี้ อย่างเช่นใบรับรอง GAP จะเป็นการรับรองมาตรฐานการผลิตเฉพาะพื้นที่แปลงพืชเท่านั้น ซึ่งในความเป็นจริงน่าจะมีการรับรองมาตรฐานที่ตัวผู้ผลิต ซึ่งการผลิตอาหารปลอดภัยจากสารพิษต้องยึดหลักความซื่อสัตย์เป็นหลักสำคัญ

๓. การปรับปรุงสถานที่ให้ได้มาตรฐาน พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ ศูนย์เรียนรู้บ้านหัวอ่าวนั้นเป็นสถานที่ที่อยู่แล้ว เพราะเป็นศูนย์เรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้แกทุกคนเข้ามาเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และยังเป็นสถานที่รวมกลุ่มกันทำผลิตภัณฑ์ชุมชน ทำปุ๋ยหมักต่างๆ น้ำหมักชีวภาพ เพื่อความยั่งยืนในอนาคตควรจะขยายพื้นที่ให้มากขึ้นกว่าเดิมและเพิ่มวิทยาการมาให้ความรู้มากกว่าเดิม อีกทั้งควรเพิ่มการเข้าถึงผู้บริโภคให้มากขึ้น เช่น เพิ่มสถานที่ขายปลีกผลผลิตปลอดภัยจากสารพิษเพื่อสนองความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคที่ต้องการซื้อไปบริโภคภายในบ้าน เช่นแม่บ้าน ข้าราชการ คนทำงานทั่วไป เป็นต้น

๔. การสร้างตลาดชุมชนของผู้บริโภคกับผู้ผลิต พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ สถานที่พบปะของผู้บริโภคกับผู้ผลิตนั้นมีความจำเป็นอย่างมาก เพราะถ้าผู้บริโภคและผู้ผลิตได้เจอกัน ได้คุยกัน สามารถรับรู้ปัญหาซึ่งกันและกันได้ โดยใช้ตลาดสามพรานโมเดลเป็นสถานที่ประชาสัมพันธ์โครงการความปลอดภัยด้านอาหารและผลิตภัณฑ์บ้านหัวอ่าวนี้ให้ผู้บริโภคทราบมากขึ้น และเป็นสื่อกลางในการนัดพบเพื่อทำให้เกษตรกรผู้ผลิตทราบว่าผู้บริโภคหรือผู้ซื้อต้องการอะไร แบบไหน และจำเป็นที่เกษตรกรควรที่จะรู้ว่าช่วงไหนต้องผลิตอะไร ปริมาณแค่ไหน ไม่ใช่ผลผลิตออกไปโดยไม่รู้ว่าขายได้มากน้อยเพียงไรอย่างกับทุกวันนี้เกษตรกรจะปลูกและผลิตและสุมเตากันไป ช่วงไหน ผลผลิตตัวไหนราคาสูง ก็จะแห่กันปลูกตามกันไป ทำให้เกิดภาวะผลผลิตล้นตลาด ราคาตกต่ำอีกทั้งผู้บริโภคจะเห็นความซับซ้อนของการผลิตว่ามันมีขั้นตอนที่ยุ่งยากเพียงใด

๕. ด้านแนวทางและการส่งเสริมกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว พบว่า ทุกครั้งที่มีการจัดประชุมจะหยิบยกเรื่องโทษของพิษภัยของการใช้สารเคมีตกค้างในพืชและไม้ผลที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอย่างไร และกระบวนการผลิตอาหารปลอดภัยของชุดแรกที่ทำไว้มีมาตรฐานอยู่แล้ว เมื่อมีการประชุมประชาคมจะมีการยกตัวอย่างของผู้ที่ทำเกษตรที่ไม่ปลอดภัยว่าผลเป็นอย่างไร เช่น การเจ็บป่วยเป็นโรคต่างๆที่เกิดจากการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัย มีสารปนเปื้อน และแนะนำให้หันมาปลูกผักสวนครัวที่ใช้สารชีวภัณฑ์และทำการตรวจผลเลือดของผู้ผลิตโดยจะร่วมกับ ม.มหิดลเข้าตรวจเดือนละครั้ง การตรวจจะเน้นตรวจตัว

เกษตรกรว่าอยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่จะมีสารพิษในเลือดมากนักน้อยแค่ไหน หลังจากการประชุมประชาคมแล้วมีการพาไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ที่ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม จัดหาทีมวิทยากรที่มีความชำนาญการมาให้ความรู้ เช่น วิทยากรจากกำแพงแสน วิทยากรจากมหาวิทยาลัยมหิดล

๕. ด้านรูปแบบการถ่ายทอดการทำเกษตรปลอดภัยไร้สารพิษของเกษตรกร พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ อันดับแรกต้องหาช่องทางการจำหน่ายผลผลิต มีความมั่นคงทางตลาดก่อน เพราะการจะไปเปลี่ยนวิธีคิดจากการทำเกษตรที่ใช้สารเคมีมาทำเกษตรแบบปลอดภัยไร้สารพิษ หรือเกษตรแบบอินทรีย์เพราะเกษตรกรยังยึดติดกับความสบาย ปริมาณของผลผลิตที่จะได้ เกษตรกรบางส่วนยังไม่เข้าใจในการกระบวนการผลิตแบบปลอดภัยไร้สารพิษ หรือเกษตรแบบอินทรีย์ว่าทำแล้วได้อะไร ดังนั้นควรใช้ระบบส่งเสริมเกษตรและกระบวนการโรงเรียนเกษตรกรในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกษตรกรเห็นถึงความปลอดภัยในการผลิตพืชปลอดภัย ประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับและสามารถทำได้จริง โดยใช้เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการผลิตพืชปลอดภัย มาเป็นเกษตรกรต้นแบบ ผู้นำเกษตรกรต้องเข้าไปชี้แจงและกระจายข่าวว่าเราขายของอินทรีย์นั้นเราสามารถกำหนดราคากันเองได้เรามีใบรับรองมาตรฐานอาหารปลอดภัยจากกรมอาหารและยาการันตีผลผลิตว่าปลอดภัย ปัจจุบันเกิดการรวมกลุ่มกันในการผลิตอาหารปลอดภัยเพิ่มขึ้นจากเมื่อก่อนมี ๑ กลุ่มเพิ่มเป็น ๒ กลุ่ม คือกลุ่มอินทรีย์บ้านหัวอ่าวและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สามพรานโมเดลเข้ามามีส่วนร่วมจัดตั้งขึ้นด้วย

๖. ด้านการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ มีการดำเนินการโดยการสร้างความตระหนักถึงความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน และเปิดโอกาสให้กับผู้ที่สนใจกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารมาเรียนรู้กระบวนการทุกอย่าง ให้การสนับสนุนเมื่อชุมชนต้องการความช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็น วิทยากร วัสดุ หรือต้องการไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ โดยให้ดูของจริงจากหน่วยงานวิจัยไม่ว่าจะเป็นตัวกระบวนการผลิต กระบวนการทดสอบ ตรวจสอบจากผลเลือดของผู้ผลิตจากม.มหิดล ส่งเสริมและให้ความรู้โดยเปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้ามาเรียนรู้และศึกษาดูงาน และส่งเสริมให้กับโรงเรียนในชุมชนให้ความรู้กับเด็กและให้เด็กลงมือปฏิบัติ เช่น ส่งเสริมให้ความรู้เรื่องของปัจจัยการผลิต ส่งเสริมการตลาด และวิธีการปลูก และควรเชิญชวนเยาวชนให้เข้าร่วมเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) โดยกำหนดหลักสูตรพืชปลอดภัยในการถ่ายทอดความรู้หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร

๗. ด้านเทคนิคและวิธีการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรอย่างเป็นรูปธรรม พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ มีการเปิดโอกาสให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในทุกๆด้านโดยตรงในฐานะที่เป็นผู้ผลิต และมีส่วนร่วมในการคัดเลือกกิจกรรมหรือโครงการว่าจะทำอย่างไรให้ผู้บริโภคมีความปลอดภัยในการบริโภคอาหาร โดยมีการจัดประชุมเดือนละครั้งและมีการประชุมสัญจร เช่น เดือนนี้อาจจะไปประชุมบ้านนาย ก เดือนถัดไปไปบ้านนาย ข ทุกครั้งที่ไปจะไปดูในส่วนที่เป็นปัญหา มีการตอบโต้ วิเคราะห์ปัญหา และเสนอปัญหาให้วาระการประชุมนั้นเป็นตัวสรุปและแก้ปัญหาเลย นอกจากนี้ยังมีส่วนร่วมในการคัดเลือกตัวแทนเข้ามาเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน ร่วมเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในการสร้าง

ความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ ไม่ปิดกั้นโดยเปิดโอกาสอิสระเสรี คนที่จะมาเข้าร่วมจะต้องมาด้วยใจและรักที่จะทำเกษตรอินทรีย์ ถ้าสนใจสมุนไพรไล่แมลง ยินดีให้เอาไปทดลองใช้และพร้อมจะสอนให้อยู่แล้ว

๘. รูปแบบการพัฒนาการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ เปรียบเทียบการดำเนินการทำเกษตรอินทรีย์ในครัวเรือนหนึ่งกับอีกครัวเรือนหนึ่งที่ทำเกษตรแบบใช้สารเคมี ชี้ให้เห็นข้อแตกต่าง มีตัวอย่างให้เห็นอย่างชัดเจน ใช้ของจริงเป็นบทพิสูจน์ การทำเกษตรอินทรีย์มันอาจจะเหนื่อย หนักแรง แต่มันยั่งยืน แต่ถ้าใช้สารเคมีมันสบาย ใช้เวลาไม่นาน แต่ก็ไม่ยั่งยืน เพราะถ้าไม่ใช้ก็จะกลับมาเหมือนเดิม อีกประการหนึ่งคือขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการปฏิบัติของเกษตรกรเองว่าจะทำอย่างไรให้อาหารและผลิตภัณฑ์มีการพัฒนาขึ้นกว่าเดิม เช่น วิธีการห่อผลไม้ว่าเราจะเลือกห่ออย่างไรที่จะไม่ทำให้ลูกใหญ่เกินไปหรือเล็กเกินไป เมื่อผลผลิตออกมาดูสวยและได้คุณภาพ

๙. ด้านผลประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน พร้อมทั้งมีแนวทางที่จะพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ เกษตรกรมีหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากกิจกรรมการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนเนื่องจากเกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้นและมีความมั่นคงด้านรายได้เพราะสามารถกำหนดราคาได้เอง มีตลาดรองรับผลผลิตทางการเกษตร เช่น มีตลาดท้องถิ่น ตลาดกลางตลาด ท็อปซูเปอร์มาร์เก็ต และตลาดสุขใจ จึงทำให้ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนมีความรักความสามัคคี สำหรับแนวทางที่จะพัฒนาเกษตรอำเภอควรจะมาส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตเอง จำหน่ายเอง สามารถเข้าถึงตลาดรองรับผลผลิตทางการเกษตร ตัวเกษตรกรเองควรพัฒนาคุณภาพมาตรฐานของผลผลิตให้ปลอดภัยจากสารพิษโดยการดำเนินการให้สมาชิกเกษตรกรทุกคนเข้าร่วมโครงการทุกคนได้ใบรับรองคุณภาพมาตรฐานการผลิต GAP ทุกคนและใช้สัญลักษณ์ Q ติดบนถุงบรรจุผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์

๑๐. ปัญหาอุปสรรค การดำเนินงานการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ ๑) ปัญหาที่ตัวผู้ผลิต ถ้าเกษตรกรยึดรูปแบบการผลิตให้ปลอดภัยจากสารพิษ ๑๐๐% ได้จะดีมาก เพราะทุกวันนี้ยังมีการปะปนของผู้ผลิตทั่วไปที่ยังไม่ปลอดภัยอย่างแท้จริง ถ้าเราสามารถควบคุมพื้นที่การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเกษตรกรได้อย่างครอบคลุม ก็จะสร้างความยั่งยืนของโครงการได้อย่างแท้จริง โดยวิธีการต้องให้เกษตรกรซึมซับและเรียนรู้โดยให้มีแบบอย่างเกษตรกรผู้ผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ปลอดภัยจากสารพิษผู้ประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบการปฏิบัติ ๒) ปัญหาผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค เพราะไม่สามารถทำได้ทีละเยอะๆ ต้องใช้แรงงานสูง แรงงานไม่พอในการผลิต เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ปลอดภัยจากสารพิษ จึงทำให้เกษตรกรบางส่วนยังไม่เข้าใจในการกระบวนการผลิตแบบปลอดภัยไร้สารพิษ หรือเกษตรแบบอินทรีย์ว่าทำแล้วได้อะไร ยังยึดติดกับการทำเกษตรสบายเพราะเขาคิดว่าการกระบวนการผลิตแบบปลอดภัยไร้สารพิษ หรือเกษตรแบบอินทรีย์ใช้เวลานานกว่าจะเก็บผลผลิตได้ ใช้แรงงานเยอะ ผลผลิตได้น้อย

ข้อเสนอแนะแนวทางในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว

พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ ภาครัฐควรให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจในด้านการผลิต โดยผลิตให้ได้คุณภาพปลอดภัยจากสารพิษตกค้าง และมีเครื่องหมายรับรองมาตรฐาน เช่น GAP ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรื่องตลาด โดยรวมกลุ่มกันผลิต วางแผนการผลิตให้มีผลผลิตต่อเนื่อง มีผลผลิตตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ควรจัดให้มีแหล่งให้ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ที่เป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมมากกว่าที่เป็นอยู่ โดยแหล่งความรู้ดังกล่าวไม่จำกัดเวลาสามารถดูเมื่อไหร่ก็ได้ และมีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงผลที่เกิดขึ้นจากโครงการอย่างทั่วถึง ใช้ยุทธศาสตร์เชิงรุกส่งข่าวสารถึงบ้านและใช้สถานีวิทย์ชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างแรงจูงใจกระตุ้นประชาชนมีส่วนร่วม ประสานความร่วมมือ และความรู้จากภายใน และภายนอกชุมชน เพื่อเข้าไปสู่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ไม่เป็นเพียงแค่การแก้ไขปัญหา และตอบสนองความต้องการของเกษตรกรในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น แต่ต้องเป็นลักษณะของการบูรณาการกับการกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนสู่ความยั่งยืนไปพร้อมกัน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึก และความรับผิดชอบให้กับเกษตรกรในชุมชนให้มีจิตสำนึกถึงความปลอดภัยของผู้บริโภคมากขึ้น

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการวิจัยเรื่องการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ การอภิปรายผลการวิจัย การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

รูปแบบการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว เป็นผลมาจากกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่นำเอาแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการผลิตที่ถูกต้อง เหมาะสมตามมาตรฐาน (GAP) และแนวคิดมาตรฐานความปลอดภัยของอาหารและผลิตภัณฑ์ (GMP) มาพิจารณา ทั้งนี้การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อันเนื่องมาจากการใช้ปุ๋ยเคมีเยอะในกลุ่มเกษตรกรซึ่งทำให้เกษตรกรมีต้นทุนในการผลิตสูงและเกิดการเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมีในทางการเกษตรของเกษตรกรทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการรักษาเป็นจำนวนมาก ภาระหนี้สินก็เพิ่มมากขึ้น เป็นผลทำให้เกิดความต้องการคุณภาพของผลผลิตพืชอาหารที่ได้รับ เพื่อให้ได้คุณภาพของพืชอาหารที่มีความปลอดภัย สะอาด ถูกสุขอนามัย และในการนำไปบริโภคไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของผู้บริโภคในพื้นที่ชุมชน ผู้นำเกษตรกรได้เห็นความสำคัญของกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน จึงเกิดการรวมกลุ่มโดยเริ่มจากการบริหารกลุ่มกันเองในหมู่บ้านเริ่มดำเนินการเรื่อยต่อเนื่อง ทำแบบกระชับ และต่อเนื่องและยาวนาน ตอนนี้เกษตรกรมีความตื่นตัวมากขึ้นและต้องการเป็นสมาชิกเพื่อเข้าร่วมโครงการ โดยมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนมาให้การช่วยเหลือสนับสนุน การสร้างกระบวนการสร้าง

ความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าวให้เหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อเกษตรกรจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ต้องมีการสร้างเครือข่ายการพัฒนากระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันขอบข่ายการดำเนินงานได้ถูกบูรณาการให้เข้ากับบริบทสังคมชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป หลักการและวิถีชีวิตการปฏิบัติได้มีการขยายขอบเขตไปสู่การดำเนินการในมิติต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ทั้งในกระบวนการผลิตที่ถูกต้อง เหมาะสมตามมาตรฐาน (GAP) และแนวคิดมาตรฐานความปลอดภัยของอาหารและผลิตภัณฑ์ (GMP) และการบริหารจัดการชุมชน เพื่อพัฒนาหลักคุณภาพชีวิต เนื่องจากสภาพสังคมในปัจจุบันมีความซับซ้อนทางสังคมวิถีชีวิตมากขึ้น มีการแสวงหาความพึงพอใจที่เป็นลักษณะเฉพาะเพื่อตอบสนองความต้องการของตน และกลุ่มบุคคล จากความหลากหลาย และความต้องการทางสังคมดังที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การพัฒนาสังคมสมควรที่จะมีรูปแบบการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงพัฒนาคุณภาพชีวิต และสังคม ดังกล่าว จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการยกระดับการพัฒนากระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้มีการก้าวหน้าต่อไป

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตอาหารปลอดภัยตามมาตรฐาน GAP พืช ทั้ง ๘ ด้าน จำนวน ๘๖ คน เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านแหล่งน้ำ รองลงมา คือ ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ด้านวัตถุดิบตรงรายการเกษตร ด้านการพักผลผลิต การขนย้ายในแปลงปลูกและการเก็บรักษา ด้านแหล่งพื้นที่ปลูก ด้านสุขลักษณะส่วนบุคคล ด้านการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนเก็บเกี่ยว และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการบันทึกข้อมูลและการตรวจสอบ และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ในการผลิตอาหารให้ได้คุณภาพตามหลักเกณฑ์ GAP แต่อาจมีเกษตรกรบางรายไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนในบางขั้นตอนเนื่องจากความยุ่งยากในการปฏิบัติ และต้นทุนการผลิตของเกษตรกรค่อนข้างสูง ภาครัฐควรให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจในด้านการผลิตอย่างใกล้ชิด โดยการรวมกลุ่มกันผลิต วางแผนการผลิตให้มีผลต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ณราวรรณ ศิริธรรมศักดิ์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การรณรงค์ความปลอดภัยด้านอาหารของรัฐ กับความตระหนักของผู้บริโภค ในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริโภคมีความตระหนักต่อความปลอดภัยด้านอาหารในระดับมาก แต่มีความรู้ความเข้าใจในความหมายของเครื่องหมายรับรองในระดับน้อย ละมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการรณรงค์ความปลอดภัยในอาหารของภาครัฐจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด นอกจากนี้ ผู้บริโภคมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเลือกซื้ออาหารสดภายหลังที่มีความตระหนักต่อความปลอดภัยด้านอาหาร โดยมีการสังเกตเครื่องหมายรับรองความปลอดภัยของอาหารสดก่อนที่จะซื้อ ส่วนผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ๑) เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ มีความสัมพันธ์กับความตระหนักต่อความปลอดภัยด้านอาหาร ๒) ระดับความตระหนักต่อความปลอดภัยด้านอาหารที่แตกต่างกันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเลือกซื้ออาหารสดภายหลังที่มีความตระหนักต่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อโทรทัศน์เกี่ยวกับอันตรายจากการบริโภคสารปนเปื้อนในอาหารสด

และการใช้สารเคมีในการเพาะปลูก เพื่อให้ผู้บริโภคตระหนักถึงอันตราย และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภคและลดการใช้สารเคมีให้น้อยลง^๒

ด้านการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GMP (เฉพาะผลิตภัณฑ์) ทั้ง ๗ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือ ด้านสถานที่ตั้งและอาคารผลิต ด้านเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต ด้านบุคลากรและสุขลักษณะผู้ปฏิบัติงาน ด้านการสุขาภิบาล ด้านการบำรุงรักษาและการทำความสะอาด และด้านการทำความสะอาด การฆ่าเชื้อ และการบำรุงรักษา ด้านบันทึกและรายงานผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำเกษตรกรพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์มาตรฐานการผลิต GMP แต่อาจมีการไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนในบางขั้นตอนเนื่องจากอาจกระทบต่อต้นทุนการผลิตของเกษตรกร เช่น เครื่องมือ และอุปกรณ์ที่ไม่เพียงพอ สถานที่และอาคารผลิตที่ไม่คงทนถาวร และอาจเกิดจากความยุ่งยากในการปฏิบัติ เช่น การทวนสอบน้ำหนักผลิตภัณฑ์ การบันทึกการใช้สารเคมีที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ดังนั้นการจะพัฒนากระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน ภาครัฐควรให้การสนับสนุนส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจในด้านการผลิตอย่างใกล้ชิด จัดหาทุนและวิทยากรมาให้ความรู้แลกเปลี่ยนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ อีกอย่างเกษตรกรขาดแรงจูงใจในการผลิตผลิตแล้วจะขายได้ไหม แล้วจะไปขายที่ไหน เพราะทุกวันนี้แหล่งที่ขายไม่ค่อยมี และอีกอย่างก็คือปัจจัยเรื่องทุน ดังนั้นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรทำงานร่วมกับเกษตรกรผู้ผลิตอย่างใกล้ชิด เกาะติดอย่างแท้จริง เพื่อเกษตรกรจะได้มีความตั้งใจในการผลิตอาหารปลอดภัยจากสารพิษ ผู้นำเกษตรกรมีส่วนร่วมให้ความรู้กับเกษตรกรมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชาญยุทธ แสนเลิศ**^๓ ได้วิจัยเรื่อง “การนำนโยบายอาหารปลอดภัยไปปฏิบัติของจังหวัดหนองคาย” ผลการศึกษาพบว่า ผลการศึกษาพบว่า ๑. ผลการดำเนินงานของการนำนโยบายอาหารปลอดภัยไปปฏิบัติของจังหวัดหนองคาย ปี ๒๕๕๕ แบ่งเป็น ๒ มิติคือ ผลการดำเนินงานมิติกระทรวงสาธารณสุข จังหวัดหนองคาย ดำเนินงานผ่านเกณฑ์ CFGT ตลาดสดน่าซื้อถ้วยเตี๋ยวนามัยส่งเสริมคนไทย สุขภาพดี มาตรฐาน อ.ย.น้อย การตรวจหาสารปนเปื้อน ๖ ชนิดในอาหารการดำเนินงานตามพ.ร.บ.อาหารเกี่ยวกับ การออกใบอนุญาต การตรวจสอบ สถานที่ผลิตอาหารให้โตมาตรฐาน GMP และความสำเร็จการดำเนินงาน บูรณาการตรวจสอบคุณภาพ อาหารปลอดภัยตามห่วงโซ่อาหารตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ถึงปลายน้ำในระดับจังหวัดตามเป้าหมายที่กำหนด สวนผลการดำเนินงานมิติกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จังหวัดหนองคาย ดำเนินผ่านเกณฑ์มาตรฐานการผลิต GAP ในผลผลิตการเกษตร มาตรฐาน ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ โรงฆ่าสัตว์ สีนคาปศุสัตว์ สถานที่จำหน่ายแปรรูปที่ได้คุณภาพฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ดำเนินการได้เกินเป้าหมายที่กำหนด ๒.ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จต่อการนำนโยบายอาหารปลอดภัยไปปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ๓. ระดับความคิดเห็นต่อปัญหา อุปสรรคในการนำนโยบายอาหารปลอดภัยไปปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ๔.ขอเสนอ แนวทางการดำเนินงาน

^๒ อนุวรรณ ศิริธรรมศักดิ์, การรณรงค์ความปลอดภัยด้านอาหารของรัฐ กับความตระหนักของผู้บริโภค ในเขตกรุงเทพมหานคร, **วิทยานิพนธ์**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๙).

^๓ชาญยุทธ แสนเลิศ, การนำนโยบายอาหารปลอดภัยไปปฏิบัติของจังหวัดหนองคาย, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖)

ควรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับอาหารปลอดภัยทั้งประชาชน ผู้ผลิต ผู้จำหน่ายผู้ประกอบการ ทั้งสองทางควบคู่กัน และส่งเสริมพัฒนาระบบการจัดการสุขาภิบาลอาหารการบังคับใช้กฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ได้มาตรฐานในทุกพื้นที่และควรมีระบบควบคุม กำกับติดตาม ประเมินผล บูรณาการทุกภาคีเครือข่ายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาอาหารปลอดภัยมากขึ้น อีกทั้ง ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานสาธารณสุขของประเทศไทยในการร่วมกันพัฒนาระบบควบคุม กำกับ ส่งต่อข้อมูลแลกเปลี่ยนเรียนรู้อาหารปลอดภัยระหว่างกันให้มากขึ้น

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม จากการวิจัยพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่ออภิปรายผลตามรายด้าน พบว่า ทั้ง ๔ ด้าน คือ การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล อยู่ในระดับมากเหมือนกันทั้งหมด มีค่าเฉลี่ยรวม ๔.๒๘ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระใบฎีกาสัญญา อภิวัฒน์ (สวดประเสริฐ)** ได้วิจัยเรื่อง “กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายการพัฒนาความเป็นเมืองของชุมชนในตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า

๑. กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายการพัฒนาความเป็นเมืองของชุมชนในตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๓.๗๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านทรัพยากรชุมชน และด้านการบริหารจัดการชุมชน อยู่ในระดับมากทุกด้าน และการมีส่วนร่วมขององค์กร และประชาชนในการพัฒนาความเป็นเมืองของชุมชนไร่ขิง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๓.๕๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติการ ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายการพัฒนาความเป็นเมืองของชุมชนในตำบลไร่ขิง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยเชิงสังคม พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาของการอาศัยอยู่ในชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน และการเป็นสมาชิกกลุ่ม/เครือข่าย แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายการพัฒนาความเป็นเมืองของชุมชนในตำบลไร่ขิง ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

๓. ปัญหา อุปสรรค แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองไร่ขิง พบว่า ประชาชนขาดความพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อชุมชน ในการจัดประชุมหรือการให้ความรู้แก่ประชาชน ยังมีน้อย ควรเพิ่มเป็นอาทิตย์ละหนึ่งครั้ง เพื่อพูดคุย ชี้แจงเกี่ยวกับปัญหาในการพัฒนาชุมชน แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดความรู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สามารถเสนอความคิดเห็นได้ทุกกรณีอย่างอิสระ และควรแจ้ง

“พระใบฎีกาสัญญา อภิวัฒน์ (สวดประเสริฐ), กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายการพัฒนาความเป็นเมืองของชุมชนในตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

ข้อมูลทั้งด้านบวก และด้านลบตามความเป็นจริง เพื่อร่วมกันหาแนวทางปรับปรุงพัฒนาจุดแข็ง จุดอ่อน ของโครงการพัฒนาชุมชน^๕

๑) การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ จากการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ นั้นอยู่ในระดับมาก ๓.๕๖ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ทวีป คงเทียน**^๖ ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารองค์การส่วนตำบลเป็ริง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า ภาพรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ลำดับที่ ๑ รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมติดตามผลการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาและการวางแผน และด้านการมีส่วนร่วมค้นหาปัญหา ตามลำดับ

๒) การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ จากการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าระดับการร่วมปฏิบัติของเกษตรกรที่มีต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ นั้นอยู่ในระดับมาก ๔.๒๕ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วิเชียร อุฐบุญ**^๗ ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของกลุ่มประธานคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมสูงสุดคือ ด้านการดำเนินกิจกรรม รองลงมาคือด้านการสนับสนุน ส่งเสริม ด้านการวางแผน และด้านการติดตามประเมินผล ตามลำดับ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ภูมิฐานะ การมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการโรงเรียนของประธาน อบต. และขนาดชั้นของ อบต. ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้แก่ ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของประธาน อบต.

๓) การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ จากการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อ

^๕พระใบฎีกาสัญญา อภิวัฒน์ (สวดประเสริฐ), กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายการพัฒนาความเป็นเมืองของชุมชนในตำบลไรซิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** การพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

^๖ทวีป คงเทียน, “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารองค์การส่วนตำบลเป็ริง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๘).

^๗วิเชียร อุฐบุญ, “การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดอุบลราชธานี”, **ภาคินพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๓).

พิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ นั้นอยู่ในระดับมาก ๓.๕๑ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมหมาย หนูศรีแก้ว^๔ ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองปราบ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงานของ อบต. อยู่ในระดับมาก จึงมีผลให้การบริหารงานของ อบต. ช่วยพัฒนาตำบลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเมื่อมีงบประมาณในการพัฒนาตำบลมากขึ้น ประชาชนส่วนใหญ่กังวลเรื่องความโปร่งใส และยุติธรรมในการบริหารของ อบต. ในขณะที่ประชาชนมีความคิดเห็นในด้านการติดตามประเมินผลการดำเนินงานยังเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมอยู่ในระดับปานกลางแต่เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพการสมรส อาชีพหลักรายได้ ระยะเวลาอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน และการเป็นสมาชิกทางสังคม พบว่ามีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

๔) การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล จากการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล นั้นอยู่ในระดับมาก ๓.๕๖ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเลิศ ไชยสวัสดิ์ ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลนาท่อม อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจใน การจัดทำแผนพัฒนาสามปีอยู่ในระดับสูง การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาโดยพิจารณา รายด้าน พบว่า ด้านการเสนอปัญหาและความต้องการของหมู่บ้าน/ตำบล และด้านการคัดเลือกแนวทางพัฒนาและจัดลำดับความสำคัญ โครงการกิจกรรมในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีอยู่ใน ระดับมาก สำหรับด้านการคัดเลือกตัวแทนเป็นกรรมการในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ด้านการแก้ไขเปลี่ยนแปลงแผนพัฒนาสามปี และด้านการติดตามประเมินผล ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบพบว่า ประชาชนที่มีเพศ ตำแหน่งทางราชการ/สังคม การติดต่อสื่อสาร มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลนาท่อม ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน แหล่งรับรู้ข้อมูลข่าวสาร อาชีพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ของ

^๔สมหมาย หนูศรีแก้ว, “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลคลองปราบ อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี”, การศึกษาอิสระปริญญา มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐).

ครอบครัวต่อเนื่อง ผู้มีรายได้ครอบครัว รายจ่ายของครอบครัว ช่วงเวลาว่างในแต่ละวัน ต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลนาท่อมในภาพรวมไม่แตกต่างกัน^๔

วิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกร คือ กระบวนการให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ความรู้และความชำนาญร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่แท้จริง จึงหมายถึงการที่เกษตรกรหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้ทรัพยากรในชุมชน และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมและการตัดสินใจต่างๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกันกลยุทธการประชาสัมพันธ์โดยเน้นการมีส่วนร่วมของเกษตรกร เป็นแนวความคิดใหม่ที่มีรากฐานมาจากแนวคิดของระบอบประชาธิปไตย เป็นกระแสของความคิดที่ทำให้ผู้คนในสังคมตระหนักดีว่า การดำเนินกิจการใดๆ ก็ตาม ผู้ที่ได้รับผลกระทบและมีส่วนได้เสียควรเป็นผู้มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะความคิด การปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ในยุคปัจจุบันจึงต้องประยุกต์แนวคิดให้ตอบรับกับแนวคิดประชาธิปไตย โดยต้องสร้างกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนอันเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงาน และเป็นส่วนสำคัญของแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนกลุ่มที่มีส่วนได้เสียและได้รับผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต ดังนั้น การพัฒนาจึงเริ่มจากความต้องการของเกษตรกรในชุมชนแทนความต้องการของหน่วยงานภาครัฐ การที่เกษตรกรภายในพื้นที่มีการรวมกลุ่มในรูปของประชาคมหรือชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่สนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหาซึ่งการแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องมีความร่วมมือทำพร้อมๆ กันในทุกระดับ ต้องระดมทุกองค์ประกอบในสังคมโดยเฉพาะชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเป็นชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย เชิงทฤษฎี เชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติการ รวมทั้งข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

^๔บุญเลิศ ไชยสวัสดิ์, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลนาท่อม อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง”, การศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖.

๑. ภาครัฐควรมีนโยบายส่งเสริม สนับสนุนให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ตามมาตรฐานการผลิต (GAP) พืช และ (GMP) ผลิตภัณฑ์ อย่างเป็นรูปธรรมและเกิดพัฒนาอย่างยั่งยืน

๒. ภาครัฐควรมีการสร้าง ความสนใจเรื่องผลประโยชน์ของชุมชนเป็นสำคัญ และมีการพัฒนาอย่างโปร่งใส

๓. ภาครัฐควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรมีสิทธิในการเสนอความคิดเห็นและมีการชี้แจงรายละเอียดแต่ละโครงการให้เกษตรกรรับรู้โดยทั่วกัน

๔. ภาครัฐควรส่งเสริม สนับสนุนให้เกษตรกรในชุมชนรู้จักพัฒนากระบวนการผลิตอาหาร และผลิตภัณฑ์ให้ปลอดภัยตามมาตรฐานของชุมชน และปลูกฝังจิตสำนึกให้รักมีความซื่อสัตย์ต่อลูกค้า และ ความรับผิดชอบให้กับตนเอง

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ดังนี้

๑. เกษตรกรควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการประเมินผล และสรุปผลการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนมากกว่าที่เป็นอยู่ โดยประเมินทั้งในระยะสั้น และระยะยาว เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนากระบวนการผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ให้ปลอดภัยต่อไป

๒. เกษตรกรควรสนใจเรื่องการพัฒนากระบวนการผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ให้ปลอดภัยตามมาตรฐานของชุมชน และให้ควรให้ความร่วมมือในการพัฒนาการผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ให้ปลอดภัยของชุมชนให้มากขึ้นกว่าเดิม

๓. เกษตรกรควรเห็นประโยชน์ของการพัฒนาการผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ให้ปลอดภัยตามมาตรฐานของชุมชน มากกว่าประโยชน์ส่วนตนให้มากขึ้น

๔. เกษตรกรควรสร้างจิตสำนึก มีความซื่อสัตย์ต่อลูกค้า และความรับผิดชอบต่อลูกค้า เพื่อสร้างจิตสำนึกให้มากขึ้น

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะแนวทางการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแนวทางการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๑. ควรศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ให้ปลอดภัยตามมาตรฐานของชุมชนให้เป็นชุมชนที่สมบูรณ์แบบ

๒. ควรศึกษาวิจัยรูปแบบพุทธบูรณาการเครือข่ายพหุภาคีในการพัฒนาการผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ให้ปลอดภัยตามมาตรฐานของชุมชนเข้มแข็งบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง

๓. ควรศึกษาวิจัยรูปแบบและเครือข่ายการพัฒนาการผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ให้ปลอดภัยตามมาตรฐานของเกษตรกรในชุมชน

๔. ควรศึกษาวิจัยลักษณะรูปแบบการบริโภคของผู้บริโภคว่าอยากได้สินค้าแบบใด ซึ่งถ้าเป็นไปได้ เราสามารถรู้จักตัวตนของผู้บริโภคก็จะดี และเกษตรกรเองจะพัฒนาตัวเองเพื่อปรับผลผลิตปลอดภัยจากสารพิษเข้าสู่ตลาดเกษตรอินทรีย์ให้มากกว่านี้

๕. ควรศึกษาวิจัยแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างพลังเครือข่าย
เพื่อการพัฒนาการผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ให้ปลอดภัยและมีคุณค่าของชุมชนอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

(๑) หนังสือ :

กาญจนา แก้วเทพ. **การทำงานแนววัฒนธรรมชุมชนโดยถือมนุษย์เป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพมหานคร : สภา
คาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา. ๒๕๓๘, หน้า ๑๓๔.

.....**การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนโดยถือมนุษย์เป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพมหานคร : สามัคคี
สาสน. ๒๕๓๘, หน้า ๑๔.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. **มองฝันไปข้างหน้า : วิสัยทัศน์ประเทศไทยปี ๒๕๖๐**. กรุงเทพมหานคร : ชัคเชสมิ
เดีย, ๒๕๔๓, หน้า ๑๑๒.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐, หน้า
๑๘.

จินตนา สุกจามันท์. **การศึกษาและการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์. ๒๕๔๙, หน้า ๔๔.

ชัยนต์ วรรณะภูติ. **การกำหนดกรอบคิดในการวิจัย ในคู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา**. ขอนแก่น :
สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๓๖, หน้า ๒๓-๒๕.

ชัยวัฒน์ เจริญสินโอฬาร. **Development Discourse วาทกรรมการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิภาช.
๒๕๔๙, หน้า ๔๓-๕๕.

ชินรัตน์ สมสืบ. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
๒๕๓๑, หน้า ๒๐-๒๔.

ชุดิมา ปิโซติพิพงษ์. **การทำงานชุมชนและการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนแถบชายแดนใน
ประเทศไทย, PAR Activities อำเภอเวียงแหง จ.เชียงใหม่**. องค์การกองทุนช่วยเหลือเด็ก : สหราชอาณาจักร. ๒๕๔๔, หน้า ๒๗.

.....**หลักและวิธีการตลาดเบื้องต้น**. (พิมพ์ครั้งที่ ๘). กรุงเทพมหานคร : วังอักษร. ๒๕๔๓, หน้า
๒๓.

ติน ปรัชญพฤทธิ, “ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม”, เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร, พิมพ์
ครั้งที่ ๘, (นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๘), หน้า ๖๒.

.....**ทฤษฎีองค์การ**. (พิมพ์ครั้งที่ ๔). กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๔๒, หน้า ๒๔.

ถวิลวดี บุรีกุล. **พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน : จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๕๐**. (พิมพ์ครั้งที่ ๑). กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์
จำกัด. ๒๕๕๒, หน้า ๓๗-๕๕ และหน้า ๘๕-๘๓.

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภารพิมพ์.
๒๕๒๗, หน้า ๕.

นวนน้อย ตรีรัตน์ และคณะ. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหาร
ส่วนตำบล**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมดาเพรส จำกัด. ๒๕๔๕, หน้า ๓๘๗ - ๓๘๘.

นำชัย ทนุผล. **หลักการและยุทธวิธีการพัฒนาชุมชน**. เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้. ๒๕๓๑, หน้า ๓๑.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๒๗, หน้า ๑๑.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณและถวิลวดี บุรีกุล. **ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า. ๒๕๔๘, หน้า ๒๙-๓๐.

ประเวศ วะสี. **ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง. ๒๕๔๑, หน้า ๓๒.

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. ๒๕๔๓, หน้า ๒๕-๒๖.

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ถิระพันธ์. **สื่อสารกับสังคมเครือข่าย**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. ๒๕๔๖, หน้า ๑๖๔.

ปฐพี มอนซอน และคณะ. **กรอบแนวคิดการประเมินศักยภาพเครือข่ายสังคม**. กรุงเทพมหานคร : พีเอ.ลีฟวิ่ง จำกัด. ๒๕๔๗, หน้า ๑๒.

ผดุงพร ธรรมดา. **การศึกษาความพร้อมของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดศรีสะเกษ**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๕, หน้า ๑๒.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **การพัฒนาตนที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม. ๒๕๓๙, หน้า ๒๓๘.

_____. **การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สหธรรมิก. ๒๕๔๑, หน้า ๗๘-๑๑๒.

_____. **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง. ๒๕๔๓, หน้า ๔๗-๕๐.

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. **“การสร้างองค์กรชุมชนและเครือข่ายในการพัฒนาชุมชน” เอกสารประกอบการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๗, หน้า ๑๓ - ๑๔.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. **นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบันในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศักดิ์โสภาคการพิมพ์. ๒๕๒๗, หน้า ๖.

ยศ บริสุทธี. **การศึกษาชุมชน : แนวคิดฐานการวิจัย และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์**. (พิมพ์ครั้งที่ ๑). ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๔๘, หน้า ๓-๖.

วันชัย วัฒนศัพท์ ถวิลวดี บุรีกุล และเมธิดา พงษ์ศักดิ์ศรี. **การมีส่วนร่วมของประชาชน**. ขอนแก่น : โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซต. ๒๕๕๑, หน้า ๒๑-๒๕.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. **การพัฒนาชนบทไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๐.

สนธยา พลศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนส์ไตร์. ๒๕๔๓, หน้า ๑๐ - ๑๕.

สมลักษณ์ ไชยเสรีฐ. การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในคณะกรรมการตรวจสอบติดตามการบริหารงานตำรวจนครบาล. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. ๒๕๔๙, หน้า ๑๕๖.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๐, หน้า ๒๔-๒๕.

อคิน รพีพัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณะสุข. ๒๕๔๗, หน้า ๗-๘.

_____ .การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย.

กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณการพิมพ์. ๒๕๒๗, หน้า ๗-๘. อ้างถึงใน ยุพาพร รูปงาม. “การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ”. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ๒๕๔๕).

_____ .การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยในการมี

ส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณการพิมพ์. ๒๕๒๘, หน้า ๓๒๐.

อัษฎา ชัยนาม. แผนปฏิบัติการ ๒๑ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน). ๒๕๓๗, หน้า ๑.

อาภรณ์พันธ์ จันทรสว่าง. คำบรรยายลักษณะวิชาทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน ๒. ภาควิชาการศึกษาที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๒๒, หน้า ๑๑.

(๒) วารสาร :

ทอมสัน คอยส์วอดี. “การจะเป็นผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาที่ยั่งยืน”. ในจดหมายจากลอนดอน, โลกสีเขียว. ฉบับที่ ๒. (พฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๓๖, หน้า ๔.

โกวิท พวงงาม. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. (ม.ป.ท., ๒๕๔๕), หน้า ๘..

(๓) วิทยานิพนธ์ :

กรณัฐ ปิ่นฉ่ำ. การพัฒนาตลาดเกษตรแบบยั่งยืน : ศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดภัยโครงการอาหารปลอดภัย ตลาดกลางผักและผลไม้จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต.

ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.

ชาญยุทธ แสนเลิศ. การนำนโยบายอาหารปลอดภัยไปปฏิบัติของจังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖.

เชิดศักดิ์ เณริยศิลป์. พฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. ศิลปศาสตร์สิ่งแวดล้อมศึกษา, ๒๕๔๑.

ณรรณ ศิริธรรมศักดิ์. การณรงค์ความปลอดภัยด้านอาหารของรัฐ กับความตระหนักของผู้บริโภค ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๙.

ต่อพันธุ์ เกื้อน้า. ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติงานเกี่ยวกับระบบส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔.

ทวีป คงเทียน. การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารองค์การส่วนตำบลเป็ริง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๘.

นพวรรณ ชีวอารี. การวิจัยและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์หมูแปรรูปเพื่อส่งเสริมการขาย กรณีศึกษาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์หมูแปรรูปในชุมชนท้องถิ่นจังหวัดนครปฐม. **วิทยานิพนธ์นิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต**. นวัตกรรมการออกแบบ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๕.

ปวีณา ไชยสาร. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหารที่มีผลต่อการส่งออกอาหารของไทยศึกษากรณีอาหารพร้อมปรุง. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. สาขานิติศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๖.

ปิยะ ประทีปกรมณี. "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร". **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาสังคมวิทยาประยุกต์. ภาควิชาสังคมและมานุษยวิทยา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖.

พระครูวินัยธรสุธินันท์ กนต์วีโร (ล้อประโคน). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง ๕ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการพัฒนาสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระใบฎีกาสัญญา อภิวงโณ (สดประเสริฐ). กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายการพัฒนาความเป็นเมืองของชุมชนในตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาการพัฒนาสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๕๘.

พระมหาประกาศิต สิริเมธ (ฐิตปสิทธิกร). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการพัฒนาสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พัฒนาพล แก้วใหม่. ความรู้ในการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรปลูกมะขามหวาน ในเขตอำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑.

พิราวรรณ ชนะพาทย์. กระบวนทัศน์ การพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวพุทธ และเศรษฐกิจพอเพียง. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. การจัดการสิ่งแวดล้อม. คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๑.

รัชดาวรรณ คำเอี่ยม. การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ : ศึกษากรณีจังหวัดอุบลราชธานี. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๗.

รัชณี เหล่าโนนศรี. การติดตามผลการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ ของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. สาขาส่งเสริมการเกษตร. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๓.

วรพงษ์, วรจิ. การมีส่วนร่วมบริหารจัดการน้ำชลประทานของเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำสำมะเทต ของโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยโคก อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. สาขารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๖๐.

สุชาดา แสงดวงดี. บริบทและปัญหาการสื่อสารแนวคิดการทำเกษตร โดยไม่ใช้สารเคมีไปสู่เกษตรกรตำบลพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. คณะวิทยาการจัดการ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๒๕๕๔.

สุทธิพร รัตนธรรตธา. ศึกษาการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธในทศนะของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

(๔) สารนิพนธ์/ภาคินิพนธ์ :

จิราพร ทัดตะวร. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาหมู่บ้านปราสาทใต้ อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา. **ภาคินิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๒.

บุญเลิศ ไชยสวัสดิ์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลนาท่อม อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง. **การศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๕๐, หน้า ๒๖.

วิเชียร อุฐบุญ. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดอุบลราชธานี. **ภาคินิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ๒๕๕๓.

สมหมาย หนูศรีแก้ว. การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลครองปราบ อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี. **การศึกษาอิสระปริญญามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๕๐.

สุธี ศรสวรรค์. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของมุสลิม : ศึกษาเฉพาะ กรณี ตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. **ภาคินิพนธ์คณะพัฒนาศักดิ์** สาขาพัฒนาศักดิ์. คณะพัฒนาศักดิ์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘.

เหนือ แสงลำพูน. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินโครงการเกษตรวิชญา จังหวัดเชียงใหม่. **การศึกษาค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.

(๕) รายงานวิจัย :

รุ่งนภา ก่อประดิษฐ์สกุล และ ลักขณา เบญจวรรณ. **รายงานการวิจัย**. สภาวะแวดล้อมฝ่ายปฏิบัติการวิจัยและเรือนปลูกพืชทดลองสถาบันวิจัยและพัฒนา. กำแพงแสน : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๕.

ณัฐพล วั่งวิญญู, กระบวนทัศน์สุขภาพและนิเวศวิทยาแนวลึก. **รายงานการวิจัย**. เชียงราย : สถาบันขวัญเมือง. ๒๕๕๖.

สุทิน บุญญาธิการ และคณะ. “การบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษาโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักปลัดกระทรวงมหาดไทย. ๒๕๔๐, หน้า ๒๕.

นาวิรินทร์ แก้วดวงและคณะ. การผลิตผักปลอดภัยจากการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรในจังหวัดหนองคาย. **รายงานการวิจัย**. สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๖๐.

จตุรงค์ พวงมณีและคณะ. การพัฒนาระบบการผลิตผักปลอดสารพิษเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและการเข้าถึงอาหารปลอดภัยในชุมชน. **บทความงานวิจัย**. ศูนย์วิจัยระบบทรัพยากรการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗.

ภัทศา ผุงเพิ่มตระกูล และ ชูติมา ไชยราษฎร์. แนวทางการพัฒนาระบบการจัดการคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้าเกษตรและอาหารของประเทศไทย. **บทความงานวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๕.

ณัฐกานต์ เหมือนตา และคณะ. รูปแบบของการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการในการลดปัญหาการใช้สารเคมี ชุมชนบึงหมอก ตำบลส้มป่อย อำเภอราชสีห์ จังหวัดศรีสะเกษ. **รายงานวิจัย**. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ อำเภอราชสีห์ : จังหวัดศรีสะเกษ, ๒๕๕๔-๒๕๕๖.

นันทิยา ศิริวัฒน์พูลเจริญ. กระบวนการมีส่วนร่วมในการหาแนวทางการผลิตทางการเกษตรที่ดีที่เหมาะสมสำหรับมะนาวของเกษตรกร จังหวัดเพชรบุรี. **บทความงานวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๒.

(๖) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ :

กรมส่งเสริมการเกษตร. **รายงานประจำปีกรมส่งเสริมการเกษตร**. ฝ่ายโรงพิมพ์สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี, ๒๕๕๒.

ปาริชาติ วลัยเสถียร. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. **เอกสารประกอบการศึกษาวิชา สด. ๖๕๑ ทฤษฎี และหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๑, หน้า ๑๓๘.

สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม. **แผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ อำเภอสามพราน**. สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม กรมส่งเสริมการเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐.

สำนักงานเกษตรอำเภอสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ปี ๒๕๖๐.

(๗) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

กรมวิชาการเกษตร. **การผลิตพืชตามระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม (GAP)**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.foodnetworksolution.com>. [๕ ธันวาคม ๒๕๖๐].

กัลยาณี ดีประเสริฐวงศ์. **สำนักอาหารสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://food.fda.moph.go.th>. [๓ ธันวาคม ๒๕๖๐].

จิรวรรณ ปานสุข. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.gotoknow.org/posts>. [๒๕ มกราคม, ๒๕๖๐].

ดันแฮม (Arthur Dunham, 1958). ความเข้มแข็งของชุมชน [Online]. Accessed. Available from <http://isc.ru.ac.th/data/PS0000210.doc>. [7 April 2555].

อิรัชย์ อาป๋อง. แนวคิดทฤษฎีการพัฒนา. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://chomorpor.blogspot.com>. [๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๖].

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals; SDGs). (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.thaicrs.com>. [๕ ก.พ. ๒๕๕๙].

พรรณทิวา กว้างเงินและ บุศรา ลัมนิรันดร์กุล. ความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติของเกษตรกรในการผลิตข้าวหอมมะลิที่มีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีที่เหมาะสม จังหวัดมหาสารคาม.(ออนไลน์). แหล่งที่มา <https://ag2.kku.ac.th/kaj/PDF.cfm?filename>. [๑๘ พ.ค. ๖๑].

พิมพ์เพ็ญ พรเฉลิมพงศ์. ISO 22000/ระบบบริหารความปลอดภัยของอาหาร. ศูนย์เครือข่ายข้อมูลอาหารครบวงจร. (ออนไลน์). แหล่งที่มา <http://www.foodnetworksolution.com>. [๑๘ สิงหาคม ๒๕๖๐].

เพค กีก์ (Peck,1987). Building Community for the 21st Century. ERIC Digest. [Online]. แหล่งที่มา <http://www.ericdigests.org/1992-2/21st.htm>. [7 April 2555].

มาตรการความปลอดภัยของอาหารและผลิตภัณฑ์. (ออนไลน์). แหล่งที่มา <http://www.nchasia.com>. [๒๖ ก.ค. ๒๐๑๗].

ยุติวิชัย บุญญลิต, บทที่ ๒ นิยามความหมาย ทฤษฎี และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน, (ออนไลน์) แหล่งที่มา : dspace.spu.ac.th/bitstream, [๕ สิงหาคม ๒๕๖๑]

วัลยาพร จันตรี. ปัญหาการใช้สารเคมีในการทำเกษตรกรรมที่ส่งผลต่อสังคม. บทความเชิงวิชาการ.(ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://sd-group.blogspot.com>. [๔ มกราคม ๒๕๕๖].

สมสมัย เอียดคง. งานวิจัยในชุมชน. [Online]. <http://www.huso.tsu.ac.th/husojournal>. [7 April 2555].

สหประชาชาติในไทย. เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.un.or.th>. [๕ ก.พ. ๒๕๕๙].

สามพรานโมเดล, แหล่งปลูกผักผลไม้คุณภาพดี.(ออนไลน์).แหล่งที่มา : <http://www.thaihealth.or.th>. [๑๑ ธันวาคม ๒๕๕๙].

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. สถานการณ์ปัญหาการใช้สารเคมีในการเกษตร (ออนไลน์). แหล่งที่มา <https://www.schoolofchangemakers.com>. [๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๐].

หลักการสำคัญของ SDGs. (ออนไลน์).แหล่งที่มา : <http://www.tsdf.or.th/th/seminar-event>. [๕ ก.พ. ๒๕๕๙].

อัจฉรา สโรบล. ชุมชนกับการพัฒนา. ภาควิชามนุษยสัมพันธ์คณะมนุษยศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (ออนไลน์). แหล่งที่มา <http://www.human.cmu.ac.th/home>. (๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๕).

(๘) สัมภาษณ์ :

สัมภาษณ์ นายปรีชา มรกฎจินดา. เกษตรอำเภอสามพราน. สำนักงานเกษตรอำเภอสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเลิศ ดอนปัด. นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรตำบลบางช้าง. สำนักงานเกษตรอำเภอสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายธนภูมิ พูลขวัญ. นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ. สำนักงานเกษตรอำเภอสามพราน
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายนิคม ลิ้มสงวน. นายกององค์การบริหารส่วนตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๑๒
มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายประทีป ศรีชัยวณิช. กำนันตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายณัฏฐา ปานเจริญ. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๕ บ้านหัวอ่าว ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัด
นครปฐม, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางประหยัด ปานเจริญ. ประธานศูนย์เรียนรู้บ้านหัวอ่าว ตำบลบางช้าง อำเภอสามพราน จังหวัด
นครปฐม, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พรประวีร์ ไจกระสัน. วิทยากรเกษตรธรรมชาติ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

๒. ภาษาอังกฤษ :

Michael Redclift, Sustainable Development : Economic and the Environment. In M.Redclift and C. Sage
(eds.), **Strategies for Sustainable Development : Local Agenda for theSouthern
Hemisphere**, (U.K : John Wiley & Sons Ltd., 1994).

Ken Wilber, **Sex Ecology Spirituality**, (Boston : Shambhala Publications, 2000, pp 211-223.

Homan, Mark S., **Promoting Community Change**, (USA : Bools/Cole Publishing Company, 1994).

William W. Reeder, **Some Aspects of the Informal Social Participation of Farm Families in New York
State**, (Cornell University, Unpublished Ph.D.Dissertation, 1974), pp 17.

Cohen, J. and Uphoff, N.T, **Participation's Place in Rural Development : Seeking Clarify Through
Specificity. World Development**, 1980), pp 213-218.

J.M. Cohen and N.T. Uphoff, **"Participation's Place in Rural Development : Seeking Clarity Through
Specificity"**, Worle Development, 8 (3), (1980), p. 223.

William W. Reeder, **Some Aspects of The Information Social Participation of Form Families in New
York State Cornell University**, (Unpublished: Dissertation, 1974), pp. 39 -50.

S.R. Arnstein, **"Ladder of Citizen Participation, Journal of American Institute of Planners"**, pp. 216 –
224.

William W. Reeder, **Some Aspects of The Information Social Participation of Form Families in New
York State Cornell University**, (Unpublished: Dissertation, 1974), pp. 39 -50.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านหัวอ่าว
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

คำชี้แจงการตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว ๒) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

แบบสอบถามนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม แบ่งออกเป็น ๓ ชุด ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการสร้างความปลอดภัยของอาหารในการเกษตร (GAP) ๘ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการสร้างความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ (GMP) ๗ ขั้นตอนและ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ๔ ด้าน ได้แก่ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัยจึงขอไคร่ความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ตามความเป็นจริง ข้อมูลที่ได้จากท่านทั้งหมดจะเป็นความลับและนำเสนอผลการศึกษาโดยรวมเท่านั้น

จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

นางสาวณัฐชา กัณหาวงษ์

นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่เป็นจริงที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. เพศ

☐

ชาย

☐

หญิง

๒. อายุ

☐

ต่ำกว่า ๒๐ ปี

☐

๒๑-๓๐ ปี

☐

๓๑-๔๐ ปี

☐

๔๑-๕๐ ปี

☐

๕๑-๖๐ ปี

☐

๖๑ ปีขึ้นไป

๓. ระดับการศึกษา

☐

ต่ำกว่ามัธยมศึกษา

☐

มัธยมศึกษาตอนต้น

☐

มัธยมศึกษาตอนปลาย

☐

ปริญญาตรี

๔. อาชีพ

☐

รับราชการ

☐

รับจ้าง

☐

ธุรกิจส่วนตัว

☐

พนักงานรัฐวิสาหกิจ

☐

ค้าขาย

☐

เกษตรกร

☐

อื่นๆ (โปรดระบุ).....

๕. รายได้(บาทต่อเดือน)

☐

ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท

☐

๑๐,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท

☐

๒๐,๐๐๑ - ๓๐,๐๐๐ บาท

☐

สูงกว่า ๓๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป

๖. ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน

☐

ต่ำกว่า ๕ ปี

☐

๕ - ๑๐ ปี

☐

มากกว่า ๑๐ ปีขึ้นไป

๗. ตำแหน่งสถานภาพในชุมชน

☐

เป็นผู้นำชุมชน

☐

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

☐

หัวหน้ากลุ่ม

☐

เกษตรกร

☐

อื่นๆ.....

๘. การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆในชุมชน

☐

เป็นกลุ่มเกษตรกร

☐

กลุ่มกองทุนแม่แผ่นดิน

☐

เป็นกลุ่ม อสม.

☐

เป็นกลุ่มรักสุขภาพ

☐

อื่นๆ.....

ตอนที่ ๒ ชุดที่ ๑ แบบสอบถามระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน

คำชี้แจง : กรุณาคำเครื่องหมาย ✓ ลงในแต่ละช่องที่เป็นจริงมากที่สุด

๑. ด้านแหล่งน้ำ ๒. ด้านพื้นที่ปลูก ๓. ด้านการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร ๔. ด้านการเก็บรักษาและขนย้ายผลิตผลภายในแปลง ๕. ด้านการบันทึกข้อมูล ๖. ด้านการผลิตให้ปลอดภัยจากศัตรูพืช ๗. ด้านการจัดการกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตผลคุณภาพ ๘. ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว

ข้อ ที่	การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ขั้นตอน	ระดับการมีส่วนร่วมปฏิบัติ				
		๑ น้อย ที่สุด	๒ น้อย	๓ ปาน กลาง	๔ มาก	๕ มาก ที่สุด
๑.	ด้านแหล่งน้ำ					
	๑.๑ แหล่งน้ำที่ท่านเลือกใช้ในกระบวนการผลิตพืช มีการบำรุงรักษาให้ระบบการให้น้ำมีความสะอาดตามความเหมาะสม เช่น แม่น้ำ-คูคลองรอบฝังแปลง					
	๑.๒ ท่านได้เลือกแหล่งปลูกที่มีปริมาณน้ำเพียงพอที่จะใช้ในการผลิตพืชรอบฝังแปลงให้มีคุณภาพ					
๒.	ด้านพื้นที่ปลูก					
	๑.๓ ท่านมีการวางแผนผังแปลง เช่น การจัดทำแปลง หรือปรับปรุงผังแปลง พื้นที่ปลูกอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนวัตถุ					
	๑.๔ หากพื้นที่ที่ท่านใช้ในการเพาะปลูก ใช้สารเคมีที่ใช้รมหรือราดดิน เพื่อฆ่าเชื้อในดินหรือวัสดุปลูก มีการจัดทำประวัติการใช้ดิน เช่น การบันทึกข้อมูลชนิดสารเคมี วันที่ใช้อัตราส่วนและวิธีใช้ และชื่อผู้ปฏิบัติงานย้อนหลังอย่างน้อย ๒ ปี					
๓.	ด้านวัตถุอันตรายทางการเกษตร					
	๑.๕ ท่านได้ใช้ระบบการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน เช่น ใช้พืชสมุนไพรจัดการศัตรูพืชที่เหมาะสม เพื่อลดการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร					
	๑.๖ ท่านมีการจัดเก็บวัตถุอันตรายทางการเกษตรไว้อย่างปลอดภัย เป็นสถานที่เก็บเฉพาะ แยกเป็นประเภทต่างๆ และสามารถควบคุมการหยิบใช้ได้					

๔.	ด้านการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนเก็บเกี่ยว					
	๑.๗ ท่านได้มีการวางแผนควบคุมการผลิตให้ได้ผลผลิตตรงตามวัตถุประสงค์ตามหลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีและ/หรือมีผู้เชี่ยวชาญด้านพืชนั้นๆหรือปราชญ์ชาวบ้านคอยให้คำแนะนำ					
	๑.๘ ปุ๋ยอินทรีย์ที่ท่านผลิตใช้เอง นั้นจะต้องผ่านกระบวนการหมักโดยสมบูรณ์หรือผ่านกระบวนการอื่นอย่างเพียงพอ ที่จะไม่ให้เกิดโรคสู่คน เช่น ระยะเวลาในการหมักปุ๋ย					
๕.	ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว					
	๑.๙ ในการเก็บเกี่ยวทุกครั้ง ท่านได้ปฏิบัติอย่างถูกสุขลักษณะ เช่น สถานที่เก็บรักษาอุปกรณ์ ภาชนะบรรจุและวัสดุ ที่นำมาใช้ อย่างเป็นสัดส่วนและหมั่นตรวจสอบให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน					
	๑.๑๐ ท่านได้มีการคัดแยกผลผลิตด้วยคุณภาพกับผลผลิตที่มีคุณภาพ รวมถึงมีแผนการใช้ประโยชน์จากผลผลิตที่ด้อยคุณภาพเพื่อนำมาแปรรูป					
๖.	ด้านการพักผลผลิต การขนย้ายในแปลงปลูกและการเก็บรักษา					
	๑.๑๑ ท่านได้มีการจัดการด้านสุขลักษณะ เช่น ความสะอาดของสถานที่ วิธีการขนย้ายพักผลผลิต และเก็บรักษาผลผลิต					
	๑.๑๒ ขณะมีการขนย้ายผลผลิตในแปลงปลูกท่านได้ปฏิบัติด้วยความระมัดระวังและมีการป้องกันการปนเปื้อนที่เป็นอันตรายต่อการบริโภค เช่น ภาชนะบรรจุผลผลิต					
๗.	ด้านสุขลักษณะส่วนบุคคล					
	๑.๑๓ ท่านมีความรู้ความเข้าใจ หรือได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับสุขลักษณะส่วนบุคคลการปฏิบัติทางเกษตรที่ดีและการจัดการวัตถุอันตรายทางการเกษตรอย่างเหมาะสม					
	๑.๑๔ ท่านมีสิ่งอำนวยความสะดวกเช่น ตู้ยาสามัญประจำบ้าน ป้ายหรือคำแนะนำด้านสุขลักษณะส่วนบุคคลที่เพียงพอและอยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน และมีการตรวจสุขภาพผู้ผลิต อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง					

๘.	ด้านการบันทึกข้อมูลและการตรวจสอบ					
	๑.๑๕ ท่านมีการจดบันทึกข้อมูลการใช้น้ำ การใช้สารเคมีฆ่าเชื้อในดิน การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรทุกครั้งที่ใช้					
	๑.๑๖ ท่านได้มีการจัดทำเอกสารและจัดเก็บหรือแบบบันทึกให้เป็นปัจจุบัน มีการทบทวนการปฏิบัติงานด้านการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง ไว้เป็นหมวดหมู่เช่น ระบุชนิดพืช ชนิดสารเคมี วัตถุประสงค์การใช้ วันที่ใช้ อัตราและวิธีการใช้ วันที่เก็บเกี่ยว และชื่อผู้ปฏิบัติงาน					

ชุดที่ ๒ แบบสอบถามระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง : กรุณาคำเครื่องหมาย ✓ ลงในแต่ละช่องที่เป็นจริงมากที่สุด

๑. ด้านสถานที่ตั้งและอาคารผลิต ๒. ด้านเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต ๓. การทำความสะอาด การฆ่าเชื้อ และการบำรุงรักษา ๔. ด้านการสุขาภิบาล ๕. ด้านการบำรุงรักษา และการทำความสะอาด ๖. ด้านบุคลากรและสุขลักษณะผู้ปฏิบัติงาน ๗.บันทึกและรายงานผล

ข้อ ที่	การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์ของชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตามมาตรฐาน GMP (เฉพาะผลิตภัณฑ์) มีอยู่ ๗ ข้อกำหนด	ระดับการมีส่วนร่วมปฏิบัติ				
		๑ น้อย ที่สุด	๒ น้อย	๓ ปาน กลาง	๔ มาก	๕ มาก ที่สุด
๑.	ด้านสถานที่ตั้งและอาคารผลิต					
	๒.๑ ท่านได้มีการพัฒนาสถานที่ตั้งตัวอาคารและบริเวณใกล้เคียงเพื่อไม่ให้เกิดการปนเปื้อนต่อกระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์					
	๒.๒ ท่านได้มีการแบ่งแยกพื้นที่การผลิตเป็นสัดส่วน โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีสิ่งของที่ปนเปื้อนสูงกับพื้นที่ที่มีสิ่งของที่ได้รับการฆ่าเชื้อแล้วออกจากกัน เช่น บริเวณบรรจุ บริเวณเก็บผลิตภัณฑ์ที่ฆ่าเชื้อแล้ว					
๒.	ด้านเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต					
	๒.๓ ท่านได้มีการพัฒนาเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิตอย่างถูกต้องเหมาะสมแก่การทำความสะอาดอย่างทั่วถึง เช่น ถอดเพื่อแช่น้ำยาได้					
	๒.๔ ท่านมีเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิตเพียงพอระหว่างกระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์					
๓.	ด้านการทำความสะอาด การฆ่าเชื้อ และการบำรุงรักษา					
	๒.๕ ในระหว่างกระบวนการผลิตท่านได้มีการดำเนินการขนย้ายวัตถุดิบ ส่วนผสม ภาชนะบรรจุในลักษณะที่ไม่เกิดการปนเปื้อน					
	๒.๖ ท่านมีการควบคุมขั้นตอนและวิธีการในการควบคุมกระบวนการผลิตตามข้อกำหนดหรือตามความเหมาะสมของกระบวนการผลิตนั้นๆอย่างเคร่งครัดตามมาตรฐาน GMP					
๔.	ด้านการสุขาภิบาล					
	๒.๗ ท่านได้มีการจัดสถานที่ผลิตให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและมาตรการเพื่อให้ดำเนินงานได้ตามหลักสุขาภิบาลที่ดี					

	๒.๘ น้ำที่ท่านใช้ภายในสถานที่ผลิตเป็นน้ำสะอาด มีการปรับคุณภาพน้ำตามความจำเป็นและไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนกับกระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์					
๕.	ด้านการบำรุงรักษาและการทำความสะอาด					
	๒.๙ ท่านได้มีการบำรุงรักษาและทำความสะอาดตัวอาคาร พื้น ผนัง เพดาน สม้าเสมอและมีการดูแลรักษาสภาพของเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ในการผลิตให้ทำงานได้ดี ปลอดภัยไม่มีการปนเปื้อนกับกระบวนการผลิต					
	๒.๑๐ ท่านได้มีการเก็บสารเคมีและฆ่าเชื้อ สารเคมีที่ใช้ในการบำรุงรักษา ให้ถูกสุขลักษณะและมีป้ายแสดงชื่อแยกให้เป็นสัดส่วนและปลอดภัย					
๖.	ด้านบุคลากรและสุขลักษณะผู้ปฏิบัติงาน					
	๒.๑๑ ท่านมีการให้ความรู้และควบคุมบุคลากรที่มีหน้าที่สัมผัสอาหารให้ปฏิบัติงานได้ถูกต้องตามหลักสุขลักษณะ					
	๒.๑๒ ท่านได้มีการฝึกอบรมคนงานด้านสุขลักษณะและความรู้ทั่วไปในการผลิตอาหารตามความเหมาะสมและมีการติดป้ายคำเตือน/คำแนะนำด้านสุขลักษณะตามจุดปฏิบัติงานต่างๆ					
๗.	บันทึกและรายงานผล					
	๒.๑๓ ท่านมีการบันทึกกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์อย่างละเอียดและชัดเจน สามารถตรวจสอบได้ตลอดเมื่อผลิตภัณฑ์นั้นๆไม่มีความปลอดภัยสำหรับผู้บริโภค					
	๒.๑๔ ท่านมีการบันทึกและเก็บผลรายงานที่เกี่ยวข้องปัญหาของกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ให้ปลอดภัย เช่น ผลวิเคราะห์แหล่งน้ำและผลิตภัณฑ์					

ชุดที่ ๓ แบบสอบถามระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการบริหารจัดการ
การสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ทั้ง ๔ ด้าน

คำชี้แจง : กรุณาคำเครื่องหมาย ✓ ลงในแต่ละช่องที่เป็นจริงมากที่สุด แบบสอบถามนี้มี
คำถาม ๔ ด้าน ประกอบด้วย

- ๑) การมีส่วนร่วมในการร่วมวางแผน
- ๒) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- ๓) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล
- ๔) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

ข้อ ที่	ข้อความสำหรับการวิจัย	ระดับการมีส่วนร่วม				
		๑ น้อย ที่สุด	๒ น้อย	๓ ปาน กลาง	๔ มาก	๕ มาก ที่สุด
๑.	การมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจ					
	๑.๑ ท่านมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจหรือ คัดเลือก กิจกรรมโครงการที่เกี่ยวกับการเกษตรเพื่อสร้างความปลอดภัย ในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน					
	๑.๒ ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือ กำหนดขั้นตอน แผนงานการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ ของชุมชนจากเกษตรอำเภอสามพราน					
	๑.๓ ท่านมีส่วนในการเสนอปัญหา-ข้อเสนอแนะ และ ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการสร้างความ ปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน					
๒.	การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ					
	๑.๔ ท่านมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ หรือดำเนินงานตาม แผนงานการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ ชุมชน					
	๑.๕ ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินงาน การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน					
	๑.๖ ท่านมีส่วนร่วมในการเชิญชวนให้คนในชุมชน เข้าร่วม ปฏิบัติงานการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์					
๓.	การมีส่วนร่วมในการประเมินผล					
	๑.๗ ท่านมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับ เจ้าหน้าที่หรือหัวหน้ากลุ่มเกษตรกรในด้านการสร้างความ ปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน					

	๑.๘ ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมต่างๆ ในการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์					
	๑.๙ ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามดูผลงานและ สภาพปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน					
๔.	การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์					
	๑.๑๐ ท่านมีความรู้เกี่ยวกับการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชนจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ทางเกษตรอำเภอสามพรานจัดขึ้น					
	๑.๑๑ ท่านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการเข้าร่วม กิจกรรมหรือโครงการต่างๆของการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน					
	๑.๑๒ ท่านมีความยินดีและภาคภูมิใจเมื่อโครงการ ต่างๆก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวท่านและชุมชน					

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑.ปัญหาและอุปสรรค

๑.๑ ด้านกระบวนการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนตามมาตรฐาน GAP พืช

.....

.....

๑.๒ ด้านกระบวนการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนตามมาตรฐาน GMP (เฉพาะผลิตภัณฑ์)

.....

.....

.....

๑.๓ ด้านการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน

.....

.....

.....

๒.ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายการพัฒนาความเป็นเมืองของชุมชน
ในตำบลไร่ชิง อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม

.....

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาวิจัย“การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม” แบ่งเป็น ๒ ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลสัมภาษณ์ครั้งนี้เป็นอย่างดี จึงขอกราบขอบพระคุณ มา ณ โอกาสนี้

นางสาวณัฐชา กัณหาวงษ์

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ.....นามสกุล.....

อายุ.....ปี ตำแหน่ง.....

สัมภาษณ์เมื่อวันที่..... เดือน พ.ศ. ตั้งแต่เวลา.....น. ถึง.....น.

สถานที่ที่ให้สัมภาษณ์.....

ผู้สัมภาษณ์ ผู้วิจัย

บันทึกข้อมูล ผู้วิจัย (จดบันทึก,บันทึกเสียง)

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการในการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของ
ชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑. กระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนมีการดำเนินการ
และความเป็นมาอย่างไร มีหน่วยงานองค์กรใดบ้างที่ช่วยเหลือสนับสนุน

๒. การบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรบ้านหัวอ่าวมีการดำเนินงานอย่างไร และท่านคิด
ว่าจะมีแนวทางการพัฒนาหรือดำเนินการอย่างไรให้กลุ่มมีความเข้มแข็งและเจริญก้าวหน้า

๓. การพัฒนากระบวนการผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าวให้ปลอดภัยแบบ
ยั่งยืนควรมีการพัฒนาในด้านต่อไปนี้อย่างไร

๓.๑ ด้านการประชาสัมพันธ์

๓.๒ การมีหน่วยงานให้การรับรองคุณภาพหรือมาตรฐานผลผลิต

๓.๓ สถานที่เหมาะสม

๓.๔ สถานที่พบปะของผู้บริโภคกับผู้ผลิต

๔. ในชุมชนมีการหยิบยกประเด็นกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและ
ผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าวมาเป็นจุดส่งเสริมการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์
มากนักหรือไม่เพียงใด

๕. ท่านคิดว่าจะมีแนวทางอย่างไรบ้างที่จะให้เกษตรกรในชุมชนให้ความสำคัญ และเข้า
ร่วมกิจกรรมการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์

๖. รูปแบบการถ่ายทอดการทำเกษตรปลอดภัยไร้สารพิษของเกษตรกรมีการดำเนินการ
อย่างไรบ้างที่จะปลูกฝังให้คนรุ่นใหม่ให้สืบทอดวัฒนธรรมต่อการสร้างความปลอดภัยในอาหารและ
ผลิตภัณฑ์ของชุมชน

๗. การดำเนินงานการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ท่านได้เปิดโอกาสให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนในการร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผลหรือติดตามแก้ไขการดำเนินงานบ้างหรือไม่ อย่างไร

๘. ท่านมีเทคนิคหรือวิธีการอย่างไรบ้าง ในการดำเนินการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรให้ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

๙. การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ท่านคิดว่าเกษตรกรในชุมชนได้รับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างไร แล้วเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้างในชุมชน พร้อมทั้งมีแนวทางใดที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

๑๐. ท่านคิดว่าในการดำเนินงานการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนมีปัญหา-อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอย่างไรบ้าง ต่อการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว

ภาคผนวก ค
ผลการหาดัชนีสอดคล้องแบบสอบถามเพื่อการวิจัย (CVI)

แบบบันทึกผลการหาดัชนีสอดคล้องแบบสอบถามเพื่อการวิจัย (CVI)
เรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”

ผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบเครื่องมือ ประกอบด้วย

๑. อาจารย์พระมหาสม กลยาโณ,ดร. ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. อาจารย์ ผศ.ดร.โกนิฐฐ์ ศรีทอง ตำแหน่ง รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประธานหลักสูตรพธ.ด. การพัฒนาสังคม,อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. อาจารย์ดร.อุบล วุฒิพรโสภณ ตำแหน่งอาจารย์ประจำวิชาภาควิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. อาจารย์ ดร.มนตรา เลี้ยวเส็ง ตำแหน่ง ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงาน ทดแทน ในโครงการพัฒนาขององค์การสหประชาชาติ(UNPD) องค์การสหประชาชาติ, นักวิจัยโครงการการพัฒนาหลักสูตรพุทธอาชีวนด้วยการบูรณาการความรู้พื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศไทยและกลุ่มประเทศ CLMV สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

๕. นายอดุลย์รัตน์ แคล้วคลาด ตำแหน่งนักวิชาการปฏิบัติการกรมพัฒนาที่ดินจังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง : ให้ท่านพิจารณาข้อความสำหรับการวิจัยแต่ละข้อว่า มีความเหมาะสม ไม่ขัดจริยธรรม สอดคล้องกับเนื้อหาของตัวแปรที่ศึกษาหรือไม่ ถ้าพิจารณาแล้วมีความเห็นอย่างไรให้เลือกเครื่องหมาย ✓ หน้าช่องที่กำหนดและกรุณาให้คำแนะนำแก่ผู้ทำวิจัย ดังนี้

หมายเลข ๑ หมายถึง ไม่สอดคล้อง

หมายเลข ๒ หมายถึง สอดคล้องบางส่วน

หมายเลข ๓ หมายถึง ค่อนข้างสอดคล้อง

หมายเลข ๔ หมายถึง มีความสอดคล้องมาก

ตารางที่ ๑ แบบสอบถามระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการสร้างความปลอดภัยใน
ด้านอาหารของชุมชน อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐมตามมาตรฐาน GAP พืช ๘ ชั้น ประกอบด้วย
คำถามจำนวน ๑๖ คำถาม เมื่อนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ๕ ท่านพิจารณา ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความคิดเห็น
ตามตารางข้างล่าง

ตารางวิเคราะห์ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา ; CVI

คำถามข้อ ที่	ผู้เชี่ยวชาญ(คนที่)					จำนวน ผชช . ที่ เห็นสอดคล้อง	I-CVI (รายข้อ)
	๑	๒	๓	๔	๕		
๑	×	×	×	-	×	๔/๕	๐.๘
๒	×	×	×	-	×	๔/๕	๐.๘
๓	×	×	×	×	-	๔/๕	๐.๘
๔	×	×	×	-	×	๔/๕	๐.๘
๕	×	×	×	-	×	๔/๕	๐.๘
๖	×	×	×	-	×	๔/๕	๐.๘
๗	×	×	×	-	×	๔/๕	๐.๘
๘	×	×	×	-	×	๔/๕	๐.๘
๙	×	×	×	-	×	๔/๕	๐.๘
๑๐	×	×	×	×	×	๕/๕	๑
๑๑	×	×	×	-	×	๔/๕	๐.๘
๑๒	×	×	×	-	×	๔/๕	๐.๘
๑๓	×	×	×	-	×	๔/๕	๐.๘
๑๔	×	×	×	-	×	๔/๕	๐.๘
๑๕	×	×	×	-	×	๔/๕	๐.๘
๑๖	×	×	×	-	×	๔/๕	๐.๘

☒ ค่าCVI ควรมีค่าตั้งแต่ 0.8 ขึ้นไป (Davis,1992 ; Grant & Davis,1997 ; Polit & Beck, 2004 ; Waltz et al., 2005)

หมายเหตุ X แทน ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ ให้คะแนน ๓ หรือ ๔

$$S-CVI = (๐.๘๐+๐.๘๐+๐.๘๐+๐.๘๐+๐.๘๐+๐.๘๐+๐.๘๐+๐.๘๐+๐.๘๐+๐.๘๐+๑.๐๐+๐.๘๐+๐.๘๐+๐.๘๐+๐.๘๐+๐.๘๐)/๑๖ = ๐.๘๑๔$$

ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ (S-CVI) เท่ากับ ๐.๘๑

ตารางที่ ๒ แบบสอบถามระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ทั้ง ๔ ด้าน ประกอบด้วยคำถามจำนวน ๑๒ คำถาม เมื่อนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ๕ ท่านพิจารณา ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความคิดเห็นตามตารางข้างล่าง

ตารางวิเคราะห์ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา ; CVI

คำถามข้อ ที่	ผู้เชี่ยวชาญ(คนที่)					จำนวน ผชช . ที่ เห็นสอดคล้อง	I-CVI (รายข้อ)
	๑	๒	๓	๔	๕		
๑	×	×	×	×	-	๔/๕	๐.๘
๒	×	×	×	×	×	๕/๕	๐.๘
๓	×	×	×	×	×	๕/๕	๑
๔	×	×	×	-	×	๔/๕	๐.๘
๕	×	×	×	-	×	๔/๕	๐.๘
๖	×	×	×	×	×	๕/๕	๑
๗	×	×	×	-	×	๔/๕	๐.๘
๘	×	×	×	×	×	๕/๕	๑
๙	×	×	×	×	×	๕/๕	๑
๑๐	×	×	×	×	×	๕/๕	๑
๑๑	×	×	×	×	×	๔/๕	๐.๘
๑๒	×	×	×	×	×	๕/๕	๑
๑๓	×	×	×	×	×	๕/๕	๑
๑๔	×	×	×	×	×	๕/๕	๑

☒ ค่า CVI ควรมีค่าตั้งแต่ ๐.8 ขึ้นไป (Davis,1992 ; Grant & Davis,1997 ; Polit & Beck, 2004 ; Waltz et al., 2005)

หมายเหตุ X แทน ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ ให้คะแนน ๓ หรือ ๔

$$S-CVI = (๐.๘๐+๐.๘๐+๑.๐๐+๐.๘๐+๐.๘๐+๑.๐๐+๐.๘๐+๑.๐๐+๑.๐๐+๑.๐๐+๐.๘๐+๑.๐๐+๑.๐๐+๑.๐๐)/๑๔ = ๐.๙๑$$

ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ (S-CVI) เท่ากับ ๐.๙๑

ตารางที่ ๓ แบบสอบถามระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านหัวอ่าวในการบริหารจัดการการสร้างความปลอดภัยในด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ทั้ง ๔ ด้าน ประกอบด้วยคำถามจำนวน ๑๒ คำถาม เมื่อนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ๕ ท่านพิจารณา ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความคิดเห็นตามตารางข้างล่าง

ตารางวิเคราะห์ความตรงตามเนื้อหา ; CVI

คำถามข้อ ที่	ผู้เชี่ยวชาญ(คนที่)					จำนวน ผชช . ที่ เห็นสอดคล้อง	I-CVI (รายข้อ)
	๑	๒	๓	๔	๕		
๑	×	×	×	-	×	๓/๕	๐.๘
๒	×	×	×	-	×	๔/๕	๐.๘
๓	×	×	×	×	×	๕/๕	๑
๔	×	×	×	×	×	๔/๕	๐.๘
๕	×	×	×	×	×	๔/๕	๐.๘
๖	×	×	×	×	×	๕/๕	๑
๗	×	×	×	×	×	๔/๕	๐.๘
๘	×	×	×	×	×	๕/๕	๑
๙	×	×	×	×	×	๕/๕	๑
๑๐	×	×	×	×	×	๕/๕	๑
๑๑	×	×	×	-	×	๔/๕	๐.๘
๑๒	×	×	×	×	×	๕/๕	๑

☒ ค่าCVI ควรมีค่าตั้งแต่ 0.8 ขึ้นไป (Davis,1992 ; Grant & Davis,1997 ; Polit & Beck, 2004 ; Waltz et al., 2005)

หมายเหตุ X แทน ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ ให้คะแนน ๓ หรือ ๔

$$S-CVI = (๐.๘๐+๐.๘+๑.๐๐+๐.๘๐+๐.๘๐+๑.๐๐+๐.๘๐+๑.๐๐+๑.๐๐+๑.๐๐+๐.๘+๑.๐๐)/๑๒ = ๐.๙๐$$

ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ (S-CVI) เท่ากับ ๐.๙๐

ตารางที่ ๔ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน ๑๐ ข้อ เมื่อนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ๕ ท่านพิจารณา ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความคิดเห็นตามตารางข้างล่าง

ตารางวิเคราะห์ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา ; CVI

คำถามข้อ ที่	ผู้เชี่ยวชาญ(คนที่)					จำนวน ผชช . ที่ เห็นสอดคล้อง	I-CVI (รายข้อ)
	๑	๒	๓	๔	๕		
๑	×	×	×	×	-	๕/๕	๑
๒	×	×	×	×	×	๕/๕	๑
๓	×	×	×	×	×	๔/๕	๐.๘
๔	×	×	×	-	×	๔/๕	๐.๘
๕	×	×	×	-	×	๔/๕	๐.๘
๖	×	×	×	×	×	๕/๕	๑
๗	×	×	×	-	×	๔/๕	๐.๘
๘	×	×	×	×	×	๕/๕	๑
๙	×	×	×	×	×	๕/๕	๑
๑๐	×	×	×	×	×	๕/๕	๑

☒ ค่า CVI ควรค่าตั้งแต่ 0.8 ขึ้นไป (Davis,1992 ; Grant & Davis,1997 ; Polit & Beck, 2004 ; Waltz et al., 2005)

หมายเหตุ X แทน ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ ให้คะแนน ๓ หรือ ๔

$$S-CVI = (๑.๐๐+๑.๐๐+๑.๐๐+๐.๘๐+๐.๘๐+๐.๘๐+๑.๐๐+๐.๘๐+๑.๐๐+๑.๐๐)/๑๐ = ๐.๙๒$$

ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ (S-CVI) เท่ากับ ๐.๙๒

ภาคผนวก ง
ตารางแสดงจำนวนประชากรและจำนวนกลุ่มตัวอย่าง
ของ Krejcie and Morgan

ภาคผนวก จ
ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Try Out)

ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Try Out)

RELIABILITY ANALYSIS – SCALE (ALPHA)

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
A1	92.70	462.769	.669	.984
A2	92.80	464.303	.522	.984
A3	92.73	462.547	.565	.984
A4	92.70	456.769	.764	.983
B1	92.70	452.838	.741	.983
B2	92.80	457.545	.589	.984
B3	92.73	452.547	.805	.983
B4	92.83	448.213	.794	.983
C1	92.87	462.809	.558	.984
C2	92.93	456.754	.662	.984
C3	92.83	451.937	.766	.983
C4	92.87	456.878	.717	.983
D1	92.90	457.128	.791	.983
D2	92.93	460.685	.622	.984
D3	92.90	458.990	.796	.983
D4	92.83	450.213	.867	.983
E1	93.10	439.334	.873	.983
E2	93.20	437.062	.922	.983
E3	93.20	437.545	.882	.983
E4	93.27	437.926	.914	.983
F1	93.13	444.464	.826	.983
F2	93.33	441.264	.915	.983
F3	93.20	433.545	.946	.983
F4	93.27	439.375	.910	.983
G1	93.27	443.926	.900	.983

G2	93.27	445.582	.896	.983
G3	93.30	447.114	.885	.983
G4	93.23	445.909	.857	.983
H1	93.30	446.700	.898	.983
H2	93.33	445.816	.914	.983
H3	93.27	444.340	.932	.983
H4	93.30	443.459	.946	.983

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 32

Alpha = .984

ภาคผนวก ฉ

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ ของเครื่องมือในการวิจัย

ผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบเครื่องมือ ประกอบด้วย

๑. อาจารย์พระมหาสม กลยาโณ,ดร. ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. อาจารย์ ผศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง ตำแหน่ง รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประธานหลักสูตรพธ.ด. การพัฒนาสังคม,อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. อาจารย์ดร.อุบล วุฒิพรโสภณ ตำแหน่งอาจารย์ประจำวิชาภาควิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. อาจารย์ ดร.มนตรา เลี้ยวเส็ง ตำแหน่ง ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงาน ทดแทน ในโครงการพัฒนาขององค์การสหประชาชาติ(UNPD) องค์การสหประชาชาติ, นักวิจัยโครงการการพัฒนาหลักสูตรพุทธอาชีวนด้วยการบูรณาการความรู้พื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศไทยและกลุ่มประเทศ CLMV สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

๕. นายอดุลย์รัตน์ แคล้วคลาด ตำแหน่งนักวิชาการปฏิบัติการกรมพัฒนาที่ดินจังหวัดนครปฐม

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โทร. (ภายใน) ๒๑๒๒, ๘๒๗๘, ๘๒๗๙

ที่ ศร ๖๑๐๕.๔/ว ๖๔

วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร พระมหาสม กลยาโน, ดร.

ด้วย นางสาวณัฐชา กันหาวงษ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๗๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราน จังหวัด
นครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็น
อย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบ
มาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพร มาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ทรงกลั่น
๒๓ ธ.ค. ๖๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โทร. (ภายใน) ๒๑๒๒, ๘๒๗๘, ๘๒๗๙

ที่ ศร ๖๑๐๕.๔/ว ๖๔

วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร ผศ.ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง

ด้วย นางสาวณัฐชา กัณหาวงษ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๗๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัด
นครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็น
อย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบ
มาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพร มาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ศาสตราจารย์ ดร. กนิษฐ์
ศรีทอง

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โทร. (ภายใน) ๒๑๒๒, ๘๒๗๘, ๘๒๗๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๖๔

วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร ดร.อุบล วุฒิพรโสภณ

ด้วย นางสาวณัฐชา กัณหาพงษ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๗๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามปราชญ์ จังหวัด
นครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็น
อย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบ
มาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพร มาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(Handwritten signature and stamp)

(Handwritten signature)

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบ
ความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Try Out)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๓๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแห่แจกแบบสอบถามเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เจริญพร นายชนกฤต ไทยทวี อธิบดีกรมการค้าจังหวัดนครปฐม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวณัฐชา กัมมทรวงษ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๗๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

Surin Kham
me surin
12-03-61

ภาคผนวก ข

หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูล และขอสัมภาษณ์

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ เกษตรอำเภอสามพราณ นักวิชาการส่งเสริม
เกษตรตำบลผู้บริหารชุมชน ผู้นำกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสามพราณ วิทยากรเกษตรธรรมชาติ รวม
จำนวน ๘ ท่าน มีรายนามดังต่อไปนี้

๑. นายปรีชา มรกฏจินดา	เกษตรอำเภอสามพราณ
๒. นายเลิศ ดอนปัต	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรตำบลบางช้าง
๓. นายธนภูมิ พูลขวัญ	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ
๔. นายนิคม ลิ้มสงวน	นายยกองค์การบริหารส่วนตำบลบางช้าง
๕. นายประทีน เสรีชัยวณิช	กำนันตำบลบางช้าง
๖. นายฉาญา ปานเจริญ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕
๗. นางประหยัด ปานเจริญ	ประธานศูนย์เรียนรู้บ้านหัวอ่าว
๘. นางพรปวีณ์ ใจกระสัน	วิทยากรเกษตรธรรมชาติ

ภาคผนวก ณ
หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๓๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำปลายมาศ
 จังหวัดสุรินทร์ ๓๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติสละสิทธิ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร นายปรีชา มรกฏจินดา เกษตรอำเภอสามพราณ
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสละสิทธิ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวณัฐชา กันหาวงษ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๒๐๔๐๗๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

- อธิการบดีมหาวิทยาลัย
 จ.ม. สุรินทร์ ๒๕๖๑

(นายปรีชา มรกฏจินดา)

เกษตรอำเภอสามพราณ

๒๕ ๖ ๒๕๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๓๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เจริญพร นายเชิด คอมนต์ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวณัฐชยา กัณหาพงษ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๗๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ได้ใจ สมนาน ๑๑๖ ในต่อ

นางสาวณัฐชยา กัณหาพงษ์
นิสิตปริญญาโท
ปี ๒๕๖๑

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

นายเชิด คอมนต์

นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๓๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์สำนักงานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร นายชนภูมิ พลชัย นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ
 สิ่งที่มาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวณัฐชา กันหาวงษ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๗๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธ
 ศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย
 เรื่อง "การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัด
 นครปฐม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขอ
 ความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
 ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

(นายชนภูมิ พลชัย)
 นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ
 20 มีนาคม 2561

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๓๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำปลายมาศ
จังหวัดสุรินทร์ ๓๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เจริญพร นายนิคม ลิ่มสงวน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางช้าง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวณัฐชา กัณหาพงษ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๒๐๔๐๗๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามปราณ จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

๒๑/๓/๖๑

๗/๓/๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๓๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เจริญพร นายประทีป เสรีชัยวัฒน์ กำนันตำบลบางช้าง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวณัฐชา กันหาวงษ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๗๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาด้านหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

3 มี.ย ๒๕๖1

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๓๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เจริญพร นายณัฏฐา ปานเจริญ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวณัฏฐา กัณหาพงษ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๗๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

ณัฏฐา ปานเจริญ
ผู้ใหญ่นายบ้านหมู่ ๕
ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

น. ณัฏฐา
(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๓๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย
จังหวัดนครราชสีมา ๓๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติสัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เจริญพร นางประหยัด ปานเจริญ ประธานศูนย์เรียนรู้บ้านหัวอ่าว
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวณัฐชา กันหาวงษ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๗๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

นางประหยัด ปานเจริญ

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๓๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย
 จังหวัดนครราชสีมา ๓๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติสัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร นางพรวิมล ไชยระสันต์ วิทยาการเกษตรธรรมชาติ
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวณัฐชา ก้อนหวงษ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๗๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยในอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านหัวอ่าว อำเภอสามปราณ จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ จึงขออนุมัติจากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นางพรวิมล ไชยระสันต์
 ๒๗ กพ ๖๑

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ภาคผนวก ญ
ภาพถ่ายในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ภาพที่ ๑

สัมภาษณ์ นายปรีชา มรกฏจินดา เกษตรอำเภอสามพราณ

ภาพที่ ๒

สัมภาษณ์ นายเลิศ ดอนปัด นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรตำบลบาง

ภาพที่ ๓

สัมภาษณ์ นายธนภูมิ พูลขวัญ, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ

ภาพที่ ๔

สัมภาษณ์ นายนิคม ลิ้มสงวน นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางช้าง

ภาพที่ ๕

สัมภาษณ์ นายประทีน เสรีชัยวณิช กำนันตำบลบางช้าง

ภาพที่ ๖

สัมภาษณ์ นายฉมาญา ปานเจริญ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕

ภาพที่ ๗

สัมภาษณ์, นางประหยัด ปานเจริญ ประธานศูนย์เรียนรู้บ้านหัวอ่าว

ภาพที่ ๘

สัมภาษณ์, นางพรปวีณ์ ใจกระสัน วิทยากรเกษตรธรรมชาติ

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ-นามสกุล : นางสาวณัฐชยา กันหาวงษ์
- วัน เดือน ปี ที่เกิด : ๒๘ ธันวาคม ๒๕๒๐
- สถานที่เกิด : ๑ หมู่ ๑๐ ตำบลรามราช อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ๔๘๑๒๐
- ประวัติการศึกษา : พ.ศ. ๒๕๕๕ ปวส. วิทยาลัยการอาชีพ(วัดไร่ขิง) นครปฐม
พ.ศ. ๒๕๖๐ พธบ.รัฐประศาสนศาสตร์ เกียรตินิยม อันดับ ๒
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรี
ทวารวดีวัดไร่ขิง
- ประสบการณ์การทำงาน : พ.ศ. ๒๕๕๙ เป็นเจ้าหน้าที่ธุรการ บริษัท เค ไอ เอ็นเตอร์ไพรส์
จำกัด
- สถานที่ทำงานปัจจุบัน : ทำงานที่ว่าการอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตำแหน่งเจ้าหน้าที่
คีย์ข้อมูลและระบบสารสนเทศประจำศูนย์อำนวยการป้องกันและ
ปราบปรามยาเสพติดอำเภอสามพราน (ปปส.) จังหวัดนครปฐม
๗๓๑๑๐
- Email : Natch2567@outlook.co.th
- โทรศัพท์มือถือ : ๐๙๒ - ๘๑๕๘๗๑๖
- ปีที่เข้าศึกษา : พ.ศ. ๒๕๕๙
- ปีที่สำเร็จการศึกษา : พ.ศ. ๒๕๖๒
- ที่อยู่ปัจจุบัน : ๒๑/๒ หมู่ที่ ๓ ตำบลท่าตลาด อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
๗๓๑๑๐